

ОБРАЗАЦ ЗА КОМЕНТАРЕ

на радну верзију Стратегије за примену Архуске конвенције и Акционог плана
за период 2023-2032. године

Име и презиме:

Назив организације, односно институције (уколико прилог подноси организација или институција):

Контакт телефон:

E-mail:

Датум:

1. Општи коментари и сугестије, у односу на радну верзију Стратегије за примену Архуске конвенције и Акционог плана

2. Предлози за додавање или измену текста радне верзије Стратегије за примену Архуске конвенције и Акционог плана

Текст предлога (назначити број посебног циља, мере, активности)	Образложење

(могуће додавање редова у табели)

НАПОМЕНЕ:

- Коментари и сугестије се достављају попуњавањем овог обрасца
- Образац доставити на електронску адресу: tina.janjatovic@eko.gov.rs најкасније до 01. новембра 2022. године.

На основу члана 38. став 1. Закона о планском систему („Службени гласник РС”, број 30/18),

Влада доноси

**СТРАТЕГИЈУ
ЗА ПРИМЕНУ КОНВЕНЦИЈЕ О ДОСТУПНОСТИ ИНФОРМАЦИЈА, УЧЕШЋУ
ЈАВНОСТИ У ДОНОШЕЊУ ОДЛУКА И ПРАВУ НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ У
ПИТАЊИМА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ - АРХУСКА КОНВЕНЦИЈА
ЗА ПЕРИОД 2023- 2032 ГОДИНА**

ГЛАВА I. УВОД

1. Разлози за доношење Стратегије за примену Архуске конвенције

Конвенција о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине (у даљем тексту: Архуска конвенција), представља један од најнапреднијих међународних уговора који се тичу животне средине, дефинише правац одрживог развоја и јача основне демократске принципе. Конвенција садржи захтев да се подацима везаним за животну средину управља на транспарентан начин и да се информације учине доступним цивилном сектору и представницима свих релевантних заинтересованих страна, те да им се дозволи да учествују у формулисању политике и поштује њихово право на живот у здравој животној средини.

Да би се заштитило право „садашњих и будућих генерација на живот у здравој животној средини”, у члану 1. Архуске конвенције од Страна се захтева да гарантују права на доступност информација, учешће јавности у доношењу одлука и право на правну заштиту у вези са питањима која се тичу животне средине. Брз и софистициран развој технологије за управљање информацијама и подацима, као и повећан обим доступних информација захтевају и омогућавају прецизније реакције како оних који креирају савремену политику, тако и оних на које та политика директно или индиректно утиче.

Република Србија је потврдила Архуску конвенцију 2009. године. Влада Републике Србије усвојила је Стратегију за примену Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине 2011. године.¹ Од тада Република Србија је такође започела процес приступања Европској унији и постепено врши транспозицију прописа Европске уније и инкорпорира их у свој правни систем. То је сложен и захтеван посао. Регулаторни систем Европске уније ће дати резултата тек када његови најважнији елементи буду функционисали. Са друге стране, могуће је постићи значајан напредак у спровођењу Архуске конвенције, чак и када целокупна структура заштите животне средине још није успостављена. Примена Архуске конвенције, дакле, пружа могућност унапређења процеса приступања Европској унији на економичан начин. Тако је Влада Републике Србије поднела је Преговарачку позицију за Поглавље 27 Животна средина и климатске промене Европској комисији 21. децембра 2020. године. Такође, у оквиру ЕУ преговарачког кластера 4. „Зелена агенда и одржива повезаност” отворена су 14. децембра 2021. године четири поглавља: ПГ 14 о транспортној политици, ПГ 15 о енергетици, ПГ21+ транс-европске мреже и ПГ 27 о животној средини и климатским променама. Увођење модерне дугорочне политике која води одрживом развоју, демократизација осмишљавања политике и олакшавање процеса приступања Европској унији довољни су разлози за доношење нове Стратегије за спровођење Архуске конвенције за период 2023-2032.

¹ Стратегија за примену Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине („Службени гласник РС”, број 103/11).

2. Реализација мера и активности Стратегије за примену Архуске конвенције за период 2011-2022

У периоду од 2011-2022. година, реализоване су кључне мере и активности за спровођење Стратегије за примену Архуске конвенције („Службени гласник РС”, број 103/11) (у даљем тексту: САП) коју је Влада усвојила 2011. године, и то:

- Република Србија је потврдила Протокол о регистрима испуштања и преноса загађујућих материја (ПРТР) (Кијев, 2003) 18. октобра 2011. године, („Службени гласник РС - Међународни уговори”, број 8/11). (Испуњење активности и иницијативе опште и/или међуресорне природе број 10 САП - Потврђивање протокола о регистима испуштања и преноса загађујућих материја (ПРТР)).

- Конференција „20. годишњица Архуске конвенције и деветогодишње искуство Републике Србије”, коју су заједнички организовали Мисија ОЕБС-а у Републици Србији у партнерству са МЗЖС и Мрежом Архус центара у Србији одржана је у Народној скупштини у Београду 15. јуна 2018. године. Конференција је обележила 20. годишњицу потписивања Архуске конвенције и бавила се стањем примене овог међународног уговора у Србији од ратификације 2009. године. Догађај је окупио више од 60 представника националних институција (МЗЖС, Агенција за заштиту животне средине, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, Заштитник грађана, Стална конференција градова и општина, Правосудна академија, судови итд.), експерата и организација цивилног друштва који су представили своје активности спроведене на националном и локалном нивоу ради подршке примени начела Архуске конвенције. Конференција је учесницима омогућила да размене знања и искуства, да се осврну на потребе и ограничења, представе препоруке, као и да допринесу формирању иницијатива усмерених ка даљем унапређењу спровођењу Архуске конвенције у Републици Србији. (Испуњење активности и иницијативе опште и/или међуресорне природе број 12 САП - Организовање конференција на којима би се размењивали примери добре праксе, кампања и програма обуке потребних ради примене Архуске конвенције).

- Усвајањем Закона о изменама и допунама Закона о заштити животне средине 2016. године („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 36/09, 36/09 - др. закон, 72/09 - др. закон, 43/11 - одлука УС и 14/16) Закон о заштити животне средине је усаглашен са принципима који се тичу слободног приступа информацијама садржаним у Архуској конвенцији. (Испуњење активности и иницијативе усмерене на доступност информација број 1 САП - Усаглашавање ЗЗЖС са принципима који се тичу слободног приступа информацијама садржаним у Архуској конвенцији).

- Усвајањем Закона о изменама и допунама Закона о заштити животне средине 2016. године („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 36/09, 36/09 - др. закон, 72/09 - др. закон, 43/11 - одлука УС и 14/16) Закон о заштити животне средине (ЗЗЖС) је усаглашен са Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја („Службени гласник РС”, бр. 120/04, 54/07, 104/09, 36/10 и 105/21) (ЗСПИЈЗ) (Испуњење активности и иницијативе усмерене на доступност информација број 2 САП - Усаглашавање ЗЗЖС са одредбама ЗСПИЈЗ).

- Усвајањем Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја („Службени гласник РС”, бр. 120/04, 54/07, 104/09, 36/10 и 105/21) (ЗСПИЈЗ) 2021. године су делимично испуњене активности и иницијативе усмерене на доступност информација број 3. САП - усклађивање ЗСПИЈЗ са принципима који се тичу слободног приступа информацијама садржаним у Архуској конвенцији).

- Усвајање Закона о изменама и допунама Закона о заштити животне средине 2016. године („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 36/09, 36/09 - др. закон, 72/09 - др. закон, 43/11 - одлука УС и 14/16) и усвајање Закона о изменама и допунама Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја („Службени гласник РС”, бр. 120/04, 54/07, 104/09, 36/10 и 105/21) (ЗСПИЈЗ). (Испуњење активности и иницијативе усмерене на доступност информација број 6. САП - Утврђивање јасне дефиниције информација које се тичу животне средине и права јавности на приступ информацијама, као и сета јасних и прецизних критеријума на националном нивоу на основу којих се одбија објављивање информација).

- Министарство надлежно за заштиту животне средине и Агенција за заштиту животне средине уз подршку Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС) су у току 2012. године реализовали

Пројекат израде првог националног метарегистра за информације о животној средини. Пројекат се реализовао у циљу спровођења Стратегије за примену Архуске конвенције. Екорегистар је доступан у електронском облику на интернет презентацији Агенције за заштиту животне средине и представља базу података и портал ка постојећим базама и документима са информацијама из области животне средине. Екорегистар садржи информације у поседу надлежних министарстава и других државних институција, општинских и градских управа за животну средину, заштићених природних добара и управљача, привредних субјеката и невладиних организација, а основни циљ израде Екорегистра је да се јавности омогући лак, брз и једноставан приступ информацијама о животној средини и унапреди њихова општа доступност. Екорегистар је постављен као поддомен вебсајта Агенције за заштиту животне средине на следећој адреси: <http://www.ekoregistar.sepa.gov.rs>.

У току 2013. године је реализован Пројекат унапређења и ажурирања Екорегистра. У периоду од 2013. до 2020. године Екорегистар се ажурира једном годишње. (Испуњење активности и иницијативе усмерене на доступност информација број 14. САП - Успостављање националног регистра метаподатака који би садржао детаљне информације о типовима и обиму документације, информација и прикупљених и вођених података, институцијама у чијем поседу се налазе подаци или које су надлежне за њихово чување, линковима ка документима и подацима доступним на Интернету, као и о особама за контакт и процедурама за подношење захтева за приступ подацима који нису доступни на Интернету.

-Потпуно успостављање Националног информационог система и националног РИЗЖС у оквиру АЗЖСРС у складу са европским и међународним захтевима (Испуњење активности и иницијативе усмерене на доступност информација број 15. САП).

-У вези припрема и учешћа делегације Републике Србије на Конференцији УН о одрживом развоју, Рио де Жанеиро, 18-24. јун 2012. године – учествовали су представници удружења. Представници удружења су учествовали у изради Студије о зеленој економији у Републици Србији током 2011. и 2012. године. Представници удружења су учествовали на првом састанку у оквиру „Пројекта припреме за преговоре Републике Србије у области животне средине за приступање ЕУ” („ENVAP I”). У оквиру регионалног пројекта: „Low Carbon South East Europe” именовани чланови Радне групе су представници удружења „ЦУПОР” и „БОШ”.

У сарадњи са Светском здравственом организацијом, у контексту процеса Животна средина и здравље, Министарство заштите животне средине (у даљем тексту: МЗЖС) је реализовало више конференција на којима су учествовали представници организација цивилног друштва. Представници удружења су учествовали у изради Студије о зеленој економији у Републици Србији током 2011. и 2012. године. Представници удружења су учествовали на првом састанку у оквиру „Пројекта припреме за преговоре Републике Србије у области животне средине за приступање ЕУ” („ENVAP I”). На завршној конференцији пројекта „Јачање капацитета Шумадије и Поморавља за имплементацију ЕКП” (партнерски са регионалном агенцијом Шумадије и Поморавља) учествовао је већи број удружења (Београд, Народна скупштина, 16.12.2015).

Након билатералног скрининга за Поглавље 27 - животна средина и климатске промене (одржаног у Бриселу, од 17. до 21. новембра 2014. године) организован је састанак (22.децембра 2014. године) са организацијама цивилног друштва које се баве темама у оквиру преговарачког Поглавља 27 а у циљу информисања о темама заступљеним на билатералном скринингу и даљој сарадњи. Све наведено и још многи други примери учешћа представника удружења на многобројним конференцијама, округлим столовима, радним групама доприноси испуњењу активности и иницијативе усмерене на учешће јавности у доношењу одлука које се тичу животне средине број 4 САП - Унапређење дијалога између јавности и доносилаца одлука, инструменти дијалога (заједничке делегације, тимови, расправе).

- У буџету Републике Србије опредељена су средства за финансијску подршку пројектима које реализују удружења (невладине организације). Сваке године су за те намене буџетом МЗЖС планирана средства за пројекте удружења. По Јавном конкурс за суфинансирање пројеката удружења и других организација цивилног друштва у области заштите животне средине МЗЖС сваке године суфинансира пројекте у оквиру којих се пројекти односе и на Архуску конвенцију. (Испуњење активности и иницијативе усмерене на учешће јавности у доношењу одлука које се тичу животне средине број 11. САП - Прављење одговарајућих буџета ради пружања подршке учешћу јавности.

-Правилник о смерницама добре праксе за остваривање учешћа јавности у припреми нацрта закона и других прописа и аката („Службени гласник РС”, број 51/19) у члану 3. предвиђа да је надлежни орган државне управе у обавези да постави објаву о почетку израде нацрта закона и основне информације о планираним решењима која ће бити предложена на своју интернет страницу и веб апликацију еКонсултације, са позивом заинтересованој јавности на достављање писаних предлога и примедби, са јасно назначеним роком за њихово достављање. Веб апликација еКонсултације налази се на Порталу е-Управе и садржи све информације везане за нацрте закона поводом којих се воде консултације (члан 4.). Други методи консултација које примењују надлежни органи државне управе јесу, између осталог: округли столови, фокус групе, полуструктурирани интервју, панел, прикупљање писаних коментара упућивањем позива одређеном кругу лица и учешће представника заинтересоване јавности у раду радних група за припрему нацрта закона (члан 5.). (Испуњење активности и иницијативе усмерене на учешће јавности у доношењу одлука које се тичу животне средине број 28 САП - Израда прописа за учешће јавности у припреми предлога подзаконских аката.

- У периоду април - новембар 2014. године, уз подршку Мисије ОЕБС у РС, МЗЖС је реализовало пројекат израде приручника „Правни инструменти еколошке заштите – грађанскоправна и кривичноправна заштита”. Приручник је намењен судијама који воде кривични и парнични поступак, тужиоцима, студентима права, инспекторима за заштиту животне средине и цивилном сектору. Приручник садржи анализу доступности информација о животној средини и учешће јавности у доношењу одлука о животној средини у различитим законима, као и кривично и грађанско спровођење закона у области заштите животне средине. Овај приручник ставља јак нагласак на улогу јавности да иницира и учествује у кривичним и грађанским поступцима у области заштите животне средине.

МЗЖС је у сарадњи са ОЕБС-ом у току 2013. године релизовало Пројекат израде Практикума о праву на правну заштиту у питањима од значаја за заштиту животне средине у управном поступку и управном спору. Практикум је намењен државним службеницима, судијама Управног суда, представницима организација цивилног друштва и студентима еколошког права.

МЗЖС је у сарадњи са ОЕБС-ом израдило публикацију „Истраживање о прекршајима из области заштите животне средине” (за период 2009-2011 године) коју је израдило Удружење судија прекршајних судова Републике Србије чији је циљ био да се утврди ефекат примене закона везаних за прекршаје из области животне средине. МЗЖС је у сарадњи са ОЕБС-ом израдило публикацију „Анализа статистичких података о казненоправној заштити животне средине у Србији” коју је израдило Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца (Испуњење активности и иницијативе усмерене на остваривање права на правну заштиту број 13 - Израда свеобухватног приручника о остваривању права на правну заштиту који је лак за коришћење).

- На основу приручника „Правни инструменти еколошке заштите – грађанскоправна и кривичноправна заштита” обука изградње капацитета о улози судија и заменика јавних тужилаца у примени закона о заштити животне средине чији је циљ јачање њихове способности да процесуирају случајеве заштите животне средине је организована у Врњачкој Бањи 2. октобра 2015. године. Овој обуци је присуствовало 27 судија парничара и кривичара и заменика јавних тужилаца из 8 основних судова и тужилаштва из централне, источне и југоисточне Србије. Семинар је био фокусиран на повећање примене одредаба Кривичног законика и Закона о парничном поступку, у циљу заштите животне средине. Мисија ОЕБС-а у Србији у сарадњи са Правосудном академијом и уз учешће представника МЗЖС је организовала обуку за представнике правосуђа о правним инструментима заштите животне средине путем грађанског и кривичног права, која је одржан у Београду 27. маја 2016. године. Овој обуци је присуствовало 20 судија парничара и кривичара и заменика јавних тужилаца из 13 основних судова и тужилаштва из централне, северне и северозападне Србије. Семинар је био фокусиран на повећање примене одредаба Кривичног законика и Закона о парничном поступку, у циљу заштите животне средине. Ова обука је организована на основу приручника „Правни инструменти еколошке заштите – грађанскоправна и кривичноправна заштита”.

У периоду од јуна до октобра 2019. године Правосудна академија је у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији организовала 3 обуке за судије и тужиоце на тему: „Уводна и основна питања заштите животне средине, основна начела заштите животне средине, заштита неких делова животне средине у правном поретку Србије.” У периоду од јуна до октобра 2019. године Правосудна академија је у сарадњи са

Мисијом ОЕБС-а у Србији организовала 3 обуке за судије и тужиоце на тему: „Грађанскоправна заштита животне средине”.

У периоду од јуна до октобра 2019. године Правосудна академија је у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији организовала 3 обуке за судије и тужиоце о Нацрту закона о одговорности за штету нанету животної средини. У периоду од јуна до октобра 2019. године Правосудна академија је у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији организовала 3 обуке за судије и тужиоце на тему: „Кривичноправна заштита животне средине и еколошка кривична дела.”

У периоду од јуна до октобра 2019. године Правосудна академија је у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији организовала 3 обуке за судије и тужиоце на тему: „Привредни преступи са елементом заштите животне средине.” У децембру 2019. године Правосудна академија је у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији организовала обуку за тужиоце на тему: „Увиђај у еколошким стварима-опасни отпад и пружање професионалних информација медијима везано за еколошке предмете”. (Испуњење активности и иницијативе усмерене на остваривање права на правну заштиту број 14 - Унапређење свести, како најшире јавности, тако органа власти (нарочито на локалном нивоу и на свим нивоима у судству) о одредбама Архуске конвенције и свим аспектима права на правну заштиту уграђених у законе из домена животне средине.

3. Визија Стратегије за примену Архуске конвенције

Сви до сада предузети кораци и спроведени процеси значајно утичу на оквир и обухват ове, нове Стратегије која би требало да дефинише сет развојних циљева и мера неопходних да правосуђе достигне стандарде потребне за приступање Републике Србије Европској унији.

Стратегија за примену Архуске конвенције (у даљем тексту: Стратегија) има за циљ обезбеђивање процеса који ће омогућити изводљиво, делотворно и поступно испуњавање захтева Архуске конвенције, а осмишљена је имајући у виду специфичности услова у Републици Србији. Стратегија такође садржи принципе примене којих се треба придржавати, а повезани су са регулативом Европске уније. У плану имплементације се такође наводе активности које треба потом да уследе да би се испунили захтеви везани за Европску унију.

Стратегија пружа прецизни преглед стања у областима које су најважније за примену одредаба Конвенције, идентификује раскорак и недоследности између система имплементације и закона Републике Србије, предлаже Акциони план ради усклађивања закона са обавезама утврђеним Архуском конвенцијом и елиминисања постојећег раскорака и недоследности које се тичу институционалних и законских норми у Републици Србији, као и примену механизма праћења.

4. Дефинисање циљева Стратегије

Општи циљ Стратегије је стварање услова за потпуно остваривање стандарда у области људских права и животне средине садржаних у три кључна стуба Архуске конвенције који се односе на: право на доступност информација о животної средини; право на учешће јавности у доношењу одлука у питањима животне средине; право на правну заштиту у питањима животне средине.

Посебни циљеви:

1. Имплементација међуресорних/општих активности спровођења Архуске конвенције

- Унапређивање људских ресурса, правног и институционалног оквира, јачање улоге регионалних и локалних заједница и удружења у спровођењу Архуске конвенције;
- Унапређивање активности антидискриминаторне природе;
- Упостављање механизма праћења примене Архуске конвенције;

2. Имплементација Првог стуба Архуске конвенције - Доступност информација о животної средини

- Унапређење ефикасности пасивног ширења информација о животної средини;

- Унапређење ефикасности активног ширења информација о животној средини;
- 3. Имплементација Другог стуба Архуске конвенције - Учесће јавности у доношењу одлука у питањима животне средине**
- Унапређење учешћа јавности или других заинтересованих страна у доношењу одлука о реализацији пројеката у животној средини;
 - Унапређење и даље јачање учешћа јавности у доношењу планова, програма и политика које се односе на животну средину;
 - Унапређење и даље јачање учешћа јавности у доношењу закона, прописа и правно-обавезујућих аката;
- 4. Имплементација Трећег стуба Архуске конвенције – Правна заштита у питањима животне средине**
- Унапређење правне заштите због повреда права на доступност информација, укључујући правну заштиту пред редовним судом или неким другим независним и непристрасним телом;
 - Унапређење правне заштите кроз оспоравање легалитета одлука које се односе на остваривање права у погледу учешћа јавности у доношењу одлука, укључујући право на судску или другу независну или непристрасну процедуру;
 - Унапређење правне заштите ради оспоравања поступака или пропуста супротних одредбама националног законодавства о доступности информација и учешћу јавности у доношењу одлука о питањима животне средине.

У оквиру имплементације сва три стуба посебни циљеви се реализују кроз низ законодавних, институционалних, управних мера, укључујући јачање свести и популаризацију животне средине, као и унапређивање образовања о заштити животне средине.

5. Процес припреме и структура Стратегије

а) Тим за припрему

Група експерата из земље је од новембра 2021. до септембра 2022. године припремила ревизију Стратегије за Републику Србију. Чланови тима су у том временском периоду ревидирали Стратегију, у складу са свим стратешким, законодавним и институционалним променама, па је стога флексибилна, односно, таква да је у њу могуће уносити измене у складу са актуелном политичком ситуацијом и отворена за поновну анализу. Стално праћење и усклађивање ће омогућити да се Стратегија прилагођава будућим процесима.

б) Опсег Стратегије

Стратегија задовољава критеријуме Архуске конвенције и повезана је са директивама Европске уније које се односе директно на конвенцију. Стратегија је такође осмишљена тако да буде усклађена са другим директивама ЕУ које се макар делом односе на конвенцију, као што је Оквирна директива Европске уније о водама, директиве везане за поступање са отпадом и климатске промене, Директива о успостављању инфраструктуре просторних информација у Европској заједници (INSPIRE), Директива Европске заједнице о заједничком информационом систему о животној средини и друге директиве.

У Стратегији се даје оцена Протокола о регистрима испуштања и преноса загађујућих материја (у даљем тексту: PRTR Протокола) уз Архуску конвенцију и Амандмана о генетички модификованим организмима, са улажењем у одређена материјално-правна решења у односу на заокруживање нормативно-правног оквира, чиме се ствара основа за брзу даљу имплементацију у овом контексту.

6. Структура и аналитички приступ

У глави I. се наводе разлози за доношење Стратегије за примену Архуске конвенције, реализација мера и активности претходне Стратегије за примену Архуске конвенције за период 2011-2022 година, визија и циљеви Стратегије, процес припреме и структура Стратегије.

У глави II. се излажу плански документи и правни оквир релевантни за Стратегију, делимично се излаже историјат процеса усвајања Архуске конвенције у другим земљама. Показује се и начин на који је Стратегија повезана са другим релевантним конвенцијама и са имплементацијом Архуске конвенције на нивоу Европске уније. Статус имплементације у Републици Србији и обавезе испуњавања других међународних захтева повезаних са конвенцијом су такође објашњени у овом одељку.

Анализа информација из ЕУ и других страних земаља дата у глави III. заснива се на експертизи стручњака, стручној литератури и информацијама доступним на Интернету, укључујући и документ Уједињених нација „Преглед стања животне средине у Републици Србији”, као и на сајтовима УН-а и ЕУ везаним за Архуску конвенцију.

У глави III. износе се анализа усклађености чланова прописа Републике Србије са захтевима Архуске конвенције, проблеми у примени тих захтева и гар анализа (анализа недостатака и потреба) с тим у вези.

Потпуна, детаљна анализа је дата у анексу Стратегије. Део пројектне документације је дат у прилогу у облику табеле у којој је члан по члан показана усклађеност са Конвенцијом и која се може користити као помоћно средство за праћење процеса примене Стратегије у будућности и подршка за даље анализе веза са директивама ЕУ.

Што се тиче усклађености са законима Републике Србије, закључно са 2022. године, у овом документу се разматра сет закона који се тичу животне средине и сет који нису из те области, али имају додирних тачака са поменутим законима. Подзаконска правна акта углавном нису предмет анализе. За поједина питања као што је ГМО дат је приказ одређених материјално-правних решења. *(видети критеријуме за одабир и списак анализираних закона у глави III.)*

Материјал који се односи на доступност информација заснива се на стручној литератури, информацијама доступним на Интернету, анализама стручњака и разговорима са особама из кључних институција одговорних за примену Архуске конвенције. Често су у обзир узимани и односи и захтеви везани за сарадњу Републике Србије са Европском агенцијом за животну средину, као и односи и захтеви у оквиру Европске информационе и осматрачке мреже у области животне средине (EIONET).

Информације које се тичу учешћа јавности потичу из референтне литературе, података доступних на Интернету и анализа експерата.

Извори информација о праву на правну заштиту су правна анализа заснована на критеријумима селекције *(видети главу III. одељак 4. о законима)*, информације доступне на Интернету и анализа експерата.

Анализа институционалног оквира и других међуресорних активности је урађена на основу последње измене институционалне организованости државне управе из 2020. године, референтне литературе и података доступних на Интернету.

Амандман о генетички модификованим организмима (ГМО) и PRTR су анализирани према постојећим законима који су на снази у земљи, појединим решењима из подзаконских аката, као и на основу референтне литературе и информација доступних на Интернету.

Активности које се односе на планирање осмишљене су на основу гар анализе дате у глави IV која садржи идентификацију и анализу ефеката мера јавне политике. Све активности овог типа су представљене тако да се јасно укаже на везе са кључним циљевима Стратегије. Активности су у оквиру Акционог плана детаљније наведене у форми табеле да би се илустровале предложене активности, главни задаци у имплементацији, рокови и одговорне институције и партнери које треба консултовати и ангажовати. Дат је резиме анализе предности, слабости, могућности и опасности спровођења Акционог плана за спровођење Стратегије за примену Архуске конвенције (SWOT анализа ситуације у Републици Србији). Разматрају се јаке и слабе тачке, као и могућности и опасности које се могу указати у будућности током спровођења Стратегије.

Механизми за спровођење мера и начин извештавања о резултатима спровођења дати су у Глави V. Резултати консултација о Стратегији садржани су у Глави VI. Преглед финансијских средства потребних за реализацију спровођења Стратегије посебно су исказана и саставни су део Стратегије (Глава VII) .

План активности, укључујући и принципе израде плана имплементације изложен је у Прилогу - Акциони план за спровођење Стратегије за примену Архуске конвенције (Глава VIII). Све активности у домену планирања су представљене тако да се јасно укаже на везе са кључним циљевима Стратегије.

СКРАЋЕНИЦЕ

AЗЖСРС	<i>Агенција за заштиту животне средине Републике Србије</i>
ДРНБС	<i>Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије</i>
АК	<i>Архуска конвенција</i>
АКС	<i>Адвокатска комора Србије</i>
АТС	<i>Акредитационо тело Србије</i>
АП	<i>Аутономна покрајина Војводине</i>
ГИС	<i>Географски информациони систем</i>
GMES	<i>Global Monitoring for Environment and Security (Глобални мониторинг за животну средину и безбедност)</i>
DG	<i>European Commission Departments (Одељења Европске комисије)</i>
ЕЕА	<i>European Environment Agency (Европска агенција за животну средину)</i>
ЕЕЗ	<i>Европска економска заједница</i>
ЕЗ	<i>Европска заједница</i>
EIONET	<i>European Environment Information and Observation Network (Европска информациона и осматрачка мрежа у области животне средине)</i>
EK	<i>Европска комисија</i>
EMAS	<i>Eco-Management and Audit Scheme (Систем за управљање заштитом животне средине и проверу)</i>
УДРУЖЕЊА	<i>Еколошка невладинa организација - удружење грађана које се примарно бави заштитом животне средине као јавним интересом</i>
EPER	<i>European Pollutant Emission Register (Европски регистар о испуштању загађујућих материја)</i>
E- PRTR	<i>European Pollutant Release and Transfer Register (Европски регистар испуштања и преноса загађујућих материја)</i>
ЕТЦ	<i>Европски тематски центар</i>
ЕУ	<i>Европска унија</i>
EUROSTAT	<i>Statistical Office of the European Union (Европски статистички завод)</i>
ЗААО	<i>Закон о амбалажи и амбалажном отпаду</i>
ЗБП	<i>Закон о биоцидним производима</i>
ЗВ	<i>Закон о водама</i>
ЗЗБЖС	<i>Закон о заштити од буке у животној средини</i>
ЗЗВ	<i>Закон о заштити ваздуха</i>
ЗЗЖС	<i>Закон о заштити животне средине</i>
ЗРНБ	<i>Закон о радијационој и нуклеарној сигурности и безбедности</i>
ЗЗНЗ	<i>Закон о заштити од нејонизујућих зрачења</i>
ЗЗОКРФ	<i>Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда</i>
ЗЗП	<i>Закон о заштити природе</i>
ЗЗПС	<i>Завод за заштиту природе Србије</i>
ЗИДЗЖС	<i>Закон о изменама и допунама Закона о заштити животне средине</i>
ЗИДЗПУЖС	<i>Закон о изменама и допунама Закона о процени утицаја на животну средину</i>
ЗИО	<i>Закон о извршењу и обезбеђењу</i>
ЗИСКЗЖС	<i>Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине</i>
ЗУП	<i>Закон о општем управном поступку</i>
ЗПУЖС	<i>Закон о процени утицаја на животну средину</i>
ЗС	<i>Закон о судовима</i>
ЗСПИЈЗ	<i>Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја</i>
ЗСПУЖС	<i>Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину</i>
ЗУО	<i>Закон о управљању отпадом</i>
ЗУС	<i>Закон о управним споровима</i>
ЗХ	<i>Закон о хемикалијама</i>
ЗЗПС	<i>Завод за заштиту природе Србије</i>
INSPIRE	<i>Infrastructure for Spatial Information in the European Community (Инфраструктура просторних информација у Европској заједници)</i>
ИСКЗЖС	<i>Интегрисано спречавање и контрола загађивања животне средине</i>
ИСС	<i>Институт за стандардизацију Србије</i>
КБР	<i>Конвенција о биолошкој разноврсности</i>
ЛВ	<i>Локална власт</i>

ЛС	<i>Локална самоуправа [ниво]</i>
МКИ	<i>Министарство културе и информисања</i>
М.ЉМПДД	<i>Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог</i>
МЗЖС	<i>Министарство заштите животне средине</i>
МЗ	<i>Министарство здравља</i>
МО	<i>Министарство одбране</i>
МПНТР	<i>Министарство просвет, науке и технолошког развоја</i>
МПШВ	<i>Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде</i>
МП	<i>Министарство правде</i>
МСЖС	<i>Мултилатерални споразуми у области животне средине</i>
МФ	<i>Министарство финансија</i>
МУП	<i>Министарство унутрашњих послова</i>
МТТ	<i>Министарство трговине, туризма и телекомуникација</i>
НВО	<i>Невладина организација</i>
НИИМ	<i>Научно-истраживачке институције и институције које врше мониторинг</i>
НС	<i>Народна скупштина Републике Србије</i>
НПИ	<i>Национални програм за интеграцију Републике Србије у Европску унију</i>
НРЦ	<i>Национални референтни центар у оквиру EIONET мреже</i>
ПИЈЗЗПЛ	<i>Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности</i>
ПА	<i>Правосудна академија</i>
ДВТ	<i>Државно веће тужилаца</i>
ОЕБС	<i>Organisation for Security and Cooperation in Europe (Организација за европску безбедност и сарадњу)</i>
OECD	<i>Organisation for Economic Co-operation and Development (Организација за економску сарадњу и развој)</i>
PRTR	<i>Pollutant Release and Transfer Register (Регистар испуштања и преноса загађујућих материја)</i>
ПСЖС	<i>Преглед стања животне средине у Републици Србији</i>
ПУЖС	<i>Процена утицаја на животну средину</i>
РГ	<i>Радна група</i>
КИТЕУ	<i>Канцеларија за информационе технологије и електронску управу</i>
ВСС	<i>Високи савет судства</i>
РЗС	<i>Републички завод за статистику</i>
РИЗЖС	<i>Регистар извора загађења животне средине (Закон о изменама и допунама Закона о заштити животне средине, Службени гласник РС број 36/09)</i>
PXMЗ	<i>Републички хидрометеоролошки завод</i>
СТРАТЕГИЈА	<i>Стратегија за примену Архуске конвенције у Републици Србији</i>
СЕ	<i>Савет Европе</i>
SEIS	<i>Shared Environmental Information System (Заједнички информациони систем о животној средини)</i>
СКГО	<i>Стална конференција градова и општина</i>
СПУЖС	<i>Стратешка процена утицаја на животну средину</i>
УЗП	<i>Управљачи заштићених подручја</i>
УН	<i>Уједињене нације</i>
UNECE	<i>United Nations Economic Commission for Europe (Економска комисија Уједињених нација за Европу)</i>
UNEP	<i>United Nations Environment Programme (Програм Уједињених нација за животну средину)</i>
UNFCCC	<i>United Nations Framework Convention on Climate Change (Оквирна конвенција Уједињених нација о климатским променама)</i>
CDDA	<i>Common Database on Designated Areas (Заједничка база података означених подручја)</i>
CITES	<i>Convention on international trade in endangered species of wild fauna and flora (Конвенција о међународној трговини угроженим врстама дивље фауне и флоре)</i>

ГЛАВА II. ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ И ПРАВНИ ОКВИР РЕЛЕВАНТНИ ЗА СТРАТЕГИЈУ

1. Плански документи

У претходној деценији, Република Србија је пролазила кроз бројне реформске процесе у области заштите животне средине који су се, пре свега, одвијали кроз спровођење вишегодишњих стратешких докумената. Стратешки оквир у области заштите животне средине и климатских промена доста је добро развијен, са неколико кровних стратегија и секторским стратегијама које дефинишу циљеве, приоритете и даље правце развоја. Такође, РС је усвојила ЕУ стратегије и ратификовала УН конвенције, као међународне стратешке документе који регулишу политику у области заштите животне средине. У наставку је кратак опис најважнијих националних, ЕУ и међународних стратешких докумената.

Национална стратегија апроксимације у области животне средине (енг. Environmental approximation strategy - EAS)² је усвојена 2011. године и дала оквир за планирање преговора са ЕУ у овој области и проценила у којим секторима животне средине су потребна највећа улагања да би се достигли стандарди ЕУ. EAS обухвата законодавну, институционалну и финансијску компоненту, даје преглед потреба за институционалном реформом, израдом закона и спровођењем прописа на свим нивоима, потребама за образовањем и подизањем свести јавности у области заштите животне средине.

*Национални програм за заштиту животне средине (НПЗЖС)*³ је стратешки документ којим се дефинишу приоритети у овој области на националном нивоу у периоду 2011-2019. НПЗЖС дефинише приоритетне опште циљеве заштите животне средине у следећим областима: квалитет вода; управљање отпадом; управљање хемикалијама и заштита од хемијских удеса; квалитет ваздуха и климатске промене; заштита природе, биодиверзитет и шуме, рибарство. НПЗЖС такође дефинише остале циљеве, који обухватају: заштиту земљишта, заштиту од буке, јонизујућа и нејонизујућа зрачења, индустријско загађење, рударство, енергетику, пољопривреду, шумарство и ловство, транспорт.

Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара („Службени гласник РС”, број 33/12)⁴, треба да има за циљ да заједно са Просторним планом Републике Србије, стратешко планирање одрживог коришћења и заштите природних ресурса и добара у Републици Србији. Стратегија се заснива на следећим принципима: принципу транспарентности тј. доступности информација о природним ресурсима и њиховом коришћењу, принципу укључивања јавности у процесе доношења одлука путем бољег приступа информацијама, судству или учествовању у механизмима одлучивања у поступку доношења одлука о стратешкој процени утицаја планова и програма на животну средину, процени утицаја пројеката чија реализација може довести до загађивања животне средине или представља ризик по животну средину и здравље људи; принципу подизања јавне свести који истиче значај едукације јавности и заинтересованих страна, укључујући запослене, за боље разумевање питања одрживог развоја и промену устаљених начина јавне потрошње.

Посебан стратешки документ у овој области усвојен је 2015. за потребе преговора са ЕУ - *Статус и планови преношења и спровођења правних тековина ЕУ за поглавље 27 - животна средина и климатске промене (Пост скрининг документ)*,⁵ дефинише визију и стратешке одреднице, али и план спровођења ЕУ директива, посебно које се односе на спровођење три стуба Архуске конвенције.

Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године,⁶ утврђују се дугорочне основе организације, уређења, коришћења и заштите простора Републике Србије. Један од општих принципа

² Национална стратегија апроксимације у области животне средине („Службени гласник РС”, број 80/11).

³ Национални програм за заштиту животне средине („Службени гласник РС”, број 12/10).

⁴ Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара („Службени гласник РС”, број 33/12).

⁵ <https://www.pregovarackagrupa27.gov.rs/dokumenta/>.

⁶ Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 88/10).

просторног развоја Републике Србије је активна имплементација политике просторног развоја и учешће јавности у доношењу одлука о локацији и развоју.

*Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године*⁷ обезбеђује доступност информација о стању вода и раду органа, учешће јавности у доношењу планова, програма, политика и прописа у области управљања водама и контролу њиховог извршења, континуирану едукацију и формирање јавне свести о значају водних ресурса.

*Стратегија развоја енергетике до 2025. године*⁸ предвиђа низ приоритетних мера у које спадају: целовито и правовремено информисање јавности о стању у сектору; едукација и подизање свести о могућностима и ефектима штедње, рационалне потрошње и супституције енергије, као предусловима за одрживи развој целокупног друштва и државе, информисање и едукацију о енергетској ефикасности и могућностима коришћења обновљивих извора енергије; учешће јавности у свим сегментима доношења одлука о појединим пројектима.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024. године („Службени гласник РС”, број 85/14)⁹ дефинише циљеве, приоритете и оквире политичких и институционалних реформи у области пољопривреде и руралног развоја, укључујући и ГМО. Стратегија предвиђа дисеминацију остварених резултата спровођења Стратегије широј јавности.

*Стратегија развоја шумарства Републике Србије*¹⁰ дефинише јавност података у области шумарства, информисаност, односе са јавношћу и образовање јавности о значају шума и шумарства као основне принципе сектора шумарства.

Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године,¹¹ предвиђа укључивање информација о биодиверзитету у наставне планове и програме.

*Стратегија развоја правосуђа за период 2020-2025. година*¹² предвиђа следеће приоритете: даље подизање квалитета правосудног система, развој ефикасног е-правосуђа и подизање степена поверења јавности у рад правосуђа, чиме би се обезбедио приступ правди, повећање квалитета поступања и одлучивања, ефикасно управљање предметима, статистичко праћење и извештавање о раду правосуђа, и транспарентност рада правосудних органа.

*Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године*¹³ обезбеђује подизање образовног нивоа грађана који посредно могу да се одразе и на животну средину.

Стратегија је усклађена са релевантним стратешким документима, имајући у виду принципе садржане у Закону о планском систему Републике Србије.¹⁴

С друге стране, документи израђени у процесу преговора о приступању Републике Србије Европској унији сматрају се посебном врстом планских докумената и израђују се у складу са правним оквиром о вођењу преговора о приступању, односно у форми, са садржајем, по процедури и у роковима предвиђеним методолошким препорукама Европске комисије и у складу са потребама које произилазе из процеса приступања, па стога могу садржати и посебне елементе који нису прописани Законом о планском систему Републике Србије.

⁷ Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године („Службени гласник РС”, број 3/17).

⁸ Стратегија развоја енергетике до 2025. године са пројекцијама до 2030. године („Службени гласник РС”, број 101/15).

⁹ Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024. године („Службени гласник РС”, број 85/14).

¹⁰ Стратегија развоја шумарства Републике Србије („Службени гласник РС”, број 59/06).

¹¹ Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године („Службени гласник РС”, број 53/21).

¹² Стратегија развоја правосуђа за период 2020-2025. година („Службени гласник РС”, број 101/20).

¹³ https://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2021/02/1-SROVRS-2030_MASTER_0402_V1.pdf, стр .94.

¹⁴ Закон о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18).

2. Правни оквир

2.1. Међународни и европски контекст Архуске конвенције

2.1. 1. Улога и циљеви Архуске конвенције у међународном контексту

Конвенција Економске комисија Уједињених нација за Европу (UNECE) о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине (у даљем тексту: Архуска конвенција) усвојена је у граду Архусу у Данској 25. јуна 1998. године на четвртој министарској конференцији „Животна средина за Европу”. Архуска конвенција је међународни споразум који омогућава појединцима и групама да активно учествују у заштити животне средине и одрживом развоју. То је један од механизма који су успостављени након одржавања Конференције Уједињених нација о заштити животне средине и развоју (Самита о планети Земљи) у Рио де Жанеиру у Бразилу 1992. године. На том састанку је уведен појам „одрживог развоја”, као веза између развоја и утицаја који развој има на животну средину. То је довело до пружања подршке приступу економском развоју који подразумева бригу о животној средини.

"Иако је она регионалног карактера, значај Архуске конвенције је глобалан. Она представља, без сумње, најимпресивнију разраду Десетог принципа Декларације из Рија у коме се наглашава потреба да грађани учествују у бављењу питањима из области животне средине и да се обезбеди приступ информацијама о животној средини које су у поседу јавних власти. Као таква, конвенција је до сада најамбициознији подухват у домену демократизације заштите животне средине покренут под покровитељством Уједињених нација."

Кофи А. Анан, бивши Генерални секретар Уједињених нација (1997-2006)

Конвенција има 47 Стране уговорнице на дан 19. децембра 2021. године, док Протокол о регистрима испуштања и преноса загађујућих материја (PRTR који је ступио на снагу 8. октобра, 2009. године) има 38, а амандман о учешћу јавности у доношењу одлука о намерном испуштању у животну средину и стављању у промет генетички модификованих организама (ГМО) 32 Стране уговорнице.

На Самиту о планети Земљи, 1992. године, Савезна Република Југославија је постала потписница завршног документа, као и Оквирне конвенције о климатским променама и Конвенције о биолошкој разноврсности. На Светском самиту о одрживом развоју одржаном у Јоханезбургу 2002. године је инсистирало да се ти споразуми примене да би био могућ одрживи развој.¹⁵ Република Србија је потврдила Архуску конвенцију 31. јула 2009. године и тиме постала 43. Страна конвенције, али још увек није потврдила амандман ГМО.

Архуска конвенција је одраз настојања да се допринесе демократском и одрживом развоју. Она је један од инструмената међународног права у коме се на до сада најјаснији начин исказује право на здраву животну средину.¹⁶ У њој се права везана за животну средину дефинишу као основна људска права и јамче три основна права у области заштите животне средине – право на информације о животној средини, право на учешће у доношењу одлука и право на правну заштиту као основних услова за одрживи и еколошки развој. Сва три права призната су међународним и националним прописима као основна људска права с тим што се разликују од општих људских права по томе што не служе искључиво личним потребама појединаца, већ доприносе заштити права садашњих и будућих генерација да живе у здравој животној средини. Конвенцијом се признаје и изражава интерес јавности за стање и заштиту животне средине. То се постиже широко постављеном дефиницијом „информација које се тичу животне средине” у које су укључени не само квалитет животне средине, већ и фактори који утичу на животну средину, као и информације које се односе на осмишљавање политике у домену здравља, безбедности и економије. Осим тога, у Конвенцији се говори о свим заинтересованим странама и гарантују се њихова права. Конвенцијом се такође подстиче едукација и развијање свести.

¹⁵ Report of the World Summit on Sustainable Development Johannesburg, South Africa, 26 August – 4 September 2002, A/CONF.199/20, pp. 23-28.

¹⁶ http://ec.europa.eu/enlargement/index_en.htm

Све то доприноси остваривању дугорочних развојних циљева и истовремено се гарантују иста права садашњим и будућим генерацијама.

Све владе потписнице Архуске конвенције деле уверење да су боља доступност информација и веће учешће јавности у процесима доношења одлука од кључне важности за успостављање поверења међу заједницама и подршке напредовању у остваривању заједничких циљева, одговорније поступање органа јавне власти и унапређење опште политике заштите животне средине. Право на правну заштиту доводи до веће транспарентности и отворености у домену питања која се односе на животну средину и доприноси остварењу циљева одрживог и еколошког развоја друштва. У конвенцији се не постављају стандарди у домену животне средине, али се наводе јасна правила која се тичу права јавности да има приступ информацијама и учествује у процедурама за добијање дозвола (на пример, добијање лиценци за емисију које се додељују електранама), као и мало мање строго дефинисаних правила за израду планова, програма и закона. Конвенција не прописује горње лимите, већ осигурава будућност која се гради на чврстим темељима добре праксе и истинске посвећености.

Принципи Архуске конвенције, у које спада „принцип јавности” садржан је у одредбама појединих уговора глобалног карактера (Оквирна конвенција о промени климе, Кјото Протокол, УН Конвенција о борби против дезертификације у земљама са тешком сушом и/или дезертификацијом, Конвенција о биолошкој разноврсности, Стокхолмска конвенција, Ротердамска конвенција) и регионалног карактера (Еспоо Конвенција о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту, Протокол о стратешкој процени утицаја на животну средину, Конвенција о прекограничним ефектима индустријских удеса, Конвенција о заштити и коришћењу прекограничних водотокова и међународних језера и др.) које се на различите начине односе на поједина питања која регулише Архуска конвенција.

У Републици Србији се спроводи и низ других међународних конвенција повезаних са Архуском конвенцијом. Неколико примера је наведено у табели која следи.

Табела А.1: Међународне конвенције и инструменти везани за Архуску конвенцију и њихова примена у Републици Србији

Конвенција или међународни инструмент	Потврђивање у Републици Србији	Докази имплементације у Републици Србији након потврђивања, у контексту одредаба Архуске конвенције
10. начело Декларације из Рија о животној средини и развоју	1992	Стална посвећеност учешћу свих заинтересованих грађана у одлучивању о питањима везаним за животну средину; активно учешће у развоју упутстава UNEP-а за унапређење 10. начела Декларације из Рија. ¹⁷
Агенда 21	1992	Континуирано промовисање Локалне агенде 21, кроз развој докумената за локалне заједнице (локалних акционих планова у области заштите животне средине и локалних стратегија одрживог развоја).
Оквирна конвенција Уједињених нација о промени климе	2001	Иако је учињен значајан помак у промовисању учешћа јавности у бављењу климатским променама и њиховим последицама, неопходно је предузети мере како би се обезбедила ефикасност и резултати промовисања. Обезбеђивање да јавност има приступ подацима о промени климе и њеним последицама. Није олакшано учешће јавности, нити је успостављен одговарајући систем за реаговање.

¹⁷ <http://www.unep.org/GC/GC25/dailyupdates/day4-specialevents.asp>

Конвенција или међународни инструмент	Потврђивање у Републици Србији	Докази имплементације у Републици Србији након потврђивања, у контексту одредаба Архуске конвенције
Конвенција о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту (Еспо, 1991) Протокол о стратешкој процени утицаја на животну средину уз Конвенцију о процени утицаја на животну средину у прекограничном контексту (сачињен 21. маја 2003. године у Кијеву)	2007 2010	Постоје поједини случајеви процене утицаја на животну средину у којима се у пракси примењује процедура процене утицаја на животну у прекограничном контексту; та процедура је предвиђена законом, билатерални аранжмани у прекограничном контексту још увек нису закључени; Република Србија учествује у активностима у оквиру институционалних механизма (на пример, на конференцијама земаља које су потписале Оквирну конвенцију Уједињених нација о промени климе). Постоје поједини случајеви стратешке процене утицаја на животну средину у којима се у пракси примењује процедура стратешке процене утицаја на животну у прекограничном контексту; та процедура је предвиђена законом, билатерални аранжмани у прекограничном контексту још увек нису закључени.
Конвенција о борби против дезертификације	2007	За сада није покренута систематична национална кампања популаризације идеје борбе против дезертификације и деградације земљишта. Извршена је идентификација недостатака у капацитетима локалних самоуправа и подизању свести. Специфични захтеви Конвенције нису уведени у планове развоја локалних заједница и рада локалне администрације. Успостављен је информациони систем квалитета земљишта. Јавност има право приступа прописаним регистрима или евиденцијама које садрже информације и податке у складу са законом. Континуирано се унапређује база података и информација као доступност података уопште преко Портала Деградиција земљишта Агенције за заштиту животне средине и њихова размена. Катастар контаминираних локација доступан је јавности.
Закон о потврђивању Париског споразума	2017	Споразум из Париза, усвојен у оквиру Оквирне конвенције УН о промени климе, потврђен је у Народној скупштини Републике Србије у мају 2017. године („Службени гласник РС - Међународни уговори”, број 4/17). Споразум из Париза обавезује државе потписнице да приликом извештавања о својим национално утврђеним доприносима пружају информације неопходне за јасност, транспарентност и разумевање (у складу са Одлуком 1/CP.21). Такође, приликом прорачуна антропогених емисија и количина уклоњених путем понора које одговарају њиховим национално утврђеним доприносима, стране потписнице се обавезују да ће промовисати еколошки интегритет, транспарентност, тачност, целовитост, упоредивост и доследност података. Стране потписнице Споразума су потврдиле да мере прилагођавања на климатске промене следе национално оријентисан приступ, који је родно одговоран, партиципативан и потпуно транспарентан, узимајући у обзир угрожене групе, заједнице и екосистеме.
Агенда 2030	2016	Циљеви одрживог развоја Агенде 2030 Уједињених нација ступили су на снагу 2016. године и Република Србија је преузела обавезе према УН да своје политике усклади са циљевима одрживог развоја. Агенда одрживог развоја хоризонтално се преплиће са Архуском

Конвенција или међународни инструмент	Потврђивање у Републици Србији	Докази имплементације у Републици Србији након потврђивања, у контексту одредаба Архуске конвенције
		конвенцијом кроз свих 17 циљева одрживог развоја. Међутим, са спровођење Архуске конвенције најзначајнији је циљ 16: Мир, правда и снажне институције.

2. 1.2 Архуска конвенција и Европска заједница

Један од кључних докумената европске политике у области животне средине је *Седми акциони програм за животну средину* (енг. The 7th EU Environmental Action Plan - „ЕАР”)¹⁸. „ЕАР” је ЕУ документ европске политике заштите животне средине до 2020. године. Да би дао дугорочније смернице, он је поставио визију даље од тога, где жели ЕУ да буде до 2050. Идентификује три кључна циља:

- заштита, очување и побољшање природног капитала ЕУ;
- прелазак Уније на ефикасну, зелену и конкурентну ниско-угљеничну економију;
- заштита грађана ЕУ од притисака везаних за животну средину и ризика за здравље и добробит.

У испуњавању ових циљева важна је: боља примена закона, боље информисање путем побољшања базе знања, веће и мудрије инвестиције за политику заштите животне средине и климатских промена, пуна интеграција животне средине у друге политике

Све земље Европске уније су потврдиле Архуску конвенцију, а Европска заједница је постала чланица маја 2005. године.

Преговори током припреме Архуске конвенције су се у многome заснивали на искуству обезбеђивања доступности информација у ЕУ, а нарочито Директиве 90/313/ЕЕЗ. Имајући у виду њене мањкавости, 2003. године је усвојена нова директива која се односи на информације (Директива 2003/4/ЕЗ о приступу јавности информацијама о животној средини и укидању Директиве Савета 90/313/ЕЕЗ)¹⁹ која је усклађена са чл. 4. и 5. Архуске конвенције.

Том директивом се проширује дефиниција „информација које се тичу животне средине” која укључује анализу односа између цене и корисности и друге економске индикаторе и политику, као и информације о утицају на здравље и безбедности. Такође, појашњен је термин „јавна власт” и сада су њиме обухваћена секундарна тела на која су пренете дужности током приватизације. Приликом разматрања које би информације о животној средини требало да буду изузете од објављивања треба узети у обзир јавни интерес, а информације које се тичу емисије штетних материја морају бити објављене. Међутим, питање надокнада везаних за захтеве за добијање информација је још увек проблематично. Информације треба да буду доступне уз разумну надокнаду, пошто би се многа удружења која располажу ограниченим средствима у супротном суочиле са бројним тешкоћама. Информације које се добијају на лицу места треба да буду бесплатне.

¹⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013D1386>

¹⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0004:EN:NOT>

Одељак А.1: Европска агенција за животну средину (ЕЕА)

Европска агенција за животну средину (ЕЕА) је кључна институција која у Европи пружа информације о животnoj средини. То је агенција Европске уније осмишљена тако да даје поуздане и независне информације о животnoj средини и представља веома важан извор информација за све који учествују у развијању, усвајању, примени и евалуацији политике очувања животне средине, укључујући и најширу јавност. Европска агенција за животну средину тренутно има 32 земље чланице и 6 земаља сарадница међу којима је и Република Србија.

Протокол о регистрима испуштања и преноса загађујућих материја (PRTR) уз Архуску конвенцију је усвојен током пете министарске конференције „Животна средина за Европу”, маја 2003. године, са циљем да се дефинишу конкретније обавезе у домену доступности информација о индустријском загађењу. Одговор Европске уније је било усвајање прописа о успостављању Европског регистра испуштања и преноса загађујућих материја (E-PRTR) који је ступио на снагу 24. фебруара 2006. године.

Одељак А.2: Европски регистар испуштања и преноса загађујућих материја (E-PRTR)

Европски регистар испуштања и преноса загађујућих материја (E-PRTR) је нови регистар којим је обухваћена цела Европа и садржи лако доступне информације о животnoj средини које потичу из индустријских постројења у земљама чланицама ЕУ, на Исланду, у Лихтенштајну и Норвешкој. Тај регистар је унапређена верзија која замењује стари Европски регистар о испуштању загађујућих материја (EPER). Нови регистар садржи податке из извештаја које сваке године подноси око 24.000 индустријских постројења из целе Европе која обављају 65 различитих делатности.

За свако постројење постоје информације о количини загађујућих материја које испушта у ваздух, воду и земљу, као и о преношењу отпада и загађујућих материја из круга постројења у отпадне воде. Информације се односе на материје са списка на коме се налази 91 најважнија загађујућа материја, укључујући тешке метале, пестициде, гасове који изазивају ефекат стаклене баште и диоксине. Такође су доступне и неке информације о загађењу из дифузних извора које ће бити ажуриране. Регистар доприноси транспарентности и учешћу грађана у доношењу одлука везаних за животну средину и примењује се у складу са Архуском конвенцијом.

Нова директива ЕУ (Директива 2003/35/ЕЦ о учешћу јавности у изради планова и програма из области животне средине), која се односи на чл. 6, 7. и 9 (став 2) Архуске конвенције, усвојена је 2003. године са циљем да допринесе обезбеђивању учешћа јавности у процесима доношења одлука, што представља други стуб Архуске конвенције. Та директива садржи измене и допуне права из домена учешћа јавности детаљно описана у Директиви 85/337/ЕЕЦ (кодификована Директивом 2011/92/ЕУ и измењена са Директивом 2014/52/ЕУ) о процени утицаја одређених јавних и приватних пројеката на животну средину (Директива о процени утицаја на животну средину (ПУЖС директива)²⁰ и Директива 96/61/ЕЦ која се односи на интегрисано спречавање и контролу загађивања животне средине (ИСКЗЖС) (замењена са IED Директивом 2010/75²¹). Од земаља чланица ЕУ се тражило да изврше транспозицију директиве у националне законе до 2005. године.

Новом директивом се и суседним земљама обезбеђује право учешћа јавности, а истовремено се постављају правила учешћа јавности у плановима и програмима који су сачињени складу са следећим директивама: Оквирном директивом о отпаду (75/442/ЕЕЦ, замењена са Директивом 2008/98/ЕЦ), Директивом о батеријама и акумулаторима (91/157/ЕЕЦ, замењена са Директивом 2006/66/ЕЦ), Директивом о нитратима из пољопривредних извора (91/676/ЕЕЦ из 1991. године, Директивом о опасном отпаду (91/689/ЕЕЦ замењена са Директивом 2008/98/ЕЦ), Директивом о амбалажи и амбалажном отпаду (94/62/ЕЦ, измењена Директивом 2004/12/ЕЦ и Директивом 2005/20/ЕЦ), Директивом о квалитету ваздуха у околини (96/62/ЕЦ замењена са 2008/50/ЕЦ), и Директивом о депонијама (99/31).

²⁰ <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=115894:cs&lang=en&list=172228:cs,115894:cs,&pos=2&page=1&nbl=2&pgs=10&hwords=&checktext=checkbox&visu=#texte>

²¹ <http://eurlex.europa.eu>

И Директива 2003/4/ЕЦ о приступу јавности информацијама о животној средини и Директива 2003/35/ЕЦ о учешћу јавности у изради планова и програма из области животне средине садрже одредбе о праву на правну заштиту.

Празнина у регулативи чија последица је било изузимање јавности из процеса доношења одлука везаних за генетички модификоване организме је смањена амандманом на Конвенцију усвојеним у Алма-Ати у Казахстану, мада тај амандман још увек није ступио на снагу.

Одредбе које се односе на учешће јавности у доношењу одлука о животној средини се налазе и у низу других директива из домена животне средине као што су: Директива 2001/42/ЕЦ о процени утицаја одређених планова и програма на животну средину (Директива о СПУЖС); Директива 2000/60/ЕЦ о успостављању оквира за деловање Заједнице у области политике вода (Директива о оквиру за деловање у области вода) и у Севесо директивама: Директива савета 82/501/ЕЕЦ (Севесо 1) која је измењена Директивом Савета 96/82/ЕЦ о контроли опасности од великих удеса који укључују опасне супстанце (Севесо 2) а која је измењена и стављена ван снаге Директивом 2012/18/ЕУ Европског парламента и Савета о контроли опасности од великог удеса који укључује опасне супстанце (Севесо 3).

Неколико иницијатива и прописа ЕУ се детаљније баве приступом информацијама из области животне средине, као што су Иницијатива за глобално праћење за животну средину и безбедност (Copernicus), Galileo (нова европска политика посматрања свемира и Земље) и INSPIRE.

Иницијатива за глобално праћење за животну средину и безбедност (Copernicus, раније GMES)²² пружа поуздане најновије информације о томе како се мења наша планета и клима. Направљено је шест тематских целина: море, копно, атмосфера, ванредне ситуације, безбедност и промена климе. Служба за надгледање копна, служба за надгледање мора, као и служба за надгледање атмосфере директно доприносе праћењу климатских промена и процени политике за ублажавање њихових последица, односно прилагођавања ситуацији. Још две службе у оквиру иницијативе Copernicus су задужене за реаговање у ванредним ситуацијама (поплавама, пожарима, технолошким акцидентима, за хуманитарну помоћ) и безбедносне аспекте (надзирање мора, контрола граница). Све службе успостављене у оквиру иницијативе Copernicus су осмишљене тако да задовољавају стандардне критеријуме који се односе на податке и информације, а и да имају глобалну димензију. Galileo ће бити изворно европски систем глобалне навигације уз помоћ сателита који ће пружати услуге веома прецизног и поузданог глобалног позиционирања под цивилном контролом.

Новим европским прописима о инфраструктури за просторне податке, INSPIRE (Директива 2007/2/ЕЦ којом се успоставља инфраструктура за просторне информације у Европској заједници) и већа заступљеност електронске управе захваљујући примени Заједничког информационог система о животној средини (SEIS) (Саопштење ЕК/2008: Ка заједничком информационом систему о животној средини) биће успостављен систем информисања заснован на најновијој информационој и комуникационој технологији, што ће омогућити доносиоцима одлука од локалног нивоа па све до нивоа Европске уније лак приступ информацијама о животној средини у реалном времену.

Европска Агенција за животну средину (ЕЕА)²³ координира EIONET (Европску информациону и осматрачку мрежу у области животне средине) са циљем да се обезбеди проток информација између националних система и европског информационог система.

Што се тиче примене Архуске конвенције од стране Европске комисије, најслабији резултати су постигнути у области права на правну заштиту. 2003. године, ЕК је припремила нацрт директиве о праву на правну заштиту у питањима животне средине²⁴, али предложена директива још није усвојена.

²² Одлука ЕК од 5. фебруара 2010. године којом се оснива одбор партнера који спроводе Иницијативу за глобални мониторинг за животну средину и безбедност (GMES) (2010/67/ЕУ), Брисел, 28. октобар, 2009. године.

²³ <http://www.eionet.europa.eu>

²⁴ <http://ec.europa.eu/environment/aarhus/index.htm>

ЕК је 2006. године такође усвојила пропис о примени начела Архуске конвенције намењен институцијама и телима ЕУ (Уредба ЕК бр. 1367/2006/ЕЦ²⁵, измењена Уредбом 2021/1767/ЕУ²⁶); као и Уредба ЕЦ бр. 1049/2001²⁷ који се односи на приступ јавности документима Европског парламента, Савета Европе и Европске комисије намењен свим институцијама и телима ЕУ. Под „телима” се подразумевају не само Европски парламент, Савет Европе и Европска комисија, Европски суд правде и Европски ревизорски суд, већ и други ентитети (на пример, Европски економско-социјални комитет), све агенције (на пример, Европска агенција за животну средину) и сви ентитети који обављају јавне функције, у зависности од степена у коме поступају у судском или законодавном својству. У принципу, Европски савет би био обавезан да се придржава одредаба Архуске конвенције када разматра међународне конвенције о животној средини. С друге стране, у духу Архуске конвенције Европску комисију не би требало сматрати телом које поступа „у законодавним својству”. Осим тога, овим прописом се захтева од наведених институција и тела да гарантују учешће јавности у припреми, изменама и ревизији „планова и програма који се односе на животну средину”, али не и када су у питању политика, закони и финансијски програми. Овај пропис такође дозвољава удружењима које се баве животном средином и задовољавају одређене критеријуме да у складу са законом о животној средини затраже покретање поступка интерног преиспитивања усвојених аката, као и свих пропуста институција и тела ЕУ. Свако (не само грађани ЕУ) може да поднесе захтев за добијање информација.

Поред тога, Европска комисија ја усвојила две одлуке које се тичу даље примене овог прописа:

- У одлуци комисије 2008/50/ЕЦ²⁸ наводе се детаљи правила примене Уредбе ЕК бр. 1367/2006 из домена Архуске конвенције који се тиче захтева за покретање интерног преиспитивања управних аката.
- Одлуком комисије 2008/401/ЕЦ²⁹ уводе се измене правила поступања при спровођењу Уредбе ЕЦ бр. 1367/2006 који се тиче институција и тела заједнице.

Одељак А.3: Директиве ЕУ које се односе на примену Архуске конвенције

Архуску конвенцију примењује Европска заједница, а њено спровођење се обезбеђује уз помоћ четири директиве ЕУ.

1. 2003/4/ЕЦ Приступ јавности информацијама о животној средини

Циљеви ове директиве су да гарантује право приступа информацијама које се тичу животне средине и дефинише основне услове и практична решења за остваривање тог права, као и да обезбеди да се информације о животној средини поступно учине доступним и дистрибуирају у јавности, да би се постигло да буду доступне у највећој могућој мери. Стога је потребно промовисати употребу компјутера и/или електронске технологије где год за то има могућности.

2. 2003/35/ЕЦ Учешће јавности и право на правну заштиту

Циљ ове директиве је да допринесе извршавању обавеза које произилазе из Архуске конвенције, нарочито (а) обезбеђивањем учешћа јавности у прављењу планова и програма везаних за животну средину и (б) побољшавањем услова за учешће јавности и дефинисањем одредаба за остваривање права на правну заштиту у складу са директивама Европског савета 85/337/ЕЕЗ и 96/61/ЕК.

3. 2003/98/ЕЦ Поновна употреба информација насталих у јавном сектору (стављена ван снаге Директивом 2019/1024/ЕУ Европског Парламента и Савета о отвореним подацима и поновној употреби информација насталих у јавном сектору).

Овом директивом се успоставља минимум критеријума који регулишу област поновне употребе постојећих докумената у поседу тела у јавном сектору у земљама чланицама, а притом се она не односи на институције као

²⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32006R1367>

²⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32021R1767>

²⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32001R1049>

²⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008D0050>

²⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008D0401>

што су музеји, библиотеке, архиви, оркестри, опере, балети и позоришта. Такође, према директиви, грађани и компаније заинтересоване за добијање приступа документима нису у обавези да доказују интерес.

4. 2007/2/ЕЦ Успостављање инфраструктуре просторних информација у Европској заједници

У мају 2007. године на снагу је ступио веома важан пропис којим се успоставља инфраструктура просторних информација у Европској заједници, чиме се пружа подршка политици очувања животне средине у ЕЗ и активностима на том пољу. Овом директивом се налаже да се усвоје заједничка правила имплементације која се односе на низ прецизно одређених области као што су метаподаци, спецификација података, мрежне услуге, дељење података и услуга, праћење и извештавање.

Закони који регулишу област животне средине су само у великој мери усклађени са законским оквиром ЕУ, а потребно је да транспозиција буде потпуна, што ће бити постигнуто у наредним фазама процеса приступања Унији. Међутим, примена Архуске конвенције може и независно од тога бити успешна, пошто се њоме у осмишљавање политике уводе демократски принципи и пружа основа за имплементацију на начин који је пријемчив широким слојевима друштва. Придржавање начела Архуске конвенције такође доприноси ефикасности и економичности транспозиције и имплементације *acquis-a* ЕУ који се односи на животну средину.

ГЛАВА III. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И GAP АНАЛИЗА

► НАЈВАЖНИЈИ НАЛАЗИ

Архуска конвенција успоставља минимум стандарда које морају поштовати све земље чланице. Свакој Страни конвенције дозвољено је да обезбеди више од тих минималних стандарда (члан 3. став 5).

У погледу извршавања *општих обавеза* (члан 3)³⁰ још увек постоји недовољно висок општи ниво друштвене свести о потреби заштите животне средине, као и државних органа о потреби и неопходности партнерства са цивилним сектором у развијању еколошке свести и решавању еколошких проблема. Недостаје подршка системском јачању невладиног сектора у области животне средину. Присутан је проблем недостатка материјалних и техничких услова да удружења могу да остварују улогу заинтересованих страна у приступу информацијама, учешћу у одлучивању и праву на правну заштиту.

У примени првог стуба Архуске конвенције - (*пасивно ширење информација*) уочено је да органи јавне власти омогућавају приступ информацијама које се тичу заштите животне средине, али заинтересованост за ову врсту проблема није на високом нивоу.³¹ Присутно је непоштовање прописаних рокова од стране органа управе у погледу одговора на захтеве за информацијама. Капацитети надлежних органа за спровођење Архуске конвенције су недовољни. Уочени су „технички проблеми прибављања информација по захтеву” с обзиром да се често ради о информацијама за које је истекао рок чувања, односно које су уништене.³² Увођење институције посебно овлашћеног лица за информације од јавног значаја значајно је побољшало комуникацију, потпуну ажурност поступања по свим захтевима, и знатно бољи проток информација према свим групама становништва. Посебан значај ових иновативних мера огледа се у побољшаним могућностима да заинтересована јавност може ефикасније утицати на процес доношења одлука, прописа и других релевантних стратешких аката и мера.

У примени првог стуба Архуске конвенције - (*активно ширење информација*) може се констатовати да мониторинг у Републици Србији не покрива све приоритетне области (нпр. рибли фонд, бука).

³⁰ Национални извештај о спровођењу Архуске конвенције, Влада Републике Србије, Београд, децембар 2010. године. Види: www.vlada.gov.rs, стр. 11-12.

³¹ *Op.cit.*, стр. 21-22, 32.

³² Види: Трећи национални извештај о спровођењу Архуске конвенције, Министарство пољопривреде и заштите животне средине, *Op.cit.*, стр. 33.

Неусклађена законска регулатива је разлог за ограниченост сопственог мониторинга загађивача. Законску регулативу која се односи на праћење стања земљишта и вода је неопходно унапредити. НВО сматрају да „информације које пружају органи јавне власти нису доступне на видљив и практичан начин широј јавности у РС”.³³ Одређена удружења сматрају да информације нису увек ажуриране, бројне локалне самоуправе и привреда не доставља податке, квалитет информација које се представљају је упитан а веома често и представљен на начин који је тешко разумљив за грађане. На интернет страницама органа државне управе веома често је тешко пронаћи информацију, то јест претрага захтева добро познавање термина и процеса како би се следио распоред на сајту.³⁴

У примени другог стуба Архуске конвенције- (*учеће јавности у доношењу одлука о посебним активностима*) неодговарајући институционални и други капацитети Министарства и надлежних органа локалне самоуправе представљају велику препреку. Присутан је „проблем злоупотребе транспарентности процедуре процене утицаја са намером опструирања доношења одлуке” (урбанизам и грађевина, водопривреда, енергетика и др.). Подношење захтева за достављање копија целокупне документације о процени утицаја на животну средину нарушава ауторска права пројектаната/консултаната. Релативно је слабо обавештавање грађана у поступку процене утицаја на животну средину и слабо учешће заинтересованих органа и организација. У погледу стратешког планирања уочено је да „постоји неусаглашеност секторских прописа на основу којих се планови и програми доносе са законом којим се уређује стратешка процена утицаја на животну средину.”³⁵

У примени трећег стуба Архуске конвенције - (право на правну заштиту) препреку представља непостојање „система аутоматизованог вођења предмета у свим судовима, односно слободног приступа подацима из предмета, као и преглед кретања уз очување приватности странака у поступку.”³⁶ У судовима нема одељења специјализованих за предмете из области заштите животне средине, недовољна је обука судија и тужилаца за поступање у предметима заштите животне средине. Удружења веома ретко покрећу поступке пред судом због недостатка средстава и страха да ће тај процес угрозити њихов опстанак.³⁷

Национални извештаји о спровођењу Архуске конвенције у Републици Србији дају први пресек стања у извршавању обавеза које произилазе из Архуске конвенције, са препрекама у њеном извршавању, представљао је добру основу за доношење Стратегије са акционим планом за потпуно спровођење Архуске конвенције.

Табела Б.1: Усклађеност са основним стандардима из члана 4 Архуске конвенције

Стандарди дефинисани у Архуској конвенцији	Поштовање стандарда у Републици Србији
Конвенција признаје право приступа „званичним документима”, а тај појам је дефинисан врло широко као било која информација у било ком облику у поседу јавних власти.	Да
Постоје изузеци.	Исти изузеци постоје и у законима Републике Србије.
Свако може да затражи приступ информацијама без обавезе да поднесе изјаву у којој образлаже интерес.	Да
Државе могу дозволити органима јавне власти да уведу надокнаду за пружање информација, али износи не смеју бити превелики. ³⁸ Током процеса доношења одлука, државе морају без	Да

³³ *Op.cit.*, стр. 45.

³⁴ Види; Четврти национални извештај о спровођењу Архуске конвенције, Министарство заштите животне средине, *Op.cit.*, стр. 54.

³⁵ *Op.cit.*, стр. 58. и 67.

³⁶ *Op.cit.*, стр.82-83.

³⁷ Види; Четврти национални извештај о спровођењу Архуске конвенције, Министарство заштите животне средине, *Op.cit.*, стр. 100.

³⁸ Архуска конвенција, члан 4, став 8

Стандарди дефинисани у Архуској конвенцији	Поштовање стандарда у Републици Србији
накнаде да пружи све релевантне информације које је могуће добити на захтев. ³⁹	
Право на приступ информацијама може бити остварено у свим: а) органима јавне власти⁴⁰ б) осим тела или институција које поступају у судском или законодавном својству⁴¹ в) морају га поштовати и сва друга физичка или правна лица која имају јавне надлежности или функције или пружају јавне услуге⁴²	а) Да б) Да в) Да
Постоји ограничен број изузетака, односно случајева, када захтев за добијање информација може бити одбијен. Притом се мора узети у обзир да ли је објављивање у јавном интересу, те да ли се затражене информације односе на емисије у животну средину и ако је то случај, такве информације никако не могу бити изузете од објављивања⁴³.	Да. Изузеци су у потпуности транспоновани у Закон о приступу информацијама од јавног значаја 2021. године. У пракси изузеци прописани тим законом до сада нису примењени у потпуности, нити прецизно. Неки примери указују на постојање тенденције да се одредбе Архуске конвенције у потпуности инкорпорирају (на пример, закони о процени утицаја на животну средину и стратешкој процени утицаја на животну средину, интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине, хемикалијама и о биоцидним производима). „Јавни интерес” је дефинисан у Закону о слободном приступу информацијама, али нису успостављени јасни критеријуми неопходни за спровођење његових одредаба у пракси. Подаци о емисијама не морају бити заштићени као поверљиви. Захтеви за добијање информација које се односе на безбедност и здравље из Закона о биоцидним производима не треба да буду одбијани.
Стране које подносе захтеве имају могућност покретања бесплатне или јефтине, законски одређене убрзане процедуре поновног разматрања од стране суда или неког независног тела које није судско.	Не (не постоји процедурална дефиниција) Да

Посвећеност циљевима Архуске конвенције

Савезна Република Југославија се на Самиту о планети Земљи, одржаном у Рио де Жанеиру, 1992. године обавезала да ће поштовати принципе одрживог развоја. 1993. године, Југословенска влада је показала посвећеност поштовању споразума изгласавањем резолуције о политици заштите животне средине.

Република Србија наставља да исказује највиши степен посвећености обезбеђивању приступа јавности информацијама које се тичу животне средине, стварањем услова за учешће јавности у доношењу одлука и успостављањем правног оквира за остваривање права на правну заштиту у питањима која се тичу животне средине.

³⁹ Ibid., чланови 6 и 1.б.

⁴⁰ Ibid., члан 2, дефиниција 2 (под б)

⁴¹ Ibid., члан 2, дефиниција 2 (последња реченица)

⁴² Ibid., члан 2, дефиниција ц (под б)

⁴³ Ibid., члан 4, став 4

Низ активности које су спроведене у Републици Србији од 2000. године, сведоче о сталној посвећености циљевима конвенције. Од посебног значаја су следеће: потврђивање споразума из области животне средине који садрже одредбе које су у складу са захтевима наведеним у Архуској конвенцији (на пример, мултилатерални споразуми Економске комисије Уједињених нација за Европу (UNECE) и слични споразуми); преузимање обавезе да се *acquis* ЕУ транспонује у правни систем Републике Србије (директиве из области животне средине које су у потпуности у складу са одредбама Архуске конвенције), документи из домена националне политике у којима се наводи да су преузете обавезе да се развије систем заштите животне средине заснован на вредностима садржаним у Архуској конвенцији и усвајање закона чије одредбе су правно обавезујуће у складу са Архуском конвенцијом.

Архуска конвенција је један од међународних правних аката у коме се на најјаснији начин изражава фундаментално право на здраву животну средину.⁴⁴ Архуска конвенција штити „права везана за животну средину” као основно људско право. У њој су приступ информацијама, учешће јавности и право на правну заштиту означени као основни услови за одрживи развој који подразумева очување животне средине. Оно по чему се Архуска конвенција издваја са правне тачке гледишта је широка дефиниција „информација које се тичу животне средине” којом је обухваћен не само квалитет животне средине, већ и фактори који имају утицаја на животну средину, информације из области економије и политике, као и питања која се тичу здравља и безбедности. Осим тога, у Архуској конвенцији су узета у обзир права свих заинтересованих страна и подржава се и подстиче едукација и развијање свести. То доприноси остваривању дугорочних развојних циљева којима се обезбеђују једнака права за садашње и будуће генерације.

У Уставу Републике Србије, проглашеном 2006. године, каже се да сви грађани имају право на здраву животну средину, као и право да буду обавештавани о њеном стању, али и обавезу да штите животну средину.

Осим тога, Законом о заштити животне средине у Републици Србији (2004) гарантовано је право грађана или група грађана, њихових удружења, професионалних или других организација на здраву животну средину и правна заштита. Ови циљеви и принципи се такође детаљно излажу у Стратегији одрживог развоја усвојеној 2008. године и Националном програму заштите животне средине из 2010. године.

Према члану 16. Устава Републике Србије општеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори су саставни део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењују и потврђени међународни уговори морају бити у складу с Уставом. Законом о потврђивању Архуске конвенције („Службени гласник РС-Међународни уговори”, број 38/09, усвојеним 12. маја 2009. године), Конвенција је инкорпорирана у правни систем Републике Србије.

Стратегија о примени Архуске конвенције из 2010. године показује значајне неусклађености правних прописа Републике Србије са Конвенцијом. У таквој ситуацији непосредна примена Конвенције може бити веома значајна. Стратегија из 2010. године остаје на тој констатацији и не испитује могућност непосредне примене Конвенције или појединих њених одредби, као што је члан 9. став 3. Конвенције који је нарочито значајан, јер се њиме признаје право „јавности” да учествује у судској или административној контроли поштовања националних правних прописа који су значајни за заштиту животне средине. Са становишта непосредне примене овај члан оставља могућност уговорници да својим националним законодавством постави неке услове које припадници јавности треба да испуне да би имали приступ управним или судским поступцима. Конвенција не одређује ближе те услове. Међутим, члан 9. став 3. не може да директним дејством замени непостојећи домаћи простор, нити може да дерогира и замени супротан национални пропис, али може да, путем тумачења националног прописа, допуни тај национални пропис како би се резултат захтеван ставом 3 члана 9 постигао.

Један од примера је начело непосредне примене међународних уговора прокламовано и Законом о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 - испр., 14/16, 95/18 - др. закон и

⁴⁴ http://ec.europa.eu/enlargement/index_en.htm

71/21). У члану 5. став 1. тачка 7) Закона о заштити природе се наводи: „државни органи и органи аутономне покрајине и органи јединица локалне самоуправе, организације и институције, као и друга правна лица, предузетници и физичка лица, при вршењу својих послова непосредно примењују ... потврђене међународне уговоре као део правног система.”

С обзиром да Архуска конвенција припада по свом предмету како заштити животне средине, тако и људским правима, на њу се примењује и члан 18 Устава о непосредној примени зајемчених права.⁴⁵ Члан 16. став 2. Устава налаже непосредну примену потврђених међународних уговора, не правећи било какву разлику међу уговорима и не стављајући било какве услове у погледу непосредне примене. Сагласно том уставном пропису, све међународне уговоре треба примењивати непосредно. Члан 18 Устава је *lex specialis* у односу на члан 16. и обезбеђује непосредну примену уговора из области људских права.

Судска пракса у Србији у погледу непосредне примене међународних уговора уопште, и посебно у области људских права, још није уједначена. Преовлађујући тренд је да се одредбе међународних уговора о људским правима примењују као допуна уставним одредбама о људским правима.

Имајући у виду релевантне уставне прописе и неуједначену судску праксу у Србији, не треба искључити могућност да став 3. члана 9. Конвенције заузме место непостојећих домаћих прописа, односно, дерогира и замени несагласне домаће прописе. Што се тиче дискреционог овлашћења уговорнице да одреди евентуалне услове у националном законодавству за приступ припадника јавности управним и судским поступцима, оно не мора нужно да буде препрека непосредној примени у правном поретку Србије.

Стратегија, коју је усвојила Влада Републике Србије у вези са Архуском конвенцијом у 2011. години, показује значајну неусклађеност домаћег права са одредбама Конвенције уопште, и посебно са одредбама из члана 9. став 3. Конвенције. Посебни закони који се односе на заштиту животне средине не садрже одредбе које су усклађене са одредбама члана 9. став 3. Конвенције а Устав и општи закони о управним споровима и парничном поступку садрже одредбе које не удовољавају захтевима наведених одредби Архуске конвенције. У таквој ситуацији оба начина непосредне примене члана 9. става 3 Конвенције долазе у обзир, дакле као замена за непостојеће посебне прописе који би се примењивали у области животне средине, или као допуна општим процесним прописима како би се њихово дејство усагласило са захтевима члана 9. став. 3 Конвенције.

Закони из области животне средине и други прописи из те области се континуирано ажурирају, укључујући и захтеване предуслове, дефинисане у Архуској конвенцији, који се односе на њену примену.

Република Србија је потенцијални кандидат за чланство у ЕУ. Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП) је потписала 2008, а молба за чланство у ЕУ је поднета 2009. године. У *Извештају Европске комисије о напретку Србије* за 2009.⁴⁶ годину констатован је позитиван учинак Републике Србије по питању хоризонталних закона и потврђивања Архуске конвенције. У *Извештају Европске комисије о напретку* за 2010. годину се износи закључак да Република Србија треба да ојача капацитете за примену и спровођење закона, укључујући мере везане за учешће јавности. У периоду од 2010. до 2020. године Европска комисија је често указивала на потребу да Србија побољша своје административне капацитете на централном и локалном нивоу, нарочито на локалном нивоу, укључујући инспекције, да израђује правне прописе, оставља довољно времена за консултације у процесу израде прописа и обезбеди спровођење квалитативних јавних расправа, нарочито на локалном нивоу. У *Извештају Европске комисије о напретку* за 2021. годину Квалитет јавних консултација се погоршао током извештајног периода, делом због наставка кризе изазване пандемијом болести

⁴⁵ Став 2. члана 18. гласи: „Уставом се јемче, и као таква, непосредно се примењују људска и мањинска права зајемчена ... потврђеним међународним уговорима...” Став 3. истог члана 18 гласи: „Одредбе о људским и мањинским правима тумаче се у корист унапређивања вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење.”

⁴⁶ http://ec.europa.eu/enlargement/index_en.htm

COVID-19. Србија треба да обезбеди транспарентност инвестиција и њихових утицаја на животну средину, као и поштовање слободе изражавања и окупљања у сектору животне средине.⁴⁷

Усклађеност закона у Србији са захтевима Архуске конвенције

Усклађеност закона Републике Србије са члановима Архуске конвенције је анализирана до детаља. Овде се анализира сет закона из области животне средине. Анализирани су и други закони блиско повезана са овом облашћу (Видети критеријуме селекције у Одељку Б.4).

Табела Б.2: Списак анализираних закона из области животне средине (Видети критеријуме селекције у Одељку Б.4)

Бр.	Назив	Званична публикација	Скраћеница
Закони из области животне средине			
1	Закон о заштити животне средине	„Службени гласник РС”, број 135/04, 36/09, 72/09, 43/11, 14/16, 76/18 и 95/18	ЗЗЖС
2	Закон о процени утицаја на животну средину	„Службени гласник РС”, број 135/04 и 36/09	ЗПУЖС
3	Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину	„Службени гласник РС”, број 135/04 и 88/10	ЗСПУЖС
4	Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине	„Службени гласник РС”, број 135/04, 25/15 и 109/21	ЗИСКЗЖС
5	Закон о радијационој и нуклеарној сигурности и безбедности	„Службени гласник РС”, број 95/18 и 10/19	ЗРНСБ
6	Закон о заштити од нејонизујућих зрачења	„Службени гласник РС”, број 36/09	ЗЗНЗ
7	Закон о хемикалијама	„Службени гласник РС”, број 36/09, 88/10, 92/11, 93/12 и 25/15	ЗХ
8	Закон о биоцидним производима	„Службени гласник РС”, број 109/21	ЗБП
9	Закон о заштити ваздуха	„Службени гласник РС”, број 36/09	ЗЗВ
10	Закон о заштити природе	„Службени гласник РС”, број 36/09, 88/10, 91/10 - испр., 14/16, 95/18 - др. закон и 71/21)	ЗЗП
11	Закон о заштити од буке у животној средини	„Службени гласник РС”, број 96/21	ЗЗБЖС
12	Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда	„Службени гласник РС”, број 128/14 и 95/18	ЗЗОКРФ
13	Закон о управљању отпадом	„Службени гласник РС”, број 36/09, 88/10, 14/16 и 95/18 - др. закон	ЗУО
14	Закон о амбалажи и амбалажном отпаду	„Службени гласник РС”, број 36/09 и 95/18	ЗАОО
15	Закон о водама	„Службени гласник РС”, број 30/10, 93/12, 101/16 и 95/18	ЗВ
Други закони			
16	Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја	„Службени гласник РС”, бр. 120/04, 54/07, 104/09, 36/10 и 105/21	ЗСПИЈЗ

⁴⁷ Извештај за 2021. годину, Европска комисија, SWD(2021) 288 коначна верзија, 19.10.2021, стр. 128.

https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_oktobar_21.PDF

Бр.	Назив	Званична публикација	Скраћеница
17	Закон о општем управном поступку	„Службени гласник РС”, бр. 18/16 и 95/18	ЗУП
18	Закон о уређењу судова	„Службени гласник РС”, бр. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11 - др. закон, 78/11 - др. закон, 101/11, 101/13, 106/15, 40/15 - др. закон, 13/16, 108/16, 113/17, 65/2018 - одлука УС, 87/18 и 88/18 - одлука УС	ЗС
19	Закон о управним споровима	„Службени гласник РС”, број 111/09	ЗУС
20	Закон о планском систему Републике Србије	„Службени гласник РС”, број 30/18	ЗПС

1. Дефиниције

► НАЈВАЖНИЈИ НАЛАЗИ

1. Појам „информација које се тичу животне средине” какав предвиђа Архуска конвенција је изменама и допунама Закона о заштити животне средине 2016. године уведен у правни систем Републике Србије у потпуности у складу са дефиницијом датом у Архуској конвенцији.

2. Дефиниције „јавности” и „заинтересоване јавности” какве су дате у конвенцији су транспоноване у неке од закона Републике Србије који се односе на област животне средине, не у све који су овде анализирани, те према томе треба прилагодити употребу термина.

3. Други термини везани за директиве ЕУ нису дефинисани у довољној мери. Један значајан пример тог типа је „емисија”. То доводи до значајне регулаторне неусклађености међу различитим законима. Сличне неусклађености постоје и када је реч о дефиницијама PRTR и генетички модификованих организама (ГМО). О тим терминима ће бити речи у поглављима која следе, али они захтевају накнадну анализу.

► Оцена термина

У Табели Б.3 је дат кратак преглед усклађености закона Републике Србије са захтевима садржаним у члановима Архуске конвенције.

Табела Б.3: Поређење дефиниција кључних термина у Архуској конвенцији и законима Републике Србије

Термин	Дефиниција из Архуске конвенције	Дефиниција у законима Републике Србије	Усклађеност дефиниција у законима Републике Србије са захтевима Архуске конвенције
„Орган јавне власти”	Државни органи или физичка или правна лица која врше јавне функције. Може се такође односити на регионалне организације за економску интеграцију, али	Орган јавне власти је: државни орган, орган територијалне аутономије, орган локалне самоуправе или организација којој је поверено вршење јавних	Да – Дефиниција постоји у три закона из области животне средине.

Термин	Дефиниција из Архуске конвенције	Дефиниција у законима Републике Србије	Усклађеност дефиниција у законима Републике Србије са захтевима Архуске конвенције
	се не односи експлицитно на тела која поступају у судском или законодавном својству.	овлашћења (члан 3. ЗСПИЈЗ). Када се јавне функције уступају или преносе на друга тела, и она морају да пруже приступ информацијама. Члан 3. тачка 29а) ЗЗЖС прописује да је орган јавне власти орган одговоран за спровођење обавеза у оквиру овлашћења утврђених овим законом, и то: - министарство надлежно за послове животне средине; - покрајински орган надлежан за послове животне средине; - надлежни орган јединице локалне самоуправе; - други државни орган, орган територијалне аутономије, орган локалне самоуправе као и организација којој је поверено вршење јавних овлашћења; - физичка и правна лица која обављају јавне функције или врше јавна овлашћења, укључујући посебне дужности, активности или услуге у вези са животном средином, као и сва друга физичка или правна лица која врше јавна овлашћења, или пружају јавне услуге у вези са животном средином, а налазе се под њиховом контролом; - правно лице које је основано од стране државног органа, органа територијалне аутономије, органа локалне самоуправе, као и	

Термин	Дефиниција из Архуске конвенције	Дефиниција у законима Републике Србије	Усклађеност дефиниција у законима Републике Србије са захтевима Архуске конвенције
		организације којој је поверено вршење јавних овлашћења, или које је финансирано у целини, односно у претежном делу из буџетских средстава;	
<i>„Информација која се тиче животне средине”</i>	Широка дефиниција којом су обухваћене не само информације о стању животне средине или информације којима располаже министарство надлежно за животну средину, већ и информације о квалитету животне средине и емисијама, факторима који утичу на квалитет животне средине и здравље и информације о доношењу одлука и анализама.	Појам „информација које се тичу животне средине” какав предвиђа Архуска конвенција је изменама и допунама Закона о заштити животне средине 2016. године уведен у правни систем Републике Србије Члан 3. тачка 33а) ЗЗЖС прописује да информација о животној средини јесте свака информација у писменом, визуелном, звучном, електронском или другом материјалном облику, којом располаже орган јавне власти или која се чува у име органа јавне власти, о: (1) стању чинилаца животне средине, као што су ваздух и атмосфера, вода, тло, земљиште, предели и природна подручја, укључујући мочварна, приобална, речна и језерска подручја, биодиверзитет и његове компоненте, геодиверзитет и геонаслеђе, генетички модификоване организме, као и о интеракцији између ових чинилаца; (2) факторима као што су материје, енергија, бука, зрачење или отпад, укључујући радиоактивни отпад, емисије, испуштања и други облици емитовања у животну средину који утичу или могу утицати на чиниоце животне средине из подтачке (1) ове тачке;	Да – Постоји дефиниција у ЗЗЖС. Разлози за одбијање захтева за приступ информацијама које се тичу животне средине су ЗСПИЈЗ у потпуности уређени у складу са чланом 4. Архуске конвенције.

Термин	Дефиниција из Архуске конвенције	Дефиниција у законима Републике Србије	Усклађеност дефиниција у законима Републике Србије са захтевима Архуске конвенције
		(3) мерама (укључујући административне мере), као што су: јавне политике, стратегије, законодавство, планови, програми, споразуми о питањима из области животне средине, и активностима које утичу или могу утицати на чиниоце и факторе из подтач. (1) и (2) ове тачке, као и утврђеним мерама или активностима за заштиту тих чинилаца; (4) извештајима о спровођењу прописа из области животне средине; (5) анализама трошкова и користи и економским анализама и претпоставкама које се користе у оквиру мера и активности из подтачке (3) ове тачке; (6) стању здравља људи и безбедности, укључујући угрожавање ланца исхране, као и по потреби о условима живота човека, о непокретним културним добрима и њиховој заштићеној околини и грађевинским објектима, у мери у којој на њих утиче или може утицати стање чинилаца животне средине из подтачке (1) ове тачке или, кроз такве чиниоце, стање било ког од фактора из подтач. (2) и (3) ове тачке;	
„Информација”	Видети одељке Б.1 и Б.2 у којима се износе детаљи о примени дефиниција у прописима ЕУ.	Документоване информације за које јавност може бити оправдано заинтересована, којима располаже орган јавне власти, настале у раду или у вези са радом органа јавне власти (видети ЗСПИЈЗ).	Делимично – У неким правним актима често се користи термин „документ” уместо „информација”, што у многоме сужава тумачење права на приступ информацијама, пошто се првопоменути термин односи само на опипљива документа и

Термин	Дефиниција из Архуске конвенције	Дефиниција у законима Републике Србије	Усклађеност дефиниција у законима Републике Србије са захтевима Архуске конвенције
			објављени материјал.
„Информација од јавног значаја”	Представља сваку информацију у писаном, визуелном, звучном, електронском или другом материјалном облику. Било који материјални облици који овде нису поменути, било да постоје у овом тренутку, или ће постојати у будућности потпадају под ову дефиницију.	Према члану 2. ЗСПИЈЗ, то се односи на информацију којом располаже орган јавне власти, насталу у раду или у вези са радом органа јавне власти, садржану у одређеном документу, а односи се на све оно о чему јавност има оправдан интерес да буде обавештена; извор информације је орган јавне власти или неки други ентитет, а носач информација на коме се налази документ није битан.	Да – Облик у коме се доставља информација је дефинисан у облику појма дефиниције информације о животној средини у ЗЗЖС.
„Јавност”	Физичка или правна лица, као и организације или групе грађана.	Јавност чини једно или више физичких или правних лица, њихова удружења или групе грађана (ЗЗЖС, ЗПУЖС, ЗСПУЖС, ЗИСКЗЖС и ЗУП). У Закону о општем управном поступку се под овим појмом подразумева свако физичко или правно лице, као и групе грађана које немају статус правног лица, када се у управном поступку решава о њиховим правима, обавезама или правним интересима и заступници колективних интереса и заступници ширих интереса јавности ако исход управног поступка може да утиче на интересе које заступају.	Делимично – Термин је делимично усклађен са Архуском конвенцијом, мада само у неколико закона из области животне средине и у Закону о општем управном поступку. Најшира дефиниција, која је у складу са Конвенцијом је утврђена Законом о заштити животне средине, Законом о процени утицаја на животну средину и Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину. Важно је указати на практичне проблеме у прописима којима се уређује планирање и изградња. Наиме, Правилником о начину израде и садржини докумената просторног и урбанистичког планирања јавности се ускраћује право учешћа у целокупном поступку. Члан 62. Правилника утврђује да примедбе у току јавног увида подносе заинтересована правна и физичка лица. Ова ограничена дефиниција јавности (заинтересована физичка и правна лица) није у складу са Конвенцијом која обезбеђује најширој јавности

Термин	Дефиниција из Архуске конвенције	Дефиниција у законима Републике Србије	Усклађеност дефиниција у законима Републике Србије са захтевима Архуске конвенције
			право на учешће. Такво решење није у складу са Препорукама из Мастрихта према којима би јавност требало да буде дефинисана у складу са начелом „свака особа”. Такође, у члану 66. Правилника поново наилазимо на кршење одредби Конвенције јер се присуство јавној седници комисије за планове ограничава само на подносиоце примедби, чиме се јавности ускраћује приступ целокупном поступку. Не – У Закону о водама се користи термин „шира јавност”. Не – У Уставу се користи термин „свако”.
„Заинтересована јавност”	Јавност која је угрожена или ће вероватно бити угрожена или има интерес у доношењу одлука које се тичу животне средине. Удружења треба само да промовишу заштиту животне средине и да задовољавају услове прописане националним законодавством да би могле да буду обухваћене дефиницијом „заинтересоване јавности”	Чини је јавност која је угрожена или ће вероватно бити угрожена неким пројектом, укључујући удружења евидентирана код надлежног органа (на пример, ЗЗЖС, ЗПУЖС). Ту такође спада јавност заинтересована за одлуке које се тичу заштите животне средине, укључујући удружења евидентирана код надлежног органа. Архуска конвенција поставља минимум стандарда, захтевајући да се невладиним организацијама (удружењима) која промовишу заштиту животне средине обавезно признаје статус заинтересоване јавности.	Делимично – Дефиниција постоји у четири закона из области заштите животне средине. У Закону о заштити животне средине за удружења се захтева да буду евидентирана код надлежног органа. Није јасно на коју врсту евиденције се овде мисли. Закон о удружењима не прави разлику између удружења која су регистрована код надлежног органа (Агенције за привредне регистре) и нерегистрованих удружења. Сличну дефиницију, која није у складу са Конвенцијом, садрже и Закони о ПУЖС и СПУЖС који захтевају да невладине организације буду евидентирани код надлежног органа. Потребно је ускладити дефиниције у свим релевантним прописима и обезбедити да се интерес удружења која промовишу заштиту животне средине претпоставља, без обзира на то да ли су евидентирана код надлежног органа

У члану 2. Архуске конвенције дате су дефиниције термина „страна”, „орган јавне власти”, „информација која се тиче животне средине”, „јавност” и „заинтересована јавност”. Терминологија из директива ЕУ која се односи на ГМО и PRTR се анализира у поглављима посвећеним тим областима.

Архуске дефиниције „јавности” и „заинтересоване јавности” су транспоноване у неке, али не све законе Републике Србије из области животне средине који се овде анализирају. Реч „свако” из члана 74. Устава треба или да буде замењена или детаљније објашњена, пошто не омогућава неопходно разликовање „јавности” и „заинтересоване јавности”. Мередавно тумачење (односно, оно које је у складу са Уставом) би омогућило да оба термина буду на прави начин уређена у законима Републике Србије који се тичу животне средине. Други закони Републике Србије не праве разлику између поменута два термина, иако је та разлика неопходна, као што се може видети у законима о ПУЖС, СПУЖС и ИСКЗЖС. Осим тога, законске дефиниције „јавности” и „заинтересоване јавности”, које су у складу са Архуском конвенцијом су примењене само у неколицини закона Републике Србије. Не постоји исправна дефиниција која се примењује доследно, кроз читав правни систем.

Термин „информација која се тиче животне средине” је успостављен у правном систему Републике Србије у складу са Архуском конвенцијом изменама и допунама Закона о заштити животне средине 2016. године.

Одељак Б.1 Различити приступи у области информација које постају доступне јавности

У неколико земаља у којима делује Економска комисија Уједињених нација за Европу (UNECE) не прави се разлика између информација које се тичу животне средине и других врста информација у поседу органа јавне управе. У тим земљама закони или традиција управе налажу да све информације у поседу органа јавне власти, уз нека ограничења, морају бити доступне јавности. Финска, Холандија, Шведска, Украјина, Велика Британија и Сједињене Америчке Државе су међу земљама у којима постоје закони који гарантују општи приступ информацијама и где се не прави разлика између „информација које се тичу животне средине” и осталих информација. У Данској је на снази и Општи закон о информацијама и Закон о информацијама о животној средини чије се поље примене односи конкретније на ту област. У случајевима када постоје оба наведена закона треба водити рачуна о доследности. На пример, у уредби Европске уније који се односи на питања из домена Архуске конвенције говори се о доступности информација које се тичу животне средине у било ком облику, док се у уредби из домена транспарентности која се односи не само на информације о животној средини говори једино о приступу „документима”.

Извор: Водич кроз примену Архуске конвенције

Укратко речено, основна ствар је да дефиниције „јавности”, „заинтересоване јавности” и „информације која се тиче животне средине” буду хармонизоване да би могао постојати прави систем који омогућава приступ информацијама и остваривање права на правну заштиту (*видети детаљније информације у Одељцима Б.1 и Б.3*). Слични закључци се могу извући и када је реч о неким другим дефиницијама као што су „емисија” и „инвентар загађења” које су само делимично у складу са захтевима наведеним у директивама ЕУ, а то утиче на врсте информација које се прикупљају и чине доступним јавности.

Одељак Б.2: Примери дефиниција примењених у законодавству ЕУ

Уредба ЕК бр. 1367/2006, члан 2 – О примени одредаба Архуске конвенције упућена свим институцијама и телима Европске заједнице

У смислу ове уредбе:

- (а) „подносилац захтева” је свако физичко или правно лице које затражи информације о животној средини;
- (б) „јавност” је једно или више физичких или правних лица, односно, удружења, организације или групе лица;
- (в) „институције и тела Заједнице” су све јавне институције, тела, канцеларије и агенције које су успостављене споразумом или на темељу споразума, осим кад делују у правосудном или законодавном својству;
- (г) „информација која се тиче животне средине” је свака информација у писаном, визуелном, звучном, електронском или било ком другом материјалном облику о:

(i) стању елемената животне средине, као што су ваздух и атмосфера, вода, тло, земљиште, предели и природни комплекси, укључујући мочварна, приобална и морска подручја, биолошку разноврсност и њене компоненте, укључујући генетички модификоване организме, као и о интеракцији између ових елемената;

(ii) факторима као што су материје, енергија, бука и зрачење, отпад, укључујући радиоактивни отпад, емисије, испуштања и друга ослобађања у животну средину који утичу или ће вероватно утицати на елементе животне средине поменуте у тачки (i);

(iii) мерама (укључујући управне мере), као што су политика, законска акта, планови и програми, споразуми у области заштите животне средине и активности које утичу или ће вероватно утицати на елементе и факторе наведене у оквиру тачака (i) и (ii), као и мере и активности осмишљене ради заштите тих елемената;

(iv) извештајима о спровођењу закона из области заштите животне средине;

(v) анализама исплативости и другим економским анализама и претпоставкама које се користе у оквиру мера и активности из тачке (iii); и

(vi) стању здравља и безбедности људи, укључујући могуће загађење ланца исхране и тамо где је то релевантно, условима живота људи, културним споменицима и грађевинама, уколико на њих утиче или може да утиче стање елемената животне средине поменутих у тачки (1), односно, путем тих елемената, било која од ствари из тачака (ii) и (iii);

(д) „планови и програми који се тичу животне средине” су планови и програми:

(i) које израђују и, тамо где је то примерено, усвајају институције и тела Заједнице;

(ii) који су потребни на основу законодавних, регулаторних или управних одредаба; и

(iii) који доприносе остваривању циљева политике заштите животне средине Заједнице утврђених у Шестом акционом програму Заједнице за животну средину или било којем потоњем општем акционом програму за животну средину, односно, који би могли имати значајан утицај на остваривање тих циљева.

Општи акциони програми за животну средину се такође сматрају плановима и програмима који се тичу животне средине.

Овом дефиницијом нису обухваћени финансијски или буџетски планови и програми тј. планови и програми у којима се утврђује начин финансирања одређених пројеката и активности, односно, који се односе на предлоге годишњих буџета као ни интерни програми рада институција и тела Заједнице, нити планови и програми који се примењују у случају ванредних ситуација и чија је једина сврха цивилна заштита;

(ђ) „закон који се тиче животне средине” је закон Заједнице, који без обзира на правну основу, доприноси спровођењу циљева политике заштите животне средине Заједнице утврђених у споразуму, а то су очување, заштита и побољшање квалитета животне средине, заштита здравља људи, разборита и рационална употреба природних ресурса, те промовисање мера на међународном нивоу у циљу решавања регионалних или глобалних проблема везаних за животну средину;

(е) „управни акт” је свака појединачна мера у оквиру закона из области заштите животне средине коју предузима институција или тело Заједнице и која је правно обавезујућа и има спољашње ефекте;

(ж) „управни пропуст” постоји ако институција или тело Заједнице није усвојило управни акт који подлеже дефиницији из тачке (е).

Извор: *cajm E3*: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:264:0013:0013:EN:PDF>

2. Доступност информација о животној средини

► НАЈВАЖНИЈИ НАЛАЗИ

1. Одредбе из овог стуба се у извесној мери спроводе у правном систему Републике Србије, мада би унапређење терминологије и смањење терминолошког јаза поједноставило њихову примену (*видети тач. 2-6*).
2. Право на приступ информацијама или није јасно дефинисано или се уопште не спомиње у многим законима који се односе на животну средину (на пример, у Закону о стратешкој процени утицаја на животну средину и Закону о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда).
3. Изузеци приликом остваривања права на приступ информацијама и критеријуми за одбијање захтева за објављивање информација су прилично нејасни, а тумачење тих одредаба у националном законодавству је донекле произвољно; на пример изгледа да је органима јавне власти остављена слобода да одлучују шта се тачно подразумева под приступом подацима који би „битно отежао остварење оправданих економских интереса” (Закон о приступу информацијама од јавног значаја, члан 9). Потребно је дефинисати јасна и прецизна „правила понашања”, укључујући и прецизније критеријуме на националном нивоу за одбијање захтева за објављивање информација.
4. Информације о спровођењу закона и политике и међународних споразума који се тичу заштите животне средине нису често доступне јавности, а нарочито је приметан недостатак информација о напретку имплементације.
5. Практична решења за приступ информацијама (тачке за контакт, устаљена пракса и процедуре, регистри метаподатака и упутства) често не постоје, постоји мањак информација доступних на Интернету, али и уопште, посебно изражен на локалном нивоу. Стога је потребно више времена да би се информације добиле, а тиме и поскупљује процедура пружања информација за оне који их поседују.
6. Даљи развој информационог система и његових недостајућих компоненти потпомоћи ће испуњавање захтева Архуске конвенције, на пример, развојем интегралног информационог система за извештавање обезбедио би се оквир и заједничка основа за задовољавање свих потреба на плану прикупљања и обраде података односно извештавања на националном и међународном нивоу.
7. Анализа животне средине може бити побољшана уз помоћ унапређења система праћења, управљања, обраде и контроле квалитета података кроз усклађивање са стандардима и принципима Европске уније (на пример, обезбеђивање да информације из земље и из иностранства буду на приближно истом нивоу да би се премостио јаз између информационог система и статистике о животној средини), одрживо финансирање система за мониторинг елемената стања животне средине, стално јачање капацитета и јасно дефинисање надлежности институција.
8. Неке одредбе у постојећим законима у Републици Србији су заправо строже од одредаба Архуске конвенције. Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја налаже да информације морају бити пружене брже и да подносиоци треба у најкраћем року да буду обавештени да је њихов захтев за добијање информација одбијен. Такође информације морају бити пружене без накнаде новинарима, удружењима које се баве људским правима и свим појединцима који траже информације о угрожавању здравља становништва и/или животне средине.

► Оцена права на приступ информацијама

Приступ информацијама које се тичу животне средине, односно, право јавности да буде обавештена представља први основни стуб Архуске конвенције. Особа која тражи информације има право да их

добије на захтев (члан 4) и има право да буде информисана о стању животне средине (укључујући, на пример, информације о емисијама), као и о политици и програмима из области животне средине (члан 5). Јавност такође има право да зна које информације се прикупљају и који орган јавне власти их поседује. Потребно је додатно развијати свест јавности и успоставити систем уз помоћ кога би се јавност ангажовала и добијала помоћ у виду упутстава како да на прави начин формулише захтеве за информације. Такође, треба јасно дефинисати стандарде за рокове, накнаде и изузећа.

У Табели Б.4 је дат кратак преглед усклађености закона Републике Србије са чл. 4. и 5. Архуске конвенције.

Табела Б.4: Усклађеност закона Републике Србије са захтевима Архуске конвенције у области доступности информација

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у Анексу)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети Анекс у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
4.	Доступност информација	
4.1	1. Свака Страна ће обезбедити да, у складу са доленаведеним ставовима овог члана, органи јавне власти, као одговор на захтев за информацијама о животној средини, учине те информације доступним јавности: (а) Без потребе да се исказује интерес; (б) У захтеваној форми изузев: (i) када је органу јавне власти једноставније да учини доступним те информације у другој форми, у ком случају ће се дати разлози за њихово достављање у тој форми; или (ii) када је информација већ доступна јавности у другој форми.	Да – Закон о заштити животне средине, Устав, Закон о хемикалијама, Закон о биоцидним производима, Закон о заштити природе, итд. Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности је главни државни орган задужен за контролу слободног приступа информацијама.
4.2	2. Горепоменуће информације из области животне средине биће стављене на располагање што је пре могуће, а најкасније месец дана након подношења захтева. У случајевима када обим и сложеност информација оправдава продужење овог рока, тај рок може бити продужен до два месеца од дана подношења захтева. Подносилац захтева ће бити обавештен о сваком продужењу као и о разлозима којима се оно правда.	Да – Одредбе Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја које се односе на неке врсте информација о животној средини су чак строже него у Архуској конвенцији: односно, информације се морају доставити што је пре могуће или најкасније петнаест дана од подношења захтева, а ако је информација од значаја за заштиту здравља и животне средине, одговор мора стићи у року од 48 сати, а накнадни рок, који може бити одобрен уз навођење разлога којима се правда не може бити дужи од 40 дана. Термин „информација која се односи на угрожавање односно заштиту животне средине” је успостављен у правном систему Републике Србије изменама и допунама Закона о заштити животне средине 2016. године у члану 3. тачка 33д) који прописује да информација која се односи на угрожавање односно заштиту животне средине јесте информација о изненадној опасности која је проузрокована људском активношћу или је последица природних појава, укључујући и информацију о емисијама у животну средину.

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у Анексу)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети Анекс у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
4.3	3. Захтев за добијање информација које се тичу животне средине може бити одбијен ако орган јавне власти којем је захтев поднет не поседује информације у области животне средине које су тражене, ако је захтев очигледно неразуман или је сувише уопштено формулисан, или ако се захтев односи на податке који се налазе у завршној фази обраде, или се односи на интерну комуникацију између органа јавне власти.	Да – Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја
4.4	4. Захтев за информације које се тичу животне средине може бити одбијен уколико би њихово објављивање негативно утицало на: (а) поверљивост; (б) међународне односе, националну одбрану или јавну безбедност; (в) исправност рада правосудних органа; (г) поверљивост комерцијалних и индустријских информација; (д) права интелектуалне својине; (ђ) поверљивост личних података; (е) интересе трећег лица које доставља тражене информације; или (ж) животну средину на коју се информације односе, као што су подручја за размножавање ретких врста. Наведени основи за одбијање захтева тумачиће се на рестриктиван начин, узимајући у обзир интерес јавности за објављивање информација као и да ли се тражене информације односе на емисије у животну средину.	Да – Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја и Закон о заштити података о личности (видети разјашњење у Табели Б.5). Члан 9. ЗСПИЈЗ: Орган власти може тражиоцу ускратити приступ информацијама од јавног значаја, ако би тиме: 1) угрозио живот, здравље, безбедност или које друго важно добро неког лица; 2) угрозио, омео или отежао спречавање или откривање кривичног дела, оптужење за кривично дело, вођење предистражног поступка, вођење судског поступка, извршење пресуде или спровођење казне, вођење поступка у смислу закона којим је уређена заштита конкуренције, или који други правно уређени поступак, или фер поступање и правично суђење, до окончања поступка; 3) озбиљно угрозио одбрану земље, националну или јавну безбедност, међународне односе или прекршио правила међународног арбитражног права; 4) битно умањио способност државе да управља економским процесима у земљи, или битно отежао остварење оправданих економских интереса Републике Србије или угрозио или би могао угрозити спровођење монетарне, девизне или фискалне политике, финансијску стабилност, управљање девизним резервама, надзор над финансијским институцијама или издавање новчаница и кованог новаца; 5) учинио доступним информацију или документ за који је прописима или службеним актом заснованим на закону одређено да се чува као тајни податак или представља пословну или професионалну тајну, или податак добијен у поступку заступања за чије објављивање заступани није дао одобрење, у складу са законом којим се уређује рад правобранилаштва, а због чијег би одавања могле наступити тешке правне

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
		или друге последице по интересе заштићене законом који претежу над правом јавности да зна; 6) повредио право интелектуалне или индустријске својине, угрозио заштиту уметничких, културних и природних добара; 7) угрозио животну средину или ретке биљне и животињске врсте.” Осим тога, Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја ограничава право на приватност у случајевима који се односе на одређене податке, наиме: „ако се ради о личности, појави или догађају од интереса за јавност, а нарочито ако се ради о јавном функционеру у смислу закона којим се уређује спречавање сукоба интереса при обављању јавних функција и ако је информација везана за вршење његове јавне функције ”, као и „ако се ради о лицу које је својим понашањем дало повода за тражење информације”. Такође, у Закону о биоцидним производима се наводи да када је то неопходно због заштите здравља људи, здравља животиња, безбедности или заштите животне средине или из других разлога од јавног значаја МЗЖС може да учини доступним и податке који су означени као поверљиви.
4.5	5. У случајевима када орган јавне власти не поседује тражене информације које се тичу животне средине, он ће у најкраћем року обавестити подносиоца захтева ком органу јавне власти треба да се обрати за тражене информације или ће проследити захтев надлежном органу.	Делимично –Дефинисано је чланом 19. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја у коме се наводи да када орган власти не поседује документ који садржи тражену информацију, проследиће захтев Поверенику и обавестиће Повереника и тражиоца о томе у чијем се поседу, по његовом знању, документ налази.
4.6	6. Свака страна ће обезбедити да, ако су извесне информације изузете од објављивања по основу ставова 3 (в) и 4, преостале информације које нису изузете буду доступне.	Делимично – Није дефинисано у свим релевантним законима. Дефинисано је у Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја. Да – ЗХ и ЗБП
4.7	7. Захтев ће бити одбијен у писаној форми, ако је поднет у писаној форми. Документ о одбијању захтева се издаје у што краћем временском року, а најкасније у року од месец дана. Подносилац мора бити обавештен о сваком продужењу рока и о разлозима који такву одлуку оправдавају.	ДА - Дефинисано је у Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у Анексу)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети Анекс у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
4.8	8. Свака страна може дозволити својим органима јавне управе да наплаћују накнаду за пружање информација, али та накнада не сме премашивати разуман износ.	ДА
5.	<i>Прикупљање и дистрибуирање информација које се тичу животне средине</i>	
5.1	1. Свака страна ће обезбедити да органи јавне управе поседују и ажурирају информације које се тичу животне средине, да би се обезбедио одговарајући проток информација, а у случају било какве непосредне опасности по здравље људи или животну средину, да се информације без одлагања достављају јавности која би тиме могла да буде погођена.	Делимично – Агенција за заштиту животне средине (институционална структура успостављена у оквиру Министарства заштите животне средине) је главна институција надлежна за одржавање националног информационог система заштите животне средине. Вођење евиденције је такође дефинисано у свим овде анализираним законима, као и у Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја, у Уставу, итд. Проток информација и подношење извештаја су регулисани у многим случајевима, али често не и на задовољавајући начин. У Закону о заштити животне средине, Закону о заштити ваздуха, Закону о безбедности хране и Закону о хемикалијама је дефинисан систем за узбуђивање и саопштавање информација у случају опасности по животну средину и здравље људи, међутим већина закона не садржи дефиниције доње границе опасности. Не – Присутна је неусклађеност различитих институција у погледу информација које прикупљају и поседују; до тога долази не само због нејасне поделе надлежности између институција, већ и због непостојања подзаконских аката којима се дефинише проток информација.
5.2	2. Свака страна ће обезбедити да информације које се тичу заштите животне средине, а стављају се на располагање јавности, буду транспарентне и доступне путем: (а) обезбеђивања података о типу и обиму информација, о основним условима поступка под којима се такве информације могу добити; (б) Установљавања и одржавања практичних мера, као што су: (i) обезбеђивање јавно доступних листа, регистара и досијеа; (ii) обавезивање службеника да пружају	Да – (а, б-i, б-ii, в) Према Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја, сви државни органи су дужни да најмање једном годишње објаве информатор који садржи најважније информације о њиховом раду. Да – (а, б-iii, в) Агенција за заштиту животне средине успоставља и води Национални метарегистар за информације о животној средини (у даљем тексту: Национални метарегистар) који је саставни део информационог система. Национални метарегистар је електронска база података и портал ка постојећим базама и

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у Анексу)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети Анекс у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
	подршку јавности у тражењу информација по основу ове конвенције; и (iii) одређивање тачака за контакт; и (в) обезбеђивања бесплатног приступа информацијама које се тичу животне средине, а налазе се у листама, регистрима, или досијеима поменутим у тачки (б) (i).	документима са информацијама из области животне средине различитих органа и организација. Органи јавне власти дужни су да, у складу са законом, најмање једном годишње или по потреби, на захтев Министарства, ажурирају податке у Националном метарегистру. Агенција за заштиту животне средине је дужна да обезбеди и одржава средства за обраду информација о животној средини. Органи јавне власти одговарају за тачност ажурираних податак. (Члан 74. ст.5-9 ЗЗЖС) Делимично – (б-iii) У институцијама од кључне важности, као што су Агенција за заштиту животне средине и Завод за заштиту природе је јасно дефинисано ко су тачке за контакт; међутим, у многим институцијама, (нарочито на локалном нивоу и у приватним и државним фирмама) то није случај.
5.3	3. Потребно је обезбедити да следеће информације које се тичу животне средине, постану све доступније у електронским базама којима се може лако приступити: (а) Извештаји о стању животне средине; (б) Текстови закона које се тичу животне средине; (в) Политика, планови и програми у вези са животном средином; (г) Друге релевантне информације.	Делимично – Извештаји о стању животне средине односно извештаји о стању појединих медијума животне средине (ваздух, вода, земљиште, итд.) се редовно објављују. Републички завод за статистику објављује неке податке о животној средини на свом дигиталном порталу, а текстови на тему политике заштите животне средине, као и планови, програми и закони се такође редовно чине доступним на дигиталним порталима (Министарство заштите животне средине, Завод за заштиту природе Србије, Покрајински завод за заштиту природе Србије Народна скупштина Републике Србије и Архус центри су добри примери). Органи јавне власти су дужни да чувају информације о животној средини којима располажу или које се чувају у њихово име, у облику или формату које је могуће лако репродуковати и који су доступни преко компјутерских телекомуникација или других електронских средстава. Органи јавне власти су дужни да предузимају све неопходне мере и обезбеде да се информације о животној средини које поседују или се чувају у њихово име активно и систематски шире јавности, посебно путем средстава компјутерске телекомуникационе и/или електронске технологије. Органи јавне власти су дужни да обезбеде да информације о животној средини постану постепено доступне у виду електронских база података које су лако доступне јавности путем јавних телекомуникационих мрежа. Органи јавне власти су дужни да редовно

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
		ажурирају и редовно објављују односно шире информације о животној средини, а посебно: 1) текстове међународних уговора и споразума, као и прописе у области заштите животне средине или у вези са њом; 2) стратегије, планове, програме и друга документа која се односе на животну средину; 3) извештаје о спровођењу прописа из области заштите животне средине, укључујући спровођење међународних уговора, стратешких докумената, планова и програма у области заштите животне средине, када су их органи јавне власти припремили или их чувају у електронском облику; 4) извештаје о стању животне средине и појединих медијума животне средине; 5) податке који се добијају на основу мониторинга активности које утичу или могу утицати на животну средину; 6) дозволе и овлашћења за обављање активности које имају значајан утицај на животну средину; 7) уговоре који су закључени у циљу заштите животне средине; 8) студије о процени утицаја на животну средину и процене ризика које се односе на чиниоце животне средине, као и одлуке које се доносе у све три фазе поступка процене утицаја. Орган јавне власти је дужан да без одлагања обавести јавност путем средстава јавног информисања или на други одговарајући начин о постојању опасности по живот и здравље људи, животну средину или материјална добра, без обзира да ли је опасност проузрокована људском активношћу или је последица природних појава. (члан. 78. став 5. и члан 79 ЗЗЖС)
5.4	4. Свака страна ће у редовним временским интервалима, не дужим од три или четири године, објављивати и дистрибуирати национални извештај о стању животне средине, укључујући информације о квалитету животне средине и информације о претњама животној средини.	Да – Агенција за заштиту животне средине објављује годишње извештаје о стању животне средине као и о стању појединих медијума животне средине односно фактора који утичу на животну средину; Републички завод за статистику такође редовно (месечно, тромесечно и годишње) објављује неке податке о животној средини; Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије објављује годишњи Извештај о нивоу излагања становништва јонизујућем зрачењу. Потребно је, међутим, да информације буду квалитетније, доступне у одговарајућим дигиталним форматима и да се чешће ажурирају.
5.5	5. Владе треба да објављују законе и документе у области животне средине.	Делимично – Ова документа редовно постављају на Интернет страницу Министарства заштите животне средине, Завода за заштиту природе Србије, Покрајинског завода за заштиту природе,

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у Анексу)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети Анекс у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
		Народне скупштине Републике Србије, Архус центара и других. Сва законска акта се објављују у <i>Службеном гласнику Републике Србије</i>. Детаљи у вези са спровођењем пројеката/програма и извештаји о напретку у спровођењу преузетих обавеза у дело су веома ретко доступни.
5.6	6. Односи се на дистрибуцију у јавности информација у приватном поседу, као што су оквири активности за добровољно „еко-обележавање” и програма „еко-контроле”.	Делимично – Закон о заштити животне средине садржи одредбе о систему EMAS и еколошком знаку. У Правилнику о ближим условима, критеријумима и поступку за добијање права на коришћење еколошког знака, елементима, изгледу и начину употребе еколошког знака за производе и услуге (2016), успостављају се јасни критеријуми националног система еко-обележавања.
5.7	7. Од влада се захтева да објављују информације о доношењу одлука које се тичу животне средине, као и о изради политике у том домену.	Делимично – Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја налаже да сви државни органи треба најмање једном годишње да објављују извештаје у којима би биле изнете најважније чињенице о њиховом раду.
5.8	8. Захтева се постојање механизма који ће омогућити да се потрошачима учине доступним информације о производима, да би приликом прављења избора били добро обавештени.	Делимично – Одредбе о информацијама о производима се налазе у Закону о заштити потрошача, Закону о заштити животне средине, Закону о хемикалијама, Закону о биоцидним производима, Закону о амбалажи и амбалажном отпаду, Правилнику о контроли и сертификацији у органској производњи и методама органске производње, Правилнику о декларисању и означавању упакованих намирница, итд. У Закону о безбедности хране се каже: „Интерес потрошача мора да се обезбеди до највишег нивоа заштите. Субјекти у пословању храном дужни су да потрошачу обезбеде информације које дају могућност избора производа на начин који неће да доведе потрошача у заблуду у погледу састава, својстава и намене производа.” Међутим, практични механизми нису у довољној мери регулисани и потребно их је унапредити и учинити да буду јасније дефинисани.

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у Анексу)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети Анекс у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
5.9	9. Односи се на успостављање националних система информисања о испуштању и преносу загађујућих материја; под тим се подразумева: усаглашени систем којим је обухваћена цела територија државе, структурисане, компјутеризоване и јавно доступне базе података и прикупљање података путем стандардизованог извештавања.	Да – Агенција за заштиту животне средине је институција надлежна за успостављање и вођење PRTR регистра као једног од подсистема Националног регистра извора загађивања чији резултати треба да буду објављивани на сајту Агенције. Тренутно расположива верзија портала за прикупљање односно приказа података из PRTR регистра заснована је на застарелој информатичкој технологији што онемогућава даљи развој и унапређење овог система. Локални органи власти су одговорни за успостављање и вођење локалних регистара извора загађења животне средине. Подзаконски акти којим се прецизирају надлежности и проток информација је донет - Правилник о методологији за израду националног и локалног регистра извора загађивања, као и методологији за врсте, начине и рокове прикупљања података и објављен у „Службеном гласнику РС”, бр. 91/10, 10/13 и 98/16) односно Уредба о садржини и начину вођења информационог система заштите животне средине, методологији, структури, заједничким основама, категоријама и нивоима сакупљања података, као и о садржини информација о којима се редовно и обавезно обавештава јавност („Службени гласник РС”, број 112/09).
5.10	10. Ниједном одредбом овог члана се Стране не подржавају нити охрабрују да користе своје право да одбију да објаве одређене информације о животној средини у складу са чланом 4. ст. 3. и 4.	Да

У националном законодавству Републике Србије, опште право приступа информацијама је најопширније дефинисано у Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја. У члану 4. тог закона се прописује: „Сматра се да оправдани интерес јавности да зна [...] постоји увек када се ради о информацијама којима располаже орган власти које се односе на угрожавање, односно заштиту здравља становништва и животне средине”. О приступу информацијама се детаљније прописује у члану 5: „Свако има право да му буде саопштено да ли орган власти поседује одређену информацију од јавног значаја, односно да ли му је она иначе доступна. Свако има право да му се информација од јавног значаја учини доступном тако што ће му се омогућити увид у документ који садржи информацију од јавног значаја, право на копију тог документа, као и право да му се, на захтев, копија документа упути поштом, факсом, електронском поштом или на други начин”.

Право на приступ информацијама је такође успостављено и другим законским актима којима се уређују питања из области животне средине, као што су Закон о хемикалијама (члан 84), Закон о

заштити од нејонизујућих зрачења (чл. 3. и 11), Закон о биоцидним производима (чл. 46. и 47) и Закон о заштити природе (члан 115).

Према Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја (члан 4), право да се добију информације постоји увек када се информације односе на заштиту животне средине; а чланом 15. је предвиђено да они који траже информације не морају навести разлоге за подношење захтева за добијање информација.

Критеријуми за изузеће приликом остваривања права на приступ информацијама и одбијање захтева за објављивање информација су обично нејасни. Стога је тумачење таквих одредаба у националном законодавству донекле произвољно и чини се да је органима јавне власти препуштено, често од случаја до случаја, да одлучују шта тачно подразумевају поменуте одредбе. На пример, тумачење „података чије би објављивање битно отежало остварење оправданих економских интереса” може бити прилично произвољно. (Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја, (члан 9.). У Табели Б.5 је дат општи преглед одредаба које се односе на критеријуме за одбијање објављивања информација у националном законодавству и њихове усклађености са одредбама Архуске конвенције. Према Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја (члан 12), ако се тражена информација може да издвоји од осталих информација у документу којима орган власти није дужан тражиоцу да омогући приступ, орган власти ће тражиоцу омогућити приступ делу документа који садржи само издвојену информацију, и обавестиће га да остала садржина документа није доступна, у складу са законом.

Табела Б.5: Критеријуми у националном законодавству за одбијање објављивања информација и њихова усклађеност са одредбама Архуске конвенције

Критеријуми за одбијање објављивања информација у Архуској конвенцији (члан 4, ставови 3 и 4)		Законска акта Републике Србије у којима постоје такве одредбе (члан закона који садржи поменуте одредбе је наведен у загради)
4.3.	Орган јавне управе коме је захтев поднет не поседује тражене информације	ЗСПИЈЗ
	Захтев је очигледно неразуман или је сувише уопштено формулисан	ЗСПИЈЗ
	Захтев се односи на податке који се управо комплетирају или на интерну комуникацију између органа јавне управе	ЗСПИЈЗ
4.4.		
(а)	Поверљивост	ЗСПИЈЗ (9), ЗПУЖС (27), ЗСПИЈЗ (9), ЗИСКЗЖС (23), ЗХ (85), ЗБП (46), ЗЗП (115), ЗУО (69), ЗУП (15)
(б)	Међународни односи, национална одбрана или јавна безбедност	ЗСПИЈЗ (9)
(в)	Исправност рада правосудних органа	ЗСПИЈЗ (9)
(г)	Поверљивост комерцијалних и индустријских информација	ЗИСКЗЖС (23), ЗСПИЈЗ (9)
(д)	Права интелектуалне својине	ЗСПИЈЗ (9)
(ђ)	Поверљивост личних података	ЗСПИЈЗ (9)
(е)	Интереси трећег лица које доставља тражене информације	ЗСПИЈЗ налаже објављивање информација чак и у таквим случајевима
(ж)	Животна средина на коју се информације односе, као што су подручја за размножавање ретких врста	ЗСПИЈЗ (9)
Наведени основи за одбијање захтева тумачиће се на рестриктиван начин, узимајући у обзир интерес јавности за објављивање информација, као и да ли се тражене информације односе на емисије у животну средину.		ЗЗЖС (члан 3. тачка 33д), ЗСПИЈЗ (члан 16. став 2) ЗХ и ЗБП (посебно) Закон о заштити природе, итд.

Законски критеријуми који се користе за утврђивање права приступа информацијама се разликују од документа до документа. У Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја (члан 5) се

прописује да свако има ово право, док се у неким законима прави разлика између „јавности” и „заинтересоване јавности” и поменуто право се признаје само заинтересованој јавности. На пример, у Закону о процени утицаја на животну средину (члан 2) се предвиђа да „заинтересована јавност обухвата јавност на коју пројекат утиче или је вероватно да ће утицати, укључујући и удружења која се баве заштитом животне средине и евидентирани су код надлежног органа”, док се у Закону о стратешкој процени утицаја на животну средину (члан 3) предвиђа да „заинтересована јавност обухвата јавност на коју утиче или може утицати план или програм и/или која има интерес у доношењу одлука које се односе на заштиту животне средине, укључујући удружења која се баве заштитом животне средине и које су евидентирани код надлежног органа.” Та разлика постоји у Закону о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине (члан 2), а такође је успостављена и у Закону о заштити животне средине, увођењем термина „заинтересована јавност” у Закону о изменама и допунама Закона о заштити животне средине.

У националном законодавству, опште узев, не постоји јасна дефиниција „информација”, као ни критеријуми уз помоћ којих је могуће дефинисати која информација се може сматрати информацијом од јавног значаја. Најдетаљнија дефиниција је дата у Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја (члан 2), према коме је то „информација којом располаже орган јавне власти, настала у раду или у вези са радом органа јавне власти, садржана у одређеном документу, а односи се на све оно о чему јавност има оправдан интерес да зна. Да би се нека информација сматрала информацијом од јавног значаја није битно да ли је извор информације орган јавне власти или које друго лице, није битан носач информација (папир, трака, филм, електронски медији и сл.) на коме се налази документ који садржи информацију, датум настанка информације, начин сазнавања информације, нити су битна друга слична својства информације.” У неким законским актима (на пример, у Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја, Закону о општем управном поступку и Закону о процени утицаја на животну средину) често се користи термин „документ”, уместо термина „информација”, што за последицу може имати много уже схватање информација, ако се тај појам односи само на документе и објављени материјал. Важно је, међутим, указати да је пракса да се користи термин „званични документ”, уместо „информација од јавног значаја” такође присутна у многим међународним документима, као и у правним актима Европске уније.

Изменама и допунама Закона о заштити животне средине 2016. године је у правни систем Републике Србије уведен појам „информације о животној средини” који је у потпуности усклађен са Архуском конвенцијом и Директивом 2003/4ЕЦ о доступности информација о животној средини. Члан 3. тачка 33а) Закона о заштити животне средине прописује да је информација о животној средини свака информација у писменом, визуелном, звучном, електронском или другом материјалном облику, којом располаже орган јавне власти или која се чува у име органа јавне власти, о:

- (1) стању чинилаца животне средине, као што су ваздух и атмосфера, вода, тло, земљиште, предели и природна подручја, укључујући мочварна, приобална, речна и језерска подручја, биодиверзитет и његове компоненте, геодиверзитет и геонаслеђе, генетички модификоване организме, као и о интеракцији између ових чинилаца;
- (2) факторима као што су материје, енергија, бука, зрачење или отпад, укључујући радиоактивни отпад, емисије, испуштања и други облици емитовања у животну средину који утичу или могу утицати на чиниоце животне средине из подтачке (1) ове тачке;
- (3) мерама (укључујући административне мере), као што су: јавне политике, стратегије, законодавство, планови, програми, споразуми о питањима из области животне средине, и активностима које утичу или могу утицати на чиниоце и факторе из подтач. (1) и (2) ове тачке, као и утврђеним мерама или активностима за заштиту тих чинилаца;
- (4) извештајима о спровођењу прописа из области животне средине;
- (5) анализама трошкова и користи и економским анализама и претпоставкама које се користе у оквиру мера и активности из подтачке (3) ове тачке;
- (6) стању здравља људи и безбедности, укључујући угрожавање ланца исхране, као и по потреби о условима живота човека, о непокретним културним добрима и њиховој заштићеној околини и грађевинским објектима, у мери у којој на њих утиче или може утицати стање чинилаца животне средине из подтачке (1) ове тачке или, кроз такве чиниоце, стање било ког од фактора из подтач. (2) и (3) ове тачке.

Изменама и допунама Закона о заштити животне средине 2016. године је у правни систем Републике Србије уведен појам „информације која се чува у име органа јавне власти” као информације о животној средини коју поседује физичко или правно лице које ове информације чува у име органа јавне власти (Члан 3. тачка 33б); Агенција за заштиту животне средине као орган управе у оквиру Министарства животне средине, рударства и просторног планирања основана је 2004. године и представља главну националну институцију за обезбеђивање и координацију приступа информацијама које се тичу животне средине.

Агенција је у потпуности формирала поједине компоненте информационог система животне средине (квалитет ваздуха, вода), док су неке од правним оквиром дефинисаних компоненти делимично оперативне или неоперативне. Недостатак капацитета за одржавање и даље унапређење информационог система главна је препрека ефикасном обављању тог задатка.

Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности је орган надлежан за контролу слободног приступа информацијама. Његова овлашћења су установљена Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја. Повереник је одговоран за праћење, односно, надзор органа јавне власти у погледу испуњавања обавеза предвиђених тим законом.

У Архуској конвенцији се успостављају рокови за објављивање тражених информација. Закон о заштити животне средине је пре измена и допуна 2016. године предвиђао исте рокове као Конвенција (30 дана односно 60 дана уколико је тражена информација преобимна). Међутим, Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја (члан 16) намеће строжије рокове: информација мора бити објављена што је пре могуће, а најкасније петнаест дана од подношења захтева, а ако је информација од значаја за заштиту здравља и животне средине, одговор мора стићи у року од 48 сати, а накнадни рок, не дужи од 40 дана, може бити одобрен ако су подаци обимни или комплексни. Међусобна неусаглашеност ова два закона је изазивала забуну како код тражилаца информација, тако и код органа јавне власти. Изменама и допунама Закона о заштити животне средине 2016. године је наведена неусаглашеност отклоњена прописивањем да се приступ информацијама о животној средини остварује у складу са законом којим се уређује приступ информацијама од јавног значаја. Такође, рок од 48 сати од пријема захтева у којем орган јавне власти мора да обавести тражиоца о поседовању информације од значаја за заштиту здравља и животне средине, да му стави на увид документ који садржи тражену информацију, односно да му изда копију је појашњен дефинисањем информације која се односи на угрожавање односно заштиту животне средине (члан 3. тачка 33д)). Информација која се односи на угрожавање односно заштиту животне средине јесте информација о изненадној опасности која је проузрокована људском активношћу или је последица природних појава, укључујући и информацију о емисијама у животну средину. Наведена формулација упућује да се информација која се односи на угрожавање односно заштиту животне средине мора издати у року од 48 сати и укључује како информацију о изненадној опасности која је проузрокована људском активношћу или је последица природних појава тако и информацију о емисијама у животну средину. Архуска конвенција дозвољава и чак препоручује странама потписницама наметање строжих стандарда него што је предвиђено у конвенцији. Дефинисањем информације која се односи на угрожавање односно заштиту животне средине за чије издавање се прописује рок од 48 сати Законом о изменама и допунама Закона о заштити животне средине као и прописивањем Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја да је орган јавне власти дужан је да без одлагања, а најкасније у року од 15 дана од дана пријема захтева достави тражену информацију, правним системом Републике Србије су успостављени строжи стандарди од оних које предвиђа Архуска конвенција. Осим тога, по Уставу Републике Србије (члан 20), једном достигнути ниво људских права не може се смањивати.

Изменама и допунама Закона о заштити животне средине 2016. године се ишло још даље у подизању стандарда које успостављају Архуска конвенција и Директива 2003/4ЕЦ о доступности јавности информација о животној средини тако да је предвиђено да у случају када се захтев односи на информације из члана 3. став 1. тачка 33а) подтачка (2) овог закона (фактори као што су материје, енергија, бука, зрачење или отпад, укључујући радиоактивни отпад, емисије, испуштања и други облици емитовања у животну средину који утичу или могу утицати на чиниоце животне средине из подтачке (1) ове тачке), а у вези са процедурама мерења, укључујући анализе, узорковање и третман узорака, које су коришћене у прикупљању информација, орган јавне власти, уз обавештење о интернет адреси на којој су информације доступне, подносиоцу захтева доставља и обавештење о

стандардној процедури која је коришћена. (члан 78. став 3.). У случају када орган јавне власти из техничких разлога није у могућности да информацију о животној средини достави у облику или формату у коме је тражена, доставиће је у другом облику или формату, уз навођење разлога за такво поступање (члан 78. став 4.). Органи јавне власти су дужни да чувају информације о животној средини којима располажу или које се чувају у њихово име, у облику или формату које је могуће лако репродуковати и који су доступни преко компјутерских телекомуникација или других електронских средстава (члан 78. став 5.).

Иако Архуска конвенција дозвољава органима јавне управе да уведу разумну накнаду за пружање информација, у националном законодавству се углавном забрањује наплата услуге пружања информација. Према Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја (члан 17), „увид у документ који садржи тражену информацију је бесплатан”. Могу бити наплаћени само трошкови прављења копије документа и поштарина, а трошковник је дефинисан у подзаконском акту, „Уредби о висини накнаде нужних трошкова за издавање копије докумената” („Службени гласник РС”, број 8/06). Осим тога, према истом члану Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, новинари, удружења које се баве људским правима и сви појединци који траже информације о угрожавању или заштити здравља становништва и животне средине су изузети од обавезе плаћања било каквих накнада за добијање информација (на пример, за копирање докумената или поштанске трошкове). Приликом спровођења законских одредаба које се односе на доступност информација, јавља се више проблема. Општа свест је неразвијена, како у широкој популацији, тако и међу органима јавне власти, по питању одредаба Архуске конвенције и за њу везана решења у националном законодавству. Ниво заинтересованости јавности за тражење информација о стању животне средине је углавном низак, а органи јавне власти још увек нису спремни да пруже релевантне информације или да их на активан начин поделе са другима (*видети доленаведени одељак Б.3.*)

Одељак Б.3: Члан 5: Прикупљање и дистрибуирање информација које се тичу животне средине

Екопортал <www.ekoportal.pl> (Пољска)

Овај сајт пружа детаљне информације о заштити животне средине, а нарочиту пажњу посвећује пољским законима и пројектима. Екопортал такође помаже јединицама управе које се на регионалном и локалном нивоу баве очувањем животне средине да воде регистре докумената који се односе на животну средину и заштиту животне средине. Ти документи су у електронској форми и доступни су јавности.

Извор: <https://www.ekoportal.gov.pl/>

Национални метарегистар за информације о животној средини – Екорегистар (www.ekoregistar.sepa.gov.rs)

Министарство заштите животне средине и Агенција за заштиту животне средине уз подршку Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС) су у току 2012. године реализовали Пројекат израде првог националног метарегистара за информације о животној средини. Пројекат се реализовао у циљу спровођења Стратегије за примену Архуске конвенције. Екорегистар је доступан у електронском облику на интернет презентацији Агенције за заштиту животне средине и представља базу података и портал ка постојећим базама и документима са информацијама из области животне средине. Екорегистар садржи информације у поседу надлежних министарстава и других државних институција, општинских и градских управа за животну средину, заштићених природних добара и управљача, привредних субјеката и невладиних организација, а основни циљ израде Екорегистара је да се јавности омогући лак, брз и једноставан приступ информацијама о животној средини и унапреди њихова општа доступност. Екорегистар је постављен као поддомен вебсајта Агенције за заштиту животне средине на следећој адреси: <http://www.ekoregistar.sepa.gov.rs>. У току 2013. године је реализован Пројекат унапређења и ажурирања Екорегистара. У периоду од 2013. до 2021. године Екорегистар се ажурира једном годишње.

Што се тиче активног ширења информација које се тичу животне средине доступним на Интернету или у форми публикација, кампања или конференција за штампу, органи власти и институције одговорне за праћење, вођење евиденције, извештавање и обезбеђивање протока података ка Агенцији за заштиту животне средине углавном немају финансијске, техничке и кадровске капацитете неопходне за ефикасно прикупљање и дистрибуцију информација. Квалитет и ажурност нису задовољавајући, а постоје и прекиди у скуповима података и информација из области животне средине. Истраживања и

праћење биодиверзитета и других елемената у домену животне средине су још увек далеко од потребног нивоа систематичности, а ни систематизовано прикупљање података односно подношење извештаја није адекватно решено. Такође, поједине компоненте информационог система су засноване на застарелим информационим технологијама (PRTR регистар) те су тиме делимично оперативне док неке друге, тематски оријентисане, никада нису ни креиране (бука, нејонизујуће зрачење, итд.). Потребно је унапредити општи проток информација између органа јавне власти и од загађивача ка Агенцији за заштиту животне средине и усвојити додатна подзаконска акта којима би јасније и детаљније били дефинисани системи за вођење евиденције, праћење и подношење извештаја намењени оператерима, нарочито у погледу процедура и рокова којима се обезбеђује одговарајући проток информација према органима јавне управе, односно санкционисања у случајевима неправовременог достављања података. Случајеви када је могуће изузеће од обавезе објављивања података нису јасно дефинисани у законима Републике Србије, а потребно је и да критеријуми буду прецизнији. Организације које су у обавези да подносе информације које се тичу животне средине често означавају извесне податке као недоступне за стављање на располагање јавности, нарочито „сирове податке”. Контрола организација које су дужне да достављају релевантне податке о животној средини и контрола протока информација ка органима власти је и даље неефикасна. Такође, потребно је поопштити контролу производа на тржишту, као и објављивање информација о производима. Осим тога, не постоји ни ефикасан систем спољашње контроле адекватности и објективности података о ситуацијама које представљају непосредну опасност за здравље људи и животну средину.

Одељак Б.4: Доступност и проток информација које се тичу животне средине у Републици Србији

Агенција за заштиту животне средине (АЗЖС) Републике Србије је постигла велики напредак у области достављања података (тзв. „Приоритетни токови података”) тако што је повећала количину информација које доставља Европској агенцији за животну средину, од 17% 2004. до 75% 2010. године, а затим до 100% 2019, односно 89% 2020. године (https://www.eionet.europa.eu/dataflows/2020/country_summary?country_code=RS). Осим тога, и АЗЖС и Министарство заштите животне средине редовно достављају информације и извештаје о имплементацији телима која спроводе разне међународне конвенције и споразуме.

Метеоролошки и климатски подаци за подручје Републике Србије су јавно доступни на сајту Републичког хидрометеоролошког завода Србије (<http://www.hidmet.gov.rs/>). Република Србија је израдила Другу националну комуникацију Републике Србије, као обавезу проистеклу из Оквирне конвенције УН о промени климе - „UNFCCC” МЗЖС. Сарадња у оквиру Дунавске конвенције такође обезбеђује већу доступност, побољшање квалитета и већу поузданост информација.

Правилник о националној листи индикатора заштите животне средине је усвојен („Службени гласник РС”, број 37/2011), а према њему је израђен и портал намењен приказу индикатора стања животне средине (<http://indicator.sepa.gov.rs/>) и према њему је урађен годишњи Извештај о стању животне средине у Републици Србији. Последњи извештај је објављен за 2020. годину. http://www.sepa.gov.rs/download/Izvestaj_2020.pdf *Трећи преглед стања животне средине у Републици Србији (ПСЖС III, 2015), Извештај ЕЕА о западном Балкану, Извештај АЗЖСРС упућен ЕЕА*

<https://www.eea.europa.eu/publications/eionet-core-data-flows-2020>

Систем подршке за одговарање на захтеве за добијање информација није подједнако развијен (*видети одељак Б.5*). Тачке контакта и контакт лица морају да буду јасније дефинисане у свим институцијама у чијем поседу се налазе релевантни подаци о стању животне средине (односно у институцијама наведеним у Каталогу органа јавне власти у складу са Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја). Национални метарегистар за информације о животној средини – Екорегистар је успостављен али тешкоћу за његово функционисање представља његово ажурирање као и недостатак капацитета у Агенцији за заштиту животне средине која га води. Надлежне институције обично имају неку врсту регистра метаподатака, али су они углавном направљени за интерну употребу и нису довољно свеобухватни нити усклађени. Неке врсте општих информација су често доступне на Интернету, али нису довољно детаљне.

Одељак Б.5: Члан 4: Основни услови и процедуре за добијање информација (пример добре праксе из Велике Британије)

Мета-инфо систем <http://www.defra.gov.uk/corporate/opengov/index.htm> у Великој Британији садржи Интернет странице посебно припремљене тако да буду од помоћи свакоме ко жели да добије информације из Министарства за животну средину, храну и рурална питања.

Према подацима из Канцеларије Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, до сада је поднет мањи број жалби због одбијања да се објаве информације које се тичу животне средине, али разлог томе је углавном недовољно развијена свест јавности о питањима из домена заштите животне средине.

Неразвијена свест о овим питањима и мањак капацитета су најприсутнији на нивоу локалних власти. Многе општине, нарочито оне које су мање развијене немају довољне финансијске, техничке и кадровске капацитете да делотворно и ефикасно обрађују и објављују информације. Многе општине немају адекватан приступ Интернету нити јасно дефинисане тачке за контакт за тражене информације, а њихово особље није довољно обучено да обрађује захтеве. Многе општине које имају официјелне Интернет сајтове, немају на својим страницама најважније информације о животној средини, на пример своје стратешке документе као што су локални еколошки акциони планови, или локални планови управљања отпадом, или просторни планови и стратешке студије утицаја које се односе на дате локалне средине и др. Још један велики проблем је мањак метаподатака (т.ј. информација о типу и обиму података у поседу органа власти) који би могли да олакшају обраду захтева за информације које подносе заинтересоване стране. И поред успостављања националног регистра метаподатака недостаје капацитет за његово даље унапређење и адекватан одговор на изазове који проистичу из убрзаног развоја информационих технологија.

У другим законима се именују разни органи власти надлежни за одређене регистре релевантне за заштиту животне средине; међутим нека подзаконска акта још увек не постоје, пошто нису дефинисане надлежности и координација између институција и министарстава. Вођење евиденције и активно дистрибуирање информација о стању животне средине је такође дефинисано у Закону о процени утицаја на животну средину, Закону о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине, Закону о хемикалијама, Закону о биоцидним производима, Закону о заштити ваздуха, Закону о заштити природе, Закону о заштити од буке у животној средини, Закону о управљању отпадом, Закону о амбалажи и амбалажном отпаду, Закону о безбедности хране, Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја и другим законима.

Агенција за заштиту животне средине је одговорна за успостављање и одржавање електронског Националног информационог система, који треба да буде доступан јавности на Интернету. Поједине компоненте информационог система су потпуно оперативне док су неке у фази израде, односно комплетирања, те су многи подаци и анализе доступни на сајту Агенције (<http://www.sepa.gov.rs/>) и многобројним порталима којима Агенција управља (сви доступни на главном сајту Агенције: Аутоматски мониторинг квалитета ваздуха, Квалитет вода – дневне извештајне станице, Биолошка разноврсност, Катастар контаминираних локација, Управље отпадом, итд.). Неке области, као што су саобраћај, коришћење хемикалија, биодиверзитет и праћење буке још увек нису довољно укључене у информациони систем.

Такође, треба посебно напоменути успостављање Портала отворених података о стању животне средине (<http://data.sepa.gov.rs/>) саставног дела Националног портала отворених података (<https://data.gov.rs/sr/>). Овај портал обезбеђује слободан приступ подацима из мониторинга компоненти стања животне средине (вода, ваздух, земљиште, итд.) у машински читљивом формату коришћењем најсавременијих технологија које омогућавају коришћење свих података у сервисима и апликацијама које развија јавни, приватни или невладин сектор. Тренутно су на располагању 23 скупа података категорисаних у 4 групе. Оперативни рад овог портала у многоструком доприноси имплементацији основних принципа Архуске конвенције обезбеђујући правовремени, јасно дефинисани приступ

релеватним подацима без потребе додатне административне комуникације са органима државне управе односно Агенцијом.

Агенција за заштиту животне средине (АЗЖС) је главна институција за одржавање база података које садрже информације о животној средини и дистрибуцију информација о животној средини. У складу са чланом 74. Закона о заштити животне средине, Агенција за заштиту животне средине је задужена за успостављање и вођење информационог система којим се обезбеђује „формирање, класификовање, обрада, одржавање, презентација и дистрибуција нумеричких, описних и просторних база података о: квалитету медијума животне средине, праћењу стања и заштити животне средине, законодавним, административним, организационим и стратешким мерама, научно-техничким информацијама о планским мерама превенције и размена информација са другим информационим системима и др.” АЗЖС је такође институција одговорна за успостављање Регистра извора загађења животне средине који је углавном усклађен са PRTR протоколом и E-PRTR директивом, и подаци се достављају (*видети одељак 7*).

О редовном објављивању „националног извештаја о стању животне средине” се детаљно говори у Закону о заштити животне средине (чл. 76. и 77). У складу са тим законом, АЗЖС је дужна да објављује национални извештај једном годишње, што и чини, па је тако последњи Извештај о стању животне средине за 2020. годину (http://www.sepa.gov.rs/download/Izvestaj_2020.pdf) Влада Републике Србије усвојила 9. септембра 2021. године. Неке податке о животној средини такође редовно (месечно, квартално, годишње) објављује Републички завод за статистику. Сви извештаји су доступни на Интернету, а осим тога, према Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја, сва државна тела су дужна да најмање једном годишње објављују „информатор који садржи најважније информације о њиховом раду”, у коме се налазе информације као што су: надлежности, интерна организација, буџет, врсте услуга, начин и место чувања различитих носача информација, врсте информација које се чувају, врсте информација којима се може приступити, опис процедуре за подношење захтева, правила и одлуке државних органа о транспарентности рада, радно време, адресе, детаљи о начинима успостављања контакта, приступачност лицима са посебним потребама, приступ седницама, допуштеност аудио и видео снимања, прописи којима се ограничава транспарентност рада и образложење поменутих ограничења. Више детаља о садржају информатора се налазе у пропису под насловом „Упутство за израду и објављивање информатора о раду државног органа” („Службени гласник РС”, број 68/10). Дистрибуција информација у случају било какве непосредне опасности по здравље људи или животну средину се детаљно описује у неколико докумената: у Закону о заштити животне средине (чл. 42. и 62), Закону о заштити ваздуха (члан 23), Закону о безбедности хране (чл. 9, 38. и 40)

Одељак Б.6: Комуникација са заинтересованим странама и јавношћу: пракса у Републици Србији

Велики број база података се одржава у АЗЖС ради чувања података о животној средини који се односе на квалитет ваздуха, квалитет воде, локације са контаминираним земљиштем, концентрацију полена, биодиверзитетску економску активност, инструменте за заштиту животне средине и трошкове заштите животне средине. Ту се такође налазе базе података које садрже PRTR податке који су прикупљени од предузећа (загађење ваздуха, загађење воде, производња отпада). Различите базе података које су доступне у АЗЖС ни на који начин нису међусобно повезане у овом тренутку. Стога се наставља са интеграционим радом како би се успоставио интегрисан информациони систем за животну средину, што ће, по потреби, омогућити преклапање података или њихову комбинацију за презентовање у географском информационом систему.

Извор: Трећи преглед стања животне средине у Републици Србији (ПСЖС III), (2015)

Агенција за заштиту животне средине је успоставила сарадњу са више међународних тела којима се подносе извештаји и редовно прослеђује податке о стању животне средине Европској агенцији за животну средину путем Европске информационе и осматрачке мреже у области животне средине (EIONET). У оквиру сарадње са ЕЕА, Република Србија има статус земље сараднице. Проток информација је у протеклих неколико година видно побољшан.

У оквиру сарадње са ЕЕА/ЕІОНЕТ Агенција ће се у будућем периоду придружити остваривању стратегије ЕІОНЕТ-а за период 2021-2030. година која као главне циљеве дефинише: Подршка спровођењу и транзицијама ка одрживости; Обезбеђивање правовремених улазних података за решања за изазове одрживости; Изградња јачих мрежа и партнерстава; Максимално искоришћавање потенцијала података, технологије и дигитализације; Стварање ресурса за заједничке амбиције.

Републички геодетски завод је институција надлежна за сарадњу са Инфраструктуром просторних информација у Европској заједници (INSPIRE). Сектор за надзор и предострожност у животној средини МЗЖС такође извештава мрежу ECENA (Environmental Compliance and Enforcement Network for Accession) чији је члан и независни експерт припрема извештај и доставља ECENA секретаријату.

Већина националних закона, политика, планова, програма и споразума су доступни на Интернету. Министарство заштите животне средине, Завод за заштиту природе Србије, Покрајински Завод за заштиту природе Србије, Народна скупштина Републике Србије, Архус центри и други органи сада на Интернету имају базе података које садрже законе и прописе. Сва законска акта се редовно објављују у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Ратификовани међународни уговори се објављују у „Службеном гласнику Републике Србије” као елементи националног законодавства. Министарство заштите животне средине, Агенција за заштиту животне средине, Завод за заштиту природе Србије и друге институције на Интернету објављују извештаје о својим активностима у области заштите животне средине. Међутим информације које су доступне нису свеобухватне; на Интернету се ретко могу наћи детаљи о предлозима за успостављање оквира најважнијих елемената политике заштите животне средине. Осим тога, информације доступне на Интернету су ретко систематски презентоване, а често се не наводе проверљиви извори информација.

Национални оквири „еко-обележавања” и „еко-контроле” су још увек у почетној фази развоја. Закон о заштити животне средине садржи одредбе које се односе на систем EMAS (члан 44) и еко-обележавање (чл. 52- 54). У Правилнику о ближим условима и поступку за добијање права на коришћење еколошког знака, елементима, изгледу и начину употребе еколошког знака за производе, процесе и услуге („Службени гласник РС”, број 3/09), који је ступио на снагу 2009. године, постављају се јасни критеријуми за национални систем еко-обележавања. Важно је имати у виду да је систем усклађен са системом еко-обележавања који се примењује у ЕУ. Главне институције надлежне за ове системе су Институт за стандардизацију Србије (за систем ISO 14000), Акредитационо тело Србије (за поступке сертификације) и Група за контролу хране у оквиру Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде (за ISO 22000:2005, стандарде безбедности хране HALAL и KOSHER и систем сертификације GLOBALG.A.P. итд). Агенција за заштиту животне средине у извештајима о стању животне средине у Републици Србији, приказује податке о предузећима са сертификатима ISO 14001 и предузећима која су увела чистију производњу, као и о лиценцама за еколошки знак. Последњих година дошло је до значајног пораста броја организација у Републици Србији са ISO 14001 сертификатима што указује да се компаније све више баве управљањем животном средином, па је тако у 2019. години 1275 предузећа имало је важеће International Organization for Standardization (у даљем тексту: ISO) 14001 сертификате.

Одредбе које се тичу механизма којима се обезбеђује да јавност има довољно информација о производима налазе се у Правилнику о декларисању, означавању и рекламирању хране („Службени гласник РС”, број 85/13), Закону о заштити животне средине, Упозорење на декларацији (члан 52), Еколошки знак (чл. 53 и 54), Закону о хемикалијама (чл. 9, 16–23), Закону о биоцидним производима (члан 39), Правилнику о класификацији, паковању, обележавању и оглашавању хемикалије и одређеног производа у складу са Глобално хармонизованим системом за класификацију и обележавање УН („Службени гласник РС”, бр. 105/13, 52/17 и 21/19), Правилнику о класификацији, паковању, обележавању и рекламирању хемикалије и одређеног производа („Службени гласник РС”, бр. 59/10, 25/11 и 5/12), Правилнику о специфичним захтевима за паковање, обележавање и оглашавање биоцидног производа („Службени гласник РС”, бр. 59/10 и 26/11), Закону о амбалажи и амбалажном отпаду (члан 15), Правилнику о контроли и сертификацији у органској производњи и

методама органске производње („Службени гласник РС”, бр. 95/20 и 24/21), Правилнику о начину обележавању пољопривредних и прехранбених производа добијених од генетички модификованих организама („Службени лист СЦГ”, број 6/03), итд. У члану 8. Закона о безбедности хране се предвиђа: „Интерес потрошача мора да се обезбеди до највишег нивоа заштите. Субјекти у пословању храном дужни су да потрошачу обезбеде информације које дају могућност избора производа на начин који неће довести потрошача у заблуду у погледу састава, својстава и намене производа.”

3. Учешће јавности у доношењу одлука које се тичу животне средине

► НАЈВАЖНИЈИ НАЛАЗИ

1. Република Србија је предузела кораке на плану успостављања процедура за приступ информацијама, учешће јавности и приступ правди у питањима заштите животне средине и пре него што је потврдила Архуску конвенцију. Развила је низ процедура за учешће јавности, првенствено путем Закона о заштити животне средине (2004, 2009, 2016. и 2018. године), Закона о процени утицаја на животну средину⁴⁸ (2004. и изменама и допунама из 2009. године), Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину (2004. и изменама и допунама из 2010. године) и Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине (2004). Тим новим законима се ствара правни оквир за учешће јавности који се може примењивати. Влада Србије је у децембру 2021. усвојила Уредбу о учешћу јавности у изради планова и програма у области заштите животне средине која утврђује процедуре учешћа јавности у изради планских докумената за које се поступак учешћа јавности не спроводи у складу са законом којим се уређује стратешка процена утицаја на животну средину (планови квалитета ваздуха, управљања отпадом, акциони план заштите од буке, заштите вода од загађивања).

Процедуре учешћа јавности у процесу доношења одлука унапређене су и кроз Закон о планском систему (2018.) и измене и допуне Закона о државној управи (измене и допуне из 2018. године). Овим законским прописима утврђене су процедуре за рано укључивање јавности, у фази консултација током израде нацрта планских докумената, као и процедуре за обавештавање јавности путем интернет странице надлежног органа и портала е-управа. Међутим, потребно је унапредити примену ових процедура.

У јуну 2021. године Влада Србије донела је одлуку о установљивању портала „еКонсултације”, који је саставни део портала е-управа, са циљем да се јавности омогући да електронским путем учествује у процесу припреме и усвајања докумената јавних политика и прописа. Портал је постао доступан јавности половином децембра 2021. године.

2. Закони о ПУЖС и СПУЖС нису у потпуности усклађени са важећим директивама на нивоу ЕУ. Посебно истичемо неусклађеност у погледу рокова за спровођење јавног увида. Када је у питању процена утицаја на животну средину рокови за спровођење јавног увида у студију о процени утицаја су неусклађени са Директивом 2014/52 која предвиђа рок од најмање 30 дана, док је важећим Законом о ПУЖС утврђено да се јавна расправа може одржати најраније 20 дана од дана обавештавања јавности. У пракси то значи да јавни увид траје 20 дана, што често није довољно за делотворно учешће јавности, нарочито у ситуацијама када је то потребно због природе, сложености, величине и потенцијалних утицаја пројекта на животну средину, као и обима документације неопходне за ефективно одлучивање. Обавештавање јавности електронским путем, што је предуслов за делотворно учешће јавности у процесу доношења одлука, није уређено прописима из области процене утицаја. Министарство заштите животне средине је утврдило праксу обавештавања јавности путем интернет презентације. Велики број јединица локалне самоуправе такође објављује јавне позиве на својој интернет презентацији. Међутим, та пракса је неуједначена и необавезујућа. Изменама и допунама закона о ПУЖС И СПУЖС предвиђено је електронско обавештавање, међутим ове измене закона још увек нису усвојене.

Република Србија је имала обавезу да усклади своје законодавство у области процене утицаја на животну средину са важећим директивама ЕУ, а у складу са Одлуком Министарског савета Енергетске

⁴⁸ У вези са чланом 6. Архуске конвенције: учешће јавности у одлукама о посебним активностима које могу значајно утицати на животну средину.

заједнице из 2016. године. Како то Србија није учинила у предвиђеном року Секретаријат Енергетске заједнице је у јуну 2021. године покренуо поступак за утврђивање кршења Уговора о оснивању Енергетске заједнице који је резултирао одлуком Министарског савета 2021/09/МС-ЕпС о утврђивању кршења Уговора о оснивању Енергетске заједнице од стране Републике Србије, а у којој је остављен рок до 1. јула 2022. године да се усвоје измене закона у области процене утицаја на животну средину.

3. Неки захтеви који се тичу учешћа јавности још увек нису у потпуности хармонизовани. Законом о СПУЖС нису предвиђене процедуре за учешће јавности у поступку давања сагласности на извештај о стратешкој процени утицаја. Спровођење одредаба закона о ПУЖС, СПУЖС и ИСКЗЖС које се односе на учешће јавности није могуће без потпоре у виду чланова у другим секторским законима и подзаконским актима, пре свега у прописима који уређују планирање и изградњу. Учешће јавности у изради планских докумената просторног и урбанистичког планирања уређено је Правилником о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања, који није усклађен са одредбама Архуске конвенције. Међутим, у областима управљања отпадом, управљања водама, енергетици и другим областима за које се спроводи стратешка процена утицаја није уређен поступак учешћа јавности у давању сагласности на извештај о стратешкој процени утицаја.

4. Недостају и капацитети и практични механизми за спровођење прекограничних процена утицаја на животну средину; то је нарочито значајно имајући у виду географску површину и могућа енергетска постројења, као и постројења која користе обновљиве изворе енергије и инфраструктуру за коришћење природног гаса. Мањају и законске обавезе које се тичу прекограничних механизма који се примењују на билатералне споразуме претходно потписане са суседним државама (осим када се ради о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине). Такође не постоје процедуре за примену прекограничне процене када државе нису потписале билатералне или мултилатералне споразуме о имплементацији (чак и за ИСКЗЖС); те процедуре су потребне пошто су готово све релевантне државе потписнице конвенције усвојене у Еспоу.

5. Свест о могућностима за учешће у одлучивању (на пример, јавне расправе, форуми, редовно учешће заинтересованих страна) није довољно развијена, а саме инструменте за комуникацију треба даље развијати. Активности којима се потпомаже и развија свест јавности су ограничене.

6. Вертикална и хоризонтална сарадња органа јавне власти није довољно развијена. Органи јединица локалне самоуправе, као и републички органи који нису надлежни за заштиту животне средине нису довољно упознати са одредбама Архуске конвенције. У значајном броју јединица локалне самоуправе запослени који су задужени за спровођење прописа у области заштите животне средине су распоређени унутар секретаријата и одељења за урбанизам и изградњу, што представља препреку у спровођењу процедура за учешће јавности у питањима заштите животне средине. Захтев за убрзаним издавањем грађевинских дозвола доводи у питање спровођење одредби Архуске конвенције које би требало да обезбеде делотворно учешће јавности у одговарајућим роковима и фазама.

Посебан проблем представља недостатак капацитета, како у погледу знања и стручности, тако и у погледу броја запослених. У појединим локалним самоуправама на пословима заштите животне средине ангажована је само једна особа која често у својој надлежности има више реферата. То запослене у органима управе онемогућава да спроведу одговарајуће процедуре учешћа јавности. Недовољан број лица је распоређен на пословима процене утицаја и интегрисаног спречавања и контроле загађивања у надлежном министарству.

7. Током КОВИД-19 епидемиолошке кризе у циљу заштите здравља становништва јавност се суочила са ограничењима права јавности на учешће у процесима доношења одлука. Најчешћи облици ограничења права на учешће јавности односили су се на ограничавање броја учесника на јавним расправама уз посебна ограничења која су се односила на број представника невладиних организација.

8. Они који доносе одлуке ретко сматрају учешће јавности на било ком нивоу кључним елементом за доношење добрих и легитимних одлука, а капацитети у домену заштите животне средине су посебно мали на локалном нивоу. Такође, ниво знања и вештина удружења које се баве животном средином потребних за учешће у доношењу одлука је веома низак. Подршка (углавном финансијска, али и

оперативна) за развој капацитета удружења потребних за њихово учешће у доношењу одлука и сарадњу са суседним државама и другим удружењима је мала или не постоји. Недостају и евалуације утицаја удружења које праве доносиоци одлука. Треба побољшати начине како да се олакша учешће и ангажовање јавности и да се изгради поверење, нарочито по питањима из домена климатских промена, у погледу процедура везаних за процену утицаја на животну средину и стратешку процену утицаја на животну средину и у погледу процедура за припрему закона.

► Оцена права на учешће јавности

Да би активности обухваћене другим стубом Архуске конвенције биле делотворне, он се ослања на њена друга два стуба: стуб који се односи на информисање обезбеђује да јавност може да учествује и да притом буде информисана, док стуб који се тиче правне заштите обезбеђује да су права из домена учешћа јавности реално остварива, а не да постоје само на папиру.

Први део овог стуба се односи на јавност која може бити погођена доношењем одлука о посебним активностима или из других разлога заинтересована за доношење тих одлука (члан 6); други део се тиче учешћа јавности у развоју планова, програма и политике у вези са животном средином (члан 7). На крају, чланом 8. је обухваћено учешће јавности током припреме закона, правила и законски обавезујућих нормативних инструмената.

Да би се остварили циљеви наведених одредаба, потребно је применити активан приступ и учинити напоре да би се обезбедило учешће релевантних актера на транспарентан начин где би они били консултовани. Ако је такво учешће искључено, треба развити јасне и транспарентне стандарде и критеријуме за то. За процесе би требало да буде од користи учешће јавности у раној фази, а у оквиру процеса би требало да се дају разумни рокови за различите фазе и довољно времена за информисање јавности; на крају, заинтересованој јавности треба обезбедити довољно времена да се припреми и на ефикасан начин учествује у процесима везаним за доношење одлука. Јавност треба на време обавестити о могућностима, процедурама и критеријумима за учешће у процесу доношења одлука. Такође је потребно промовисати исходе учешћа јавности у коначним одлукама.

Табела Б.6: Учешће јавности: Усклађеност закона Републике Србије са захтевима Архуске конвенције

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
6.	<i>Учешће јавности у доношењу одлука о посебним активностима</i>	
6.1	1. Од Страна се захтева да гарантују учешће јавности у процесима доношења одлука о активностима које би могле да имају значајан утицај на животну средину. Видети такође: листа активности (<i>Анекс</i>), активности које се не налазе на листи и непримењивање одредаба овог члана, ако активности служе у сврху националне одбране.	Делимично – Усклађеност: Закон о процени утицаја на животну средину; Уредба о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, број 114/08). Листе активности нису у потпуности усклађене са прописима ЕУ и листом из Архуске конвенције. Посебно је важно да се доследно пренесу Анекси 2а и 3 ЕУ Директиве о процени утицаја на животну средину 2014/52 године, који дају упутство надлежним органима како да спроведу поступак процене утицаја пре свега у поступку одлучивања о потреби израде студије о процени утицаја на животну средину, а из разлога што постоји велики број пројеката за које на Листи II

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
		нису утврђени прецизни критеријуми за одлучивање. Активности које нису на листи: У Уредби о врстама активности и постројења за које се издаје интегрисана дозвола („Службени гласник РС”, број 84/05), која је донета на основу Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине (2004), наводи се листа активности на које се примењује ова процедура. Иако претходно наведена уредба прописује обавезу да се у ситуацији када један носилац пројекта обавља више активности које потпадају под исти поднаслов Анекса I Конвенције у оквиру истог постројења или на истом месту, производни капацитети или резултати тих активности оцењују заједно, Закон о процени утицаја на животну средину не прописује ову обавезу. Због тога се у пракси често дешава да инвеститор прибегава подели јединственог пројекта на више мањих, избегавајући процену утицаја на животну средину пројекта у целини. Иако ни Директива о процени утицаја не садржи ову одредбу она експлицитно упућује на Конвенцију, па се и тумачи у том духу. Не примењује се ако активности служе у сврху националне одбране. За искључење учешћа јавности, према Конвенцији, потребно је да кумулативно буду испуњена два услова 1) служи у сврхе националне одбране; и 2) примена одредаба члана 6. имала би негативан утицај на ове сврхе. Закон о процени утицаја на животну средину, са друге стране, не узима у обзир други критеријум и искључује учешће јавности у свим активностима које служе у сврху националне одбране, што је у супротности са Препорукама о промовисању ефективног учешћа јавности у доношењу одлука о питањима животне средине из Мастрихта (у даљем тексту: „Препоруке”) које указују да се параграф 6.1 (ц) мора тумачити рестриктивно, узимајући у обзир јавни интерес да се осигура ефективно учешће јавности у поступцима који утичу на животну средину.
6.2	2. Захтева се да заинтересована јавност буде обавештавана у раној фази поступка доношења одлука које се тичу животне средине и то адекватно, ефикасно и правовремено, на начин који задовољава основне минималне услове у домену садржине обавештења.	Делимично – Јавност је укључена у процес у довољно раној фази према ЗПУЖС и ЗИСКЗЖС, али не и у другим законским актима, као што су Севесо прописи и Закон о заштити природе. Не постоје студије о адекватности, благовремености и ефикасности обавештавања јавности. Прелиминарно стручно мишљење о обавештавању јавности указује да се не примењује на ефикасан начин, нарочито на локалном нивоу. Органи власти не користе у довољној мери методе које им стоје на располагању како би обезбедили да обавештење допре до што већег броја заинтересоване јавности и често не узимају у обзир величину и сложеност пројекта, друштвени контекст у којем се пројекат или активност налази или да ли може утицати на потребе било које рањиве групе. Препоруке упућују да обавештење треба учинити доступним, између осталог: 1) На јавном месту у непосредној близини

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
		предложене активности (нпр. на истакнутој огради или путоказу на месту предвиђене активности и сл.); 2) На местима која заинтересована јавност веома посећује и која се уобичајено користе у ту сврху (нпр. огласне табле у салама месне заједнице, поштама, продавницама и комерцијалним центрима, црквама, школама, вртићима, спортским салама и местима састанка маргинализованих група, као и на аутобуским стајалиштима, спортским теренима и др.); 3). На огласним таблама и сајтовима свих локалних власти у потенцијално погођеном подручју. Јавно обавештење путем радија, телевизије и друштвених медија (нпр. Фејсбук, Твитер, блогови), у областима у којима су то популарни облици комуникације је добро решење, а овај метод се може користити само као допуна не и замена за претходне начине обавештавања. Примећено је да су званичне веб презентације органа који спроводи поступак понекад користиле само невладине организације које интензивно прате примену ових прописа. ЗПУЖС дефинише минимум садржине информација које је потребно пружити приликом обавештавања јавности. Јавност ће бити обавештена ако је активност прекограничне природе, мада се та одредба може различито тумачити по питању формулације „у раној фази”, као и испуњавања захтева Архуске конвенције. Иако је Еспоо Конвенцијом прописана садржина обавештења прелиминарно стручно мишљење о обавештавању јавности у прекограничном контексту указује да се не примењује на ефикасан начин. Наиме обавештења не садрже основне информације о поступку прекограничних консултација те недостају информације о начину на који заинтересована јавност у погођеној држави може да достави мишљења, органу којем се достављају мишљења нити року у којем се могу доставити иста. Такође, не може се сматрати да се оставља разуман рок да се обавештава заинтересована јавност у погођеној страни будући да се остављају или непримерено кратки рокови, или обавештења најчешће не садрже информацију о томе до када је уопште могуће доставити мишљења и коментаре јавности. Што се тиче ИСКЗЖС, сви поменути аспекти су добро уређени.
6.3	3. Процедуре учешћа јавности у доношењу одлука ће укључивати разумне временске рокове за различите фазе остваривања, остављајући довољно времена за информисање јавности у складу са горенаведеним ставом 2. и за припрему јавности за учешће и њено ефикасно учешће у процесу доношења одлука.	Не- Последње измене Директиве о процени утицаја на животну средину 2014/15 године извршене су са циљем да се, између осталог, утврде прецизни временски рокови за одлучивање о потреби процене утицаја (највише 90 дана) и консултације са јавношћу (најмање 30 дана), те да се одлуке о одобравању студије доносе у разумном временском оквиру. Потребно је ускладити рокове са Директивом 2014/52 где је утврђено да рок за учешће јавности у овој фази поступка не сме бити краћи од 30 дана, што не значи да рок, уколико за то постоји оправдана потреба, не треба да буде дужи. У том погледу препоручује се да се Закон о процени утицаја на животну средину усклади и са одредбама Конвенције које недвосмислено упућују на то да се приликом утврђивања рокова мора водити рачуна и о томе да се јавности омогући ефикасно учешће у процесу доношења одлука.

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
		Учешће јавности у поступку доношења одлука није ефикасно, нарочито имајући у виду да органи најчешће не узимају у обзир природу, сложеност, величину и потенцијалне утицаје пројекта и активности на животну средину, као и релевантну документацију неопходну за ефективно одлучивање, већ се у највећем броју случајева опредељују за минимални рок прописан законом (20 дана). Насупрот томе, период од шест недеља за јавност да изврши увид у документацију и наредних шест недеља да јавност достави коментаре, информације, анализе или мишљења сматрају се разумним временским оквирима. Препорукама је указано да уколико правни оквир наводи минималне временске оквири, законски оквир или пратеће смернице би требало да образложе да су то минимални временски оквири те да је постављање дужих временских оквира од минималних не само могуће већ и препоручено за пројекте и активности са значајнијим утицајима на животну средину (или оне које утичу на велики број људи). Такође, Препорукама је указано да кад год је то могуће, треба избегавати организовање поступака који захтевају учешће јавности током празничних сезона (нпр. лето, крај децембра). Ова препорука се не примењује на адекватан начин имајући у виду да се органи врло често опредељују да јавни увид у важна документа која могу имати значајне утицаје на животну средину и на велики број људи одржавају за време празника. Ова препорука се односи и на прекограничне консултације са суседним земљама, у складу са Еспоо конвенцијом, те указује и на потребу да се исти не одржавају за време празника у консултованим државама.
6.4	4. Свака страна ће омогућити учешће јавности у раној фази, када су све опције отворене и када може доћи до ефикасног учешћа јавности.	Делимично – Да, у ЗПУЖС и ЗИСКЗЖС; не и у другим законима укључујући прописе о севесо постројењима. Поштовање члана 6.4 подразумева да Стране морају да обезбеде рано учешће јавности када су све опције отворене, укључујући и „нулту опцију”. „Нулта опција” подразумева да јавност има прилику да достави коментаре о томе да ли предложена активност уопште треба да се одвија. Ова препорука има посебан значај ако се предложена активност односи на технологију која се раније није примењивала у земљи и за коју се сматра да је високог ризика и/или да има непознат потенцијални утицај на животну средину. Могућност да јавност да свој допринос у одлучивању о томе да ли да се почне са коришћењем такве технологије не треба пружати само у фази када не постоји реална могућност да се са одређеном активношћу не настави (нпр. када је јавно објављена жељена опција иако план или програм још није усвојен, или када је орган јавне власти закључио уговоре или споразуме са приватним субјектима у вези са одлуком која је предмет Конвенције...). Такође, информације о доношењу одлука у ранијим фазама треба да буду доступне како би јавност разумела оправданост тих ранијих одлука — укључујући одбијање нулте опције и других алтернатива.

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
		Прелиминарно стручно мишљење о омогућавању учешћа јавности у раној фази указује да се оно не примењује на ефикасан начин, нарочито имајући у виду да у пракси велики број студија које су одобрене не разматра алтернативна решења, а нарочито не разматра нулту опцију. У пракси се често догађа да се јавност укључи прекасно да би се осигурало ефективно учешће јавности када су све опције још отворене, односно након што се изабере предложена локација, откупи земљиште, израде планови изградње итд. Не – У области учешћа јавности не постоје стандарди учинка или квалитета, због чега је учешће јавности често само формално.
6.5	5. Свака страна треба, када је то примерено ситуацији, да подстиче потенцијалне подносиоце захтева да одреде заинтересовану јавност, да расправљају, као и да обезбеде информације које се тичу циљева због којих подносе захтев пре подношења захтева за давање дозволе.	Не Одредбе члана 6.5. заправо се односе на надлежне органе власти који би требало да, у складу са циљевима Конвенције, препознају потребу да се охрабри директна комуникација између подносиоца захтева и заинтересоване јавности и таквој јавности се посебно обрете. У пракси се то не дешава, иако се на тај начин подстиче улога носиоца пројекта у укључивању заинтересоване јавности у поступак доношења одлука, решавају се неспоразуми између подносиоца захтева и заинтересоване јавности, што доводи до смањења притиска на државне органе у даљем поступку и избегавају се сукоби настали услед неразумевања и преношења информација преко посредника. Прво је неопходно да подносилац захтева идентификује заинтересовану јавност, а у чему му је врло често потребна помоћ органа власти, те се у том смислу препоручује састављање одређених смерница за комуникацију са заинтересованом јавности. Додатни изазов представља чињеница да дефиниција заинтересоване јавности није уједначена у различитим прописима, или није ни утврђена прописом (нпр. Закон о управљању отпадом). Након тога, подносилац захтева треба да им представи информације које се односе на пројекат, као и информације које се тичу циљева због којих подносе захтев. Међутим, важно је да се ова активност не претвори у пропагандне активности у којима ће се указивати искључиво на позитивне ефекте пројекта, већ информације морају бити објективно приказане, са указивањем на негативне ефекте које пројекат може произвести.
6.6	6. У ставу 6. се од Страна конвенције захтева да заинтересованој јавности обезбеде приступ свим доступним информацијама које се тичу процеса доношења дате одлуке, обухваћеног чланом 6, уз извесна ограничења.	Да – Законима је предвиђена доступност свих информација (на пример, достављање докумената након подношења захтева, који се тичу издавања дозвола или привремене дозволе у области интегрисаног спречавања и контроле загађивања животне средине). Примећено је да је приликом имплементације ове одредбе дошло до неусклађености са одредбама Конвенције и Препорукама из Мастрихта да се јавности обезбеди целокупна документација приликом спровођења поступка

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
		процене утицаја на животну средину, имајући у виду да се често догађа да органи власти не достављају јавности путем интернета пратећу документацију која је од значаја за доношење информисане одлуке јавности. Додатну неусклађеност стварају и скорашње одлуке Владе Републике Србије која је у више одлука заузела став да иако орган власти у огласу упути јавност да изврши увид у целокупну документацију путем његове интернет презентације, он није у обавези да целокупну пратећу документацију учини доступном путем своје веб презентације. Додатно, потребно је ускладити практичну примену овог члана са Препорукама које указују да ако се седиште надлежног органа налази далеко од места спровођења активности (нпр. удаљено више од два сата јавним превозом), информације треба да буду доступне на погодној и лако доступној локацији у близини предложене активности (на пример, у канцеларијама локалне власти у месту активности).
6.7	7. Процедуре за учешће јавности дозволиће могућност јавности да подноси, било у писаној или другој одговарајућој форми, у току јавне расправе или истраге са подносиоцем захтева, све врсте примедби, информација, анализа или мишљења која се сматрају релевантним за предложену активност.	Делимично – Иако су одредбе Конвенције пренете у релевантно национално законодавство, приликом примене овог члана за време пандемије изазване вирусом Ковид-19 уочено је да је велики број органа, нарочито на локалном нивоу (попут Градске управе Града Београда), омогућавао подношење коментара искључиво путем интернета чиме се у потпуности искључује право оног дела јавности који нема приступ интернету да поднесу примедбе, информације, анализе и мишљења која сматрају релевантним за предложену активност, и тиме онемогућили ефикасно учешће јавности у поступку доношења одлука. Комуникација путем интернета ни на који начин не сме допринети дискриминацији или искључивању оних којима интернет није доступан. Сваком припаднику јавности би требало омогућити да поднесе и у току јавне расправе све врсте примедби, информација, анализа или мишљења која се сматрају релевантним за предложену активност. Увођењем могућности одржавања консултација путем интернета, без прецизних одредаба које би елиминисале сваку могућност злоупотребе и ограничавања јавности у приступу поступку процене утицаја (није јасно ко и када одлучује да постоје значајни ризици по здравље и безбедност учесника, као и да ли то надлежни орган чини непосредно пре почетка јавних консултација, или током консултација или пре него што се утврди време и место консултација), јавности је током здравствене кризе изазване вирусом Ковид-19 ограничавана могућност за изношење мишљења и примедби на јавним расправама. Комитет за поштовање усаглашености са одредбама Архуске конвенције, чија потписница је и Република Србија, 02. септембра 2020. године усвојио је Изјаву о примени Архуске конвенције током Ковид-19 пандемије и фази економског опоравка којом се наглашава да се

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
		Конвенција примењује у целости и са једнаком снагом током пандемије Ковид-19 и да права гарантована Конвенцијом не могу бити умањена. Сходно томе, уговорне стране не могу оправдати било какво ограничење права на учешће јавности у поступцима доношења одлука из Конвенције позивањем на пандемију Ковид-19 или на потребу брзог економског опоравка услед последица пандемије. Требало би успоставити јасне критеријуме када треба да се одржи јавна расправа, а када се утврђује да ли ће се она одржати од случаја до случаја, треба спровести процес <i>скрининга</i> са навођењем разлога за доношење одређене одлуке који се стављају на располагање јавности. У складу са Препорукама критеријуми за утврђивање потребе одржавања јавне расправе могу укључивати: обим активности и/или њен потенцијални утицај; популацију коју погађа; као и захтеве поднете од заинтересоване јавности да се одрже јавне расправе. Додатно, потребно је ускладити примену овог члана са Препорукама у којима је јасно указано да консултације путем интернета могу да представљају допуну за јавне консултације, али не би требало да их у потпуности замене. Потребно је ускладити примену Конвенције са Препорукама које упућују да јавност мора бити унапред обавештена о свим променама у процедури, а такве промене не би требало да стварају додатне препреке за учешће јавности. То се посебно односи на праксу ненајављене промене места или времена одржавања јавне расправе и јавне презентације. Најзад, потребно је примењивати Конвенцију у складу са Препорукама које указују да уколико се захтева одређена регистрација учесника пре одржавања јавне расправе, таква регистрација не сме представљати препреку за учешће за учеснике који се нису претходно регистровали.
6.8	8. Свака страна ће обезбедити да се приликом доношења одлука које се тичу животне средине узме у обзир исход учешћа јавности.	Делимично – Да, за ПУЖС, ИСКЗЖС, севесо, мада у пракси није прецизно уређено, нити ефикасно примењено. Потребно је боље проучити резултате учешћа јавности у процесу доношења одлука, али прелиминарне процене указују на недостатке. Писана објашњења о начину на који се коментари јавности узимају у обзир се ретко примењују, а нема повратних информација. Приликом примене ове одредбе Конвенције, нарочито на локалном нивоу, примењено је да органи власти приликом одлучивања само формално наводе да су узели у обзир мишљења јавности, али се фактички не изјашњавају на достављена мишљења нити образлажу разлоге за доношење конкретне одлуке у целини.
6.9	9. Свака страна ће обезбедити да када орган јавне управе донесе одлуку, јавност буде без одлагања обавештена о тој одлуци у складу са одговарајућом процедуром. Свака страна ће јавности ставити на располагање текст одлуке, као и разлоге и образложења на којима је одлука заснована.	Не – Прописи налажу да се пружи детаљне информације о исходима, али не и детаљан текст одлука (ЗПУЖС, ИСКЗЖС, севесо). Иако Закон о процени утицаја на животну средину не прописује детаљно садржину одлуке, он уређује да је о одлуци о давању сагласности на студију о процени утицаја или о одбијању захтева за давање сагласности на студију о процени утицаја, надлежни орган дужан да обавести заинтересоване органе и организације и јавност, и то о:

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
		садржини одлуке; главним разлозима на којима се одлука заснива; и о најважнијим мерама које је носилац пројекта дужан да предузима у циљу спречавања, смањења или отклањања штетних утицаја. Закон о општем управном поступку прописује обавезну садржину решења уколико је одлука донета у форми управног акта (решења). Закон о општем управном поступку прописује да решење између осталог, мора да садржи образложење које садржи кратко излагање захтева странка, чињенично стање и доказе на основу којих је оно утврђено, разлоге који су били одлучујући код оцене сваког доказа, прописе и разлоге који, с обзиром на утврђено чињенично стање, упућују на одлуку из диспозитива и разлоге зашто није уважен неки захтев или предлог. Приликом практичне примене овог члана уочена је неусклађеност са одредбама Конвенције будући да је примећено да органи власти не спроводе лично достављање заинтересованој јавности која је учествовала у претходној фази поступка процене утицаја на животну средину и доставила коментаре. Иако закон о процени утицаја не прописује начин обавештавања заинтересоване јавности, већ само јавности, Законом о процени утицаја на животну средину (члан 34а) предвиђена је сходна примена Закона о општем управном поступку на питања покретања, вођења и окончања поступка процене утицаја. У том смислу заинтересована јавност, као странка у поступку, мора бити обавештавана личним достављањем, јер заинтересована јавност има право на жалбу и покретање управног спора. Закон о општем управном поступку предвиђа обавезно лично достављање када од дана достављања почиње да тече рок који не може бити продужен, ако законом није друкчије предвиђено. И у случају права на жалбу, као и у случају да странке у поступку имају право да покрену управни спор, рокови су преклузивног карактера, те странке у поступку губе право на правни лек по истеку рока.
6.10	10. Дефинише учешће јавности када се активности поново разматрају, мењају или ажурирају, у ком случају се примењују одредбе ставова 2 до 9 овог члана.	Да – ИСКЗЖС, ЗПУЖС, Севесо прописи. Не – Одредбе које се тичу ажурираних активности морају бити одређеније. Промене и проширења активности треба да буду широко дефинисане и не би требало да буду ограничене на „значајне промене”.
6.11	11. Овај став се односи на одлуке које се тичу генетички модификованих организама (ГМО).	Не – Видети одељак 8. о ГМО.
7.	<i>Учесће јавности које се односи на планове, програме и политику у вези са животном средином</i>	

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
7.1	1. Од Страна конвенције се тражи да обезбеде практичне аранжмане и/или друге мере и омогуће учешће јавности током припреме планова и програма у вези са животном средином на транспарентан и правичан начин, те да пруже потребне информације. Надлежни орган утврђује део јавности који може да учествује, узимајући у обзир циљеве Конвенције.	Делимично – Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину (члан 5.) предвиђа да се стратешка процена врши за планове, програме, основе и студије (у даљем тексту планови) у области просторног и урбанистичког планирања, коришћења земљишта, пољопривреде, шумарства, рибарства, ловства, енергетике, индустрије, саобраћаја, управљања отпадом, управљања водама, телекомуникација, туризма, очувања природних станишта и дивље флоре и фауне, којима се успоставља оквир за одобравање будућих развојних пројеката одређених прописима којима се уређује процена утицаја на животну средину. То не значи да се за сваки план или програм из наведених области израђује извештај о стратешкој процени утицаја, већ да сваки план нужно подлеже процедури одлучивања о изради стратешке процене утицаја. У фази одлучивања о изради стратешке процене утицаја јавност је искључена а орган надлежан за примену плана је дужан да одлуку о приступању (или неприступању) изради извештаја о стратешкој процени утицаја објави у службеном гласилу. Објављивањем одлуке у службеном гласилу не задовољавају се у потпуности захтеви транспарентности које поставља Конвенција. Наиме, база прописа доступна је у електронској бази правних прописа Управе за заједничке послове републичких органа. Међутим, да би јавност могла да оствари приступ одлуци о приступању, односно неприступању, изради извештаја о стратешкој процени утицаја морала би да зна у ком тачно гласилу је одлука објављена. Када су у питању базе службених гласила локалних и покрајинских органа приступ није бесплатан. Овај проблем би могао бити отклоњен тако што ће у одлуци о изради плана бити наведен и тачан број службеног гласила у којем је објављена одлука о приступању, односно неприступању, изради извештаја о стратешкој процени утицаја. Закон о планирању и изградњи утврђује обавезу израде стратешке процене утицаја за просторне планове али не и за урбанистичке планове, иако се у пракси стратешка процена утицаја спроводи и за поједине урбанистичке планове, уколико су испуњени критеријуми утврђени Законом о СПУЖС. Та пракса, ипак, није уједначена. Учешће јавности у поступку израде извештаја о стратешкој процени за просторне и урбанистичке планове спроводи се у оквиру јавног увида у нацрт планског документа, у складу са одредбама Правилника о садржини и начину израде докумената просторног и урбанистичког планирања (2019). У пракси долази до проблема јер се неретко прескаче фаза јавне презентације плана и извештаја о СПУ током јавног увида, те се овај корак поистовећује са јавном седницом комисије за планове. У другим областима наведеним у члану 5. Закона о СПУЖС није утврђена процедура учешћа јавности у изради планова и извештаја о стратешкој процени утицаја. Важећи Закон о водама (члан 37.) утврђује обавезу израде стратешке процене утицаја за стратегију, план управљања водама и посебан план управљања водама. Такође, Законом о водама

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
		предвиђено је да јавност има право на укључење у процесе припреме и доношења планова управљања водама. Међутим, практични аранжмани за учешће јавности нису утврђени овим законом. Наиме, Законом о СПУЖС није уређен поступак учешћа јавности, већ се јавни увид и јавна расправа организују, по правилу, у оквиру излагања плана и програма на јавни увид и одржавања јавне у складу са законом којим се уређује поступак доношења плана. Посебним прописима уређен је поступак јавног увида и јавне презентације урбанистичких и просторних планова, али такви прописи не постоје када су у питању други закони којима се уређује израда планова и програма који могу бити предмет стратешке процене утицаја. Слична је ситуација и са другим секторским законима из области које су обухваћене чланом 5. Закона о СПУЖС. Законом о државној управи (члан 77) утврђена је обавеза органа државне управе да обезбеде услове за учешће јавности у току припреме нацрта стратегија, акционих планова и других докумената јавних политика. Детаљнији аранжмани за учешће јавности, за планове које усваја Влада, уређени су Пословником о раду Владе. Међутим, нису детаљно утврђени критеријуми за укључивање јавности, осим што је експлицитно утврђено да се приликом припреме стратегије развоја обавезно спроводи јавна расправа. Према одредбама члана 77. Закона о државној управи надлежни органи су дужни да најаве почетак израде одређеног плана, путем своје интернет странице и портала е-управа, што се у пракси ретко дешава. Надлежни органи су дужни и да, приликом отпочињања израде нацрта плана, израде и објаве полазне основе које садрже приказ проблема, циљеве и очекиване ефекте плана. Закон о планском систему (2018.) предвиђа обавезу предлагача докумената јавних политика да јавност обавесте о почетку израде документа јавне политике и да информацију објаве на својој интернет страници и порталу е-управа. Такође, Закон о планском систему предвиђа обавезу представљања спроведене анализе ефеката и спровођења консултација са свим заинтересованим странама у фази припреме нацрта докумената јавних политика, и то пре јавне расправе о нацрту документа. У пракси то се не дешава често. Детаљни аранжмани за учешће јавности у поступку израде докумената јавних политика уређени су, поред закона, и Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика (2019). Влада Републике Србије је у децембру 2021. године усвојила Уредбу о учешћу јавности у изради одређених планова и програма у области заштите животне средине. Ова Уредба се односи на планове квалитета ваздуха, планове и програме у области управљања отпадом, заштите од буке и план заштите вода од загађивања. Уредба се не односи на планове и програме за које се учешће јавности остварује кроз поступак стратешке процене утицаја, као ни на планове и програме који се усвајају у складу са законом којим се уређује управљање и заштита вода. Усвајањем ове Уредбе делимично је унапређен правни оквир за учешће јавности у

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
		поступку усвајања планова у области заштите животне средине. У јуну 2021. Влада Србије је донела одлуку о установљавању портала „еКонсултације” са циљем да се јавности омогући учешће у процесу припреме и усвајања докумената јавних политика и прописа електронским путем. Портал је након 6 месеци пуштен у рад али се ефекти још нису показали у пракси. Усвајањем различитих прописа од 2018. године до данас значајно је унапређен правни оквир и развијене су процедуре за учешће јавности током припреме планова и програма у области заштите животне средине. Међутим, иако су процедуре унапређене није дошло до значајног унапређења праксе учешћа јавности јер се процедуре претежно не примењују. Очигледно је одсуство хоризонталне сарадње између органа јавне власти. Међу кључним недостацима истичемо недовољно развијене критеријуме за утврђивања када се обавезно спроводе јавне консултације и јавне расправе. Такође, рокови за спровођење јавних консултација и јавних расправа рестриктивно су утврђени и није препозната потреба да се рокови утврђују тако да се јавности остави довољно времена за ефикасно учешће (члан 6.3. Конвенције). Случајеви пропуштања надлежних органа да благовремено најаве почетак израде одређеног плана на својој интернет страници и порталу е-управа, као и изостанак консултација у фази припреме нацрта плана онемогућава јавност да се укључи у раној фази, када су све опције још увек отворене (члан 6.4. Конвенције). Када је у питању стратешка процена утицаја кључни недостатак је у томе што не постоји јасно утврђена процедура учешћа јавности у Закону о СПУЖС, те се овај закон ослања на друге прописе. Као што смо навели, процедуре учешћа јавности утврђене су само у области урбанистичког и просторног планирања и нису усклађене са Архуском конвенцијом. Неопходно је усвајање подзаконског акта који ће детаљно уредити аранжмане за учешће јавности у поступку стратешке процене утицаја. Постскрининг документом из 2015. године предвиђено је усвајање уредбе о учешћу јавности, како би се постигла потпуна усклађеност са чланом 6.5. Директиве о стратешкој процени утицаја који предвиђа обавезу за државе чланице да утврде детаљне аранжмане за информисање и консултације са органима јавних власти и јавношћу.⁴⁹ Међутим, у четвртој ревизији Националног програма за усвајање правних тековина Европске уније (НПАА) 2022-2025 није предвиђено усвајање подзаконског акта о учешћу јавности у поступцима стратешке процене утицаја. Нацртом Закона о СПУЖС, који је био на јавној расправи у јануару 2022. године утврђено је да „Министар ближе прописује начин обавештавања јавности и спровођења јавне расправе о нацрту плана и програма и извештају о стратешкој процени“ што недвосмислено указује да је предвиђено усвајање подзаконског акта на нивоу правилника.

⁴⁹ Статус и планови преношења и спровођења правних тековина ЕУ за поглавље 27 - животна средина и климатске промене, Министарство заштите животне средине, Београд, септембар 2015. године, стр. 34.

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
		Такође, потребно је обезбедити доследну примену члана 6.8. Конвенције што би требало да обезбеди да се приликом доношења одлука узима у обзир учешће јавности. То се не може постићи искључиво регулаторним механизмима већ континуираном едукацијом и доследном применом прописа. Посебно је важно истаћи значај примене члана 6.8. Конвенције. Неопходне су јасне и конкретне одредбе у прописима које обавезују доносиоце одлука да узму у обзир исход учешћа јавности, не само кроз евиденцију прихваћених и неприхваћених примедби у извештају о јавном увиду, већ кроз конкретно образложење разлога за усвајање или неусвајање примедби које би било саставни део одлуке о давању сагласности на извештај о стратешкој процени утицаја. Примена члана 6.8. нарочито је проблематична у поступку израде просторних и урбанистичких планова где комисија за планове и стручна контрола задржавају дискреционо право да одбију примедбе јавности. Дефиниције јавности и заинтересоване јавности нису доследно усклађене у различитим прописима (Закон о заштити животне средине, Закон о СПУЖС) али обезбеђују правни оквир за примену одредби члана 7. Конвенције. Дефиниција планова и програма у Закону о СПУЖС је свеобухватна тако да осим планова и програма у ужем смислу обухвата и стратегије и основе. Закон о СПУЖС је потребно ускладити са Законом о планском систему тако да дефиницијом планова и програма буду обухваћени сви документи јавних политика. Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину се уређују услови, начин и поступак вршења процене утицаја на животну средину одређених планова, програма и процедура (члан 1). Стратешка процена се врши у области просторног и урбанистичког планирања или коришћења земљишта и за њено спровођење је одговоран надлежни орган за послове просторног и урбанистичког планирања. Закон о планирању и изградњи предвиђа спровођење стратешке процене утицаја на животну средину. Извештај о стратешкој процени, резултати учешћа заинтересованих органа и организација и јавности и других држава у случају прекограничног утицаја, саставни су део документационе основе планова и програма (члан 24). Законом о водама се налаже учешће шире јавности у припреми плана управљања водама (члан 38), али не у довољној мери: нису искоришћене могућности за развој заједничке стратегије имплементације која је дефинисана у Оквирној директиви Европске уније о водама. У Закону о заштити животне средине односно у плану за заштиту од хемијских акцидената, не успостављају се критеријуми за учешће јавности; јавности се подноси само коначни извештај о безбедности.

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
		Законска основа за учешће јавности и удружења у процесу доношења одлука се стално проширује: видети Закон о заштити природе и Закон о генетички модификованим организмима (2009).
8.	<i>Учесће јавности током припреме извршних прописа и/или општеприменљивих законски обавезујућих нормативних инструмената</i>	
8.1	1. У конвенцији се признаје да осим што има право да учествује у доношењу одлука које утичу на њихове животе, јавност игра улогу и у настајању закона и нормативних аката.	Делимично – Законом о државној управи (члан 77) утврђена је обавеза органа државне управе да обезбеде услове за учешће јавности у току припреме нацрта закона, других прописа и аката. Детаљнији аранжмани за учешће јавности, за планове које усваја Влада, уређени су Пословником о раду Владе. Међутим, нису детаљно утврђени критеријуми за укључивање јавности, осим што је експлицитно утврђено да се приликом припреме закона којим се битно мења правни режим у једној области или којим се уређују питања која посебно занимају јавност обавезно спроводи јавна расправа. Према одредбама члана 77. Закона о државној управи надлежни органи су дужни да најаве почетак израде одређеног прописа, путем своје интернет странице и портала е-управа, што се у пракси ретко дешава. Надлежни органи су дужни и да, приликом отпочињања израде нацрта прописа, израде и објаве полазне основе које садрже приказ проблема, циљеве и очекиване ефекте прописа што се у пракси не дешава увек. Закон о планском систему (члан 41.) предвиђа сходну примену обавезе спровођења анализе ефеката прописа и консултација. Међутим, не придржавају се сви органи ових одредби закона и консултације у фази израде нацрта прописа нису стална пракса. Такође, спровођење јавних расправа о подзаконским актима и даље је пре реткост него устаљена пракса. У јулу 2019. године Министарство за државну управу и локалну самоуправу је донело Правилник о смерницама добре праксе за остваривање учешћа јавности у припреми нацрта закона и других прописа и аката са циљем да се унапреди учешће јавности у припреми нацрта закона и других прописа и аката. Овај Правилник утврђује обавезе органа државне управе да најаве почетак израде прописа на својој интернет страници и порталу еКонсултације, и основне информације о планираним решењима која ће бити предложена, са позивом заинтересованој јавности на достављање писаних предлога и примедби, са јасно назначеним роком за њихово достављање. Правилник садржи и препоруке за различите начине спровођења консултација са заинтересованом јавношћу. Осим што је обавеза објављивања најаве почетка израде прописа овим Правилником јасно утврђена, иако се не поштује у пракси, правила учешћа јавности утврђена су у форми препорука. Рок за достављање предлога и примедби на објављене основне информације о нацрту закона не може

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и где се упућује на чланове)
		бити краћи од седам дана, од дана њиховог објављивања на интернет страници предлагача и веб апликацији еКонсултације, али се у пракси дешава да тај рок најчешће није ни дужи од 7 дана. У јуну 2021. Влада Србије је донела одлуку о установљивању портала „еКонсултације“ са циљем да се јавности омогући учешће у процесу припреме и усвајања докумената јавних политика и прописа електронским путем. Портал је након 6 месеци пуштен у рад али се ефекти још нису показали у пракси.

Прве иницијативе везане за Архуску конвенцију у Србији су 1999. године покренули Регионални центар за животну средину за централну и источну Европу (REC) и Република Србија. Циљеви Архуске конвенције су континуирано промовисани путем активности као што су радионице и припрема упутстава. У том смислу, Република Србија је предузела кораке на плану спровођења Архуске конвенције и пре него што је она потврђена.

Током десетогодишњег периода који је претходио потврђивању Архуске конвенције, Република Србија је успоставила низ процедура за учешће јавности, првенствено кроз Закон о заштити животне средине (2004), Закон о процени утицаја на животну средину⁵⁰ (2004, 2009.), Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину (2004, 2010.) и Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине (2004). Овим низом нових закона успостављен је оквир за учешће јавности у процесу доношења одлука, иако је, након потврђивања Архуске конвенције, било неопходно предузети даље кораке ка потпуном усаглашавању прописа, а затим и праксе, са захтевима Конвенције. У периоду од 2009. до 2021. изостала је процена ефеката прописа који регулишу учешће јавности, посебно у области процене утицаја на животну средину. Кључни пропуст који је утицао на примену Архуске конвенције и прописа који уређују учешће јавности односи се на изостанак континуиране едукације државних службеника, привреде и цивилног друштва о примени Архуске конвенције, Закона о ПУЖС, СПУЖС и ИСКЗЖС. Изостанак подршке јачању капацитета свих актера у процесу доношења одлука одразио се на квалитет процене утицаја и константно заостајање у примени Закона о ИСКЗЖС. Закони о ПУЖС и СПУЖС, као и Закон о ИСКЗЖС у међувремену су измењени и допуњени али је, приликом измена и допуна, изостала анализа ефеката прописа. У новембру 2021. године Закони о ПУЖС и СПУЖС били су предмет консултација са јавношћу. Међутим, приликом спровођења консултација нису објављене полазне основе и није спроведена анализа ефеката примене закона.

Десетогодишње припреме су уродиле плодом и Република Србија је 2009. године потврдила Архуску конвенцију. Започет је и процес приступања ЕУ, што је државни приоритет број један. Очекује се да ће како се ближи чланство у ЕУ, статус и значај Архуске конвенције и учешћа јавности расти. Сарадња са удружењима и са јавношћу је од кључне важности за примену Архуске конвенције. Законски основ за учешће јавности и удружења у процесу доношења одлука је сада солиднији, пошто су донети, на пример, Закон о заштити природе (2009), Закон о ГМО (2009), Закон о водама (2010) и до извесне мере, други закони у вези са животном средином. Међутим, јавност се и даље недовољно консултује по питању садржине и утицаја нацрта закона. Државни органи немају усаглашена правила и праксу који се примењују у домену консултовања јавности (на пример, представљање закона или стратегија у медијима се у неким случајевима сврстава у „учешће јавности“), што указује на суштинско неразумевање тог појма. Овде главни проблем нису само законски прописи, па ни свест грађана, већ

⁵⁰ У вези са чланом 6. Архуске конвенције који се односи на учешће јавности у одлукама о посебним активностима које могу значајно утицати на животну средину.

врло често и недостатак елементарних услова (адекватног простора, опреме, комуникација, мрежа, финансијских средстава) за рад удружења грађана, што их онемогућава да окупљају заинтересоване грађане да учествују у јавним расправама, да их едукују о одређеним проблемима заштите животне средине како би могли квалификовано да учествују у расправама. Стварање услова за деловање удружења као заинтересованих страна (јачање капацитета удружења) не може бити само ствар појединих донатора већ смишљена политика, и на националном и нарочито на локалном нивоу, за стварање услова за деловање удружења грађана као заинтересованих страна у процесима одлучивања, од најранијих фаза па до имплементације стратешких и других докумената, прописа, политика, програма и планова.

Прва деценија примене Архуске конвенције у Србији праћена је релативно ниским интересовањем јавности за учешће у процесу доношења одлука, посебно када су у питању поступци процене утицаја на животну средину. Такође, спровођење процедура није било на задовољавајућем нивоу. Пракса спровођења процедура јавног увида, јавне презентације и јавне расправе у поступку процене утицаја на животну средину није била подстицајна за учешће јавности, посебно на локалном нивоу. Јавност је остала прилично незаинтересована за процену утицаја, док цивилно друштво није имало капацитете да у овим процесима учествује и допринесе квалитету донетих одлука. Јавност у Републици Србији обично не учествује у јавним расправама, а разлог томе је што јавност углавном не разуме позиве који подразумевају јавни увид или учешће јавности у расправи, осим у конкретним случајевима када су угрожена својинска права. Како сада ствари стоје, јавност се укључује прекасно, т.ј. када су пројекти већ одобрени, а њихово спровођење у току. Дешавало се да је било покушаја да се остварују права преко органа власти који нису надлежни за заштиту животне средине у тим конкретним случајевима. Са друге стране, јавност некада учествује у (често исполитизованим) расправама током кампање које се покрећу искључиво са циљем да се спречи спровођење неког пројекта у дело. Нетолеранција, неспремност на дијалог, недовољна стручност да би се обављала сопствена улога и неповерење у институције су очигледни.

Треба унапредити начине да се олакша учешће и ангажовање јавности, нарочито када је реч о питањима везаним за климатске промене.

Још увек су неразвијени стандарди учинка и квалитета учешћа јавности. Показатељи тога су чисто формално учешће јавности, чињеница да велики део цивилног друштва не учествује у консултацијама, резултати учешћа јавности се не узимају у обзир приликом доношења коначних одлука, низак ниво транспарентности у административној пракси која је окренута грађанима, а тиче се животне средине и недостатак устаљених механизма за обавештавање јавности о донетим одлукама. Анкете на терену показују да грађани не верују у тачност података о животној средини, а разлоге за то је потребно даље анализирати.

Финансијска средства из буџета намењена учешћу јавности су мала, нарочито када је реч о сталној финансијској потпори за аналитички рад и оцену стања. Потребно је успоставити прецизне критеријуме за доделу финансијских средстава који би били у складу са циљевима и индикаторима у области заштите животне средине и обезбедити финансијска средства како на националном, тако и на локалном нивоу.

Учешће јавности у припреми закона и прописа је ограничено; иако постоје неки докази о учешћу јавности у раним фазама израде нацрта закона, учешће јавности у изради нацрта подзаконским аката је минимално или не постоји. И даље је јавност у недовољној мери консултована о садржини и утицају нацрта закона.

Учешће јавности у процедурама које се примењују у процени утицаја на животну средину није развијено због непостојања критеријума којима се дефинише појам „удружења”. Потребно је законски успоставити критеријуме за квалификацију удружења за учешће у одлучивању; надлежни органи морају да се обавезу да обезбеде учешће удружења.

Што се тиче учешћа јавности у процедурама везаним за процес процене утицаја на животну средину, постоје отворена питања о могућностима злоупотребе процедуре, попут ометања доношења одлука да би се постигли други циљева, а постоји и недостатак јасног разумевања нарушавања права интелектуалне својине у случајевима када се захтева приступ информацијама, наиме, приликом копирања докумената. Осим тога, постоје и проблеми у координацији активности усмерених на добијање одобрења за спровођење студије процене утицаја на животну средину и обавештавању инспекцијских служби о таквим процедурама. Истовремено, препоручује се да информисање јавности о покретању одговарајућих процедура у вези са проценом утицаја на животну средину мора подразумевати и информисање надлежних административних целина на чијој територији се пројекат спроводи о проблемима на плану имплементације на свим нивоима (на нивоу заједница, општина, покрајина, као и на националном нивоу). Све наведено захтева детаљну анализу; стога примена и праћење усвојених закона треба да буду бољи и ефикаснији.

Учешће јавности у доношењу одлука о посебним активностима је уређено Законом о процени утицаја на животну средину (2004) и Законом о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине. Спровођење у дело одредаба које се тичу процене утицаја на животну средину и интегрисаног спречавања и контроле загађивања животне средине није могуће без постојања одговарајућих чланова у другим секторским законима и подзаконским актима, као што је Закон о планирању и изградњи или акта о граничним вредностима емисија у области вода. Процедуре којима се регулишу јавни увид, презентација и расправа о студијама о процени утицаја на животну средину су наведене у одговарајућим правилницима. Постоје такође стандарди и упутства који се односе на квалитет релевантних информација и процедуре за контролу начина на који се надлежни органи односе према мишљењу јавности. На документе који се сматрају пословном, службеном или државном тајном не односи се обавеза стављања на располагање јавности, а тиме се не спречава објављивање података о емисијама, ризицима од удеса, резултатима праћења и инспекцијском надзору.

Члан 5. Архуске конвенције се односи на прикупљање и дистрибуцију информација о животној средини, а члан 6. на учешће јавности у доношењу одлука о посебним активностима. Примери добре праксе постоје у Чешкој Републици, Данској, Француској, Словачкој и Великој Британији (видети одељак Б.7. која следи).

Одељак Б.7: Е-портали и подршка учешћу јавности

Влада Републике Ирске путем портала [EIA Portal](#) омогућава јавности приступ свим захтевима за одобравање пројеката који подлежу поступку процене утицаја на животну средину. Портал је израђен у форми интерактивне мапе и омогућава информисање о локацији пројекта и приступ свим документима насталим у поступку процене утицаја, укључујући захтева носиоца пројекта, одлуку надлежног органа и примедбе пристигле у току поступка. На порталу је омогућен приступ скенираној документацији свих докумената који су настали у поступку.

Информациони систем са подацима о проценама утицаја на животну средину <[eia.enviroportal.sk](#)> (Словачка Република)

Овај сајт под окриљем Министарства животне средине Словачке Републике садржи комплексан систем информација о процени утицаја на животну средину и стратешкој процени утицаја на животну средину.

Јавна расправа о врстама природних станишта и биљним и животињским врстама на подручјима обухваћеним мрежом Натура 2000 <[www.Borger.dk](#)> (Данска)

Да би се управљало биљним и животињским врстама и природним стаништима поменутим у Директиви ЕУ о стаништима, као и да би се омогућила њихова заштита, важно је постојање свести да су део мреже Натура 2000. Током јавне расправе која је трајала месец дана, данско Министарство животне средине је представило резултате евидентирања подручја и затражило да се дају коментари и додатне информације. Расправа је објављена на сајту [Borger.dk](#), који представља заједничку платформу за електронски дијалог између власти и грађана у Данској.

Примери практичног укључивања јавности у припрему закона су ретки, а та пракса се не примењује у процесу припреме прописа и подзаконских аката.

Одељак Б.8: Учешће јавности у изради и усвајању закона у Републици Србији

Консултације о Закону о одговорности за штету према животној средини

Један од примера добре праксе укључивања јавности у процес израде прописа јесте поступак припреме Нацрта Закона о одговорности за штету према животној средини. Током припреме нацрта овог закона, од априла до октобра 2019. године Министарство заштите животне средине спровело је процес раних консултација са заинтересованом јавношћу. Формирана је радна група која је обухватала широк круг заинтересованих страна из реда јавне управе, јавних и приватних предузећа, осигуравајућих друштва, цивилног друштва и стручњака из области права. Рад радних група је био отворен и транспарентан. Омогућено је учешће свих заинтересованих страна, укључивање на радне састанке и подношење коментара.

У сарадњи са ОЕБС-ом и Архус центрима у Србији организовано је неколико јавних консултација о Нацрту Закона о одговорности за штету према животној средини у различитим градовима и регионима. Након сваког састанка радне групе састављан је записник који је достављан свим члановима радне групе. Након сваког састанка радне групе уношени су коментари у предлози који су редовно достављани члановима радне групе. Извештај о спроведеним консултацијама објављен је на интернет страници Министарства заштите животне средине.

4. Право на правну заштиту у питањима која се тичу животне средине

► НАЈВАЖНИЈИ НАЛАЗИ

1. Мало је вероватно да ће одговарајући систем остваривања права на правну заштиту у националном систему закона који се тичу животне средине бити успостављен без прецизних и усклађених дефиниција „јавности”, „заинтересоване јавности” и других релевантних дефиниција.

2. Поступак прелиминарног преиспитивања у случајевима везаним за учешће јавности је уведен у првој и другој фази поступка процене утицаја на животну средину. Поступак прелиминарног преиспитивања није дозвољен у случајевима када се ради о коначним одлукама о дозволама за обављање процене утицаја на животну средину, стратешке процене утицаја на животну средину и интегрисаног спречавања и контроле загађивања животне средине; уместо тога се предвиђа покретање управног спора.

3. Одређена решења којима се у потпуности регулише трећи стуб се налазе и у законима којима се регулишу извесна основна питања правног система. Ти закони су усвојени пре потврђивања Архуске конвенције у Републици Србији, а за њихове одредбе се може рећи да су, без обзира на то, сасвим задовољавајуће. (ЗОУП, ЗУС, ЗПП, ЗП, итд)

4. Органи надлежни за питања и захтеве који чине трећи стуб Архуске конвенције постоје не само на државном, већ и на општинском, градском и покрајинском нивоу. За покрајинске органе јавне власти важи исти законски оквир као за органе на националном нивоу. Веома је пожељно спровести истраживање са циљем да се изврши оцена тог заједничког законског оквира и да се он примени на различитим нивоима државне власти.

► Оцена права на правну заштиту

Чланом 9. Архуске конвенције је регулисано право на правну заштиту животне средине. Постоји потреба за одговарајућим механизмом којим се гарантује да су права дата у оквиру других стубова конвенције инкорпорирана у националне законе који се односе на животну средину, као што су:

- поступци за преиспитивање одлука у вези са захтевом за добијање информација;
- поступци за преиспитивање у вези са учешћем јавности;

- поступци за јавно преиспитивање поступака и пропуста физичких и правних лица или државних власти;
- минимум стандарда који се односе на поступке остваривања права на правну заштиту, одлуке и правне лекове; и
- олакшавање ефикасног остваривања права на правну заштиту уз помоћ информација о доступности управних и судских поступака преиспитивања и успостављање одговарајућих механизма пружања помоћи за уклањање или смањење финансијских и других препрека везаних за право на правну заштиту.

У Табели Б.7 се показује усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције које се тичу права на правну заштиту.

Табела Б.7: Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције које се тичу права на правну заштиту

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у Анексу)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети Анекс у коме се налазе детаљна објашњења и референце које се односе на чланове)
9.	<i>Право на правну заштиту</i>	
9.1	1. Захтеви у погледу поступака за преиспитивање одлука у вези са захтевом за добијање информација из члана 4, као што су: • преиспитивање пред судом или неким другим независним и непристрасним телом; • јефтина, убрзана процедура поновног разматрања или процедуралног преиспитивања; • активна легитимација за покретање поступка • обавезујуће коначне одлуке; и • писмено образложење донетих одлука.	Делимично – Да у ЗЗЖС, ЗПУЖС, ЗИСКЗЖС. Не за СПУЖС. Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја је једини закон који би се могао применити у другим случајевима. Притужбу Заштитнику грађана може да поднесе свако физичко или правно лице, домаће или стране, које сматра да му је актом, радњом или нечињем органа управе повређено људско или мањинско право и слобода. (члан 28. ЗЗГ).
9.2	2. Захтеви у погледу поступака за преиспитивање одлука у вези са учешћем јавности по члану 6. и другим релевантним одредбама конвенције укључујући: • поступак преиспитивања пред судом и/или другим независним и непристрасним телом; • могућност прелиминарног преиспитивања од стране неког управног органа и • стални захтеви који се налазе у постојећим националним законима	Делимично – Да у ЗЗЖС, ЗПУЖС, ЗИСКЗЖС. Одредбе Закона о општем управном поступку се примењују на сва процедурална питања која нису уређена посебним управним поступцима (уређена су, на пример, у ЗПУЖС, ЗИСКЗЖС и СПУЖС). У ЗПУЖС су обухваћене прве две фазе ПУЖС; није могуће поднети жалбу на првостепено решење управног суда. Статус удружења које се баве животном средином треба да буде јасно уређен Законом о удружењима. Статус удружења које се баве животном средином је дефинисан у неколико закона, на пример у законима о ПУЖС, СПУЖС и ИСКЗЖС, али не и конкретно у Закону о удружењима („Службени гласник РС”, бр. 51/09,

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и референце које се односе на чланове)
		99/11 - др. закони и 44/18 - др. закон). члан 11. ЗУС; чл. 367. - 402. ЗПП; чл. 432.-469. ЗКП; члан 29. ЗУстС; члан 25. ЗЗГ; чл. 8, 12. и 18. ЗП-М
9.3	3. Захтеви у погледу поступака којима се оспоравају чињење или пропусти физичких лица или органа јавне власти, у супротности са одредбама њиховог националног законодавства, којим се уређује област животне средине. То се односи на • управне поступке; и • поступке преиспитивања пред судом	Делимично – Не што се тиче закона из области животне средине. Такође, у многим случајевима, недостају одговарајући поступци или они нису у довољној мери уређени. Не постоје управни поступци за случај индустријских удеса, нити у случају отклањања или спречавања штета по животну средину, мада свако може да поднесе захтев за надокнаду обичне штете. У Глави XXIV КЗ дефинисана су кривична дела против животне средине.
9.4	4. Захтеви у погледу минимума стандарда који се примењују на поступке, одлуке и правне лекове којима се остварује право на правну заштиту укључује и следеће: • одговарајуће и ефикасне правне лекове и судске привремене мере; • поштење; • правичност; • благовременост; • правило да трошкови не смеју бити превисоки и тиме отежавати примену стандарда; • доношење одлука у писаној форми и • чињење донетих одлука доступним јавности	Не – Такве одредбе не постоје у законима који се тичу животне средине, али постоје у другим законима. (члан 32. Устава Републике Србије, чл. 13. и 9. ЗУП; чл. 64, 91, 254. и 258. ЗП; члан 118. ЗПрПр; чл. 427. и 432. ЗКП; члан 447. ЗИО, чл. 352, 354. и 367. ЗПП) Чланом 9. ЗОУП-а је прописано да се поступак мора водити без одуговлачења и са што мање трошкова за странку и друге учеснике у поступку, али тако да се прибаве сви докази потребни за правилно и потпуно утврђивање чињеничног стања. Потребно је спровести додатне анализе трошкова у поступцима за остваривање права на правну заштиту.
9.5	5. Од Страна конвенције се захтева да олакшају ефикасно остваривање права на правну заштиту. То подразумева обезбеђивање: • приступа информацијама о управним и судским поступцима преиспитивања; и • одговарајућих механизма за пружање помоћи који би уклонили или умањили финансијске и друге препреке остваривању права на правну заштиту.	Делимично – Подршка коју државни органи надлежни за животну средину пружају удружењима и високошколским иницијативама је интензивирана последњих година путем суфинансирања пројеката удружења у области животне средине. Законом о бесплатној правној помоћи („Службени гласник РС”, број 87/18) чија је примена почела 1. октобра 2019. године, уређена је бесплатна правна помоћ за грађане као њене кориснике и начини њеног остваривања и пружања. Члан 20. ЗЛС; Члан 66. ЗА; ЗКП;

Члан Архуске конвенције	Одредбе Архуске конвенције (парафразирани: видети дословни текст у <i>Анексу</i>)	Усклађеност закона Републике Србије са одредбама Архуске конвенције (видети <i>Анекс</i> у коме се налазе детаљна објашњења и референце које се односе на чланове)
		ЗМУКД; чл. 168-173. ЗПП

Могућности за остваривање права на правну заштиту, у складу са одредбама Архуске конвенције и у случајевима који се односе на учешће јавности (члан 9. став 2) у Републици Србији су већином задовољавајуће. Та област се третира само у законима којима се уређују ПУЖС, СПУЖС и ИСКЗЖС, а недовољно је присутна у Закону о заштити природе (што се тиче савета корисника заштићених подручја) и у Закону о заштити животне средине (по питању заштите од хемијских удеса и одговорности од опасности од штете или штете по животну средину).

Поступак прелиминарног преиспитивања који се односи на случајеве учешћа јавности уведен је у првој и другој фази поступка процедуре процене утицаја на животну средину. Поступак преиспитивања треба тек да буде дозвољен када су у питању коначне одлуке о давању сагласности на СПУЖС. Поступак преиспитивања одлуке о давању интегрисане дозволе (ИСКЗЖС) може бити покренут искључиво као управни спор. Могућности покретања поступка прелиминарног преиспитивања су уређене Законом о општем управном поступку. Ако неки одређен закон забрањује такво преиспитивање (т.ј. подношење жалбе на првостепену одлуку органа управе), он мора садржати одредбу којом се гарантује могућност покретања управног спора ради оспоравања те одлуке.

Одредбе које се тичу права на правну заштиту у складу са захтевима Архуске конвенције су делимично уграђене у законе Републике Србије о радијационој и нуклеарној сигурности и безбедности, нејонизујућем зрачењу, заштити ваздуха, заштити природе, заштити од буке у животној средини, одрживом коришћењу рибљег фонда, управљању отпадом, амбалажи и амбалажном отпаду и заштити вода, планирању и управљања водама.

У већини случајева решења која у потпуности регулишу трећи стуб Архуске конвенције се налазе у другим законима којима се уређују нека од основних питања правног система. Ти закони су усвојени пре потврђивања Архуске конвенције у Републици Србији, а за њихове одредбе се може рећи да су, без обзира на то, сасвим задовољавајуће. То указује да у неким аспектима важним за примену Конвенције, законодавна традиција у Републици Србији оставља више него довољно простора да се унапреде сасвим задовољавајући закони којима су регулисана основна питања. Чини се да тренутна тенденција у развоју прописа поткрепљује ову опсервацију, бар кад је реч о законима попут Закона о општем управном поступку и Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја о којима је реч у наставку.

Закон о општем управном поступку

Одредбе овог закона се примењују на сва питања везана за поступање која нису уређена законским решењима која се односе на посебне управне поступке, као што су процедуре за доношење одлука у вези са ПУЖС, СПУЖС и ИСКЗЖС и севесо постројењима. За неке од начела на којима се заснива Закон о општем управном поступку (а сходно томе и више конкретних одредаба) може се рећи да су у потпуности или углавном у складу са захтевом садржаним у Архуској конвенцији да треба да постоји могућност покретања јефтиних и убрзаних поступака преиспитивања пре прибегавања судским поступцима при изјављивању жалби на првостепену одлуку, које се понекад морају доносити као другостепену или коначну управну одлуку. Управни суд одлучује о судским трошковима.

Терминологија која се односи на то ко има право да узме учешћа у тим поступцима се може сматрати усклађеном са дефиницијом „јавности” датој у Архуској конвенцији и дефиницијама које се налазе у неколико закона који се тичу животне средине. Треба имати у виду да су термини „јавност” и „заинтересована јавност”, у мери у којој су у складу са Архуском конвенцијом, валидни само у изолованом контексту поменутих закона. У националном правном систему нема доследности у употреби ове посебне терминологије (видети одељак 4).

Законом о општем управном поступку („Службени гласник РС”, бр. 18/16 и 95/18) (ЗУП) који је усвојен 2018. године је у члану 44. предвиђено да странка у поступку јесте физичко или правно лице чија је управна ствар предмет управног поступка и свако друго физичко или правно лице на чија права, обавезе или правне интересе може да утиче исход управног поступка. Странка у управном поступку може да буде и орган, организација, насеље, група лица и други који нису правна лица, под условима под којима физичко или правно лице може да буде странка, или кад је то одређено законом. Заступници колективних интереса и заступници ширих интереса јавности, који су организовани сагласно прописима, могу да имају својство странке у управном поступку ако исход управног поступка може да утиче на интересе које заступају. Наведеном одредбом која регулише ко може бити странка у поступку и која обухвата заступнике колективних интереса и ширих интереса јавности ЗУП је у потпуности усаглашен са захтевима Архуске конвенције.

Закон о слободном приступу информацијама

Циљ овог закона је да се обезбеди право јавности да зна и да се успостави слобода, демократски поредак и отворено друштво. Овим законом се обезбеђује остваривање права на приступ информацијама у поседу државних органа које се односе на угрожавање, односно, заштиту здравља становништва и животне средине. Њиме се обезбеђује основ за даљи напредак ка пуној усаглашености са Архуском конвенцијом, али је за сада тај циљ само делимично испуњен.

Права гарантована овим законом важе за свакога под једнаким условима, а право јавности да зна постоји увек када се ради о информацијама које се односе на угрожавање здравља становништва и животне средине (члан 4). Такође, „јавност” и „заинтересована јавност” имају право да се обрате Поверенику за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, као и да затраже приступ жељеним информацијама. Право на правну заштиту се, у тим случајевима, остварује само преко Повереника. Приступ информацијама о животној средини остварује се у складу са законом којим се уређује приступ информацијама од јавног значаја. (члан 78. ЗЗЖС). ЗСПИЈЗ у члану 22. прописује да тражилац може изјавити жалбу Поверенику: уколико орган јавне власти одбаци или одбије захтев тражиоца, у року од 15 дана од дана када му је достављено решење или други акт; ако орган јавне власти не одговори у прописаном року на захтев тражиоца; ако орган јавне власти, услови издавање копије документа који садржи тражену информацију уплатом накнаде која превазилази износ нужних трошкова израде те копије; уколико орган јавне власти не стави на увид документ који садржи тражену информацију на начин предвиђен употребом опреме којом располаже орган власти или употребом опреме тражиоца; орган власти не стави на увид документ који садржи тражену информацију, односно не изда копију тог документа на начин предвиђен чланом 18. став 4. овог закона или орган власти на други начин отежава или онемогућава тражиоцу остваривање права на слободан приступ информацијама од јавног значаја, супротно одредбама овог закона. Повереник доноси решење без одлагања, а најкасније у року од 60 дана од дана пријема жалбе, пошто омогући органу јавне власти да се писмено изјасни, а по потреби и тражиоцу. Повереник ће решењем наложити органу власти да тражиоцу омогући слободан приступ информацијама од јавног значаја, када утврди да је жалба основана. Члан 28. ЗСПИЈЗ прописује да су решења Повереника обавезујућа, коначна и извршна, а непоступање по решењу су санкционисана као прекршај кажњив по овом Закону (члан 46. став 1. тачка 5.). Када решење не буде извршено добровољно, Повереник спроводи управно извршење, путем принуде, тј. изрицањем новчаних казни, а ако се ни тако не спроведе извршење, Закон прописује да у том случају Влада обезбеђује извршење решења.

Наведене законске одредбе ЗСПИЈЗ су у потпуности у складу са Архуском конвенцијом.

Међутим, у току ревизије овог прописа неопходно је иницирати разматрање решења садржаних у чл. 46. и 47. ЗСПИЈЗ који се тичу кажњавања овлашћеног и запосленог лица јер је за њихово несавесно поступање, другим законима, прописано кажњавање након што се у дисциплинском поступку утврди

њихова одговорност. Наиме, руководиоца органа је тај (а не Повереник) који има обавезу и механизме да обезбеди благовремено, правилно и законито поступање органа. Такво поступање може се обезбедити и кажњавањем запослених. Ако руководиоца то није обезбедио, логично је да Повереник њега кажњава.

То се односи и на ревизију члана 28б став 2. који прописује да тражилац информације не може да поднесе захтев за покретање прекршајног поступка против органа власти пре окончања поступка по жалби пред Повереником, односно пре окончања управног спора ако жалба Поверенику није допуштена. Питање је оцене усклађености ове одредбе са Законом о прекршајима по коме је оштећени увек овлашћен да поднесе захтев за покретање прекршајног поступка осим ако је законом предвиђено да захтев за покретање прекршајног поступка подноси искључиво надлежни орган. У случају када је законом предвиђено да захтев за покретање прекршајног поступка подноси искључиво надлежни орган, оштећени, по Закону о прекршајима, прекршајну пријаву подноси надлежном органу који је дужан да га у року од 8 дана обавести како је поступио са пријавом. Уколико надлежни орган не поднесе прекршајну пријаву суду или у року од 8 дана не обавести оштећеног како је поступио са пријавом, оштећени стиче активну легитимацију да сам поднесе захтев за покретање прекршајног поступка.

5. Оцена укупне законске подршке за примену Архуске конвенције

► НАЈВАЖНИЈИ НАЛАЗИ

1. У Републици Србији се у периоду од 2010. до 2021 развијао законодавни оквир за примену Архуске конвенције.
2. Најзначајнија усклађеност у погледу доступности информација о животној средини постигнута је изменама и допунама Закона о заштити животне средине и Закона о слободном приступу информацијама у периоду 2016-2021. година, чиме су основни правни институти Архуске конвенције уведени у правни систем Републике Србије.
3. Република Србија још увек није приступила ГМО Амандману, па је стога неопходно убрзати потврђивање ГМО Амандмана.
4. Даљи развој ПРТР регистра у Републици Србији захтева да се обезбеди континуирана ревизија прописа о развоју националног система информисања о испуштању и преносу загађујућих материја и усаглашавања са ПРТР Протоколом.
3. Учешће јавности у доношењу одлука о стратешкој процени, процени утицаја на животну средину и интегрисаном спречавању и контроли загађивања је неопходно ускладити са измењеним прописима ЕУ у овим областима. Неопходно је ревидирати механизме учешћа јавности у другим законима у области животне средине.
5. Имплементацију трећег стуба Архуске конвенције треба обезбедити кроз непосредну и доследну примену процесних закона и закона у области животне средине и успостављање механизма којима се обезбеђује смањење финансијских и других препрека остваривању права на правну заштиту, а посебно у синергији са Повереником за информације од јавног значаја.

► Оцена усклађености закона

У Републици Србији не постоји посебан закон којим се уређује примена Архуске конвенције, нити постоји законски основ којим се у Републици Србији обезбеђују услови неопходни за усклађивање са захтевима конвенције.

Циљ ове оцене није истраживање разлога ових значајних пропуста. Уместо тога, напори су усмерени на што прецизнију процену раскорака између тренутног и жељеног стања, као и на формулисање предлога како да се ситуација промени и да се закони усмере ка потпуној усклађености са Архуском конвенцијом.

Критеријуми селекције за анализу усклађености закона у Републици Србији са захтевима Архуске конвенције

У овом одељку се анализира три главна критеријума, а детаљи о њима следе.

1. Закони који се анализирају су „закони који се тичу животне средине”. Главни критеријум за одређивање да се закон односи на животну средину је претпоставка да је изворна намера законодавца била да се изврши транспозиција одговарајућих елемената *Community Acquis-a* у правни систем Републике Србије.

2. Подзаконски прописи су делимично укључени. Након усвајања закона који се тичу заштите животне средине, усвојен је и велики број подзаконских аката. Њима се не посвећује пажња у овом контексту, без обзира на то што се, у неким случајевима, односе на област обухваћену применом Архуске конвенције.

Подзаконски прописи које су донели органи извршне власти у Републици Србији, којима се уређују питања из области животне средине, спадају у прописе којима се обезбеђује остваривање људских и грађанских права у земљи. Разлог томе је природа Архуске конвенције, међународног правног инструмента који повезује заштиту животне средине са људским правима. Гар анализа ове групе прописа би свакако захтевала много шири приступ, а почетна тачка би била испитивање функционисања принципа владавине права у правном систему Републике Србије. То би потом захтевало свеобухватно и детаљно преиспитивање и процену односа између парламентарне и извршне власти, у смислу обима њихових законодавних надлежности. Изгледа да су ова уставна питања, као и правна питања с тим у вези основни елементи практичне примене и развоја уставног и законског система у Републици Србији и на њих треба указивати имајући притом у виду много ширу перспективу од испитивања усклађености са једним међународним уговором или испитивања уређености тих питања у само једном одређеном сектору, у овом случају сектора животне средине.

3. Анализирају се неки повезани закони којима се не уређује област животне средине. У такве законе спадају: Закон о општем управном поступку („Службени гласник РС”, бр. 18/16 и 95/18) (ЗОУП); Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја („Службени гласник РС”, бр. 120/04, 54/07, 104/09, 36/10 и 105/21) (ЗСПИЈЗ), Закон о уређењу судова („Службени гласник РС”, бр. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11 - др. закон, 78/11 - др. закон, 101/11, 101/13, 106/15, 40/15 - др. закон, 13/16, 108/16, 113/17, 65/2018 - одлука УС, 87/2018 и 88/2018 - одлука УС), Законом о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштва („Службени гласник РС”, број 101/13), Закон о управним споровима („Службени гласник РС”, број 111/09) (ЗУС), Закон о парничном поступку („Службени гласник РС”, бр. 125/04, 72/11, 49/13 - одлука УС и 74/13 - одлука УС, 55/14, 87/18 и 18/20) (ЗПП), Закон о извршењу и обезбеђењу („Службени гласник РС”, бр. 31/11, 99/11 - др. Закон, 106/15, 106/16 - аутентично тумачење, 113/17 - аутентично тумачење и 54/19) (ЗИО), Закон о облигационим односима („Службени лист СФРЈ”, бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, „Службени лист СРЈ”, број 31/93, „Службени лист СЦГ”, бр. 1/03 - Уставна повеља и „Службени гласник РС”, број 18/20) (ЗОО); Закон о заштитнику грађана („Службени гласник РС”, број 105/21) (ЗЗГ); Закон о посредовању у решавању спорова („Службени гласник РС”, број 55/14) (ЗПРС); Законик о кривичном поступку („Службени гласник РС”, број 46/06, 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14 и 35/19) (ЗКП); Кривични законик („Службени гласник РС”, бр. 85/05, 88/05 - исправка, 107/05 - исправка, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19) (КЗ); Закон о одговорности правних лица за кривична дела („Службени гласник РС”, број 97/08) (ЗОПЛКД); Закон о Уставном суду („Службени гласник РС”, број 109/07, 99/11, 18/13 (УС), 103/15 109/07 и 40/15 - др. закон); Закон о привредним преступима („Службени лист СФРЈ”, бр. 4/77, 36/77, 14/85, 10/86, 74/87, 57/89 и 3/90 и „Службени лист СРЈ”, бр. 27/92, 16/93, 31/93, 41/93, 50/93, 24/94, 28/96 и 64/01 и „Службени гласник РС”, бр. 101/05) (ЗПрПр); Закон о адвокатури („Службени гласник РС”, бр. 31/11 и 24/12) (ЗА), Закон о локалној самоуправи („Службени гласник РС” бр.

129/07, 83/14, 101/16 и 47/18) (ЗЛС) и Закон о бесплатној правној помоћи („Службени гласник РС”, број 87/18) (ЗБПП).

Други повезани закони (на пример, прописи о просторном планирању на које се наслања поступак стратешке процене утицаја на животну средину, уређен ЗСПУЖС) нису анализирани. Исто важи и за више других прописа, као што су закон о шумарству и закони који се тичу рударства и инфраструктуре, као и за извршне прописе, усвојене касније ради спровођења тих закона.

Гар анализа у домену права на правну заштиту, у случајевима који се односе на учешће јавности (у складу са ставом 2. члана 9. Архуске конвенције) указује на чињеницу да неки закони садрже одредбе о учешћу јавности, нарочито закони којима се уређују ПУЖС, СПУЖС и ИСКЗЖС и заштићена подручја у природи (процедуре прописане у последњем поменутом закону имају извесне сличности са поступком процене утицаја на животну средину). Поступак преиспитивања предвиђен Конвенцијом (члан 9. став 2. тачка 1) је дозвољен у ранијим фазама процедуре ПУЖС (чл. 11. и 15), али се не дозвољава покретање преиспитивања сагласности на студију о ПУЖС. Првостепена одлука о давању сагласности на студију о процени утицаја на животну средину је коначна и против ње је могуће покренути управни спор (члан 26). Поступак преиспитивања се не дозвољава ни против одлуке о давању интегрисане дозволе (ИСКЗЖС), али се против те одлуке такође може покренути управни спор (члан 15. став 7). У случају стратешке процене утицаја (СПУЖС) законом се не предвиђа ни поступак преиспитивања првостепене одлуке, нити је утврђено право на правну заштиту у виду покретања управног спора.

Закон о заштити животне средине садржи одредбе којима се декларативно омогућава учешће јавности (чл. 7. и 8, основно начело 10) и члан 81.), али те одредбе немају нарочитог значаја, с обзиром на то каква је заправо правна природа тог закона. Већина одредаба ЗЗЖС су формулисане тако да су важеће искључиво у оквирима тог конкретног закона. На пример, сви термини и дефиниције важе само у конкретном контексту ЗЗЖС. У ствари, „учешће јавности” (и сходно томе, све дефиниције и правни институти) морају бити детаљно уређени „секторским” законима. Бројне одредбе ЗЗЖС постоје паралелно са таквим „секторским” законским одредбама и не могу се примењивати: оне имају смисла и могу се примењивати само када је реч о севесо постројењима (т.ј. када је успостављена веза између ЗЗЖС и ПУЖС); те одредбе имају смисла и могу бити применљиве само на севесо постројења у вези са чланом 60в по питању процедуре јавног увида, презентације и јавне расправе о Извештају о безбедности и морају бити идентичне одговарајућим одредбама којима се уређују ти елементи поступка ПУЖС (члан 36. ЗЗЖС). Министарство даје сагласност на Извештај о безбедности, односно на План заштите од удеса (члан 60ђ). Формулација те одредбе није јасна јер не постоји јасан правни основ којим се одређује да ли је дозвољено подношење захтева за преиспитивање или покретање тужбе којом се оспорава сагласност министарства на Извештај о безбедности. Изненађујуће је да је за планове свих оператера за заштиту од удеса у севесо постројењима потребна сагласност министарства само за постројења вишег реда, а да су оператери дужни само да пружају информације о мерама безбедности и поступцима у случају хемијског удеса који су садржани у плану. Те информације морају бити пружене правним лицима и државним институцијама, као и физичким лицима која могу бити угрожена. Међутим, законом се не захтева учешће јавности у доношењу тог плана нити су предвиђене новчане казне ако се те информације из плана не учине доступним јавности на начин утврђен законом.

Такозваним „секторским законима” се не обезбеђује остваривање права на правну заштиту када је реч о одлукама које се тичу заштите од зрачења и нуклеарне сигурности, осим када је поднета тужба, у случајевима када је дошло до повреде (члан 210. Закона о радијационој и нуклеарној сигурности и безбедности).

Законом о заштити од нејонизујућих зрачења се не обезбеђује остваривање права на правну заштиту. У том закону (члан 3. начело 3), каже се да су подаци о нејонизујућим зрачењима доступни јавности и препоручује се информисање становништва о утицају нејонизујућег зрачења на здравље, мерама заштите и степену изложености. Међутим, не успостављају се мере за спровођење свега поменутог, нити пак казне за надлежне органе који не спроводе те мере.

Остваривање права на правну заштиту које се тиче информисања је дозвољено Законом о хемикалијама (члан 85. став 7). Није дозвољено улагање жалби на одлуке министарства, али је могуће покретање управног спора. У Закону о биоцидним производима се примењује исти приступ. Одговарајуће одредбе које се односе на поверљивост података се налазе у оба ова закона (члан 84. Закона о хемикалијама, односно 46. и 47. Закона о биоцидним производима).

Законом о заштити ваздуха нису предвиђене санкције за кршење или игнорисање одредаба којима се дефинишу обавезе државних органа (чл. 65. и 66).

Закон о заштити природе (ЗЗП) садржи неколико одредаба о учешћу јавности и праву јавности да зна.

Веома важна одредба која се тиче мера за заштиту природе је „обавештавање јавности о стању природе и учествовање јавности у одлучивању о заштити природе” (члан 7. став 10). Међутим, једном одредбом се обавезују локални органи, органи аутономне покрајине, као и државни органи, Завод за заштиту природе, управљачи заштићених природних добара као и овлашћене и друге организације и друга тела да јавности пруже податке у вези са стањем заштитом природе, осим ако се посебним законом или прописима не налаже тајност таквих података (члан 115. став 1).

Право јавности на учешће у изради прописа, односно, аката о проглашавању заштићених природних добара, планова управљања заштићеним природним подручјима и планова коришћења природних вредности, наводи се у члану 116. ЗЗП. Учешће јавности се може постићи у складу са овим законом. Чланом 43. ЗЗП се обезбеђује учешће јавности у усвајању студије о заштићеном подручју са картографском документацијом; ту спадају јавни увид, јавне презентације и јавне расправе и објављивање њихових исхода. Не постоје одредбе које се тичу дужности надлежних органа да узму у обзир мишљење јавности.

Закон о заштити од буке у животној средини садржи недовољне одредбе којима се овлашћују министри надлежни за заштиту животне средине и саобраћај да заједно уреде садржину и методе израде стратешке карте буке и акционог плана, начин њихове израде и приказивања јавности као и њихове обрасце. (члан 22. став 8).

Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда не садржи одредбе релевантне за ову оцену.

Закон о водама предвиђа учешће јавности у припреми плана управљања водама. (члан 38).

Члан 207. Закона о водама предвиђа да уколико водни инспектор, санитарни инспектор и инспектор за заштиту животне средине приликом вршења надзора, утврди да пропис није примењен или да је неправилно примењен, у року који не може бити дужи од 15 дана од дана извршеног надзора донеће решење о отклањању утврђене неправилности и одредиће рок за њено отклањање. На решење инспектора из става 1. овог члана може се изјавити жалба министру, односно министру надлежном за послове здравља и министру надлежном за послове заштите животне средине, у року од 15 дана од дана достављања жалбе. О жалби министар из става 2. овог члана одлучује у року од 30 дана од дана достављања жалбе. Жалба не одлаже извршење решења. Решење министра из става 3. овог члана је коначно у управном поступку и против тог решења може се покренути управни спор.

Закон о водама у члану 209. предвиђа кривично дело „неовлашћено пуњење и коришћење акумулације” и казну затвора од шест месеци до пет година за то кривично дело.

Закон о водама у члану 219. предвиђа кривично дело „оштећења при експлоатацији речних наноса” и казну затвора од шест месеци до пет година или новчану казну за то кривично дело.

Гар анализа показује да закони Републике Србије који се овде разматрају обично не садрже одредбе којима су обухваћена извесна питања изнета у Архуској конвенцији. У већини случајева, адекватна решења се налазе у другим основним законима усвојеним пре потврђивања Архуске конвенције у Републици Србији. Чињеница да те одредбе изгледају у потпуности задовољавајуће указује на то да је законодавна традиција у Републици Србији већ била окренута ка испуњавању захтева наведених у конвенцији и то оставља довољно простора да се они преточе у задовољавајуће текстове законских норми. Актуелни трендови законодавних активности такође поткрепљују ову тврдњу.

Ови постојећи закони се анализирају у мери у којој су њихове одредбе релевантне и повезане са одредбама закона који се тичу животне средине који се овде разматрају.

У наставку се пажња посвећује Закону о општем управном поступку. Сви закони којима се уређују питања животне средине у Републици Србији ослањају се у примени на одредбе Закона о општем управном поступку. Елементи посебних управних поступака успостављени су за доношење одлука о процени утицаја на животну средину (Закон о ПУЖС), стратешкој процени утицаја на животну средину (СПУЖС), издавању интегрисане дозволе (Закон о ИСКЗЖС) и усвајање извесних одлука које се тичу заштите природе. Одредбе Закона о општем управном поступку ће се примењивати на сва процедурална питања која нису уређена законима из области животне средине.

По Закону о општем управном поступку управни поступак јесте скуп правила која државни органи и организације, органи и организације покрајинске аутономије и органи и организације јединица локалне самоуправе, установе, јавна предузећа, посебни органи преко којих се остварује регулаторна функција и правна и физичка лица којима су поверена јавна овлашћења примењују када поступају у управним стварима. (члан 1). Поједина питања управног поступка могу посебним законом да се уреде само ако је то у појединим управним областима неопходно (као што је очување животне средине), ако је то у сагласности са основним начелима одређеним овим законом и не смањује ниво заштите права и правних интереса странака зајемчених овим законом. (члан 3). Неколико закона из области животне средине (ЗПУЖС, ЗСПУЖС и ЗИСКЗЖС, Закон о заштити природе, итд.) прописују посебне управне поступке, рецимо, у вези са доступношћу информација или учешћем јавности. Они одступају од општег управног поступка када се ради о остваривању права на правну заштиту, као што је покретање управног спора.

Нека од начела на којима се заснива Закон о општем управном поступку, а сходно томе и низ конкретних одредаба се могу сматрати у великој мери усклађеним са одредбама Архуске конвенције које налажу законски одређене убрзане и јефтине процедуре поновног разматрања првостепених одлука пре него што се покрене судски поступак. Тим начелима се:

- надлежним органима налажу следеће обавезе: органи су дужни да странкама, током управног поступка, омогуће да што лакше заштите и остваре своја права и правне интересе, али не на штету права и правних интереса трећих лица као и да притом штите јавни интерес (Начело заштите права странака и остваривања јавног интереса, члан 7.);
- да странкама омогуће да успешно и целовито остваре и заштите права и правне интересе (Начело делотворности и економичности поступка члан 9. став 1);
- обезбеђује да против решења донесеног у првом степену, односно ако орган у управној ствари није одлучио у прописаном року, странка има право на жалбу, ако законом није друкчије прописано⁵¹ (Начело право на жалбу и приговор, члан 13);
- налаже да се поступак води без одуговлачења и уз што мање трошкова по странку и другог учесника у поступку, али тако да се изведу сви докази потребни за правилно и потпуно утврђивање чињеничног стања. (Начело делотворности и економичности поступка, члан 9. став 2);
- обавезује надлежни орган да у највећој могућој мери обавести странке о њиховим законским правима и интересима (Начело помоћи странци, члан 8).

Законом о општем управном поступку се гарантује да странка у поступку може бити свако физичко или правно лице чија је управна ствар предмет управног поступка и свако друго физичко или правно лице на чија права, обавезе или правне интересе може да утиче исход управног поступка као и и орган, организација, насеље, група лица и други који нису правна лица, под условима под којима физичко или правно лице може да буде странка, или кад је то одређено законом. Заступници колективних интереса и заступници ширих интереса јавности, који су организовани сагласно прописима, могу да имају својство странке у управном поступку ако исход управног поступка може да утиче на интересе које заступају. (члан 44). За ову одредбу се може рећи да је у складу са дефиницијом „јавности” датој у

²³ <http://www.ekoplan.gov.rs/DNA/?lang=src>

⁵¹ У таквим случајевима, неколико закона из области заштите животне средине предвиђају могућност покретања управног спора.

Архуској конвенцији, као и са одговарајућим дефиницијама у неколико закона из области животне средине. Није згорег поновити да термине „јавност” и „заинтересована јавност”, онако како су формулисани у законима Републике Србије који се тичу животне средине, треба тумачити само у складу са контекстом у коме се употребљавају у сваком од закона, а не стриктно у складу са дефиницијама из Архуске конвенције; недостају праве дефиниције тих термина које би се доследно примењивале у целокупном правном поретку у Републици Србији. Чланом 70. се установљава право странака да разгледају списе предмета и да о свом трошку препишу, односно фотокопирају потребне списе. Треба поменути још неке релевантне одредбе: члан 89 (ослобођење од плаћања трошкова), члан 140. (облик решења), члан 141. (делови и садржина решења), члан 141., ст. 1. и 4. (правило да свако решење мора имати писмено образложење), члан 141. став 5. (упутство о правном средству), члан 173. (жалба кад првостепено решење није донесено) и члан 192. став 3. (спровођење извршења по службеној дужности кад то налаже јавни интерес или по предлогу странке).

Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја се установљава општи оквир за транспарентност рада органа јавне власти и гарантује се право јавности да зна, који су услови од кључне важности за остварења слободног демократског поретка и отвореног друштва (члан 1. став 1). Овим законом се „информација од јавног значаја” дефинише као „информација којом располаже орган јавне власти, настала у раду или у вези са радом органа јавне власти, садржана у одређеном документу, а односи се на све оно о чему јавност има оправдан интерес да зна, без обзира на извор информације, носач информација (папир, трака, филм, електронски медији и сл.), датум настанка информације, начин сазнавања информације, нити су битна друга слична својства информације” (члан 2. став 2). „Орган јавне власти” је „државни орган, орган територијалне аутономије, орган локалне самоуправе, као и организација којој је поверено вршење јавних овлашћења” (члан 3). Интерес јавности да зна је увек оправдан када се информације којима располаже орган власти „односе на угрожавање, односно заштиту здравља становништва и животне средине” (члан 4). Права гарантована овим законом припадају свима под једнаким условима, без обзира на држављанство, пребивалиште, боравиште, односно седиште, или расу, вероисповест, националну и етничку припадност или пол (члан 6).

Права гарантована овим законом се могу подвргнути ограничењима ако се процени да је то неопходно у демократском друштву ради заштите од озбиљне повреде претежнијег интереса заснованог на Уставу или другим законима који важе у држави (члан 8). Ако информације треба учинити доступним јавности, орган власти ће објавити детаље о извору и носачу информације (члан 10). Тражиоци информација не морају навести разлоге за подношење захтева за добијање информација (члан 15. став 4). Ако се захтев односи на информацију која је од значаја за угрожавање или заштиту здравља становништва и животне средине, орган власти мора обавестити тражиоца о поседовању те информације, односно, издати му копију тог документа најкасније у року од 48 сати од пријема захтева (члан 16. став 2). Изменама и допунама ЗЗЖС 2017. године је у члану 3. став 1. тачка 33д) прописано да информација која се односи на угрожавање односно заштиту животне средине јесте информација о изненадној опасности која је проузрокована људском активношћу или је последица природних појава, укључујући и информацију о емисијама у животну средину. Од обавезе плаћања накнаде за копирање докумената ослобођени су новинари, када копију документа захтевају ради обављања свог позива, удружења за заштиту људских права, када копију документа захтевају ради остваривања циљева удружења и сва лица када се тражена информација односи на угрожавање, односно заштиту здравља становништва и животне средине.

Заштита права на приступ информацијама у складу са овим законом подразумева могућност подношења жалбе поверенику због поступака или пропуста органа власти који се тичу поседовања информација од јавног значаја или покретање управног спора (члан 22. став 4) због поступака или пропуста врховних органа власти (на пример, Народне скупштине, Владе, Врховног касационог суда, председника Републике). Против решења Повереника може се покренути управни спор (члан 27).

Према овом закону, право на правну заштиту се односи само на случајеве када се информације о којима је реч односе на здравље и животну средину, што је много ужа дефиниција него она која је дата у Архуској конвенцији. У ствари, правна дефиниција у закону садржи део подстава (ц) конвенције о праву на правну заштиту који се тиче: „стања здравља и безбедности људи, услова живота људи, [...]

уколико на њих утиче или може да утиче стање елемената животне средине или уколико на њих делују ови елементи, фактори, активности или мере на које се односи горенаведени подстав б)". У сваком случају, за овај закон несумњиво би било од користи да у њему постоји дефиниција „животне средине". Наведена неусаглашеност је отклоњена изменама и допунама ЗЗЖС тако што је чланом 78. став 2. прописано да се приступ информацијама о животној средини остварује се у складу са законом којим се уређује приступ информацијама од јавног значаја.

Осим тога, одредбе ЗСПИЈЗ које се односе на ограничења приступа информацијама нису ни близу прецизне као оне из члана 4. Архуске конвенције. Према закону, основ за ограничавање приступа постоји „ако је то неопходно у демократском друштву ради заштите од озбиљне повреде претежнијег интереса заснованог на Уставу или закону" (члан 8. став 1). Ова одредба даје могућност органима јавне власти да лако и произвољно одбијају да омогуће приступ информацијама. Зато је јасно да су потребне прецизне дефиниције у складу са Архуском конвенцијом да би се предупредила злоупотреба од стране државних органа и гарантовали услови који ће унапредити остваривање права јавности на правну заштиту. Задовољавајући баланс је могуће постићи само транспозицијом члана 4. Архуске конвенције у правни систем Републике Србије. Тиме ће се, поред увођења потпуне транспозиције дефиниције „информације о животној средини" (члан 3. тачка 33а ЗЗЖС) из Архуске конвенције обезбедити декларисана права јавности која под једнаким условима припадају свима, установљена у члану 6. постојећег ЗСПИЈЗ.

Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја се обезбеђује добар општи оквир али закони Републике Србије о животној средини захтевају одредбе које су много прецизније. Пошто се односи на јавност и заинтересовану јавност у секторима уређеним законима који су предмет ове оцене, право на правну заштиту, ако није обезбеђено и заштићено у складу са одредбама Архуске конвенције, може бити остварено само кроз одредбе ЗСПИЈЗ („Службени гласник РС", број 120/04) и то само у ограниченом броју случајева. Другим речима, јавност има право да се обрати Поверенику, као и да званично затражи приступ жељеним информацијама. Закон не омогућава директно остваривање права на правну заштиту јавности и заинтересоване јавности у складу са Архуском конвенцијом, већ посредно, преко Повереника; то спада у општи оквир транспарентности рада органа јавне власти у Републици Србији.

Судски систем у Републици Србији је успостављен Законом о уређењу судова (ЗУС) и Законом о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава („Службени гласник РС", број 101/13). Чланом 11. став 4. ЗУС, установљен је Управни суд са седиштем у Београду а чланом 8. Закона о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава и одељења Управног суда у Новом Саду, Крагујевцу и Нишу. Врховни касациони суд Републике Србије је последња инстанца за жалбе на одлуке Управног суда. Одлуке Управног суда су обавезне за све (члан 3. став 4). Управни суд суди у управним споровима (члан 29. ЗУС). Странка и други учесник у судском поступку имају право притужбе председнику суда на рад суда кад сматрају да се поступак одуговлачи, да је неправилан или да постоји било какав недозвољен утицај на његов ток и исход (члан 8. ЗУС). Кад странка или други учесник у поступку поднесу притужбу, председник суда дужан је да је размотри, да је достави на изјашњење судији на кога се односи и да о њеној основаности и предузетим мерама обавести подносиоца притужбе, као и председника непосредно вишег суда, у року од 15 дана од дана пријема притужбе. (члан 55. став 1).

Конкретна правила судског поступка у случају управних спорова су обухваћена Законом о управним споровима („Службени гласник РС", број 111/09). Према процедури, суд одлучује у управном спору на основу закона и у разумном року, на подлози правних и чињеничних доказа утврђених на усменој јавној расправи (члан 2. Правичност суђења у управном спору). Према Закону о управним споровима (члан 8. став 1), Управни суд решава управни спор, док у поступку по захтеву за преиспитивање судске одлуке против одлуке Управног суда одлучује Врховни касациони суд (члан 9. став 1). Тужилац у управном спору може да буде било које лице, без обзира на правни статус ако сматра да му је управним актом повређено неко на закону засновано право (члан 11).

Две одредбе се односе на недоношење пресуде. Ако другостепени орган, у року од 60 дана од дана пријема жалбе или у законом одређеном краћем року, није донео решење по жалби странке против

првостепеног решења, а не донесе га ни у даљем року од седам дана по накнадном захтеву странке поднетом другостепеном органу, странка по истеку тога рока може поднети тужбу због недоношења захтеваног акта (члан 19. став 1). Друга одредба примењује се ако првостепени орган по захтеву странке није у року предвиђеном законом, донео решење против којег није дозвољена жалба, а не донесе га ни у даљем року од седам дана по накнадном захтеву странке, странка по истеку тога рока може поднети тужбу „због недоношења акта” (члан 19. став 2). У таквим случајевима, Управни суд ће наложити да надлежни орган донесе решење или донети своју пресуду на основу природе захтева и поднетих доказа (члан 44).

Да би се судски систем учинио доступнијим, постоји више начина подношење тужбе Управном суду (члан 20): писмено, непосредно, поштом, у облику електронског документа или на записник код суда. Разлози за покретање управног спора, могу постојати ако у управном поступку није уопште или није правилно примењен закон, ако је одлуку донео ненадлежни орган, ако у поступку доношења акта није поступљено по правилима поступка; ако је чињенично стање непотпуно или нетачно утврђено или ако је из утврђених чињеница изведен неправилан закључак у погледу чињеничног стања (члан 24).

На захтев Управног суда, сви државни органи, органи аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе, и други носиоци јавних овлашћења дужни су да доставе документа којима располажу у року који суд одреди и обезбеде тајност тражених докумената. Ако орган јавне власти не достави тражена документа, Управни суд ће од тог органа затражити објашњење (члан 31). Ако се орган не одазове позиву, суд ће му изрећи новчану казну у износу од 10.000 до 50.000 динара или већу, у зависности од природе конкретног случаја (члан 75).

Управни суд има на располагању велики број могућности за доношење пресуда, у зависности од конкретних случајева (видети чл. 42, 43. и 45). Све пресуде Управног суда и разлози на основу којих су донете ће бити објављене (члан 46). Закони Републике Србије који се тичу животне средине често садрже одредбе којима се одређује поступање у таквим случајевима. На пример, против одлуке првостепеног надлежног органа о студији о процени утицаја није могуће поднети жалбу; та одлука је коначна и једино је могуће покренути поступак пред Управним судом (члан 26. Закона о ПУЖС). У управном спору о трошковима поступка одлучује Управни суд (члан 67).

За друге законе у Републици Србији, као што су Закон о парничном поступку, Кривични законик, Закон о извршењу кривичних санкција и Закон о посредовању у решавању спорова се може рећи да су складу са начелима Архуске конвенције.

Органи надлежни за доношење одлука о питањима везаним за Архуску конвенцију и захтеве који се у њој постављају постоје на државном, покрајинском, градском и општинском нивоу. Правни оквир установљен у законима који су били предмет анализе у овом одељку (т.ј. закони који се тичу животне средине, као и они којима се уређују управни поступци и надлежности) се примењују на свим нивоима државне власти. Органи власти на нижим нивоима имају овлашћења да доносе одлуке, али само у оквиру свог прецизно одређеног правног оквира. Стога јединствени правни оквир треба анализирати и оцењивати само у односу на ниво државне власти.

На крају, усвојени закони треба да буду делотворно и ефикасно примењивани, а потребно је и боље праћење и строже спровођење њихових одредаба.

6. Оцена институционалног оквира и учешћа заинтересованих страна за подршку примени Архуске конвенције

► НАЈВАЖНИЈИ НАЛАЗИ

Постојећим законима у Републици Србији дефинишу се надлежности појединачних органа, организација и тела која су важна за примену Архуске конвенције. Постоји, међутим, низ проблема

који негативно утичу на вршење дужности и испуњавање стандарда везаних за примену Конвенције, укључујући и следеће:

1. Недостатак капацитета за примену Архуске конвенције на свим нивоима, нарочито локалним; неефикасна институционална структура у многоструко отежава ситуацију.
2. Недостатак сарадње између органа надлежних за спровођење активности и проблеми у домену координације активности између неких надлежних органа и организација; ту ситуацију додатно компликује преклапање надлежности које нису јасно дефинисане.
3. Недовољна обученост државних службеника и административног особља.
4. Недостатак техничке опреме неопходне за адекватно функционисање надлежних органа.
5. Мањак физичких капацитета у Канцеларији повереника за информације од јавног значаја.
6. Мањак физичких капацитета у Агенцији за заштиту животне средине.
7. Недовољна обученост удружења у домену Архуске конвенције.
8. Недовољан број удружења које редовно ажурирају своје сајтове.
9. Удружења ретко користе бесплатан софтвер за управљање садржајем.
10. Недовољна координација активности и размена информација у сектору удружења.
11. Сарадња удружења је слаба и непризната на националном, европском и међународном нивоу; потребно је појачати напоре усмерене ка регионалној и међународној сарадњи.

► Оцена институционалног оквира и учешћа заинтересованих страна

У члану 3. Архуске конвенције се дефинишу општи принципи којима се треба водити приликом примене њених одредаба. Ти главни принципи налажу да органи власти помажу и пружају савете јавности, промовишу едукацију и развијање свести у области очувања животне средине, препознају значај и подржавају удружења која промовишу заштиту животне средине у правном контексту и прихвате да Конвенција није крајњи циљ, већ почетна тачка напора на плану очувања животне средине, промовишу примену принципа ове конвенције у међународним оквирима, обезбеде да групе или појединци који користе своја права у складу са одредбама ове конвенције не буду кажњавани, гоњени или узнемиравани на било који начин због својих активности и настоје да не утичу на овлашћења судова да у судским поступцима одређују накнаде у разумном износу.

Осим тога, многе друге одредбе Архуске конвенције се односе на потребу да свака држава обезбеди институционалне капацитете неопходне за примену тог међународног споразума.

Институционални оквир за примену Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине у Републици Србији је одређен стратешким циљевима у области заштите животне средине и другим релевантним областима важним за животну средину, законима на снази у Републици Србији и одредбама Архуске конвенције.

Национални програм заштите животне средине Србије („Службени гласник РС”, број 12/10), основни документ у домену заштите животне средине, садржи општу констатацију којом се предвиђа: „институционални капацитети у области заштите животне средине су генерално недовољни, посебно на локалном нивоу, чиме се ограничава способност да се у потпуности испоштују све обавезе дефинисане институционалним надлежностима. Ситуацију додатно компликује неефикасна структура институција задужених за заштиту животне средине. Међу мањкавостима институција у домену политике и управљања животном средином су: честе институционалне промене, неспособност да се закони спроводе у потпуности; недостатак кадровских, финансијских и других капацитета који чине основу ефикасног оперативног рада у области заштите животне средине; недовољна примена механизма за успостављање институционалних веза између стручних организација, специјализованих за праћење (односно, сакупљање, обраду и пружање информација о животној средини и Агенције за заштиту животне средине); недовољни капацитети већине постојећих институција, нарочито када је реч о планирању и оцењивању политике, економским инструментима, финансирању у области животне

средине, припреми и управљању пројектима; мањак специјализованих образовних институција и посебних програма усмерених на заштиту животне средине на свим нивоима образовног система”.⁵²

Општа питања која се тичу институционалних аспеката од значаја за примену Архуске конвенције су уређена Законом о министарствима („Службени гласник РС”, број 128/20) и другим законима из домена државне управе.

Наведена тела и институције су надлежни за примену Архуске конвенције (*видети Анекс 4 у коме је дат детаљан опис надлежности*):

- Национални органи власти
- Националне агенције, заводи и друге организације
- Органи и организације Аутономне Покрајине Војводине
- Независни национални органи и независна тела
- Главни град, градови и општине
- Заводи за јавно здравље
- Јавна предузећа и друга правна лица са јавним надлежностима или у већинском државном власништву
- Јавна предузећа, институције и јавне службе Аутономне Покрајине Војводине
- Привредне коморе
- Научни институти
- Образовне институције
- Надлежне и овлашћене институције и организације за заштиту од јонизујућег зрачења, праћење нивоа нејонизујућег зрачења у животној средини, мерење емисија и имисија, мерење нивоа буке у животној средини и прераду и одлагање отпада
- Судство
- Адвокатске коморе
- Архус центри

НАДЛЕЖНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Надлежност Републике дефинисана је чланом 97. Устава Републике Србије и у складу са том одредбом Република Србија уређује и обезбеђује, између осталог, остваривање и заштиту слобода и права грађана; уставност и законитост; поступак пред судовима и другим државним органима; одговорност и санкције за повреду слобода и права грађана утврђених Уставом и за повреду закона, других прописа и општих аката; амнестије и помиловања за кривична дела; одрживи развој; систем заштите и унапређења животне средине; заштиту и унапређивање биљног и животињског света.

НАДЛЕЖНЕ РЕПУБЛИЧКЕ ИНСТИТУЦИЈЕ

Министарство заштите животне средине

Агенција за заштиту животне средине

Зелени фонд Републике Србије – буџетски фонд РС

Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, у оквиру кога се налазе:

Сектор пољопривредне инспекције;

Управа за ветерину;

Управа за заштиту биља;

Управа за шуме; и

Републичка дирекција за воде

⁵² Национални програм заштите животне средине Србије, Влада Републике Србије, Београд, 2010. <<http://www.ekoplan.gov.rs/src/7-Ostala-dokumenta-127-document.htm>>

Министарство здравља
Институт за јавно здравље Републике Србије „Др Милан Јовановић Батут”
Министарство рударства и енергетике
Министарство привреде
Министарство науке, просвете и технолошког развоја
Министарство правде
Министарство културе и информисања
Канцеларија за информационе технологије и електронску управу
Републички завод за статистику
Републички хидрометеоролошки завод
Републички геодетски завод
Завод за заштиту природе
Покрајински завод за заштиту природе.

САМОСТАЛНИ РЕПУБЛИЧКИ ОРГАНИ И НЕЗАВИСНА ТЕЛА

Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности
Заштитник грађана⁵³
Посредник – Медијатор

НАДЛЕЖНОСТ ПОКРАЈИНЕ

Члан 183. Устава предвиђа да аутономне покрајине уређују питања од покрајинског значаја у различитим областима од значаја за животну средину и примену Архуске конвенције. Надлежност Аутономне покрајине Војводине детаљније је уређена Законом о утврђивању надлежности Аутономне покрајине Војводине („Службени гласник РС”, број 99/09, 67/12, 18/20 и 111/21). Неколико покрајинских органа - покрајинских секретаријата за различите области - имају посебан значај за спровођење Архуске конвенције.

ЛОКАЛНА САМОУПРАВА⁵⁴

Члан 20. Закона о локалној самоуправи прописује да општина, преко својих органа, у складу са законом између осталог организује службу правне помоћи грађанима (члан 9. Архуске конвенције); стара се о јавном информисању од локалног значаја и обезбеђује услове за јавно информисање на српском језику и језицима националних мањина који се користе на територији општине (члан 5. Архуске конвенције); прописује прекршаје за повреде општинских прописа; образује инспекцијске службе и врши надзор над извршењем прописа и других општих аката из надлежности општине (члан 9. Архуске конвенције).⁵⁵

ГРАДОВИ И ГЛАВНИ ГРАД

Према члану 24. Закона о локалној самоуправи, град врши надлежности општине, као и друге надлежности и послове државне управе, који су му законом поверени. Са становишта институционалних капацитета, најзначајнији проблеми у вези са спровођењем Архуске конвенције у главном граду су следећи: Секретаријат за заштиту животне средине града Београда нема кадрове квалификоване за обављање потребних дужности (за спровођење и развој образовних и информативних активности усмерених на развој и јачање свести грађана, успостављање и одржавање база података и сајтова, као и редовно ажурирање информација). Такође, присутан је недостатак техничке опреме потребне за благовремено пружање тражених информација (на пример, немогућност копирања обимне документације, осим преко друге службе). Сајт секретаријата није у функцији; база података није доступна на Интернету. Кадровски проблеми и недостатак одговарајуће инфраструктуре су такође велики проблем у граду Нишу, а слични проблеми су пријављени и у Врању.

⁵³ <http://www.ombudsman.rs/>

⁵⁴ У складу са чланом 188. Устава Републике Србије јединице локалне самоуправе су општине, градови и град Београд

⁵⁵ Статутом општине може се предвидети да се у општинској управи постављају помоћници председника општине за поједине области, као што су економски развој, урбанизам, примарна здравствена заштита, заштита животне средине, пољопривреда и др.) (члан 58).

У циљу унапређења спровођења принципа Архуске конвенције, посебно са становишта капацитета и решења садржаних у постојећим прописима, Градска управа за заштиту животне средине града Новог Сада сматра да је неопходна боља координација и размена информација на свим нивоима, посебно између свих организација које се баве заштитом животне средине.

Заводи за јавно здравље

Надлежност завода за јавно здравље односи се на праћење квалитета ваздуха у локалним урбаним срединама и квалитета површинских вода у делу токова кроз урбане средине.

ПРАВОСУДНИ СИСТЕМ

Према одредбама члана 11. Закона о уређењу судова⁵⁶, судска власт у Републици Србији припада судовима опште и посебне надлежности. Судови опште надлежности су основни судови, виши судови, апелациони судови и Врховни касациони суд. Судови посебне надлежности су привредни судови, Привредни апелациони суд, прекршајни судови, Прекршајни апелациони суд и Управни суд. Врховни касациони суд је највиши суд у Републици Србији, а остали судови републичког ранга су: Привредни апелациони суд, Прекршајни апелациони суд и Управни суд (члан 13).

УДРУЖЕЊА

Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог је орган у чијој надлежности је регулисање положаја удружења. Правни оквири којима се дефинише положај удружења дати су у Закону о удружењима („Службени гласник РС”, број 51/09, 99/11 и 44/18). Регистар удружења и Регистар страних удружења води Агенција за привредне регистре.⁵⁷

Међу озбиљнијим проблемима на плану институционалних капацитета удружења су незадовољавајући ниво стручности, неодговарајућа техничка опремљеност, непостојање сајтова и база података и лоша координација активности. Ти недостаци слабе позицију удружења приликом учешћа у процесима доношења одлука. Само одређен број организација има Интернет сајтове или Интернет странице које се редовно ажурирају. Такође, удружења ретко користе бесплатан софтвер за управљање садржајем. Потребно је (и то не само за потребе удружења) направити базу података која би садржала информације о удружењима, законској регулативи, институцијама, новинарима, медијима и бизнис сектору. Удружења у Републици Србији, међутим, постају све ефикасније (видети одељак Б.9). Други типови удружења показују све већи интерес за питања везана за животну средину.

Свака будућа статистика о броју удружења активних у сектору заштите животне средине (тачка 83. у упитнику ЕК) у великој мери ће зависити од установљавања критеријума уз помоћ којих се одређује значење атрибута „активан” у сектору заштите животне средине. Активности усмерене на развијање свести јавности треба даље унапређивати. Такође, залагање да удружења добију финансијску подршку од државе је сасвим оправдано. Организације потрошача су још увек слабе и недостају им одговарајући ресурси, а то и даље негативно утиче на њихов укупни учинак.

Јачање удружења на свим нивоима и одређивање јасних улога које ће оне имати ће растеретити Владу у смислу обима посла који обавља; то је нарочито важно с обзиром на велико ангажовање Владе у процесу приступања Европској унији. Такав развој ситуације би унапредио спровођење Архуске конвенције, а влада би добила поуздане партнере који би били од помоћи у процесу приступања ЕУ.

Одељак Б.9: Удружења у Републици Хрватској и Републици Србији и оснивање Архус центара у Крагујевцу и Суботици (Република Србија)

⁵⁶ Примењује се од 01.01.2010.

⁵⁷ Посетите <<http://www.apr.gov.rs>> и директоријум Центра за развој непрофитног сектора <<http://www.crnps.org.rs/direktorijum-nvo>>.

Република Хрватска

ГОНГ <<http://www.gong.hr>> је нестраначко удружење грађана основано 1997. године ради подстицања грађана на активније учешће у политичким процесима. ГОНГ спроводи нестраначки праћење изборног процеса, врши едукацију грађана о њиховим правима и дужностима, подстиче међусобну комуникацију грађана и њихових изабраних представника, залаже се за транспарентност рада свих јавних служби, спроводи кампање јавног заговарања и помаже самоорганизовање грађана.

На сајту удружења ГОНГ⁵⁸ се могу наћи бројне студије и упутства за приступање информацијама, препознавање права и решавање могућих проблема. Примери таквих докумената су: годишњи извештај ГОНГ-а о спровођењу Закона о праву на приступ информацијама, анализа званичног извештаја о томе и годишње оцене испуњености захтева који се тичу приступа информацијама, на пример рокова за одговор.

Још једна утицајно удружење у Хрватској је „Транспарентност”: < <http://www.transparency.hr>>.

Република Србија

У последњих неколико година су формиране најмање две тематске мреже: „Натура 2000 ресурсни центар Србије”⁵⁹ и покрет BELLS.⁶⁰ У оквиру Форума за животну средину⁶¹ су на транспарентан начин изабрана три удружења из Србије као репрезентативна удружења за координацију дијалога у домену заштите животне средине везано за процес приступања ЕУ.

КОАЛИЦИЈА 27⁶² је неформална мрежа удружења која заговара и подстиче учешће јавности у процесу приступних преговора Републике Србије са Европском унијом и предлаже решења која ће допринети заштити и унапређењу животне средине и квалитету живота грађана. Коалицију 27 основале су организације цивилног друштва 2014. године са циљем да прате и доприносе процесу усклађивања и примене политика и прописа Републике Србије са правним тековинама Европске уније у области животне средине и климатских промена (Поглавље 27 у преговорима о приступању ЕУ). Коалиција 27 заговара и подстиче учешће јавности у процесу приступних преговора Републике Србије са Европском Унијом и предлаже решења која ће допринети заштити и унапређењу животне средине и квалитету живота грађана. Од 2014. године Коалиција 27 сваке године израђује и објављује извештаје из сенке у којима предсталља своје закључке о напретку реформи у области заштите животне средине, предвиђених преговарачким Поглављем 27 у процесу приступања Републике Србије Европској унији.

ЗЕЛЕНА СТОЛИЦА⁶³ представља мрежу преко 60 невладиних организација које се баве питањем заштите животне средине. Установљена је 5. јуна 2013. године на иницијативу седам организација цивилног друштва (Млади истраживачи Србије, Београдска отворена школа, Инжењери животне средине, ГМ Оптимист, Фондација БФПЕ за одговорно друштво, Европски покрет и Центар модерних вештина). Основана је са идејом сталног учешћа представника цивилног сектора на седницама Одбора за заштиту животне средине Народне скупштине Републике Србије. Мисија Зелене столице је унапређење комуникације са законодавном граном власти кроз успостављен механизам, једини такве врсте, и остваривање утицаја на побољшање законских предлога у области животне средине.

КОАЛИЦИЈА ЗА СЛОБОДУ ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА⁶⁴ (<https://spikoalicija.rs/koalicija/>) је коалиција невладиних организација која је настала у процесу јавног заговарања за усвајање Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја. Након усвајања закона коалиција је наставила да активно прати примену Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, укључивала се у поступке измена закона, организовала јавне дискусије и дебате и давала предлоге за решавање проблема у примени закона, Коалиција је била веома активна током јавне расправе о изменама Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја 2021. године и организовала је јавне дискусије које нису организоване у формалном поступку јавне расправе.

Архус центар Крагујевац⁶⁵ основан 28. априла 2010. године, на основу Меморандума о разумевању између претходног Министарства животне средине и просторног планирања и града Крагујевца и уз подршку ОЕБС-а. Циљ пројекта је да успостави сарадњу између грађана и локалне самоуправе и омогући демократске процесе из области заштите животне средине у складу са начелима Архуске конвенције. Циљне групе пројекта су грађани, представници локалних самоуправа и представници медија.

⁵⁸ <http://www.gong.hr/page.aspx?PageID=69>

⁵⁹ <http://ngonatura2000.blogspot.com/> ; <http://www.mis.org.rs/>

⁶⁰ <http://www.bellsmovement.org> ; <http://www.ambassadors-env.org>

⁶¹ <http://www.envforum.eu>

⁶² <https://www.koalicija27.org>

⁶³ <https://zelenidijalog.rs/zs/>

⁶⁴ <https://spikoalicija.rs/koalicija/>

⁶⁵ <http://www.aarhuskg.rs/>

На основу Меморандума о разумевању између претходног Министарства животне средине, рударства и просторног планирања, града Суботице и Отвореног универзитета Суботица и уз подршку ОЕБС-а, 4. марта 2011. године је основан **Архус центар у Суботици**. Циљеви рада овог центра су побољшање еколошког информисања и образовања, обезбеђивање механизма учешћа јавности у одлучивању, те обука различитих циљних група за бољу имплементацију Архуске конвенције у Аутономној покрајини Војводини.

На основу Меморандума о разумевању између претходног Министарства, града Новог Сада и Јужнобачког управног округа и уз подршку ОЕБС-а је 23. децембра 2011. године у Новом Саду, у Јужнобачком управном округу отворен **Архус центар Нови Сад**.

Почетком 2013. године, на основу Меморандума о разумевању између претходног Министарства, града Ниша и удружења Архус центар Јужне и Источне Србије је отворен **Архус центар у Нишу**.

У Београду је 27. новембра 2015. године отворен 5. Архус центар у РС – **Архус центар Нови Београд**, који су успоставили претходно министарство и удружење „Млади истраживачи Србије”.

7. Оцена развоја информационог система и доступности информација

► НАЈВАЖНИЈИ НАЛАЗИ

1. Агенција за заштиту животне средине је надлежна за успостављање и одржавање електронског Националног информационог система, који треба да буде доступан јавности на Интернету. Делови информационог система су оперативни и доступни су у форми засебних портала повезаних са основним порталом Агенције.

2. Успостављена је Национална мрежа станица за аутоматско праћење квалитета ваздуха (33 станице), а подаци из свих система за аутоматски мониторинг квалитета ваздуха су у реалном времену доступни на наменском порталу Агенције.

3. Стандардизацију података и методологију је потребно даље унапређивати уз успостављање потпуно аутоматизоване везе са другим базама података, нарочито у контексту извештавања везаних за кључне међународне иницијативе и механизме, као што су EIONET, SEIS, Copernicus, INSPIRE и EUROSTAT.

4. Национални регистар извора загађивања животне средине је углавном усклађен са PRTR протоколом и E-PRTR директивом. Подаци су доступни на наменском порталу којим управља Агенција. Међутим, портал је креиран коришћењем информационих технологија које су застареле и може се догодити да већина корисника неће бити у могућности да га користи у будућности. Постојећи закони налажу да је свака локална самоуправа дужна да води и одржава свој локални регистар извора загађења.

5. Министарство заштите животне средине и низ других кључних институција имају регистре правних аката и стратешких докумената који се тичу заштите животне средине.

► Оцена развоја информационог система заштите животне средине

Успостављање националног информационог система заштите животне средине је предвиђено Законом о заштити животне средине (члан 74). Члан 78. тог закона гласи: „Државни органи, органи аутономне покрајине, органи јединице локалне самоуправе и овлашћене и друге организације дужни су да редовно, благовремено, потпуно и објективно, обавештавају јавност о стању животне средине, односно појавама које се прате у оквиру мониторинга нивоа загађујуће материје и емисије, као и мерама упозорења или развоју загађења која могу представљати опасност за живот и здравље људи, у складу са овим законом и другим прописима.

Агенција за заштиту животне средине је институција надлежна за развој и одржавање националног информационог система као и за регистар извора загађивања животне средине (ранији назив

„интегрални катастар загађивача”, члан 75. Закона о заштити животне средине). Законом о заштити животне средине је дефинисано да национални информациони систем „обезбеђује формирање, класификовање, обраду, одржавање, презентацију и дистрибуцију нумеричких, описних и просторних база података о: квалитету медијума животне средине, праћењу стања и заштити животне средине, законодавним, административним и организационим и стратешким мерама, научно-техничким информацијама о планским мерама превенције и размену информација са другим информационим системима и др.”

Међутим, постоји очигледни раскорак између постојећих законских решења и тренутног нивоа њиховог спровођења односно расположивих финансијских и људских ресурса за спровођење. Агенција за заштиту животне средине је успоставила делове информационог система у чијем саставу су регистар извора загађивања животне средине (који је углавном усклађен са PRTR протоколом), подаци о квалитету воде и ваздуха (који се добијају у реалном времену уз помоћ система за аутоматску контролу квалитета ваздуха и вода, као и подаци добијени мануелним методама и резултати праћења алергенног полена), подаци о коришћењу и квалитету земљишта, отпаду и депонијама, климатским променама, биодиверзитету, подаци о тренду привредних активности, као и о финансирању животне средине. База податка о биодиверзитету садржи листе кичмењака, лептира и релевантних врста бескичмењака, са подацима о степену угрожености и статусу по питању заштите у складу са националним и међународним прописима (Бернском конвенцијом, Бонском конвенцијом, CITES-ом). Такође постоје базе података из области шумарства, лова и риболова и заштићених природних добара (CDDA). Већи део оперативних компоненти информационог система имају своје наменске Интернет портале. Ту спадају: државна мрежа за праћење квалитета ваздуха, подаци сакупљени у реалном времену уз помоћ система за аутоматску контролу квалитета ваздуха; дневне извештајне станице квалитета вода; портал о биолошкој разноврсности; катастар контаминираних локација; ПРТР портал; индекс квалитета воде у Републици Србији; листа приоритетних и приоритетних хазардних материја; недељни билтен стања квалитета вода у Републици Србији; ГИС портал управљања отпадом; подаци о концентрацији алергенног полена у ваздуху.

Даље успостављање ефикасног система извештавања у оквиру најважнијих међународних иницијатива и механизма, као што су EIONET, SEIS, Copernicus, INSPIRE и EUROSTAT је кључна мера за олакшавање процеса активне дистрибуције података и развој информационог система. Европска информациона и осматрачка мрежа у области животне средине (EIONET), коју одржава Европска агенција за животну средину је централни информациони систем у области животне средине у ЕУ. Иако је проток података из Републике Србије према EIONET-у значајно повећан, у оквиру основних механизма извештавања (са 17% тражених података 2004. године, на 75% 2009. године, односно 100% 2019. и 89% 2020. године), има простора за даље побољшање на плану ширег извештавања путем поменутог механизма. Слично томе, Република Србија је преко Агенције за заштиту животне средине успоставила општу комуникацију у оквиру Заједничког информационог система о животној средини (SEIS) и Иницијативе за глобални праћење за животну средину и безбедност (Copernicus) у којима учествује, али до овог тренутка нису успостављени стварни системи за извештавање. Републички завод за статистику је институција надлежна за подношење извештаја EUROSTAT-у, док је за сарадњу са иницијативом која се бави инфраструктуром просторних информација у Европској заједници (INSPIRE) задужен Републички геодетски завод који сходно Закону о државном премеру и катастру („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 18/10, 65/13, 15/15, 96/15, 47/17, 113/17, 27/18, 41/18 и 9/20) има надлежност за оснивање и одржавање Националне инфраструктуре геопросторних података (НИГП) у складу са INSPIRE директивом. Републички геодетски завод је 2009. године основао Национални геопортал НИГП-а (www.geosrbija.rs) који омогућава приступ сервисима за претраживање и преглед метаподатака, сетова, просторних података и сервиса путем Интернета за професионалне кориснике, као и за широку јавност. Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре такође активно сарађује са поменутом иницијативом. Верује се да би успостављање адекватног и ефикасног система за извештавање поменутих међународних механизма и иницијатива, истовремено олакшало успостављање делотворних система дистрибуције информација на националном нивоу на ефикаснији и организованiji начин.

Агенција, у име Републике Србије у статусу земље сараднице Европске агенције за животну средину, редовно доставља податке у контексту кључних токова података, као и потребне индикаторе. Достављени подаци су ушли и у ЕЕА петогодишње извештаје SOER 2011, 2015. и 2020. године као и у многе друге публикације и извештаје ЕЕА. Осим тога, информације из домена биодиверзитета ће такође бити доступне на Интернету на порталу система за размену информација Конвенције о биолошкој разноврсности.

Министарство заштите животне средине има регистар правних аката и стратешких докумената релевантних за област заштите животне средине коме се може приступити путем Интернета. Осим министарства, многе друге институције, како владине, тако и невладине, као што су Канцеларија Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, Завод за заштиту природе Србије, Завод за заштиту природе АП Војводине и Народна скупштина су учиниле законе који се тичу животне средине доступним на Интернету.

Одељак: Б.10: Успостављање система извештавања у Словенији (EIONET-SI)

EIONET-SI <<http://nfp-si.eionet.europa.eu/>> је платформа која нуди различите алате и системе и усмерава кориснике ка информацијама из области животне средине на националном и међународном нивоу. То се постиже путем успостављених елемената система извештавања, као што су Eurowaternet, Airnet, Wastenet, KOS (информациони систем индикатора стања животне средине у Словенији) и каталога метаподатака.

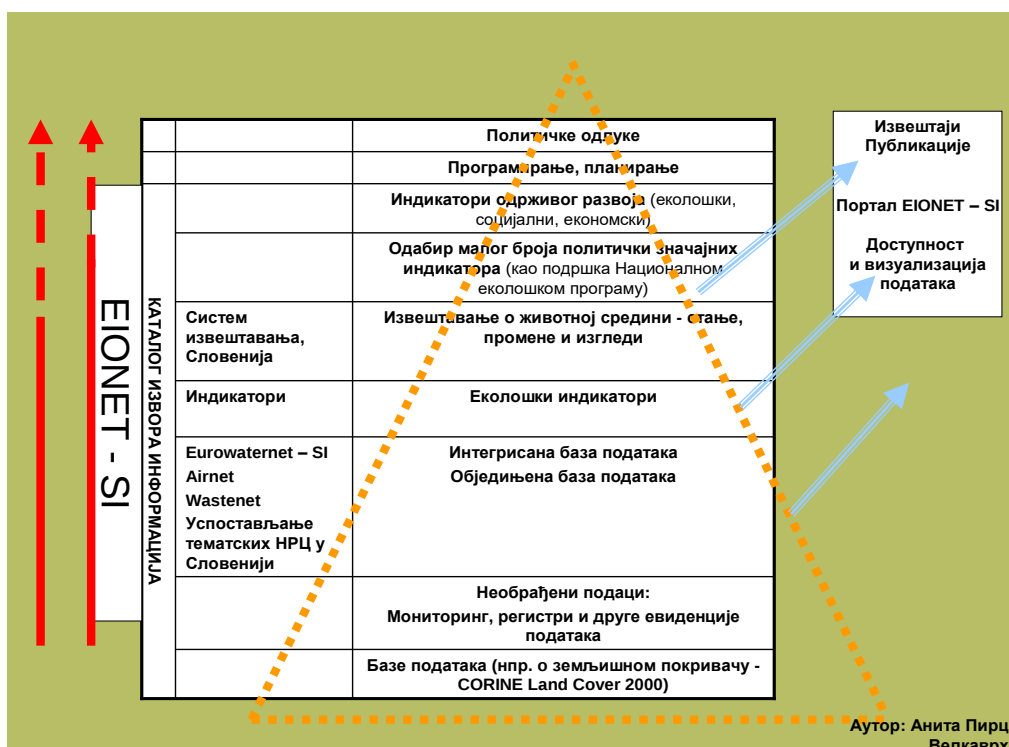
EIONET-SI има за циљ да одговори на питања попут следећих:

Које врсте информација из области животне средине су доступне?

Какво је стање животне средине? Које покретачке снаге утичу на њено стање? Где смо ми у поређењу са другим земљама?

Шта треба да садрже извештаји које шаљемо из наше земље? Коме, када и како подносимо извештаје?

Како да пружамо информације корисницима на транспарентан и информативан начин и како омогућавамо приступ информацијама?

Потребно је даље унапредити информациони систем животне средине применом нових информационих технологија, контролу података и учинити да извештавање буде благовремено, нарочито када је реч о извештајима приватних предузећа. Потребно је даље унапређење и ширење националних мрежа станица за праћење компоненти стања животне средине. Стандардизацију података и методологију је такође потребно даље побољшати те успоставити аутоматизоване везе са другим базама података. Још увек постоје одређене празнине у подацима о саобраћају, хемикалијама и буци. Треба наставити развој компоненти Географског информационог система (ГИС) који је део информационог система, да би се у оквиру њега ускладили различити елементи и да би се интегрисао са екстерним системима а посебно националним гео порталом чиме би се обезбедио лакши приступ информацијама и анализа података. Једна од кључних мера у том правцу би било активно ангажовање у оквиру иницијативе INSPIRE.

Неколико других институција имају регистре који су релевантни за заштиту животне средине и примену Архуске конвенције, међу којима су: централни регистар заштићених природних добара (Завод за заштиту природе Србије); регистар заштићених природних добара у Аутономној покрајини Војводини (Завод за заштиту природе АП Војводине); регистар „покретних заштићених природних докумената” (Природњачки музеј у Београду); информациони системи о хемикалијама (Министарство заштите животне средине), радиоактивним материјама, отпаду и нуклеарним објектима (Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије); информациони систем који се односи на храну и произвођаче хране (Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде); и Каталог органа јавне власти у складу са Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја (Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности). Осим тога, Републички завод за статистику на својој веб презентацији објављује статистичке податке који се односе на област заштите животне средине. Статистика животне средине обухвата области статистике вода, отпада и опасних хемикалија као и монетарне и физичке рачуне животне средине. Подаци из ових области користе се за израчунавање индикатора којима се сагледава стање и планирају мере заштите животне средине.

Национални регистар PRTR је успостављен кроз Регистар извора загађења животне средине и доношењем Правилника о методологији за израду националног и локалног регистра извора загађивања, као и методологији за врсте, начине и рокове прикупљања података („Службени гласник РС”, бр. 91/10, 10/13 и 98/16). Према члану 75. ЗЗЖС и изменама и допунама тог члана „ради праћења квалитативних и квантитативних промена у животној средини и предузимања мера заштите у животној средини воде се национални и локални регистри извора загађивања животне средине у складу са овим законом [...] Министар надлежан за послове животне средине по прибављеном мишљењу министара надлежних за послове водопривреде и рударства и енергетике, прописује методологију за израду националног и локалног регистра извора загађивања, као и методологију за врсте, начине и рокове прикупљања података. Загађивач је дужан да о свом трошку доставља прописане податке на начин и у роковима утврђеним у складу са законом.” PRTR Протокол је ратификован доношењем Закона о потврђивању Протокола о регистрима испуштања и преноса загађујућих материја уз Конвенцију о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине („Службени Гласник РС - Међународни уговори”, број 8/11). (видети Анекс 6 у коме је дата компаративна анализа усклађености одабраних законских одредаба што се тиче циљева, дефиниција, обима и доступности информација о регистрима загађења у PRTR протоколу уз Архуску конвенцију и правним системима ЕУ и Републике Србије.)

Аутономне покрајине, општине и градови су одговорни за одржавање сопствених система за дистрибуцију информација о животној средини и локалних регистара загађења (чл. 75. и 78. ЗЗЖС). Међутим, односи, дужности и проток информација између локалних и националних регистара нису јасно дефинисани. Осим тога, многе јединице локалне самоуправе имају врло слабе могућности за приступ Интернету, праћење у области очувања животне средине и информисање јавности. Канцеларија за информационе технологије и електронску управу је институција која је од кључне важности за унапређење коришћења информационих технологија у државним институцијама, како на националном, тако и на локалном нивоу.

8. Оцена захтева Архуске конвенције који се односе на генетички модификоване организме

► НАЈВАЖНИЈИ НАЛАЗИ

1. Република Србија још увек није потврдила амандман о генетички модификованим организмима (ГМО) уз Архуску конвенцију. Основни елементи политике Републике Србије у области ГМО се налазе у неколико стратешких докумената.
2. Постојећи прописи Републике Србије којима се уређује област ГМО садрже углавном решења која су у складу са решењима садржаним у ГМО амандману уз Архуску конвенцију. Међутим, поједина решења захтевају прецизније регулисање учешћа јавности у процедуралном смислу у одлучивању о намерном испуштању ГМО у животну средину и стављању у промет ГМО и производа од ГМО., итд. Стање позитивног законодавства у овој области указује да постоје могућности за потврђивање ГМО Амандмана.
3. Неопходно је доношење новог закона којим би се захтеви који се односе на област учешћа јавности у доношењу одлука прописани у ГМО амандману уз Конвенцију у потпуности уградили у национално законодавство.
4. Пре него што се донесе коначни закључак о потреби и способности Републике Србије да прихвати обавезе изложене у ГМО амандману, важно је размотрити неколико околности, које би могле неосновано однети превагу у прилог потврђивању при доношењу одлуке о том питању. Међу таквим околностима су, на пример:
 - а) чињеница да се ГМО амандман уз Архуску конвенцију не спомиње посебно у Националном програму заштите животне средине, Стратегији за биолошку разноврсност Републике Србије са нацртом Акционог плана за период 2010-2017. године, нити у Националном програму за интеграцију Републике Србије у Европску унију;
 - б) чињеница да је у Програму заштите природе Републике Србије за период 2020 - 2022 у делу који се односи на стратешке области, циљеве и мере за очување биодиверзитета, дефинисано да активности у овој области обухватају и „промовисање учешћа јавности у процесу одлучивања о питањима везаним за генетички модификоване организме (ГМО)“;
 - в) чињеница да је Националним програмом за интеграцију Републике Србије у Европску унију већ предвиђена припрема и усвајање измена и допуна постојећег Закона о генетички модификованим организмима као и усвајање одговарајућих подзаконских аката ради њиховог усаглашавања са одговарајућим прописима ЕУ;
 - г) чињеница да је Република Србија чланица Архуске конвенције („Службени гласник РС– Међународни уговори”, број 38/09) и да је PRTR Протокол ратификован („Службени гласник РС- Међународни уговори”, број 8/11).;
 - д) чињеница да је Република Србија чланица Конвенције о биолошкој разноврсности („Службени лист СРЈ - Међународни уговори”, број 11/01), чланица Картагена протокола („Службени лист СЦГ - Међународни уговори”, број 16/05) и других релевантних међународних уговора;
 - ђ) чињеница да захтеви из ГМО амандмана уз Архуску конвенцију представљају минималне стандарде којима се обезбеђује поштовање основних принципа (т.ј. само у делу који се односи на учешће јавности у једној области од посебног значаја за јавност);
 - е) чињеница да, у поређењу са постојећим прописима у Републици Србији у области животне средине који се односе на учешће јавности у одлучивању, захтеви из ГМО амандмана не представљају новину ни у смислу правног оквира ни у пракси;
 - ж) укупни актуелни процес усаглашавања националних прописа са прописима ЕУ који подразумева и потпуно усклађивање прописа у области ГМО са одговарајућим прописима ЕУ, итд.⁶⁶

► Оцена захтева Архуске конвенције који се односе на ГМО

Стране Архуске конвенције су на другом састанку у Алма-Ати, у Казахстану (2005) усвојиле одлуку II/1 (ECE/MP.PP/2005/2/Add.2) о генетички модификованим организмима као и амандман на Конвенцију о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине.⁶⁷ Овом одлуком се мења постојећи став 11. члана 6. Архуске конвенције. Тим амандманом се уводи нови члан (члан 6. бис), којим се успостављају правила учешћа

⁶⁶ Потенцијалне финансијске импликације ратификације ГМО амандмана овде нису посебно разматране.

⁶⁷<http://www.unecce.org/env/pp/gmoamend.htm>.

јавности при одобравању намерног увођења ГМО у животну средину и њиховог стављања у промет. Наведени члан такође прописује обавезу да захтеви страна потписница конвенције „допунски и узајамно подржавају” одредбе њихових националних планова биолошке сигурности и да буду у складу са циљевима Картагена протокола о биолошкој сигурности⁶⁸ уз Конвенцију о биолошкој разноврсности.

Члан 6. бис Архуске конвенције

Свака Страна је у обавези да обезбеди рано и ефикасно обавештавање и учешће јавности пре доношења одлуке да ли дозволити намерно увођење генетички модификованих организама у животну средину и њихово стављање у промет.⁶⁹ То подразумева и укључивање разумног временског оквира, да би се јавности пружила одговарајућа могућност да изрази своје мишљење о предложеним одлукама. Амандман (Анекс I бис) предвиђа да Страна може да предвиди изузетке који се односе на процедуру учешћа јавности по питању намерног увођења генетички модификованог организма⁷⁰ у животну средину у било коју сврху осим стављања у промет, ако је већ претходно одобрила такво увођење под упоредивим био-географским условима или ако постоји већ стечено довољно искуство у вези са увођењем ГМО у упоредивим екосистемима. Такође, Страна може да предвиди изузетак у процедури учешћа јавности при стављању ГМО у промет ако је одобрење за производ већ дато у оквиру правне регулативе Стране о којој је реч; и уколико ће се користити у сврху истраживања или за збирке култура.

Амандманом се даље налаже Странама да благовремено, на адекватан, делотворан и ефикасан начин учине доступном јавности резиме обавештења уведеног ради добијања дозволе за намерно увођење у животну средину или стављање у промет ГМО на својој територији, односно, (ако је могуће), извештај о процени у складу са националним оквиром биолошке сигурности. Прецизира се да не смеју ни у ком случају третирати следеће информације као поверљиве: општи опис ГМО о којима је реч, име и адресу подносиоца захтева за дозволу, намеру коришћења и, ако је примерено, локацију увођења; методе и планове за праћење ГМО, као и за реаговање у ванредним ситуацијама; и резултате процене ризика по животну средину.

Свака Страна има обавезу да обезбеди транспарентност процедура доношења одлука и омогући јавности приступ релевантним информацијама о самој процедури, као што су: природа могућих одлука, орган јавне власти одговоран за доношење одлука, аранжмани за учешће јавности, орган јавне власти од којег се релевантне информације могу добити, орган јавне власти коме се коментари могу поднети и рок за пренос коментара. Такође, Стране Амандмана треба да омогуће да се, када се доносе одлуке о томе да ли да се одобри намерно увођење ГМО у животну средину, узме у обзир исход процедуре учешћа јавности, као и да се текст одлуке учини јавно доступним заједно са разлозима на којима се она заснива.

Статус у Републици Србији

1) Основни елементи политике Републике Србије у области ГМО су садржани у неколико стратешких докумената. Спровођење делотворних мера за контролу уношења ГМО је један од дефинисаних краткорочних циљева националне политике у области заштите природе, биодиверзитета и шума,⁷¹ односно Националне стратегија одрживог развоја у складу с праксом ЕУ.⁷² Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024 године, пружа инструменте за обезбеђење адекватног нивоа заштите и контроле при раду са ГМО, и прецизира да чланство у Светској трговинској организацији захтева да се усагласи закон у области ГМО са законима ЕУ.⁷³ Осим тога,

⁶⁸ Додатне информације су доступне на адреси: <<http://bch.cbd.int/protocol/>>

⁶⁹ „Ограничена употреба“ није обухваћена овим амандманом, иако је и тај аспект ГМО био предмет расправе. Видети: *Упутство о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима везаним за генетички модификоване организме* које је секретаријату Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне поднела ad hoc радна група високих званичника, референтни документ, МР.РР/2003/3 К1ЕV.CONF/2003/INF/7.

⁷⁰ Њих би требало разрешити у контексту евентуалне ратификације амандмана о ГМО, односно усаглашавања националних прописа са прописима ЕУ.

⁷¹ Национални програм заштите животне средине за период 200-2019, Службени гласник РС, број 12/10.

⁷² Национална стратегија одрживог развоја, Службени гласник РС, број 57/08.

⁷³ Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024 године Службени гласник РС, број 85/14.

Програм заштите природе Републике Србије за период 2020 - 2022 предвиђа да постоји све више доказа да ГМО могу угрозити аутохтони биодиверзитет када се намерно или случајно пусте у животну средину. Те последице могу, са своје стране, довести до даљих ланчаних реакција и укупних негативних последица за очување и одрживо коришћење биолошке разноврсности.⁷⁴ У истом документу се, такође, један од циљева (Циљ 8.3) односи на укључивање локалног становништва и заједница у планирање, доношење одлука и имплементацију у вези са очувањем биодиверзитета.

Органи надлежни за обављање дужности у вези са ГМО

2) Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде врши надзор над спровођењем законских одредаба и релевантних прописа преко фитосанитарних инспектора Управе за заштиту биља и граничних ветеринарских инспектора Управе за ветерину. За потребе Министарства четири лабораторије су овлашћене да врше идентификацију и квантификацију генетичке модификације у генетички модификованим организмима и производима од генетички модификованих организама. За потребе пружања, формиран је Стручни савет за биолошку сигурност, састављен од тима експерата из различитих области са циљем да пружи стручну помоћ приликом разматрања пријава за рад са ГМО⁷⁵. Стручни савет за биолошку сигурност, кога именује министар надлежан за послове пољопривреде, дужан је да Министарству даје стручно мишљење о захтевима за употребу у затвореним системима, као и за намерно пуштање у животну средину, ГМО и ГМО производа. Стручни савет има 18 чланова који се бирају из редова научника и стручњака за биолошку безбедност (биолози, генетичари, ентомолози, еколози, ветеринари, агрономи, нутриционисти, токсиколози, алерголози и друге струке).

3) Основни прописи

У позитивном законодавству Републике Србије ГМО су регулисани: Законом о ратификацији Картагена протокола о биолошкој заштити уз Конвенцију о биолошкој разноврсности, са анексима Законом о генетички модификованим организмима („Сл. гласник РС”, бр. 41/09), Правилником о стављању у промет генетички модификованих организама и производа од генетички модификованих организама („Сл. лист СРЈ”, бр. 62/02), Правилником о ограниченој употреби генетички модификованих организама („Сл. лист СРЈ”, бр. 62/02), Правилником о увођењу у производњу генетички модификованих организама и производа од генетички модификованих организама („Сл. лист СРЈ”, бр. 62/02), Правилником о садржини и подацима регистра генетички модификованих организама и производа од генетички модификованих организама („Сл. лист СРЈ”, бр. 66/02). Правилници су донети на основу претходног Закона о генетички модификованим организмима који је доношењем новог престао да важи. На основу важећег Закона о генетички модификованим још нису донети нови правилници из разлога што је он добио негативну оцену Европске комисије и очекује се доношење новог закона који ће регулисати област генетички модификованих организама.

3.а) Закон о ратификацији Картагена протокола о биолошкој заштити уз Конвенцију о биолошкој разноврсности, са анексима

Република Србија је 2005. године потврдила Картагена протокол о биолошкој заштити („Службени лист СЦГ - Међународни уговори”, број 16/05) који се односи на прекогранично кретање, транзит, руковање и коришћење свих живих модификованих организама који могу негативно утицати на очување и одрживо коришћење биолошког диверзитета, имајући у виду и ризик по људско здравље (члан 4).⁷⁶ Протокол прописује да су Стране дужне да промовишу и подстичу развијање свести, образовање и партиципацију у вези са безбедним трансфером, руковањем и коришћењем модификованих живих организама који се односе на очување и одрживо коришћење биолошке разноврсности, узимајући у обзир ризике по људски живот (члан 23). Стране су дужне да обезбеде развијање свести и образовање укључујући приступ информацијама о модификованим живим организмима утврђеним у складу са овим протоколом, које могу бити увезене. Стране ће, у складу са њиховим одговарајућим законима и прописима, консултовати јавност у процесу одлучивања о

⁷⁴ Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије с за период 2011-2018 („Службени гласник РС”, број 13/11), Циљ 5.1.2. Управљање факторима угрожавања. Предлог Програма заштите природе Републике Србије за период 2020 – 2022, Одељак 6.2.1 Смањење биодиверзитета, Интродукција - алохтоне инвазивне врсте и ГМО могу имати значајан утицај на аутохтоне врсте и екосистеме. <https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/razno/PredlogProgramaZastitePriodeRS2020-2022.pdf>.

⁷⁵ Трећи ревидирани Национални програм Републике Србије за интеграцију у Европску унију, Влада Републике Србије. Београд, 2018, стр. 608-612,

⁷⁶ Протокол има укупно 173 Стране уговорнице, међу којима је и Европска унија. <https://bch.cbd.int/protocol/parties/>

модификованим живим организмима и ставиће на располагање резултате таквих одлука, уважавајући при том поверљиве информације сходно члану 21 Протокола: 1) име и адреса нотификатора; 2) општи опис модификованог живог организма или организама; 3) кратак преглед процене ризика у погледу последица за очување и одрживо коришћење биолошке разноврсности, узимајући такође у обзир ризике по људско здравље; и 4) све методе и планови за реаговање у случају опасности.

3.6) Закон о генетички модификованим организмима

Законом се прецизира процедура за издавање одобрења за употребу ГМО у затвореним системима и намерно увођење у животну средину ГМО и производа од ГМО (члан 1). У члану 2. прописано је да ниједан модификован живи организам као ни производ од генетички модификованог организма не може да се стави у промет, односно гаји у комерцијалне сврхе на територији Републике Србије.⁷⁷ Закон прописује да се поступак за издавање одобрења за употребу у затвореним системима и за намерно увођење у животну средину покреће на основу пријаве ствараоца, корисника или њиховог овлашћеног заступника у Републици Србији (члан 10) (у даљем тексту: подносилац пријаве). Пријава садржи: опис ГМО; пословно име, седиште и адресу правног лица или предузетника, име, пребивалиште и јединствени матични број грађана физичког лица, односно лично име и адресу њиховог овлашћеног заступника; локацију на којој се ГМО уводи у животну средину; план и методе надзора ГМО и производа од ГМО, као и план мера за случај инцидента; процену ризика по здравље људи и животну средину. Члан 12. прописује да подносилац пријаве може да означи одређене податке у пријави као поверљиве. Поверљиве податке дужна су да чувају сва лица којима су поверљиви подаци доступни 10 година од дана подношења пријаве. Поверљиви подаци нису подаци из члана 10. став 2. тач. 1) до 5) овог закона, што је у складу са Амандманом ГМО, као ни они подаци који су већ доступни јавности. Забрањено је користити податке из једне пријаве о спроведеним експериментима за процену ризика у другим пријавама без писменог одобрења власника података у року од 10 година од дана када је експеримент изведен. Подаци који су означени као поверљиви, остају поверљиви и кад подносилац пријаве повуче пријаву. Министар одређује списак лица која имају приступ поверљивим подацима и прописује начин поступања, чувања и размене података између лица којима је дозвољен приступ поверљивим подацима.

У складу са чланом 15. по пријему пријаве Министарство ставља на увид јавности садржину пријаве у најмање једном дневном листу који се дистрибуира на целој територији Републике Србије и путем електронских медија. Министарство организује и спроводи јавну расправу која траје до 30 дана од дана стављања на увид јавности садржине пријаве. Мишљење Стручног савета за биолошку сигурност (извештај о процени ризика) као и коначно решење са образложењем Министарство такође објављује у најмање једном дневном листу који се дистрибуира на целој територији Републике Србије и путем електронских медија. Члан 16 прописује да на основу мишљења Стручног савета, а имајући у виду и релевантне примедбе јавности, као и извештај овлашћене лабораторије уколико је извештај тражен, министар доноси решење којим одобрава употребу у затвореним системима, намерно увођење у животну средину, одређује мере сигурности и време трајања одобрења. Уколико нису испуњени услови прописани овим законом за употребу у затвореним системима и за намерно увођење у животну средину министар доноси решење којим одбија захтев подносиоца пријаве. Решење министра је коначно. Члан 15 и 16. су у сагласности са Амандманом ГМО.

3.в) Правилником о стављању у промет генетички модификованих организама и производа од генетички модификованих организама („Сл. лист СРЈ”, бр. 62/2002) се прописују критеријуми и мерила за испуњење услова за стављање у промет ГМО и производа од ГМО, које морају испунити стваралац, корисник или њихов овлашћени заступник у Републици Србији за стране ГМО и производе од ГМО као и образац пријаве за стављање у промет ГМО и производа од ГМО. Критеријумима и мерилима утврђује се испуњеност услова за стављање у промет ГМО и производа од ГМО, при чему се ГМО и производи од ГМО чине доступним трећим лицима.

https://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npaa/npaa_2018_2021.pdf >

⁷⁷ Генетички модификованим организмом не сматра се пољопривредни производ биљног порекла који количински садржи до 0,9% примеса генетички модификованог организма и примеса пореклом од генетички модификованог организма. Семенски и репродуктивни материјал не сматрају се генетички модификованим организмима уколико количински садрже до 0,1% примеса генетички модификованог организма и примеса пореклом од генетички модификованог организма (члан 3).

Члан 4 овог правилника прописује да подносилац пријаве, пре стављања у промет ГМО и производа од ГМО, подноси пријаву организацији надлежној за послове ограничене употребе, производње и промета ГМО и производа од ГМО (у даљем тексту: надлежна организација). Пријава из става 1 овог члана садржи техничку документацију која садржи податке неопходне за извођење процене ризика при стављању у промет ГМО и производа од ГМО; кратак садржај пријаве; процену ризика и закључке заједно са свим библиографским подацима (референцама) и назнаком коришћених метода; план надгледања. Члан 5. овог правилника прописује да ће надлежна организација, у складу са научним развојем биотехнологије, преиспитивати поступак у делу који се односи на потенцијалне ризике од ГМО и производа од ГМО, односно преиспитаће захтеве које је потребно испунити да би се пријава разматрала. Надлежна организација потврдиће датум пријема пријаве и писмено одговорити подносиоцу у року од 90 дана од дана пријема пријаве. Приликом рачунања рока од 90 дана из става 3 овог члана, неће се узимати у обзир време за које надлежна организација спроводи консултовање и информисање јавности у складу са одредбама члана 7 овог правилника. Члан 7 овог правилника прописује да ће надлежна организација консултовати јавност и одређене стручне групе о предложеном стављању у промет ГМО и производа од ГМО што је у сагласности са Амандманом ГМО. Надлежна организација обавиће консултације у року утврђеном у члану 5. став 5. овог правилника. Члан 10 прописује да надлежна организација и национални савет за биолошку сигурност (НСБС) неће објављивати поверљиве податке садржане у пријави из члана 4. став 2 овог правилника. Подносилац пријаве мора да назначи поверљиве податке у пријави, са образложењем. Надлежна организација, после консултација са подносиоцем пријаве, одлучиће које ће податке чувати као поверљиве и о томе ће обавестити подносиоца пријаве. Поверљивим се, што је у складу са Амандманом ГМО, неће сматрати следећи подаци: 1) име и адреса подносиоца пријаве, општи опис ГМО и производа од ГМО; 2) методе и планови за надгледање стављања у промет ГМО и производа од ГМО и одговор у случају ванредног стања; 3) процена ризика. Ако подносилац повуче пријаву, надлежна организација и НСБС поштоваће поверљивост достављених података у пријави.

3.г) Правилником о садржини и подацима регистра генетички модификованих организама и производа од генетички модификованих организама („Сл. лист СРЈ”, број 66/02) прописују се садржина и подаци који се воде у Регистру ГМО и производа од ГМО за које је организација надлежна за послове ограничене употребе, производње и промета ГМО и производа од ГМО издала решење којим одобрава ограничену употребу, увођење у производњу или стављање у промет ГМО и производа од ГМО. Члан 2. овог правилника прописује да регистар ГМО и производа од ГМО садржи следеће податке: назив и седиште подносиоца пријаве, број и датум пријаве, број и датум решења којим се одобрава ограничена употреба, увођење у производњу или стављање у промет ГМО и производа од ГМО, врста (уобичајени назив), латински назив, нова особина (својство), нови ген. извор новог (унетог) гена, место увођења и број места гена, временско ограничење решења којим се одобрава ограничена употреба, увођење у производњу или стављање у промет ГМО и производа од ГМО.

3.д) Правилником о ограниченој употреби генетички модификованих организама („Сл. лист СРЈ”, број 62/02) прописују се критеријуми и мерила за испуњење услова за ограничену употребу генетички модификованих организама (у даљем тексту: ГМО), које морају испунити стваралац, корисник или њихов овлашћен заступник у Републици Србији за стране ГМО (у даљем тексту: подносилац пријаве), као и образац пријаве за ограничену употребу ГМО. Члан 3 овог правилника прописује да подносилац пријаве, пре ограничене употребе ГМО, подноси пријаву организацији надлежној за послове ограничене употребе, производње и промета ГМО и производа од ГМО (у даљем тексту: надлежна организација). Пријава садржи податке о лабораторији; техничку документацију која садржи податке неопходне за извођење процене ризика при ограниченој употреби ГМО; кратак садржај пријаве; процену ризика и закључке заједно са свим библиографским подацима (референцама) и назнаком коришћених метода. Подносилац пријаве може отпочети са ограниченом употребом ГМО, само по добијању одобрења од надлежне организације. Члан 5 овог правилника предвиђа да у случају да подносиоцу пријаве постану доступни подаци о новој модификацији или ненамерној промени ГМО намењеног за ограничену употребу, који могу имати последице за људско здравље и околину, после давања одобрења за ограничену употребу ГМО од стране надлежне организације или ако су нови подаци о таквом ризику постали доступни за време док надлежна организација разматра пријаву, подносилац пријаве ће: 1) предузети мере неопходне за заштиту људског здравља и околине; 2)

обавестити надлежну организацију ако ненамерна промена постане позната или ако су му нови подаци доступни; 3) прилагодити мере за заштиту људског здравља и околине.

Ако надлежној организацији постану доступни наведени подаци који могу да имају значајан утицај на процену ризика за људско здравље и околину, надлежна организација процениће те податке, учиниће их доступним јавности и захтеваће од подносиоца пријаве да: 1) прилагоди услове ограничене употребе ГМО; 2) обустави ограничену употребу ГМО, или 3) прекине ограничену употребу ГМО.

Члан 7 овог правилника уређује поверљивост података и прописује да надлежна организација и НСБС неће објављивати поверљиве податке садржане у пријави. Подносилац пријаве мора да назначи поверљиве податке у пријави, са образложењем. Надлежна организација, после консултација са подносиоцем пријаве, одлучиће које ће податке чувати као поверљиве и о томе ће обавестити подносиоца пријаве. Поверљивим се, што је у складу са Амандманом ГМО, неће сматрати следећи подаци: 1) име и адреса подносиоца пријаве, општи опис(и) ГМО, циљ ограничене употребе, локација (место) ограничене употребе; 2) методе и планови за надгледање ограничене употребе ГМО и одговор у случају ванредног стања; 3) процена ризика. Ако подносилац повуче пријаву, надлежна организација и НСБС поштоваће поверљивост достављених података у пријави.

3.б) Правилник о увођењу у производњу генетички модификованих организама и производа од генетички модификованих организама („Сл. лист СРЈ”, број 62/02)

Овим правилником прописују се критеријуми и мерила за испуњење услова за увођење у производњу ГМО и производа од ГМО, које морају испунити стваралац, корисник или њихов овлашћени заступник у Републици Србији за стране ГМО и производе од ГМО (у даљем тексту: подносилац пријаве), као и образац пријаве за увођење у производњу ГМО и производа од ГМО. Члан 4 овог правилника прописује да подносилац пријаве, пре увођења ГМО и производа од ГМО у животну средину, подноси пријаву организацији надлежној за послове ограничене употребе, производње и промета ГМО и производа од ГМО (у даљем тексту: надлежна организација). Пријава садржи: техничку документацију која садржи податке неопходне за извођење процене ризика при увођењу ГМО и производа од ГМО; кратак садржај пријаве; процену ризика и закључке заједно са свим библиографским подацима (референцама) и назнаком коришћених метода. Члан 5. овог правилника предвиђа да надлежна организација потврђује датум пријема пријаве и писмено одговара подносиоцу пријаве у року од 90 дана од дана пријема пријаве. Приликом рачунања рока од 90 дана неће се узимати у обзир време за које надлежна организација спроводи консултовање и информисање јавности у складу са одредбама члана 7 овог правилника. Члан 6 овог правилника предвиђа да у случају да подносиоцу пријаве постану доступни подаци о новој модификацији или ненамерној промени уведеног ГМО и производа од ГМО, који могу имати последице за људско здравље и околину, после давања одобрења од стране надлежне организације за увођење у производњу ГМО и производа од ГМО или ако су нови подаци о таквом ризику постали доступни за време док надлежна организација разматра пријаву, подносилац пријаве ће: 1) предузети мере неопходне за заштиту људског здравља и околине; 2) обавестити надлежну организацију ако ненамерна промена постане позната или ако су му нови подаци доступни; 3) прилагодити мере за заштиту људског здравља и околине.

Ако надлежној организацији постану доступни наведени подаци који могу да имају значајан утицај на процену ризика у односу на људско здравље и околину, надлежна организација процениће те податке, учиниће их доступним јавности и захтеваће од подносиоца пријаве да: 1) прилагоди услове увођења у производњу ГМО и производа од ГМО; 2) обустави увођење у производњу ГМО и производа од ГМО или 3) прекине увођење у производњу ГМО и производа од ГМО

Члан 7. овог правилника предвиђа да надлежна организација има обавезу да консултује јавност и одређене стручне групе о предложеном увођењу у производњу ГМО и производа од ГМО. Надлежна организација обавиће консултације у року утврђеном у члану 5. овог правилника. Члан 9. овог правилника уређује поверљивост података и прописује да надлежна организација и НСБС неће објављивати поверљиве податке садржане у пријави. Подносилац пријаве мора да назначи поверљиве податке у пријави из члана 4 став 2 овог правилника, са образложењем. Надлежна организација, после консултација са подносиоцем пријаве, одлучиће које ће податке чувати као поверљиве и о томе ће обавестити подносиоца пријаве.

Поверљивим се, што је у складу са Амандманом ГМО, неће сматрати следећи подаци: 1) име и адреса подносиоца пријаве, општи опис ГМО и производа од ГМО, циљ увођења, локација (место) увођења и предвиђена употреба; 2) методе и планови за надгледање увођења у производњу ГМО и производа од ГМО и одговор у случају ванредног стања; 3) процена ризика.

Ако подносилац повуче пријаву, надлежна организација и НСБС поштоваће поверљивост достављених података у пријави.

9. Едукација и развијање свести о правима на доступност информација, учешће у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима која се тичу животне средине

► НАЈВАЖНИЈИ НАЛАЗИ

Ако се одредбе члана 3. став 3. Архуске конвенције протумаче тако да држава има двоструку обавезу: а) да у најширој јавности промовише образовање и свест о животној средини и б) да промовише образовање у области животне средине и свест грађана о доступности информација, учешћу јавности у одлучивању и праву на правну заштиту у питањима животне средине, могло би се констатовати следеће:

1. Обавеза која се односи на промовисање образовања и свести у области животне средине у најширој јавности је уграђена у важне националне прописе у области животне средине као једна од дужности надлежних органа и других субјеката.

2. Што се тиче друге обавезе, може се рећи да у овде анализираним законима не постоје конкретна решења која одговарају наведеним захтевима. С обзиром на контекст и чињеницу да је општа обавеза надлежних органа наведена у тачки 1. Архуске конвенције недовољно јасна, надлежнима је тешко да испуне ту обавезу. То се не сме пренебрегавати, пошто су неки субјекти недавно предузели конкретне мере у циљу стварања претпоставки за унапређивање свести о могућностима остваривања специфичних права и обавеза у вези са сва три стуба Конвенције.

► Оцена едукације усмерене на пружање подршке остваривању циљева Архуске конвенције

Потреба за образовањем у области заштите животне средине и развојем свести о циљевима Архуске конвенције је наведена у члану 3. конвенције.

У Националном програму заштите животне средине Републике Србије се на самом почетку предвиђа да „досадашња истраживања и свакодневна пракса показују да је општи ниво друштвене свести о потреби заштите животне средине као и ниво еколошке културе у Републици Србији недовољно висок.”⁷⁸ Стога је „унапређење формалног и неформалног образовања о заштити животне средине и енергетској ефикасности, које треба да буде засновано на Националној стратегији образовања у области заштите животне средине”, један од седам циљева политике Србије на плану заштите животне средине. Архуска конвенција се изричито спомиње у контексту циљева везаних за подизање нивоа свести кроз боље информисање, комуникацију са јавношћу и развијање механизма учешћа јавности у одлучивању по питањима животне средине.

Вредан пажње је податак да се у Националном програму за усвајање правних тековина Европске уније (НПАА), трећа ревизија, који је влада РС усвојила 1. марта 2018. године, у делу који се односи на животну средину, не прецизирају планиране активности усмерене на јачање свести јавности или

⁷⁸ Национални програм заштите животне средине, Влада Републике Србије, Београд, 2010. стр. 147.

образовање у области животне средине, како налаже Архуска конвенција.⁷⁹ Међутим, у неколико других значајних области које уређује конвенција питања свести јавности и значаја образовања су наглашена на више начина, као што су јачање капацитета организација за заштиту потрошача, безбедност саобраћаја, равноправност полова и борба против корупције, итд. Са друге стране, у делу *Извештаја о напретку Србије у процесу европских интеграција за 2021. годину* који се односи на животну средину такође, се не истиче посебно питање јачања свести јавности, нарочито активности у области образовања о животној средини и то нити као активности које су већ спроведене, нити оне које би требало предузети у наредном периоду.⁸⁰

Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године (у даљем тексту Програм заштите природе) у циљу 8. Образовање, информисаност и учешће јавности, предвиђа побољшање разумевања о важности биодиверзитета и развијање способности за проучавање и заштиту биодиверзитета кроз укључивање информација о биодиверзитету у наставне планове и програме. Образовање, информисање и учешће јавности првенствено је спровођено кроз активности организација цивилног друштва, Завода за заштиту природе Србије и Покрајинског завода за заштиту природе. Реализовани су стручни и популарни програми за просветне раднике, ученике и студенте који промовишу значај очувања биодиверзитета.⁸¹ У Програму заштите природе се такође наводи да постоји низак ниво јавне свести о значају биодиверзитета. Општа јавност у Србији није довољно упозната са значајем биодиверзитета. То је првенствено због тога што нема довољно информација о биодиверзитету и зато што се та тема не дефинише на одговарајући начин и у обиму који је неопходан у званичним наставним плановима и програмима образовања у сегменту биодиверзитета. Посебно се истиче слаба веза надлежних институција и средстава информисања. Кампање за подизање свести јавности и њеног разумевања биодиверзитета углавном су географски ограничене и спорадичне, а евидентно је и слабо учешће јавности у очувању биодиверзитета.⁸²

У Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године разматране опције су анализиране у смислу ефеката на животну средину, али нису уочени директни ефекти на квалитет воде, ваздуха и земљишта и слично, осим индиректних ефеката кроз подизање образовног нивоа грађана који посредно могу да се одразе и на животну средину (нпр. у смислу бољег управљања отпадом, енергијом, очувања интегритета и биодиверзитета екосистема итд.).⁸³

Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године предвиђа да недовољна укљученост младих у активности у вези са заштитом животне средине, као и у доношење одлука у овој области, произилази из чињенице да не постоји довољан број информација о начинима на које то могу да ураде. Међутим, недостатак информација није једини проблем који доводи до тога. Недовољно повезивање између сектора заштите животне средине, здравља и образовања, проблем сиромаштва и изостанак мултидисциплинарног приступа свакако доприносе увећању овог проблема. Учешће младих у програмима образовања становништва и подизања јавне свести о значају заштите животне средине је недовољно, јер не постоје довољно развијени механизми за учешће грађана у одлучивању о проблемима повезаним са овом облашћу. Један од веома поузданих механизма за укључивање младих у питања у вези са заштитом животне средине свакако је едукација. Природне непогоде, саобраћајне несреће, производња и коришћење опасних материја, загађање ваздуха, воде и земљишта, указују на потребу едукације младих да препознају ризике по здравље у животној средини, како би се предузеле мере и активности за њихово отклањање или превазилажење. Са друге стране, повећање нивоа

⁷⁹ Осим у делу који се односи на раније активности Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, формирање радне групе за израду националне стратегије за истраживање, развој и образовање у области геоинформација, примену прописа у области хемикалија и биодиверзитета производа и јачање административних капацитета у Агенцији за хемикалије, надлежним инспекцијама, хемијској индустрији, образовним установама и научно-истраживачким институцијама у вези са применом Уредбе REACH и процену ризика од хемикалија. *Измењени и допуњени Национални програм за интеграцију Републике Србије у Европску унију*, Влада Републике Србије, Београд, 2009, стр. 490, 573, 595 и 596.

⁸⁰ *Извештај о напретку Србије у процесу европских интеграција за 2010. годину*, Брисел, SEC 2010 (1330), 9. новембар 2010. стр. 39-40. Међутим, треба имати у виду да се на неколико других места констатује значај свести јавности и образовања (поштовање људских права, стр. 11; заштита потрошача, стр. 28; обележавање и регистрација животиња, стр. 38), а изведен је општи закључак да је остварен и „известан напредак“ у области образовања (стр. 35).

⁸¹ Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године, Београд, 2021. стр. 31

⁸² Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године, Београд, 2021. стр. 54

⁸³ Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године, Београд, 2021. стр. 94

информисаности и њиховог знања о проблемима животне средине омогућиће њихово веће укључивање у идентификовање и тражење могућег решења за ове друштвено веома битне и комплексне проблеме.⁸⁴ Реформа система формалног образовања у Републици Србији је у току. Елементи образовања који се тичу животне средине и одрживог развоја су саставни део наставних планова више предмета у основним и средњим школама, мада је свест о потреби заштите животне средине међу становништвом Србије и даље неразвијена.

Одељак Б.11: Могућности за образовање о заштити животне средине у Србији

Високо образовање о питањима заштите животне средине доступно је на 24 факултета четири државна универзитета у Србији (Београд, Крагујевац, Ниш и Нови Сад). Ови факултети су основали катедре или студијске групе за учење о питањима заштите животне средине у основним, постдипломским и докторским програмима. Наставници су обавезни да похађају специјализоване курсеве из различитих области. Обука се врши кроз различите програме које је акредитовало Министарство просвете, науке и технолошког развоја, од којих неки покривају питања заштите животне средине и одрживог развоја. Приручник „Зелени пакет Србија” наставницима нуди лекције на 22 тема о заштити животне средине са информацијама специфичним за Србију. Упркос напору да се наставницима обезбеде програми обуке и помоћни наставни материјал, сматра се да доступност обуке и материјала који се односи на заштиту животне средине и одрживи развој још увек није довољна како би се помогла свакодневна настава.

Извор: *Трећи преглед стања животне средине, УНЕЦЕ, 2015*

Образовање у прописима Републике Србије и обавезе из Архуске конвенције

Важећи прописи Републике Србије, везани за критеријуме дефинисане у члану 3. Архуске конвенције, овде су подељени у неколико група: прописи у области државне управе, закони из области животне средине, прописи значајни за домен животне средине, закони у области образовања и прописи који не садрже одредбе о образовању.

1. Закон о државним службеницима („Службени гласник РС”, бр. 79/05, 81/05, 83/05, 64/07, 67/07, 116/08, 104/09, 99/14, 94/17, 95/18 и 157/20) на врло уопштен начин прописује да „државни службеник има право и дужност да се стручно усавршава према потребама државног органа” (члан 96) а да се средства за стручно усавршавање обезбеђују у буџету Републике Србије (члан 97).⁸⁵

Закон о државној управи („Службени гласник РС”, бр. 79/05, 101/07, 95/10, 99/14, 47/18 и 30/18) и Закон о општем управном поступку („Службени гласник РС”, бр. 18/16 и 95/18) не садрже посебне одредбе о животној средини и свести јавности. Међутим, Закон о општем управном поступку садржи одредбе које се односе на, између осталог, начело пружања помоћи странци (члан 8).

2. У правним актима из домена животне средине се примењује неколико приступа промовисању развијања свести јавности и образовања у области животне средине. Више детаља о њима следи:

а) Закон о заштити животне средине у члану 6. прописује обавезу државних органа, научних установа, установа у области образовања, здравства, информисања, културе и других установа, као и других облика удруживања, да у оквиру својих делатности, подстичу, усмеравају и обезбеђују јачање свести о значају заштите животне средине. Јачање свести о значају заштите животне средине обезбеђује се кроз систем образовања и васпитања, научно-истраживачког и технолошког развоја, усавршавања у процесу рада, јавног информисања и популаризације заштите животне средине. Извесне подстицајне мере за развој образовних програма за заштиту животне средине Закон о заштити животне средине предвиђа кроз могућност додељивања „признања и награде за допринос заштити животне средине” (члан 55).⁸⁶ У

⁸⁴ Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године, Београд, 2015, стр. 21

⁸⁵ Општи програм обуке државних службеника из органа државне управе и служби Владе и програм обуке руководиоца за сваку годину доноси Влада, на предлог на предлог Националне академије, по претходно прибављеном мишљењу Високог службеничког савета. Програм посебне обуке државних службеника доноси руководиоца за сваку годину, према посебним потребама државног органа.

⁸⁶ Ту су поред неколико других разлога који се односе на развојне и истраживачке пројекте у заштити животне средине и допринос појединаца развоју и унапређењу заштите животне средине или допринос у међународној сарадњи, као и допринос стручних и других удружења у развоју и унапређењу заштите животне средине; доприноси у области заштите природе; спречавање загађивања животне средине; најповољнија решења у производном процесу која су најбоља за животну средину.

делу Закона који се односи на „акционе планове” (члан 65) се предвиђа да се „акционим планом разрађују регулаторне и институционалне активности, активности мониторинга, студије, израда пројектне документације, економских и финансијских инструмената, информисање, образовање, руковођење и капиталне инвестиције.” Осим тога, акциони план је дефинисан као „краткорочни инструмент за имплементацију Националног програма.”

б) Закон о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10, 14/16, 95/18 и 71/21) у члану 117. предвиђа да је министарство надлежно за послове образовања дужно да осигура услове за унапређивање васпитања и образовања о заштити природе. Министарство, надлежни орган аутономне покрајине, завод и правна лица с јавним овлашћењима дужни су да обавештавају јавност о природним вредностима, заштити природе, њеној угрожености, факторима и последицама угрожавања. У члану 7. истог закона (мере заштите природе) предвиђено је да се заштита природе спроводи нарочито „подстицањем и промоцијом заштите природе, развијањем свести о потреби заштите природе у процесу васпитања и образовања” (тачка 11). У члану 29. (специјални резерват природе) дефиниција појма „специјални резерват природе” је формулисана узимајући у обзир намену подручја која може бити и научно-истраживачка и образовна. Члан 30. који се односи на националне паркове садржи сличне одредбе, као и члан 32. који се односи на заштићена станишта.

в) Према члану 51. Закона о заштити ваздуха („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 10/13 и 26/21). правна лица и предузетници који обављају делатност инсталације, одржавања или сервисирања, провере испуштања из производа и/или опреме и сакупљања супстанци које оштећују озонски омотач морају да имају запослене који поседују сертификат за обављање наведених делатности.

г) Закон о водама („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18 и 95/18) у члану 40. прописује да програм мера у плану управљања водама на водном подручју (из члана 33) може да садржи и друге мере усмерене ка стручном и научноистраживачком раду у области вода, едукацији становништва, итд. Исти закон предвиђа да Национална конференција за воде обавља послове који обухватају и давање предлога за едукацију јавности о значају воде и о потреби рационализације потрошње воде (члан 143).

д) Закон о шумама („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 89/15, и 95/18) у члану 6. прописује да шуме имају општекорисну и привредну функцију.

ђ) У Закону о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Службени гласник РС”, бр. 128/14 и 95/18 - др. закон) риболовне организације се дефинишу као „удружења грађана која окупљају рекреативне и спортске риболовце ради популаризације риболова, организације такмичења, едукације риболоваца, њиховог организовања и евиденције.”

3. Неки прописи од значаја за област животне средине, такође, садрже извесне одредбе које могу бити важне за промовисање еколошког образовања о заштити животне средине и свести јавности о тој области.

а) Закон о заштити потрошача („Службени гласник РС”, бр. 62/14, 6/16 и 44/18) у члану 2. тачка 7. прописује да су, између осталог, основна права потрошача су право на едукацију - стицање основних знања и вештина неопходних за правилан и поуздан избор производа и услуга, као и знања о основним правима и дужностима потрошача и начину њиховог остваривања. Члан 16. овог закона предвиђа да удружења и савези удружења за заштиту потрошача (у даљем тексту: удружења и савези) пружају и спроводе едукацију и информисање потрошача, на независан и објективан начин, који не сме да садржи било какав облик оглашавања. Наставни програм основног и средњег образовања треба да обухвати и образовање ученика основних и средњих школа о основним принципима заштите потрошача, као и о правима и обавезама потрошача. Министарство надлежно за заштиту потрошача и евидентирана удружења и савези из члана 132. овог закона сарађују са основним и средњим школама у циљу едукације ученика о потрошачким правима и обавезама.

б) Закон о тајности података („Службени гласник РС”, број 104/09) у члану 32, тачка 12. прописује да опште мере заштите тајних података обухватају, између осталог, „утврђивање посебних програма образовања и обуке за потребе обављања послова заштите тајних података и страних тајних података”.

в) Према одредбама члана 5. Закона о научноистраживачкој делатности („Службени гласник РС”, број 110/05, 50/06, 18/10 и 112/15) научноистраживачка делатност заснива се на низу начела, између осталог: етици научноистраживачког рада; повезаности са системом високог образовања; међународној научној и технолошкој сарадњи и брзи за одрживи развој и заштиту животне средине.

4. Закон о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18, 10/19, и 6/20) (ЗОСОВ) дефинише да су циљеви образовања и васпитања, између осталог, и развој свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине, еколошке етике и заштите животиња (члан 8. тачка 5.). Истим законом се утврђује да ученици треба да постижу опште исходе образовања и васпитања и један од њих је да, ефикасно и критички користе научна и технолошка знања, уз показивање одговорности према свом животу, животу других и животној средини (члан 9. тачка 4.). Истовремено се прописује да ученик има обавезу да се стара о очувању животне средине и понаша у складу са правилима еколошке етике (члан 80. став 2. тачка 7.).

-Законом о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 10/19 и 27/18 -др. закон) као један од циљева основног образовања и васпитања прописан је развој свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине, еколошке етике и заштите животиња (члан 21). Чланом 27. овог закона прописано је да школски програм садржи и програм заштите животне средине. Члан 46. овог закона прописује да заштита животне средине обухвата активности усмерене на развој еколошке свести, као и очување природних ресурса. Очување природних ресурса из става 1. овог члана обухвата и упознавање са коришћењем и рационалном употребом тих ресурса у области енергетике. Школа доприноси заштити животне средине остваривањем програма заштите животне средине - локалним еколошким акцијама, заједничким активностима школе, родитеља, односно другог законског заступника и јединице локалне самоуправе у анализи стања животне средине и акција за заштиту животне средине у складу са законом..

-Закон о средњем образовању и васпитању прописује да школски програм садржи и посебан програм заштите животне средине (чл. 11. и 16.) који обухвата активности усмерене на јачање и развој свести о значају здраве животне средине, одрживог развоја и очувању и унапређењу природних ресурса.

-Члан 44. Закона о образовању одраслих прописује да програми неформалног образовања одраслих обухватају и програме заштите околине и екологије.

Екологија се као наставни предмет, појављује на нивоу средњошколског образовања, еколошки садржаји су, на различите начине укључени и у наставни програм општеобразовних предмета (на пример, хемије, физике, биологије, географије) у великом броју образовних профила. Гимназије су међу институцијама које пружају опште образовање; у њима се екологија не појављује као посебан предмет, али су еколошки садржаји део наставних програма предмета природних наука. Заштита животне средине се на универзитетском нивоу, изучава на пет универзитета чији је оснивач Република Србија (Београд, Ниш, Нови Сад, Крагујевац и Приштина - чије тренутно седиште је у Косовској Митровици). На преко двадесет факултета формиране су катедре, одсеци, смерови или студијске групе из те области, како на основним, тако и на постдипломским студијама.

Одељак Б.12: Добра пракса у образовању: шведски портал пружа најновија знања из области заштите животне средине

Planet Infact <www.forskning.se/theplanet> (Шведска)

Циљ овог сајта је развијање свести јавности о планети Земљи. Садржи стотине илустративних анимација, игара, едукативних прича и интерактивних видео материјала заснованих на истраживању заштите животне.

5. Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја, Закон о процени утицаја на животну средину, Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине и Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину не садрже посебне одредбе о промовисању еколошког образовања и свести јавности.

Такође, Закон о правосудној академији („Службени гласник РС”, бр. 104/09, 32/14 и 106/15), Закон о судијама („Службени гласник РС”, бр. 116/08, 58/09, 104/09, 101/10, 8/12, 121/12, 124/12, 101/13, 111/14, 117/14, 40/15, 63/15, 106/15, 63/16, 47/17 и 76/21), Закон о правосудном испиту („Службени гласник РС”, број 16/97); Закон о јавном тужилаштву („Службени гласник РС”, бр. 116/08 104/09, 101/10, 78/11, 101/11, 38/12, 121/12, 101/13, 111/14, 117/14, 106/15 и 63/16); Закон о јавном правобранилаштву („Службени гласник РС”, број 55/14); Закон о посредовању у решавању спорова („Службени гласник РС”, број 55/14) не садрже посебне одредбе о образовању у области животне средине. Закон о судским вештацима („Службени гласник РС”, број 44/10) не садржи посебне одредбе о образовању, осим у члану 6. делу који се односи на обавезно високо образовање које морају имати судски вештачи.

Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја садржи одредбе које се односе на мере за „унапређивање јавности рада органа власти” (чл. 37-43). У надлежности Повереника је, између осталог да „предузима мере потребне за обуку запослених у органима власти и упознавање запослених са њиховим обавезама у вези са правима на приступ информацијама од јавног значаја, ради делотворне примене овог закона” (члан 35. став 1. тачка 4).⁸⁷

ГЛАВА IV. ИДЕНТИФИКОВАЊЕ И АНАЛИЗА ЕФЕКТА МЕРА ЈАВНЕ ПОЛИТИКЕ ЗА ПОСТИЗАЊЕ ПОСЕБНИХ ЦИЉЕВА СТРАТЕГИЈЕ ЗА ПРИМЕНУ АРХУСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ

1. За постизање посебног циља 1.1: Имплементација међуресорних/општих активности спровођења Архуске конвенције потребно је предузети следеће мере:

1) Мера 1.1.1: Реализација активности опште и/или међуресорне природе

Потребно је повезивање релевантних представника заинтересованих страна. Постављање сајта Архуске конвенције који ће садржати информације које се односе на читаву територију земље, а тичу се права гарантованих конвенцијом, упутства, смернице и формуларе намењене корисницима, као и индикаторе који су предмет праћења и извештаје о праћењу: сајт владе и сајт удружења, сајтови Регионалних Архус центара. Потребно је изградити дугорочну анализу људских ресурса потребних за примену Архуске конвенције. Успостављање механизма праћења: индикатори које су развили Влада и удружења; подношење извештаја секретаријату Архуске конвенције; испитивања јавног мњења. Неопходна је даља анализа усклађености правног оквира са другим законима, изменама и допунама закона и подзаконским актима по потреби, као и усклађености са свим релевантним директивама Европске уније (које се тичу приступа информацијама, али и свим осталима које су само делом повезане са Архуском конвенцијом) и међународним конвенцијама. Такође је потребна дугорочна анализа институционалног оквира (нарочито са становишта органа и организација које непосредно примењују прописе од значаја за Архуску конвенцију; у области образовања и васпитања, усавршавања у процесу рада, јавног информисања и популаризације заштите животне средине и Архуске конвенције) и дугорочна анализа улога регионалних и локалних заједница и удружења у спровођењу Архуске конвенције. У циљу усаглашавања са принципима Архуске конвенције потребно је потврђивање ГМО амандмана уз Архуску конвенцију од стране Републике Србије. Стране Архуске конвенције су на другом састанку у Алма-Ати, у Казахстану (2005) усвојиле одлуку II/1 (ECE/MP.PP/2005/2/Add.2) о генетички модификованим организмима као и амандман на Архуску конвенцију. Тим амандманом се уводи нови члан (члан 6. бис), којим се успостављају правила учешћа јавности при одобравању намерног увођења ГМО у животну средину и њиховог стављања у промет. Организовање конференција на којима би се размењивали примери добре праксе, кампање и програми обуке потребни ради примене Архуске конвенције су од изузетне важности. Конференцијама треба да претходе радионице намењене представницима заинтересованих страна на којима ће бити информисани о одредбама и циљевима Архуске конвенције и где ће се правити предлог плана рада у вези са имплементацијом. Изградња механизма којима ће се обезбедити промовисање начела Архуске конвенције у међународним процесима доношења одлука у области животне средине, укључујући и учешће јавности у доношењу одлука у вези са међународним активностима надлежних органа у области животне средине је неопходна.

Спровођење поменуте мере ће утицати на образовање и обуке како најшире јавности тако и запослених у јавном сектору о правима које пружа Архуска конвенција а то су право на доступност информација о животној средини, право на учешће јавности у доношењу одлука о питањима животне средине и право на правну заштиту када су наведена права угрожена. Тиме ће се утицати на побољшање животне средине, укључујући све њене области, квалитет воде, ваздуха и земљишта, квалитет хране, урбану екологију и управљање отпадом, сировине, енергетску ефикасност и обновљиве изворе енергије, квалитет и структуру екосистема, укључујући и интегритет и

⁸⁷ Објављен је и Приручник за примену Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја. Видети: <<http://www.poverenik.org.rs/images/stories/dokumentacija-nova/vodic/prirucnikzaprimenuzakonacir.pdf>>

биодиверзитет екосистема, као и флору и фауну, заштиту земљишта а такође и на здравље људи. Потврђивање ГМО амандана уз Архуску конвенцију од стране Републике Србије ће утицати позитивно на здравље становништва јер ће омогућити успостављање правила учешћа јавности при одобравању намерног увођења ГМО у животну средину и њиховог стављања у промет а тиме и већу контролу ГМО производа на тржишту Републике Србије.

Спровођење поменуте мере неће проузроковати додатне материјалне и нематеријалне трошкове грађанима, нити ће штетно утицати на било коју специфичну групу популације већ ће резултати спровођења поменуте мере на директан начин користити становништву Републике Србије јер ће омогућити коришћење права која прописује Архуска конвенција која ће допринети унапређењу заштите животне средине.

Усаглашавање правног и институционалног оквира са захтевима Архуске конвенције као и усклађивање са свим релевантним директивама Европске уније (које се тичу приступа информацијама, учешћа јавности у доношењу одлука и свим осталима које су повезане са Архуском конвенцијом) ће утицати на хармонизацију правног система са захтевима ЕУ и међународним споразумима а такође и на владавину права и безбедност.

Спровођење захтева Архуске конвенције утиче на одговорност и транспарентност рада јавне управе јер ће свако имати право на доступност информација о животној средини које поседују органи јавне власти и учешће у доношењу одлука у питањима животне средине, на пример у доношењу одлука о спровођењу пројеката који могу да утичу на квалитет животне средине.

2) Мера 1.1.2: Реализација активности антидискриминаторне природе

Успостављање контактне тачке и процедура за сарадњу са Специјалним известиоцем за заштиту бранитеља животне средине са циљем да лица која остварују своја права у складу са одредбама ове конвенције не буду кажњавана, гоњена или узнемиравана на било који начин због својих активности (члан. 3. став 8) је потребно као и успостављање механизма којим ће се обезбедити промовисање права и обавеза Специјалног известиоца за заштиту бранитеља животне средине. Потребно је пратити и анализирати примену Архуске конвенције са становишта забране дискриминације (по основу држављанства, националности или места пребивалишта), а у случају правног лица, без обзира на регистровано седиште или стварни центар активности. Од велике важности је заштита узбуњивача и других лица која своја права остварују у складу са одредбама Конвенције да не буду кажњавана, гоњена или узнемиравана и од других облика одмазде у предметима који се односе на откривање кршења животне средине.

Ефекти реализације наведене мере ће позитивно утицати на специфичну групу популације а то су бранитељи животне средине односно еколошки активисти јер ће успостављање контактне тачке и процедура за сарадњу са Специјалним известиоцем за заштиту бранитеља животне средине са циљем да лица која остварују своја права у складу са одредбама ове конвенције не буду кажњавана, гоњена или узнемиравана на било који начин због својих активности (члан. 3. став 8 Архуске конвенције) утицати на заштиту еколошких активиста. Треће ванредно заседање Састанка Страна (ЕхМОРЗ) Архуске конвенције које је одржано у Женеви, Швајцарска, од 23. до 24. јуна 2022. године је консензусом изабрало првог специјалног Известиоца у свету за бранитеље животне средине. Улога специјалног Известиоца, која је оперативна са тренутним ефектом, је да предузме мере за заштиту било које особе која доживљава или је у непосредној опасности од кажњавања, прогона или узнемиравања због настојања да оствари своја права према Архуској конвенцији. Ово је први такав механизам који посебно штити бранитеље животне средине а који је успостављен у оквиру правно обавезујућег оквира под системом Уједињених нација. Избор специјалног Известиоца означава важан корак у унапређењу практичних мера за очување универзалног права на чисту, здраву и одрживу животну средину, које је Савет за људска права признао у октобру 2021. године. Избор специјалног известиоца уследио је након одлуке Састанка страна Архуске конвенције из октобра 2021. године, који укључује 46 земаља у паневропском региону и саму Европску унију, да се успостави механизам брзог реаговања за решавање кршења члана 3 (8) Архуске конвенције. Према члану 3 (8) Архуске конвенције, Стране ће осигурати да лица која своја права остварују у складу са одредбама Конвенције не буду кажњена, прогањана или узнемиравана на било који начин због свог учешћа. Бранитељи животне средине су од виталног значаја за очување животне средине, али су угрожени у многим

земљама широм света. Стране, невладине организације и друге заинтересоване стране су пријавиле бројне случајеве у којима су бранитељи и животне средине искусили надзор, високе новчане казне, отпуштање са посла, претње и застрашивање, криминализацију, притвор, насиље, па чак и убиство.

Сваки представник јавности, Страна Архуске конвенције или Секретаријат може поднети жалбу специјалном Известиоцу. Имајући у виду да је време од суштинске важности када је у питању безбедност бранитеља животне средине, жалба се може поднети чак и ако домаћи правни лекови још нису исцрпљени. Специјални известилац, чији ће рад подржати Секретаријат Архуске конвенције, ће имати на располагању различита средства за брзо и ефикасно решавање притужби и заштиту бранитеља животне средине, што укључује издавање тренутних и сталних заштитних мера, коришћење дипломатских канала, издавање изјава за јавност или подношење случаја другим релевантних телима за људска права и заинтересованим државама. Заштитне мере ће бити прилагођене сваком појединачном случају и могу укључивати неколико радњи које Страна у питању треба да предузме како би осигурала да бранитељи животне средине не буду предмет даљег прогона, кажњавања и узнемиравања. Специјални известилац ће такође имати проактивну улогу у подизању свести о правима бранитеља животне средине према Архуској конвенцији и сарађиваће са другим релевантним телима и организацијама за људска права. Успостављање контактне тачке и процедура за сарадњу са Специјалним известиоцем за заштиту бранитеља животне средине и успостављање механизма којим ће се обезбедити промовисање права и обавеза Специјалног известиоца за заштиту бранитеља животне средине је у складу са међународним споразумима у области заштите људских права. Спровођење поменуте мере ће утицати на унапређење владавине права и безбедност еколошких активиста јер сваки представник јавности може поднети жалбу специјалном Известиоцу.

За спровођење наведене мере нису потребна додатна финансијска средства већ ће је спроводити запослени Министарства спољних послова и МЗЖС у оквиру својих редовних активности. Биће потребно доношење закона или подзаконског акта којим ће се успоставити процедура за сарадњу са Специјалним известиоцем за заштиту бранитеља животне средине. Организовање радионица, конференција и кампања, као и развој програма едукације о правима и обавезама Специјалног известиоца за заштиту бранитеља животне средине може довести до трошкова спровођења. Спровођење наведене мере ће утицати на доступност стручне обуке и професионално усавршавање запослених Министарства спољних послова и МЗЖС о процедурама за сарадњу са Специјалним известиоцем. Овом мером ће се утицати на једнак третман, исте могућности и заштиту од дискриминације браниоца животне средине као и узбуњивача и других лица који своја права остварују у складу са одредбама Конвенције да не буду кажњени, прогањани или узнемиравани на било који начин због својих активности.

2. Посебан циљ 1.2: Имплементација првог стуба Архуске конвенције - Доступност информација о животној средини

Да би се обезбедио ефикасан приступ јавности информацијама које се тичу животне средине у Републици Србији, потребно је спровести читав низ мера, међу којима су и следеће.

1) Мера 1.2.1. Мере које се односе на усклађивање закона и процедура

Биће потребно обезбедити усклађивање националног законодавства са одредбама Архуске конвенције, као и свих релевантних националних правних аката. Обезбедити пуну примену Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја у складу са захтевима Архуске конвенције и сачувати достигнути ниво остваривања права на приступ информацијама У том смислу, неопходно формирање мултисекторске Радне групе која ће извршити анализу односно ревизију важећег Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја и дати препоруке за унапређење закона. Потребно је извршити усаглашавање закона са захтевима ЕУ у домену информационог система, односно, ИНСПИРЕ или успостављање националних прописа ради унапређивања сарадње са ЕЕА (именовање тачака за контакт, протоколи за извештавање...) по потреби, SEIS, GMES.

Спровођење наведене мере ће утицати да јавност буде боље информисана о стању животне средине. Обезбеђивањем пуне примене Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја у складу са захтевима Архуске конвенције и очувањем достигнутог нивоа остваривања права на

приступ информацијама се остварује једнак третман и исте могућности за све односно да свако има право да му буде саопштено да ли орган јавне власти поседује одређену информацију од јавног значаја, односно да ли му је она иначе доступна, да свако има право да му се информација од јавног значаја учини доступном тако што ће му се омогућити увид у документ који садржи информацију од јавног значаја, право на копију тог документа, као и право да му се, на захтев, копија документа упути поштом, факсом, електронском поштом или на други начин и да та права припадају свима под једнаким условима, без обзира на држављанство, пребивалиште, боравиште, односно седиште, или лично својство као што је раса, вероисповест, национална и етничка припадност, пол и слично.

Спровођењем наведене мере се не уводе организационе, управљачке или институционалне промене, и јавна управа има капацитете за спровођење ове мере, те није потребно извршити реструктурирање постојећег државног органа, односно другог субјекта јавног сектора. Наведена мера је у сагласности са важећим прописима, међународним споразумима, прописима ЕУ, захтевима ЕУ у домену информационог система, односно, ИНСПИРЕ или успостављањем националних прописа ради унапређивања сарадње са ЕЕА и усвојеним документима јавних политика и утиче на унапређење владавине права и безбедности. Спровођење ове мере на директан начин утицаће на одговорност и транспарентност рада јавне управе, јер гарантује једнообразност у поступању и једнаку доступност права на доступност информација у области животне средине свим грађанима Републике Србије.

Усклађивање националног законодавства са одредбама Архуске конвенције, као обезбеђивање пуне примене Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја у складу са захтевима Архуске конвенције утиче на унапређење животне средине и здравља становништва.

2) Мера 1.2.2. Мере које се односе на институционално уређење и надлежности од државног до локалног нивоa, као и учинак институција, развој капацитета и обуку.

Први корак би требало да буде даље повезивање свих кључних институција и заинтересованих страна на националном нивоу који би олакшали коришћење права на слободан приступ информацијама и дистрибуцију информација као и побољшање ефикасности надлежних органа јавне власти у домену остваривања права на слободан приступ информацијама и дистрибуције информација. Наведено ће се постићи спровођењем програма за развој капацитета ПИЈЗПЛ, у домену способности да обрађује захтеве и жалбе, као и да надгледа примену ЗСПИЈЗ, развојем и спровођење програма за развој капацитета и програма обуке намењених АЗЖСРС, МЗЖС и другим релевантним државним органима који се тичу њихове способности да обрађују захтеве за објављивање информација. Такође ће бити потребно направити ревизију статуса Агенције за заштиту животне средине, у контексту евентуалног креирања независне, регулаторне агенције, у складу са процесом интеграције у ЕУ и изазовима који из тог процеса проистичу. Осим тога потребно је урадити гар анализу у свим релевантним институцијама, као што су Агенција за заштиту животне средине, Министарство заштите животне средине, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности и јединице локалне самоуправе; то би помогло у реализацији напора усмерених на развој капацитета које спроводе те институције. Архус центар Крагујевац и други слични примери добре праксе су се показали ефикасним на плану дистрибуције информација о животној средини на локалном нивоу. Стога би требало стимулисати и наставити успостављање таквих локалних центара. Потребно је побољшавање ефикасности институција локалних власти у поступању при остваривању права на слободан приступ информацијама и у дистрибуцији информација. Наведено ће се постићи спровођењем гар анализе у локалним органима власти која се тиче њихове способности да решавају наведена питања и развојем и применом посебних програма обуке и програма усмерених на развој капацитета намењених институцијама локалних власти на основу гар анализе као и јасним дефинисањем тачака за контакт и одређивањем особа задужених да се баве остваривањем права јавности на слободан приступ информацијама и дистрибуцијом информација у свакој јединици локалне самоуправе. Неопходно је формирање „зелених савета” или сличних механизма у циљу размене мишљења и информисања о питањима која се тичу заштите животне средине на локалном нивоу у већини јединица локалне самоуправе. Ефикасност инспекцијских служби на локалном и националном нивоу што се тиче наметања механизма контроле који се односе на приступ информацијама, квалитет и учинак на плану и дистрибуције информација мора бити побољшана. Биће потребно увести ефикасан систем за узбуњивање којим би се дистрибуирале информације о непосредној опасности по здравље људи или животну средину и то углавном путем дефинисања

границе опасности и успостављања низа јасних процедура, рокова, видова комуникације, институција надлежних за праћење и дистрибуцију информација, као и успостављањем екстерних механизма контроле да би се обезбедило правилно функционисање система за узбуњивање и објективност података. Осим тога, биће потребно успоставити ефикасан систем праћења животне средине, чувања и ажурирања података и дистрибуције информација од управљача заштићених природних добара до локалних заједница и најшире јавности, што ће такође представљати ефикасан допринос праву јавности на слободан приступ информацијама. Потребно је побољшати и контролу еколошки прихватљивих производа на тржишту, као и објављивање информација о производима и развијање доступности јавности информација о еколошки прихватљивим производима односно еко-означавање кроз употребу дигиталних технологија. Од велике важности је и унапређивање активности на плану очувања животне средине у предузећима и индустрији (EMAS, ISO 14000). Диверсификација доступности информација и примене технологија за дисеминацију информација о животној средини из органа јавне управе на националном нивоу је неопходна. У том циљу је потребна израда студије доступности сетова информација о животној средини у односу на примењене технологије и алате и то: веб сајтови, веб приступне тачке, портали отворених података, портали е-управе, мобилне апликације, друштвене мреже, имејл упозорења, СМС упозорења, и др.

Спровођење наведене мере ће утицати на доступност стручне обуке и професионалног усавршавања запослених у надлежним органима јавне власти (ПИЈЗЗПЛ, АЗЖСРС, МЗЖС и другим релевантним органима јавне власти) као и на развој и примену посебних програма обуке и програма усмерених на развој капацитета намењених запослених у институцијама локалних власти, у домену остваривања права на слободан приступ информацијама и дистрибуције информација и програма усмерених на развој капацитета и програма обуке намењених инспекторатима на националном и локалном нивоу.

Спровођење изабране мере може утицати на тржиште рада и запошљавање, као и на услове за рад у смислу новоформираних радних места и потребама за додатним обукама запослених у служби ПИЈЗЗПЛ, АЗЖСРС, МЗЖС, и институцијама локалних власти у области животне средине. Самим тим ће спровођење наведене мере утицати на квалитет радних места.

Спровођењем поменуте мере се потенцијално уведе организационе и институционалне промене у смислу ревизије статуса Агенције за заштиту животне средине, у контексту евентуалног креирања независне, регулаторне агенције, формирања „зелених савета” и оснивања локалних центара за дистрибуцију информација из области животне средине.

Наведена мера је у сагласности са важећим прописима, међународним споразумима и усвојеним документима јавних политика.

Успостављањем ефикасног система за узбуњивање којим се дистрибуирају информације о непосредној опасности по здравље људи или животну средину и формирање „зелених савета” у циљу размене мишљења и информисања о питањима која се тичу заштите животне средине утиче на одговорност и транспарентност рада јавне управе јер ће се спровођењем наведене мере унапредити доступност информација о опасностима по животну средину и здравље становништва као и информисање и дискусија о еколошким питањима. Успостављање ефикасног система праћења животне средине, чувања и ажурирања података и дистрибуције информација од управљача заштићених природних добара до локалних заједница и најшире јавности такође ће утицати на унапређење одговорности и транспарентности рада јавне управе и на јачање капацитета заштићених подручја у смислу успостављања тачака за контакт и лица задужених да се баве остваривањем права јавности на слободан приступ информацијама и дистрибуцијом информација.

Наведена мера утиче на животну средину у смислу њеног унапређења а самим тим и на здравље људи и не представља ризик по животну средину и здравље људи.

Постојећа јавна управа ће требати да унапреди капацитете за спровођење изабране мере, укључујући и квалитет и квантитет расположивих капацитета.

Спровођење поменуте мере неће проузроковати додатне материјалне и нематеријалне трошкове грађанима, нити ће штетно утицати на било коју специфичну групу популације, јер је једини циљ поменуте мере повећање доступности информација о животној средини. На основу наведеног, може

се закључити да ће наведена мера утицати да јавност буде боље информисана о стању животне средине.

Такође, у циљу унапређења службе ПИЈЗПЈ, АЗЖСРС, МЗЖС и институција локалних власти у области животне средине, неопходно је сагледати постојеће стање у погледу простора, опреме и кадра за поступању при остваривању права на слободан приступ информацијама и у дистрибуцији информација, те обезбедити додатна улагања ради унапређења и постизања свих потребних услова и самим тим побољшања квалитета пружених услуга.

Изабрана мера може утицати на конкурентност привредних субјеката на домаћем и иностраном тржишту у смислу спровођења унапређења активности на плану очувања животне средине у предузећима и индустрији (EMAS, ISO 14000) и кроз еко-означавање кроз употребу дигиталних технологија.

3) Мера 1.2.3. Мера које се односи на успостављање ефикасног информационог система, PRTR и извештавање

Први корак би требало да буде даље унапређење, ажурирање и проширење националног регистра метаподатака који садржи детаљне информације о типу и обиму документације, сакупљеним подацима и подацима који се воде, институцијама надлежним за чување података, линковима ка документима и подацима доступним на Интернету, тачкама за контакт и процедурама за подношење захтева за добијање података који нису доступни на Интернету. Удружења и друга тела имају изражену потребу за базама података у којима би се налазиле информације о удружењима, законима, експертима, институцијама, новинарима, медијима и сектору привреде.

Једна од кључних активности би била даљи развој компоненти и потпуно успостављање националног информационог система о животној средини и националног регистра извора загађивања животне средине (РИЗЖС) у оквиру Агенције за заштиту животне средине и обезбеђивање пуног приступа деловима Националног информационог система и националног РИЗЖС путем Интернета који сада нису доступни, уз пуну доступност свих продуката на Интернет сајту и наменским порталима, у складу са европским и међународним захтевима. Национални регистар извора загађивања задовољава све потребе извештавања према PRTR протоколу и Е-PRTR директиви али потребно је напоменути да је неопходно унапређење истог због застарелости информационе технологије на чијој је основи креиран. Национални информациони систем треба даље развити те унапредити, првенствено кроз значајно побољшавање капацитета Агенције за заштиту животне средине да обезбеди управљање рачунарским ресурсима, управљање подацима, ефикасан унос података; то ће омогућити да систем провере података буде делотворнији и стимулирати употребу технологија базираних на ГИС-у у Националном информационом систему, чиме ће бити побољшано усклађивање различитих елемената унутар система и њихова интеграција са екстерним системима; тиме ће такође бити омогућен лакши приступ информацијама и анализа података и јачање веза са другим националним и међународним базама података и оквирима за размену података (као што су: EIONET, SEIS, Copernicus, EUROSTAT и INSPIRE).

Исто тако, важно је успоставити ефикасно извештавање и проток података кроз наведене међународне механизме и иницијативе. Осим тога, требало би даље побољшати проток информација ка Агенцији за заштиту животне средине и другим надлежним органима Републике Србије, као и национални систем за истраживање и праћење квалитета података. Унапређење мреже станица за праћење да би њима била покривена читава територија земље и да би било могуће пратити све релевантне елементе животне средине. Боље коришћење међународних индикатора биодиверзитета (на основу индикатора ЕЕА и оних наведених у КБР) за потребе праћења животне средине. Унапређење ефикасности истраживања и активности у области праћења везаних за стање на плану биолошке разноврсности и других елемената животне средине да би се постигао задовољавајући ниво систематичности и хармонизације, као и да би се постигао напредак у подношењу извештаја надлежним институцијама. Као што је дефинисано у националним законима (Закон о изменама и допунама ЗЗЖС), локалне РИЗЖС треба да воде и унапређују све јединице локалне самоуправе, али њихов однос и усклађивање са националним РИЗЖС треба да буду јасно дефинисани. Такође ће бити неопходно побољшати вођење података, регистара, дистрибуцију информација и извештавање у свим јединицама локалне самоуправе, као и активну дистрибуцију информација о животној средини које

приватна и јавна предузећа чине доступним јавности. То се може постићи увођењем одговарајућих подстицајних механизма (на пример, кроз пореске олакшице, еко-обележавање и еко-ревизија) што би мотивисало приватна и јавна предузећа да јавности активно дистрибуирају информације које се тичу животне средине. Неопходно је такође унапредити доступност релевантних докумената путем објављивања на Интернету, у машински читљивом, индексаном формату, као што су национални закони који се тичу животне средине, релевантни стратешки документи, планови, програми, споразуми, сви међународни уговори, конвенције и други релевантни међународни документи (укључујући и законодавство ЕУ), сви извештаји и информације о поступању државних органа у домену животне средине, сви битни детаљи који се тичу формулисања важних предлога политике заштите животне средине. Базе података које садрже релевантне документе треба да буду систематски осмишљене и презентоване, описане одговарајућим скуповима метаподатака, редовно ажуриране, лаке за коришћење, као и да садрже одговарајуће референце за валидацију података. Потребно је обезбедити да органи јавне власти редовно објављују информаторе који садрже најважније детаље о њиховим активностима. Агенција редовно израђује и објављује годишње извештаје о стању животне средине од свог оснивања, које усваја Влада Републике Србије и неопходно је спровести валидацију и верификацију свих података који се објављују у тим извештајима о животној средини. АЗЖСРС треба да настави да редовно израђује и објављује годишње извештаје о стању животне средине. Јединице локалне самоуправе треба редовно да објављују извештај о животној средини. Унапређење доступности информација о животној средини кроз примену нових концепата и извора података је неопходно и то тако што ће се побољшати доступност и квалитет података о животној средини, применом предности информационих технологија, кроз интеграцију и интероперабилност података из концепта великих података („big data”), укључујући, али не ограничавајући се на, сателитске податке, даљинско осматрање, податке из „грађанског” мониторинга и податке из других комплементарних извора. Ово би олакшало праћење животне средине, правовременост, отвореност и просторно-временску покривеност података те њихову економичност, откривање трендова, поновне анализе, прогнозе, пројекције и мултидисциплинарни анализу. Обезбеђивање и алокација адекватних ресурса (финансијских и људских) за израду, развој и континуално одржавање и унапређивање електронских алата у контексту спровођења првог стуба Архуске конвенције је од изузетне важности. АЗЖСРС и МЗЖС треба да обезбеде стабилно и одрживо финансирање ради развоја нових и унапређења и надоградње постојећих електронских информационих алата за подршку имплементацији Конвенције користећи најбоље доступне најсавременије дигиталне технологије. На овај начин би дошло до смањења административног оптерећења посебно у смислу обраде захтева за информацијама и последично побољшане ефикасности.

У циљу спровођења ове мере неопходно је повећати квалитет и квантитет расположивих капацитета у АЗЖСРС и МЗЖС, али није потребно извршити реструктурирање постојећег државног органа, односно другог субјекта јавног сектора (нпр. проширење, укидање, промене функција, односно хијерархије) већ је потребно унапређење техничких и људских капацитета у циљу унапређења функционисања националног регистра метаподатака, Националног информационог система и националног РИЗЖС.

Побољшање протока података ка АЗЖСРС и другим надлежним органима власти што ће се постићи, између осталог, и унапређењем капацитета АЗЖСРС, утицаће на одговорност и транспарентност рада јавне управе.

Наведена мера ће утицати на тражњу за радном снагом и олакшава отварање нових радних места.

Побољшање доступности свих релевантних докумената на Интернету, у машински читљивом, индексаном формату, обезбеђивање редовног објављивања извештаја и успостављање ефикасног система за извештавање о стању животне средине утицаће да јавност буде боље информисана о стању животне средине.

Наведена мера је у сагласности са важећим прописима, међународним споразумима и усвојеним документима јавних политика јер утиче на потпуно успостављање Националног информационог система и националног РИЗЖС у оквиру АЗЖСРС уз пуну доступност свих продуката на Интернет сајту и наменским порталима, у складу са европским и међународним захтевима.

Унапређење функционисања Националног информационог система и националног РИЗЖС, успостављање ефикасног система провере података и установљивање и унапређивање РИЗЖС у свим јединицама локалне самоуправе и унапређивање вођења података, дистрибуције информација и извештавања у јединицама локалне самоуправе утицаће на отварање нових радних места, доступност стручне обуке и професионално усавршавање запослених.

Унапређење доступности информација о животној средини кроз примену нових концепата и извора података и унапређење националног систем за истраживање и праћење квалитета података олакшава реструктурисање, прилагођавање промени и употребу технолошких иновација на радном месту.

Наведена мера ће утицати на образовање, стручну обуку, професионално усавршавање и мобилност запослених.

Наведена мера утиче на животну средину у смислу њеног унапређења а такође и на здравље људи и не представља ризик по животну средину и здравље људи.

Побољшање активне дистрибуције информација које се тичу животне средине од стране приватних и јавних предузећа што се може постићи увођењем одговарајућих подстицајних механизма (на пример, кроз пореске олакшице, еко-обележавање и еко-ревизија) што би мотивисало приватна и јавна предузећа да јавности активно дистрибуирају информације које се тичу животне средине може утицати на конкурентност привредних субјеката на домаћем и иностраном тржишту (укључујући и ефекте на конкурентност цена).

Обезбеђивање и алокација адекватних ресурса (финансијских и људских) за израду, развој и континуално одржавање и унапређивање електронских алата у контексту спровођења првог стуба Архуске конвенције може имати одређене финансијске импликације.

4) Мера 1.2.4. Мере које се односе на развијање свести

Програми усмерени на развијање свести и активности које се тичу одредаба првог стуба Архуске конвенције и Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја треба да се спроводе и када су намењени најширој јавности и када се односе на органе јавне власти. Треба побољшати свест јавности о њеном праву на слободан приступ информацијама, као и о процедурама за добијање информација. Такође треба развијати свест јавности о националним оквирима за еко-обележавање, обележавање органске хране, еко-ревизију и системе сертификације.

Спровођење поменуте мере неће проузроковати додатне материјалне и нематеријалне трошкове грађанима, нити ће штетно утицати на било коју специфичну групу популације.

Спровођење поменуте мере неће утицати на тржиште рада и запошљавање, као и на услове за рад, и њено спровођење не доводи до директне или индиректне дискриминације различитих категорија лица. Такође, спровођење поменуте мере не би могло да утиче на цене роба и услуга и животни стандард становништва, нити би њеном реализацијом могао да се очекује позитиван утицај на промену социјалне ситуације у неком одређеном подручју.

Спровођењем поменуте мере не уводе се директно организационе, управљачке или институционалне промене, У циљу спровођења ове мере неопходно је повећати квалитет и квантитет расположивих капацитета у МЗЖС и служби ПИЈЗЗПЈ, али није потребно извршити реструктурирање постојећег државног органа, односно другог субјекта јавног сектора (нпр. проширење, укидање, промене функција, односно хијерархије). Наведена мера је у сагласности са важећим прописима, међународним споразумима и усвојеним документима јавних политика и не утиче на владавину права и безбедност. Поред тога она утиче на одговорност и транспарентност рада јавне управе пре свега јер ће допринети спровођењу програма усмерених на развијање свести о одредабама првог стуба Архуске конвенције и Закона о слободном приступу информацијама тако да ће се повећати број грађана који ће бити упознати са правом на доступност информација о животној средини које поседују органи јавне власти и процедурама за добијање информација.

Наведена мера ће утицати на боље информисање о стању животне средине јер ће утицати на повећање процента опште популације која је у довољној мери упозната са правом на слободан приступ информацијама и процедурама за добијање информација.

Унапређење свести јавности о националним оквирима еко-обележавања, еко-контроле и обележавања органске хране и системима сертификације може утицати на конкурентност привредних субјеката на домаћем и иностраном тржишту (укључујући и ефекте на конкурентност цена).

Наведена мера може утицати на образовање, стручну обуку, професионално усавршавање и мобилност запослених и отварање нових радних места задужених за издавање информација о животној средини.

Боље информисање о стању животне средине ће утицати на унапређење квалитета животне средине и на побољшање здравља људи.

Главне институције за спровођење описаних мера су: Министарство заштите животне средине, Агенција за заштиту животне средине, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности и јединице локалне самоуправе. Ефикасна имплементација ће захтевати активно ангажовање великог броја заинтересованих страна, као што су Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Министарство државне управе и локалне самоуправе Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Министарство културе и информисања, Министарство здравља, Министарство одбране, Министарство финансија, Институт за јавно здравље Републике Србије „Др Милан Јовановић Батут”, Завод за заштиту природе Србије, Републички завод за статистику, Републички хидрометеоролошки завод, Канцеларија за информационе технологије и електронску управу, Институт за стандардизацију Србије, Акредитационо тело Србије, Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије, Народна скупштина, Стална конференција градова и општина, уз научно-истраживачке институције и институције за праћење, управљаче заштићених природних добара, удружења које се баве заштитом животне средине и медије.

3. Посебан циљ.1.3: Имплементација другог стуба Архуске конвенције - Учесће јавности у доношењу одлука у питањима животне средине

Да би се обезбедила примена Архуске конвенције у домену учешћа јавности и обезбедило делотворно и ефикасно учешће јавности потребно је предузети следеће мере:

1) Мера 1.3.1: Усклађивање закона, процедура и праксе учешћа јавности у доношењу одлука у питањима животне средине

Ова мера је превентивно регулаторног карактера, тиче се унапређења правног оквира, процедура у пракси у раду органа јавних власти и других заинтересованих актера. Унапређење правног оквира, како би се обезбедила примена Архуске конвенције и доследно остваривање циљева, подразумева стварање правног оквира који омогућава примену Архуске конвенције, а истовремено и усклађивање са постојећим правним тековинама Европске уније у овој области. Кључна интервенција неопходна је у два сегмента:

Унапређење прописа који регулишу поступак процене утицаја на животну средину и стратешке процене утицаја на животну средину и усвајање одговарајућих подзаконских аката;

Хоризонтално усклађивање прописа у области процене утицаја на животну средину са прописима у другим областима, посебно у области планирања и изградње.

Изменама Закона о државној управи и усвајањем Закона о планском систему значајно је унапређен правни оквир за учеће јавности у процесима доношења прописа, планова и стратегија те је у овом домену потребно унапредити праксу примене ових прописа која је на незавидно лошем нивоу.

Унапређење прописа у области процене утицаја подразумева измену постојећих закона и подзаконских аката. Позитивна околност која се односи на ову меру је та што је измена прописа већ иницирана и спроведена је јавна расправа о Закону о процени утицаја и Закону о стратешкој процени утицаја, што ће свакако олакшати примену ове мере. Такође, у области процене утицаја подзаконски акти већ постоје те их је потребно унапредити, будући да су усвојени још 2005. године и садрже решења која су прилично застарела и не омогућавају доследну примену Архуске конвенције. Када је у питању Закон о стратешкој процени утицаја неопходно је изградити и подзаконски акт који уређује поступак учешћа јавности, а који у овом тренутку не постоји. Активност која би неопходно требало да предстоји усвајању закона и подзаконских аката јесте анализа ефеката досадашње примене

прописа, која је неходна као би се на објективан начин уочили и разморити проблеми у примени који су се нагомили током више од деценије примене закона. Измена закона обухватила би и уређење процедура прекограничних консултација али је потребно начинити и корак више те изградити јасна упутства за спровођење консултација у прекограничном контексту. Остваривање права на учешће у процесу доношења одлука, која гарантује Архуска конвенција, значајно је отежано лошим и застарелим начином информисања јавности о поступцима доношења одлука, правима која припадницима јавности припадају и начинима како да право на учешће остваре. Те проблеме у значајној мери би отклонила израда централне онлајн базе података, односно портала за благовремено и потпуно обавештавање јавности о поступцима и исходима поступака процене утицаја на животну средину. Како би се унапредила комуникација између доносилаца одлука и заинтересоване јавности потребно је изградити регистар заинтересоване јавности, као интерактивну базу података о заинтересованим појединцима и правним лицима која имају интерес за учешће у поступцима процене утицаја. На тај начин би и обавештавање заинтересоване јавности било значајно олакшано. Потребно је створити услове за учешће представника удружења, привреде, локалне самоуправе и академске заједнице у континуираном дијалогу са кључним доносиоцима одлука, али и на међународним састанцима где се разматрају питања од значаја за учешће јавности у доношењу одлука о питањима животне средине. Са тим у вези потребно је континуирано подржавати регионалну сарадњу владиних и невладиних актера. Ефекти учешћа јавности би требало да буду предмет континуиране анализе као би се уочили позитивни ефекти и недостаци које је потребно отклонити.

Предности наведених мера су вишеструке. Наиме, унапређење правног оквира би допринело правној сигурности свих актера, позитивно утицало на процес приступања Републике Србије Европској унији и испуњавање међународних обавеза. Потенцијалне слабости односе се на могуће изазове јавне управе да обезбеди доследно спровођење унапређених прописа.

Финансијски ефекти ове мере су минимални. Будући да се претежно ради о редовним законодавним активностима утицај на буџет је минималан. Трошкови који настали спровођењем мера унапређења комуникације путем ИТ алата и израде аналитичких докумената су минимални и могли би се подмирити из донаторских средстава.

Сама имплементација мера нема економске ефекте на привреду. Међутим, ефекти примене мера имали би дугорочно позитиван ефекат на привреду јер доприносе правној сигурности, јаснијим процедурама и јачању конкурентности домаће привреде на ЕУ тржишту где су стандарди заштите животне средине изузетно високи у односу на прилике у Републици Србији. Регулаторна реформа, која би унапредила утицај јавности на исходе одлука у животној средини посебно би позитивно утицала на квалитет студија процене утицаја на животну средину. То би, истина, могло да повећа трошкове инвестиција, због захтева заштите животне средине. Али, ови ефекти се могу посматрати као трошак за привреду само ако се прихвати становиште да је непоштовање стандарда заштите животне средине легитиман начин за смањење инвестиционих трошкова. Регулаторна реформа која је овде предложена не ствара нове обавезе за привреду већ само унапређује примену постојећих стандарда.

Социјални ефекти мера су позитивни јер омогућавају унапређење остваривања права на учешће различитим актерима који се налазе у неравноправном положају – становници удаљених крајева, неразвијених подручја или подручја која су под великим притиском због интензивних привредних активности и експлоатације минералних и природних ресурса. Свим овим категоријама би предложене мере повећале могућност учешћа у процесу доношења одлука. Нису уочени негативни ефекти на родну равноправност и рањиве групе. Учесће у процесу доношења одлука би применом наведених мера било значајно лакше онима који имају приступ информационим технологијама те је неопходно водити рачуна и о оним категоријама становништва које се не информишу и не комуницирају преко интернета.

Анализа ефеката на управљање је вишеструко позитивна јер предложене мере унапређују владавину права и правну сигурност и доприносе ефикасности рада јавне управе. Могуће је да би примена ових мера у кратком року представљала изазов за јавну управу чији капацитети су слаби, што се може компензовати применом мера јачања капацитета. Такође, измена прописа би вероватно подразумевала

и повећање броја запослених на пословима заштите животне средине што повећава трошкове буџета али је истовремено и неопходно.

Ефекати предвиђених мера на животну средину су вишеструко позитивни јер у средњем и дужем року могу да резултирају значајним унапређењем система заштите животне средине, посебно у домену превенције. Негативни ефекти по животну средину нису уочени.

2) Мера 1.3.2: Унапређење капацитета, неформално образовање и тренинзи за органе јавне власти, удружења и медије

Унапређење капацитета јавне управе кроз неформално образовање, обуке и тренинге неопходно је како би органи јавних власти могли да спроводе прописе. Архуска конвенција је и даље у извесној мери занемарена и представља непознаницу за органе власти, посебно на локалном ниову. Због тога је потребно изградити Програм обуке јавних службеника за практичну примену Архуске конвенције у домену учешћа јавности са радним материјалима и спроводити континуирану обуку, која би обухватила и обуке за примену прописа чије усвајање је предложено мером 2.1.1. Поред јавних службеника обуке су неопходне и удружењима, медијима и привреди. Архуска конвенција се константно унапређује кроз праксу Комитета за усаглашавање са Архуском конвенцијом, усвајање нових одлука на састанцима страна потписница, израду смерница и водича за добру праксу. Због тога је потребно да се ови материјали учине доступни на српском језику и актерима у Србији, односно, да се кључни документи и смернице преведу на српски језик и објаве. Такође је потребно да се израде приручници за примену Закона о ПУЖС и СПУЖС и то тако да приручници и одговарајуће обуке буду доступни у раној фази примене нових прописа. Посебан значај за остваривање права на учешће у процесу доношења одлука има благовремено укључивање јавности због чега је потребно изградити смернице за рано укључивање и идентификовање заинтересоване јавности за органе надлежне за заштиту животне средине и привреду. Удружења која имају искуства у примени Архуске конвенције требало би подржати у реализацији обука и едукативних курсева у вези учешћа јавности за цивилни сектор, заинтересоване грађане и медије.

Унапређење капацитета управе, цивилног сектора и других актера има претежно позитивне ефекте на спровођење Архуске конвенције. Потенцијалне слабости могу се односити на квалитет обука и програма едукације због чега је потребно утврдити јасне критеријуме и услове за оне који би пружали ову врсту услуга. Финансијски ефекти су незнатни будући да се ради о активностима које не захтевају значајна финансијска средства а могуће их је финансирати из донација. Ефекти на привреду нису оучени осим што би и привреда могла да има корист од приступама обукама, а, са друге стране, добро обучена администрација би ефикасније пружала услуге привредним субјектима. Социјални ефекти могу бити позитивни а негативни ефекти по друштво нису уочени. Утицај на животну средину је позитиван јер спровођење мере дугорочно доприноси јачању капацитета за заштиту животне средине. Потрошња материјалних ресурса за реализацију едукативних активности је минимална а може се додатно умањити употребом информационих технологија и дистрибуцијом образовних материјала у дигиталном формату.

3) Мера 1.3.3: Унапређење формалног система образовања за подстицање учешћа јавности у доношењу одлука у питањима животне средине

Дугорочни позитивни ефекти примене Архуске конвенције могу се очекивати тек ако се са едукацијом започне у раној фази, у основним и средњим школама. Због тога је предложена мера унапређења наставног плана и програма предмета „Грађанско васпитање“ и увођења Архуске конвенције у формални систем образовања. На тај начин би се знања о демократском процесу одлучивања о питањима животне средине приближила деци и младима, што би позитивно утицало на друштво које би било одговорније према животној средини али и својим грађанским правима. Дугорочно ова би мера доприносила развоју демократског и плуралистичког друштва и имала вишеструке позитивне социјалне ефекте. Са друге стране, финансијски ефекти ове мере се процењују као минимални. Ефекти по привреду и животну средину нису уочени а генерално могу бити само позитивни.

4) Мера 1.3.4: Развијање јавне свести о значају примене Архуске конвенције у Републици Србији

Континуирано развијање јавне свести о значају примене Архуске конвенције у Републици Србији неопходна је мера која подржава остварење свих претходно наведених мера и омогућава транзицију власништва (local ownership) вредности и циљева Архуске конвенције на целокупно друштво у Србији. Позитивни ефекти примене Стратегије нису ни оствариви уколико не постоји стално ангажовање на развијању јавне свести. Ова мера се остварује кроз подршку удружењима које се баве заштитом животне средине, подршку јавним кампањама и кампањама јавног заговарања, те развојем и дистрибуцијом информативних садржаја намењених јавности о процедурама за учешће путем једноставних и разумљивих средстава комуникације. Потенцијал ове мере је у томе што омогућава приступ информацијама о правима која обезбеђује Архуска конвенција широким слојевима становништва. Потенцијала слабост се може огледати у незадовољавајућем квалитету кампања или пројеката удружења и ризицима злоупотреба приликом додела средстава. Слабости се могу отклонити јасним и транспарентним критеријумима и процедурама за доделу средстава, високим квалитетом мониторинга и евалуације, те укључивањем стручног кадра у процес селекције, мониторинга и евалуације. Ова мера има минималне финансијске ефекте јер подразумева издатке из буџета за пројекте и кампање. Међутим, и у овом случају могуће је користити међународне донације као изворе финансирања. Без обзира на ту могућност важно је да држава редовно обезбеђује средства за подршку раду удружења која промовишу примену Архуске конвенције. Социјални ефекти могу бити само позитивни, посебно уколико се обезбеди да пројектне активности допру и до удаљених и сиромашнијих подручја. Негативних ефеката по животну средину ове мере нема или су незнатни.

Главне институције за спровођење описаних мера су: Министарство заштите животне средине, Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, јединице локалне самоуправе, министарство у чијем делокругу је сарадња са цивилним друштвом, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Министарство просвете, Завод за унапређење образовања и васпитања, Републички секретаријат за јавне политике. Кључни партнери и донатори су: удружења која се баве заштитом животне средине, академске институције (факултети, научни институти), професионална и струковна удружења, радници у просвети и њихова удружења, Стална конференција градова и општина, Организација за европску безбедност и сарадњу, Програм Уједињених нација за развој, Економска комисија Уједињених нација за Европу, Делегација Европске уније у Републици Србији и други билатерални донатори и међународни партнери.

4. За постизање посебног циља 1.4.: Имплементација Трећег стуба Архуске конвенције – Правна заштита у питањима животне средине потребно је предузети следеће мере:

1) Мера 1.4.1 Усклађивање терминологије, закона и процедура са Архуском конвенцијом и релевантним одредбама законодавства ЕУ

Усклађивање терминологије са Архуском конвенцијом и релевантним одредбама законодавства ЕУ, која би била коришћена у целом правном систему (исте дефиниције са истим значењем). Пре свега је потребно применити прецизно одређену терминологију из Архуске конвенције у целом правном систему Републике Србије: т.ј. иста терминологија би се примењивала и у „хоризонталним” и у „секторским” законима. Овај захтев се пре свега односи на утврђивање прецизних и усклађених дефиниција „јавности” и „заинтересоване јавности”, као и других дефиниција од значаја за правну заштиту у области животне средине. Носилац ове активности је Министарство заштите животне средине, у сарадњи са удружењима и регионалним Архус центрима. За реализацију ове активности нису потребна додатна финансијска средства, с обзиром да ће је спроводити запослени у оквиру својих редовних активности

Израда прописа којима би били успостављени одговарајући механизми који би допринели уклањању или смањењу финансијских и других баријера остваривању права на правну заштиту. Неопходно је детаљно анализирати све законе који се тичу животне средине, а тренутно су на снази, да би се обезбедила стандардна методологија потребна да би захтеви из Архуске конвенције били инкорпорирани широм Републике Србије. Неопходне су измене свих релевантних закона како би: јавност и заинтересована јавност биле ослобођене свих трошкова (такси) који се односе на њихово учешће у управним и судским поступцима чији је предмет остваривање правне заштите у питањима

животне средине и учешће јавности у доношењу одлука; се обезбедила финансијска (и друга) подршка институционалним механизмима правне помоћи. Неопходно је усвојити планове за уношење измена и допуна у све законе који се тичу животне средине, као и одговарајуће правне основе за успостављање механизма који би допринели смањењу финансијских и других баријера остваривању права на правну заштиту у складу са Архуском конвенцијом. Тиме ће се утицати на животну средину у смислу њеног унапређења а самим тим и на здравље људи јер ће олакшати вођење управних у судских поступака, који имају за циљ на заштиту животне средине, већем броју удружења и појединаца. Потребно је спровести додатне анализе трошкова у поступцима за остваривање права на правну заштиту. Ти механизми треба да буду успостављени тако да функционишу у сарадњи са Повереником за информације од јавног значаја и заштиту података о личности. Тиме би се допринело и јачању постојећих и оснивању нових Архус центара у Републици Србији и пружила подршка јачању капацитета удружења и високообразовних институција.

Носиоци активности су МЗЖС и Министарство правде, у сарадњи са другим релевантним министарствима и органима јавне власти, удружењима, регионалним Архус центрима. За реализацију ове активности нису потребна додатна финансијска средства, с обзиром да ће је спроводити запослени у оквиру својих редовних активности

Неопходно је успостављање система за праћење усаглашености са Архуском конвенцијом које ће се реализовати успостављањем и обезбеђивањем одрживости система за праћење, прикупљањем, провером и обезбеђивањем поузданости и објављивањем податка на оперативној интернет страници, као и кроз објављивање извештаја о праћењу усаглашености са Архуском конвенцијом. Основна сврха овог система је праћење прописа који се тичу животне средине (и других прописа који представљају потпору њиховом спровођењу). Такође, то је и праћење практичне имплементације прописа који се тичу животне средине (на државном, покрајинском и нивоу ЛВ). Носилац ове активности је МЗЖС у сарадњи са удружењима, регионалним Архус центрима, органима територијалне аутономије и јединица локалне самоуправе. За реализацију ове активности нису потребна додатна финансијска средства, с обзиром да ће је спроводити запослени у оквиру својих редовних активности

Извршити измене и допуне Закона о облигационим односима и Закона о основама својинско- правних односа како би се осигурало учешће заинтересоване јавности као странке у грађанском поступку. У том циљу неопходно је формирање Радне групе која би прпремила нацрте измена и допуна Закона о облигационим односима и Закона о основама својинско- правних односа. Наведеном активношћу ће се допринети побољшању заштите животне средине. Носилац активности јесте Министарство правде и друга релевантна министарства, у сарадњи са удружењима, НС, Адвокатскома комором Србије. За реализацију ове активности нису потребна додатна финансијска средства, спроводе запослени у оквиру својих редовних активности.

Неопходно је изменити и поштрити казнену политику по питању кршења права из области животне средине У све законе који се тичу животне средине је потребно уградити посебне мере да би се пропусти или кршење права изложених у Архуској конвенцији предупредили или свели на најмању могућу меру. Носилац активности МЗЖС и МП. Реализацијом наведене активности ће се утицати на унапређење владавине права и заштите животне средине. За реализацију ове активности нису потребна додатна финансијска средства, спроводе запослени у оквиру својих редовних активности.

Неопходно је увођење еколошког права у материју за полагање правосудног испита и као обавезан предмет на правним факултетима. Реализација ове активности обезбедиће се кроз измене и допуне релевантних закона. Носилац активности МЗЖС, МП, МПНТР, Правни факултет. За реализацију ове активности нису потребна додатна финансијска средства, спроводе запослени у оквиру својих редовних активности. Спровођење поменуте мере ће утицати на образовање и представника правосуђа о области животне средине а самим тим и на владавину права и унапређење заштите животне средине.

2) Мера 1.4.2 Мере које се односе на институционално-организационо уређење, као и учинак институција, развој капацитета и обуку

Неопходно је успоставити институционални механизам помоћи којим се обезбеђује размена информација у вези са Архуском конвенцијом на националном нивоу. Сврха овог механизма је пре

свега да ће се користити ради процене усклађености свих нацрта закона из области животне средине и подзаконских аката са одредбама Архуске конвенције и давања мишљења о нацртима пре процедуре усвајања. Сврха ове активности је уклањање или смањење финансијских и других баријера у остваривању права на правну заштиту, рад у сарадњи са Повереником за информације од јавног значаја и заштиту података о личности., реализација активности на свим нивоима (државном, покрајинском и ЛС). Ова активност допринеће јачању регионалних Архус центара и одговарајућих капацитета удружења и високошколских институција. Носилац ове активности је Министарство заштите животне средине, друга релевантна министарства, ЛВ, удружења, високошколске институције. Ова активност обухвата и израду смерница за успостављање институционалних механизма помоћи, функционисање и доступност информација на интернет сајтовима. За реализацију ове активности нису потребна финансијска средства имајући у виду да механизам чине запослени у министарству надлежном за послове животне средине и у другим заинтересованим министарствима и државним институцијама, независни експерти, представници удружења и других заинтересованих страна.

Примена помоћних алата који обезбеђују ефективну и ефикасну примену Архуске конвенције, националних закона и подзаконских аката подразумева и израду приручника о примерима добре праксе остваривања правне заштите у области животне средине који је лак за коришћење. Реализација ове активности допринеће дистрибуцији практичних информација: о гарантованим правима; о коришћењу механизма помоћи за остваривање гарантованих права; применљивости и доступности на целој територији Републике Србије (државном, покрајинском и нивоу ЛС). Овај приручник треба објавити како у штампаном издању, тако и да буде доступан у електронској форми. То подразумева дистрибуцију приручника (задовољавајући број примерака) у ЛС и објављивање на сајтовима. Такође, неопходно је и организовање програма обуке за надлежне органе и организације. За реализацију ове активности потребно је обезбедити додатна финансијска средства за израду и штампање приручника из буџета Републике Србије.

Неопходно је унапређење свести, како најшире јавности, тако органа власти (нарочито на локалном нивоу и на свим нивоима у судству и тужилаштву) и инспектора заштите животне средине о одредбама Архуске конвенције и свих аспеката права на правну заштиту уграђених у законе из домена животне средине. У том циљу неопходно је да носиоци ове активности (МЗЖС, ПИЈЗПЈЛ, Правосудна академија) у сарадњи са заинтересованим органима и организацијама (локалне власти, АП, ДВТ, удружења, регионални Архус центри, државни информативни медији), израде и објаве План за спровођење програма и активности. У том контексту неопходно је да све информације буду лако доступне, како у погледу броја одржаних обука, тако и широког оглашавања наступајућих догађаја. Праћење реализације програма и активности вршиће се преко периодичних извештаја који се усвајају, редовно објављују и широко дистрибуирају. За реализацију ове активности неопходно је обезбедити потребна међународна (ЕУ или донације) и финансијска средства у оквиру органа и организација које су носиоци активности.

Обезбедити пуну примену Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја у складу са захтевима Архуске конвенције и сачувати достигнути ниво остваривања права на приступ информацијама. Потребно је обезбедити доступности информација о захтевима садржаним у Архуској конвенцији, а односе се на остваривање права на правну заштиту и о одговарајућим прописима у Републици Србији путем званичног сајта на Интернету и Интернет страницама удружења. Реализација ове активности подразумева успостављен сајт који је организован на рационалан начин и лак за коришћење, који се редовно ажурира и на њему објављују комплетне, поуздане, лако доступне и разумљиве информације. С обзиром да је носилац ове активности МЗЖС у сарадњи са удружењима и регионални Архус центри нису потребна додатна буџетска финансијска средства, с обзиром да их спроводе запослени у оквиру својих редовних активности

Обезбеђивање права на правну заштиту у питањима животне средине захтева успостављање специјализованих одељења у судовима за предмете из области животне средине. Такође, неопходно је формирање базе података еколошких предмета и увезивање са пресудама Европског суда за људска права које се односе на животну средину. Ова активност реализоваће се кроз спровођење одговарајућих обука и програма за судије и стручне сараднике усмерених на стицање знања везаних за еколошке случајеве. За реализацију успостављања специјализованих одељења у судовима за

предмете из области животне средине је потребно извршити реорганизацију система уређења судова. Такође, у том циљу неопходно је размотрити могућност увођења „зелених судова” кроз израду анализе могућности успостављања „зелених судова” којом ће се размотрити оправданост основања, циљ, функционисање, укључујући институционалну организованост. Показатељ ове мере је оснивање Зеленог суда. Носилац свих ових активности је Правосудна академија, МП у сарадњи са ВСС, ДВТ, МЗЖС, међународне организације у области животне средине. Имајући у виду да је у питању дугорочна мера, односно активност за њихову реализацију неопходно је обезбедити финансијска средства. вероватно после 2025. г. Потребно је кроз посебан пројекат проценити могућности и потребе у вези са радом „зелених судова“.

Ефикасно институционално организовање захтева формирање мултисекторског радног тела које ће надгледати и синхронизовати рад свих заинтересованих страна (надлежних министарства и других органа јавне власти, инспектора заштите животне средине, судова, тужилаштва, Повереника, Заштитника грађана, удружења, архус центара) у циљу примене Архуске конвенције у појединим случајевима и уопште у РС. То подразумева да је у оквиру функционисања овог тела неопходно, приоритетно обезбедити механизме да ово тело на адекватан начин остварује координацију свих заинтересованих страна како би се на ефективан начин вршило уједињено праћење и обезбеђивање резултата рада свих заинтересованих страна. За реализацију ове активности нису потребна додатна финансијска средства, спроводе запослени у оквиру својих редовних активности

Увођење специјализације судија основних и прекршајних судова, тужилаца и заменика основних јавних тужилаца и обавезне едукације специјализованих судија и тужилаца у области животне средине. Унапређивање институционалне организованости судова захтева и неопходно спровођење одговарајућих обука и програма за судије и стручне сараднике усмерених на стицање знања везаних за еколошке случајеве. То подразумева и увођење специјализације судија основних и прекршајних судова, тужилаца и заменика основних јавних тужилаца и обавезну едукацију специјализованих судија и тужилаца у области животне средине. Такође, активност обухвата и разматрање могућности да се еколошко право уведе у почетну обуку као редовна обука за академце, будуће судије и тужиоце. Носилац свих ових активности је Правосудна академија, МП у сарадњи са ВСС, ДВТ, МЗЖС, међународне организације у области животне средине. Показатељ реализације ове активности је број обука судија и тужилаца у области животне средине. Имајући у виду да су у питању дугорочне мере, односно активности, за њихову реализацију неопходно је обезбедити финансијска средства за спровођење обука и програма за судије и стручне сараднике у судовима (ЕУ фондови или донације) и средства органа и организација који спроводе обуке.

Неопходно је јачање капацитета инспекцијског надзора у области заштите животне. Реализација ове активности резултираће повећањем броја инспектора заштите животне средине. Предуслов за наведену активност је да средства прикупљена на основу еколошких такси и еколошких казни буду враћена у наменске токове што ће допринети набавци опреме и обезбеђивању других материјалних средстава за рад инспектора заштите животне и повећању броја њиховог броја. Носилац ове активности је МЗЖС и Министарство финансија, у сарадњи са ЛВ, АП. Неопходно је обезбедити финансијска и материјална средства за рад инспектора (МЗЖС, АП, ЈЛС). Обим средстава зависи од броја инспектора и могућности њиховог запослења. Јачање капацитета инспекцијског надзора у области заштите животне ће унапредити владавину права и безбедност. Такође ће спровођење наведене мере утицати на унапређење заштите животне средине и здравља људи.

Јачање капацитета Архус центара у ширењу информација о приступу судским и управним поступцима и подизању свести јавности о томе како остварити правну заштиту у питањима животне средине. Реализација ове активности захтева обезбеђивање финансијских и материјалних средстава за рад Архус центара и спровођење програма обуке за запослене у Архус центрима. Носилац ове активности је МЗЖС и Министарство финансија, у сарадњи са заинтересованим странама (Међународне организације у области животне средине, ЛВ, АП ЛВ, АП). У том циљу неопходно је изградити Програме обуке за запослене у Архус центрима. Имајући у виду да су у питању дугорочне мере, односно активности, за њихову реализацију неопходно је обезбедити финансијска и материјална средства за рад Архус центара (ЕУ фондови/донације) и националних извора средстава.

5. Анализа предности, слабости, могућности и опасности спровођења мера из Акционог плана за спровођење Стратегије за примену Архуске конвенције у Републици Србији

► Предности

- У неким областима, примена Акционог плана за спровођење Стратегије за примену Архуске конвенције (у даљем тексту: Акциони план) је отпочела нешто пре потврђивања Архуске конвенције; притом је приоритет да се настави са применом добре праксе која даје резултате и да се она прошири на све нивое у држави.
- У постојеће стратешке политичке документе су већ уграђени многи циљеви релевантни за Архуску конвенцију.
- Постојећи закони и прописи из области заштите животне средине и ГМО представљају добру основу за даље усклађивање са захтевима Архуске конвенције.
- Основана је Агенција за заштиту животне средине, преко које се остварује редовна сарадња са EIONET-ом и ЕЕА пре приступања Европској унији што пружа могућности да се изучи пракса ЕУ и да се упозна са захтевима ЕУ.
- Успостављен је национални регистар метаподатака за информације о животној средини - Екорегистар.
- Постоји група добро образованих стручњака за заштиту животне средине који су посвећени свом позиву.
- Именован је Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, његова канцеларија постаје све ефикаснија у свом раду.
- Успостављен је Повереник за заштиту равноправности.
- Успостављен је судски систем и омогућено одвијање адекватног поступка за остваривање права на правну заштиту.
- Израђени су приручници за остваривање правне заштите у области животне средине.
- Обуке за судије и тужиоце о еколошким прописима се континуирано спроводе.

► Слабости

- Административни капацитети су недовољни (нарочито када је реч о вођењу информационог система заштите животне средине, спровођењу закона и прописа из области заштите животне средине), а постоји и мањак кадрова у институцијама надлежним за заштиту животне средине. Потребно је ојачати капацитете за примену и наметање спровођења закона.
- Недостатак политичке подршке.
- Низак ниво свести представника свих заинтересованих страна, од најшире јавности, до надлежних органа.
- Друштвени и економски проблеми имају приоритет у односу на питања области заштите животне средине и приоритете Архуске конвенције.
- Удружења су слаба, немају довољно запослених, а они који у њима раде нису довољно обучени.
- Информациони систем није у потпуности развијен и у њему недостају поједини скупови података (који се односе, на пример, на транспорт, оперативно праћење или климатске промене).
- Недостају и неки секторски закони и подзаконска акта неопходна за оперативну примену постојећих закона, а постојећа структура је сувише слаба да би се обезбедило одговарајуће функционисање система (на пример недовољно су дефинисане надлежности институција и методологија која се тиче процедура), а то чини да систем буде скуп и неефикасан.
- Агенција за заштиту животне средине није независна институција. Статус агенције је регулисану складу са Законом о заштити животне средине.
- Привреди недостаје капацитета у области заштите животне средине.

► Могућности које је потребно искористи у будућности

- Приступање ЕУ и транспозиција закона.
- Израда акционог плана (већ су у великој мери развијени у појединим областима) и прелазак у фазу спровођења планова примењујући следеће принципе:
 - а) одредити приоритетне активности да би се прво уклониле највеће препреке ефикасном функционисању система (т.ј. дефинисање термина, усклађивање постојећих одредаба, доношење потребних подзаконских аката);
 - б) истовремено узети у обзир захтеве ЕУ на плану законодавства;
- Приликом анализе усклађености законодавства са Архуском конвенцијом и формулисања законодавних решења неопходно је водити рачуна о потреби усклађивања са одредбама директиве 2003/4/ЕЗ о приступу јавности информацијама о животној средини и директиве 2003/35/ЕЗ о учешћу јавности у изради планова и програма из области животне средине и правној заштити.
- Боље искоришћавање сарадње са ЕЕА/EIONET-ом кроз активности Агенције за заштиту животне средине, ради преузимања добре праксе и примене ефикасних и јефтиних решења, уз анализу могућности за пуно чланство у ЕЕА независно од процеса приступања ЕУ; учешће у другим међународним активностима као што су иницијативе INSPIRE и Copernicus.
- Повезивање примене Архуске конвенције са другим међународним споразумима.
- Повезивање примене Архуске конвенције са напорима на плану демократизације.
- Јачање улоге удружења, посебно преко регионалних Архус центара, да би се пружила подршка ефикасном процесу приступања и примени Архуске конвенције.
- Одлучивање у којим областима везаним за Архуску конвенцију треба применити активан и иновативан приступ и преузети водећу улогу.
- Искоришћавање сарадње у процесу приступања ЕУ кроз ревизију и даље унапређивање релевантних законских решења, уз њихову примену и наметање спровођења.
- Акциони план омогућава боље коришћење и приступ европским и међународним финансијским средствима.
- Јачање судског система и обезбеђивање адекватног права на правну заштиту.

► Опасности до којих може доћи у будућности

- Процес приступања ЕУ може бити успорен.
- Комплексност решења може понекад одложити имплементацију. Треба направити транспарентан акциони план који предвиђа примену корак по корак да би се избегло одбијање широко дефинисаних, комплексних и захтевних задатака.
- Даљи природни одлив запослених у институцијама које директно или индиректно прикупљају податке и генеришу информације о стању животне средине, без ангажовања додатних стручних ресурса са одговарајућим образовним профилом може довести до потпуног прекида у обради и дистрибуцији података.
- Развијање свести је основни захтев, а свест јавности и оних који доносе политичке одлуке је на ниском нивоу.
- Судски систем треба уредити да допринесе ефикасној примени одредаба Архуске конвенције.
- У време економске кризе, државне институције не могу да функционишу пуним капацитетом.
- Недостатак валидних и квалитетних података о животној средини може отежати остваривање права на приступ информацијама; ако не постоји квалитетан систем у домену података, захтеви јавности и заинтересоване јавности могу бити погрешно протумачени.
- У датом тренутку нема политичке воље да се унапреде релевантна законска решења.

2. Циљеви, принципи и приоритети

Циљеви планираних мера су уско везани за циљеве Архуске конвенције. Они такође одражавају тренутну ситуацију у којој се земља налази у процесу приступања ЕУ. План је направљен тако да се са применом може почети одмах, без даље анализе, али у исто време захтева додатну анализу питања везаних за животну средину и других питања која ће уследити, као и наставак развоја на основу дугорочних циљева, решавање ширих питања, као што су процес приступања ЕУ, просторни нивои и други сектори. Овај процес такође захтева стално праћење и унапређивање. Прва фаза је усклађивање мера са тренутним статусом плана за приступање ЕУ да би се обезбедила усаглашеност и хармонизовали резултати. Основни услови за отпочињање процеса су изложени у овом документу.

Следе принципи на основу који се одређују приоритети Акционог плана у наредних неколико година:

- Одмах започети једноставне, економичне, основне активности; укључити јавност и друге заинтересоване стране у процесе доношења одлука, вршити едукацију (користити могућности TWINNING пројекта, TAIEХ-A и сл.) и развијати свест о циљевима Архуске конвенције и правима која из ње проистичу.
- Користити садашњу ситуацију као основу за даљи развој и предности које она пружа; већ постоји основна платформа за функционисање која омогућава даље унапређење и попуњавање постојећих рупа.
- Одредити активности тако да се оне могу, по добијању првих резултата, лако интегрисати у процес приступања ЕУ када преговори буду започети.
- Анализирати активности у прекограничном и међународном контексту и успоставити потребне везе.
- Настојати да се одржи корак са развојем електронских система.

ГЛАВА V. МЕХАНИЗМИ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ МЕРА И НАЧИН ИЗВЕШТАВАЊА О РЕЗУЛТАТИМА СПРОВОЂЕЊА

У циљу праћења напретка у остваривању циљева Стратегије за примену Архуске конвенције и Акционог плана дефинисани су показатељи за активности за квалитетну евалуацију који ће омогућити да напредак у спровођењу општег и посебних циљева буде на одговарајући начин представљен. У акционом плану су утврђени показатељи који ће се пратити периодично и на основу којих ће се током времена пратити остварење планираних активности и достизање посебних циљева Стратегије за примену Архуске конвенције и Акционог плана.

Акциони план је осмишљен тако да буде флексибилан у смислу могућности да се временом ревидира и да буде повезан са развојем политичких процеса. У Акционом плану се предлажу механизми за постизање тог циља, као и за праћење ефеката, примене и потребе за вршењем ревизије.

У Акционом плану се предлажу следећа средства и механизми:

- Влада и удружења треба да одаберу групе индикатора за мерење нивоа спровођења Акционог плана, као и резултата његове примене;
- Одабир индикатора за мерење успешности спровођења Акционог плана;
- Организовање и одржавање конференција намењених широком кругу заинтересованих страна да би се пратило како различити актери и корисници спроводе Акциони план; пружање помоћи и упутстава за имплементацију путем размене примера добре праксе и дискусионих форума;
- Влада и удружења треба да подносе извештаје и да информације чине доступним на Интернету;
- Подношење извештаја секретаријату Архуске конвенције о спровођењу Архуске конвенције у Републици Србији;
- Одвајање средстава из буџета за потребе спровођења активности; и
- Наставак пружања финансијске помоћи Влади и удружењима за праћење активности.

Носилац већине мера предвиђених Стратегијом и Акционим планом за спровођење Стратегије за примену Архуске конвенције у Републици Србији за период 2023–2032. године је Министарстава заштите животне средине. Поред Министарства заштите животне средине као носилац одређених мера је предложена Агенција за заштиту животне средине, Министарство спољних послова, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Министарство правде, Министарство унутрашњих послова, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Министарство финансија, Правосудна академија, Правни факултет, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, Заштитник грађана, Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, јединице локалне самоуправе, удружења, итд.

Сви органи, односно организације који су препознати као партнери у спровођењу активности писмено извештавају Министарство заштите животне средине сваке три године о реализацији, односно о евентуалним проблемима са којима се суочавају, приликом достављања информација за израду националног извештаја о спровођењу Архуске конвенције. Министарство заштите животне средине ће сваке три године припремати извештај о реализацији Стратегије и Акционог плана за спровођење Стратегије за примену Архуске конвенције за период 2023–2032. године и на основу података и информација које достављају други надлежни органи за реализацију активности и партнери. Такође, Министарство ће у последњој години трајања ове стратегије припремити ex post анализу.

ГЛАВА VI. СПРОВЕДЕНЕ КОНСУЛТАЦИЈЕ СА ЗАИНТЕРЕСОВАНИМ СТРАНАМА

ГЛАВА VII. ПРОЦЕНА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ СТРАТЕГИЈЕ ЗА ПРИМЕНУ АРХУСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ И АНАЛИЗА ФИНАНСИЈСКИХ ЕФЕКТА

Анализа ефеката активности на јавне приходе и расходе

Анализом финансијских ефеката за постизање посебних циљева Стратегије за примену Архуске конвенције може се констатовати да постоје захтеви за издвајањем додатних финансијских средстава из буџета Републике Србије у смислу финансирања већег броја различитих активности. Најзначајнији издатак представља инвестиционо улагање укупне вредности 1,5 мил. ЕУР са уделом буџетских средстава од 0,30 мил. ЕУР у циљу техничко-технолошких и методолошких унапређења у оквиру Агенције за заштиту животне средине у чијој су надлежности послови евиденције и мониторинга стања животне средине, а за потребе успостављања ефикасног система за узбуњивање којим се дистрибуирају информације у случајевима непосредне опасности по здравље људи или животну средину. То подразумева дефинисање техничких, законских и институционалних компоненти система за узбуњивање укључујући дефинисање јасних процедура, временских оквира, средстава комуникације, институција и особа одговорних за праћење и дистрибуцију информација у случајевима опасности по здравље људи или околину.

С обзиром да су за постизање посебних циљева Стратегије за примену Архуске конвенције неопходне и одговарајуће едукативне, консултативне и промотивне активности у којима учествују представници Министарства за заштиту животне средине, Покрајинског секретаријата за урбанизам и заштиту животне средине, јединица локалне самоуправе, припадници бројних удружења, образовних институција и медија за подршку њиховој имплементацији неопходно је обезбедити финансијска средства из буџета у износу од 0,61 мил. ЕУР. Од претходно наведеног износа мањи део средстава за финансирање ових активности би требало обезбедити из буџета АП Војводина и буџета ЈЛС. Претходно наведена буџетска средства (0,61 мил. ЕУР) представљају само део неопходних средстава за финансирање наведених активности док остатак чине средства из ЕУ фондова или донација.

Имајући у виду да се за постизање посебних циљева Стратегије за примену Архуске конвенције не предвиђа оснивање нових институција или посебних организационих јединица, примена Архуске конвенције неће захтевати додатне буџетске издатке за те намене.

Сходно чињеници да примена Архуске конвенције у посматраном периоду (2023-2025. г.) не захтева додатно запошљавање у државној управи, јавним институцијама или јединицама локалне самоуправе, изузев поменутих трошкова организовања обука, семинара или презентација за тренутно запослене, нису планирани додатни трошкови радне снаге.

Анализа ефеката мера на микро, мале и средње привредне субјекте

Примена Архуске конвенције неће проузроковати трошкове и користи, материјалне и нематеријалне, привреди у целини, појединој грани, односно, одређеној категорији привредних субјеката (микро, мала, средња и велика правна лица) и неће утицати на конкурентност привредних субјеката на домаћем и иностраном тржишту укључујући и ефекте на конкурентност цена. Такође, имплементација Стратегије за примену Архуске конвенције неће утицати на друштвено богатство нити на његову расподелу.

Процена финансијских средстава и осталих материјалних ресурса неопходних за спровођење активности

Поред претходно поменутих активности у чијем финансирању је у већој или мањој мери неопходно учешће буџетских средстава, постоји већи број активности чије је финансирање планирано искључиво из ЕУ фондова или донација. Ове активности у највећој мери су везане за консултативне, промотивне или едукативне услуге усмерене на развој и унапређење свести о значају одредаба Архуске конвенције, јачање капацитета Архус центара, слободан приступ информацијама и њиховој дистрибуцији, побољшању ефикасности институција, израде различитих анализа и студија и сл.

За већи број лица из различитих институција или организација (министарства, Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, ЈЛС, удружења, образовне институција и медији) за успешну примену Стратегије за примену Архуске конвенције биће неопходно организовати едукативне и промотивне активности, односно, већи број радионица и конференција и за те намене издвојити одређена финансијска средства јер особе задужене за примену Архуске конвенције као и друга заинтересована лица тренутно немају одговарајућа специфична знања.

Структура извора финансирања укупних инвестиција

Укупна вредност свих неопходних активности за постизање посебних циљева Стратегије за примену Архуске конвенције износи 2,85 мил. ЕУР, а извори за њихово финансирање се могу поделити у 2 (две) групе:

- Буџет РС; и
- ЕУ и други фондови (донаторска средства).

Детаљнији увид у структуру извора финансирања показује да ЕУ и други фондови, односно донаторска средства имају доминантну улогу у финансирању активности са планираним уделом од 67,9% у укупним изворима финансирања (1,93 мил. ЕУР), док буџетска средства (буџет РС, буџет АП и буџети ЈЛС) имају мање учешће у укупним изворима финансирања које износи 32,1% (0,92 мил. ЕУР).

Највећи део дредства из ЕУ фондова или донација (1,2 мил. ЕУР) би требало да се користи као подршка Агенцији за животну средину, односно, за успостављање ефикасног система за узбуњивање којим се дистрибуирају информације о непосредној опасности по здравље људи или животну средину. У техничком смислу то подразумева набавку одговарајућих техничких компоненти и израду софтверских решења за системско праћење и дистрибуцију информација у случајевима непосредне опасности по здравље људи или околину. Поред наведеног, неопходно је и дефинисати јасне процедуре, временске оквири, средства комуникације, институције и особе одговорне за праћење поменутих догађаја са нежељеним последицама.

Такође, финансијска средства из ЕУ фондова или међународних донација која представљају значајан извор средстава за успешну примену Архуске конвенције користила би се и за већи број различитих активности које обухватају стручну помоћ и подршку у делу унапређења Националног информационог система и доступности података на интернет сајту и наменским порталима, повезивања и размене података са међународним изворима и базама података у дигиталном формату и реалном времену,

потенцијалне ревизије статуса Агенције за заштиту животне средине као независне агенције („гап“ анализа), јачање капацитета Архус центара, унапређење националног регистра метаподатака и др.

Буџетска средства учествују са мањим делом у финансирању укупних трошкова примене Стратегије за примену Архуске конвенције који износи 32,1%. Око 30% укупних буџетских средстава је планирано као подршка успостављању ефикасног система за узбуњивање којим се дистрибуирају информације о непосредној опасности по здравље људи или животну средину. Поред тога, из буџетских средстава је планирано делимично финансирање већег броја различитих едукативних, консултативних и промотивних активности ради упознавања јавности са циљевима Архуске конвенције, подршке удружењима за заштиту животне средине, развијање јавне свести у домену учешћа јавности, организовања радионица и конференција, израде одговарајућих приручника и сл.

Анализом појединачних активности може се уочити постојање 4 (четири) активности у чијем финансирању се поред средстава из републичког буџета очекује учешће средстава из покрајинског буџета (АП Војводина) као и буџета јединица локалне самоуправе. Укупна вредност ових активности је 21,2 мил. динара.

Динамика инвестиција и финансијски најзначајније активности

Анализом динамике планираних инвестиција у периоду 2023-2025. година у циљу постизања посебних циљева Стратегије за примену Архуске конвенције може се уочити релативно уједначен ниво инвестиција по годинама у посматраном периоду. У апсолутним износима, најзначајније инвестиције се очекују у 2024. години (1,03 мил. ЕУР), с тим да су инвестиције у 2023. и 2025. години незнатно мање, тј. 0,89 мил. ЕУР и 0,92 мил. ЕУР, респективно. Равномерна динамика трошкова по годинама последица је рационалног приступа у планирању рокова реализације финансијски захтевних активности и потребе постепеног и континуираног унапређења институционалних механизма и услова за примену Архуске конвенције.

Финансијски најзначајније активности финансирају се уз доминантно учешће средстава из ЕУ фондова и међународних донација, док се мањи део ових активности финансира из буџетских средстава.

Финансијски најзахтевнија активност односи се на успостављање ефикасног система за узбуњивање којим се дистрибуирају информације о непосредној опасности по здравље људи или животну средину (1,5 мил. ЕУР) и због обима ове активности и чињенице да систем за узбуњивање обухвата различите компоненте (техничке, законске и институционалне) предвиђено је да се активност реализује у периоду од 3 године са уравнотеженим финансијским издацима.

Поред претходно наведене, постоји још неколико активности које се по вредности могу издвојити као значајније у поређењу са осталим активностима, с тим да су њихове појединачне вредности вишеструко мање од претходно наведене најзахтевније активности и крећу се у распону од 100.000-150.000 ЕУР, а које се такође реализују у периоду од 3 године. Вредност свих осталих активности износи 0,68 мил. ЕУР и оне у укупној вредности инвестиција учествују са 23,8%.

За спровођење посебних циљева Стратегије за примену Архуске конвенције нису потребна средства у 2022. години. У 2023, 2024. и 2025. години потребно је обезбедити средства у складу са лимитима утврђеним од стране Министарства финансија.

ГЛАВА VIII. АКЦИОНИ ПЛАН ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ ЗА ПРИМЕНУ АРХУСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ

Акциони план за спровођење Стратегије за примену Архуске конвенције је одштампан уз ову стратегију и чини њен саставни део.

Завршна одредба

Стратегија за примену Архуске конвенције се објављује на интернет страници Владе Републике Србије, интернет страници Министарства заштите животне средине и порталу еУправа.

Ову стратегију објавити у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Број:

У Београду, 2022. године

В Л А Д А

ПРЕДСЕДНИК ВЛАДЕ

АНЕКС 1

Доступност информација о животној средини - усклађеност са захтевима Архуске конвенције

Табела АНЕКС 1: Доступност информација о животној средини - усклађеност са захтевима Архуске конвенције, проблеми у примени и недостаци

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
4.1	1. Свака Страна ће обезбедити да, у складу са доленаведеним ставовима овог члана, органи државне власти, као одговор на захтев за информацијама о животној средини, учине те информације доступним јавности, одредбама националног законодавства, укључујући ту ако је такав захтев упућен, а у складу са ниже наведеном тачком б), копије релевантне документације која садржи или обухвата такве информације: (а) Без потребе да се исказује интерес; (б) У захтеваној форми изузев: (i) када је органу јавне власти једноставније да учини доступним те информације у другој форми, у ком случају ће се дати разлози за њихово достављање у тој форми; или (ii) када је информација већ доступна јавности у другој форми.	ДА Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја, Закон о заштити животне средине, Устав, Закон о хемикалијама, Закон о биоцидним производима, Закон о заштити природе, итд. Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности је главни државни орган задужен за контролу слободног приступа информацијама. Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја за (а) члан 15 (као и чл. 4. и 5), за (б) члан 18, за (ii) члан 10, такође Закон о заштити животне средине (члан 78, и начело информисања и учешћа јавности из члана 9), Устав (чл. 51. и 74), Закон о хемикалијама (члан 84), Закон о биоцидним производима (члан 47), Закон о заштити природе (члан 115) итд. Према Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја, „сматра се да оправдани интерес јавности да зна [...] постоји увек када се ради о информацијама којима располаже орган власти које се односе	Низак ниво опште свести (и најшире јавности и многих представника органа јавне власти) о одредбама Архуске конвенције и Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја. Према речима запослених у канцеларији Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, жалбе због одбијања да се објаве информације везане за животну средину нису честе, али разлог томе пре може бити низак ниво свести јавности и интересовања за питања из области животне средине (т.ј. мањи број захтева за пружање информација), него реткост случајева одбијања да се објаве информације.	Потребно је даље развијати национални регистар метаподатака - Екорегистар Општи недостатак који се односи на пасивни приступ информацијама: углавном због мањка капацитета и свести о поменутим питањима, локалне власти немају јасно дефинисане тачке за контакт за захтеве за добијање информација, нити довољно обучених запослених који би обрађивали захтеве.

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
		на угрожавање, односно заштиту здравља становништва и животне средине” (члан 4). Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности је главни државни орган задужен за контролу слободног приступа информацијама.		
4.2	2. Информације које се тичу животне средине о којима се говори у Ставу 1. биће стављене на располагање јавности у што краћем року, а најкасније у року од месец дана након подношења захтева. У случајевима када обим и сложеност информација оправдава продужење овог рока тај рок може бити продужен до два месеца од дана подношења захтева. Подносилац захтева ће бити обавештен о сваком продужавању рока, као и о разлозима којима се оно правда.	ДА Одредбе Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја које се односе на неке врсте информација о животној средини су чак строжије него одредбе Архуске конвенције: односно, информације се морају доставити што је пре могуће или најкасније петнаест дана од подношења захтева, а ако је информација од значаја за заштиту здравља и животне средине, одговор мора стићи у року од 48 сати, а накнадни рок, који може бити одобрен уз навођење разлога којима се правда не може бити дужи од 40 дана. ДА Одредбе Закона о слободном приступу информацијама су још строжије (члан 16) – што је пре могуће и најкасније у року од петнаест дана (ако је информација од значаја за заштиту здравља и животне средине, рок је 48 сати), накнадни рок, који може бити	Недовољни (кадровски) капацитети органа власти што онемогућава благовремену обраду захтева за објављивање информација. Неусклађеност одредаба поменута два закона може довести до забуне органа власти и других организација. Установљене процедуре, смернице	Неусклађеност закона – по Уставу, (члан 20), достигнути ниво људских и мањинских права не може се смањивати. Стога је потребно да све релевантне одредбе националног законодавства буду усаглашене са роковима прописаним Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја.

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
		одобрен уз навођење разлога којима се правда не може бити дужи од 40 дана. Закон о заштити животне средине (у члану 78. прописује да се приступ информацијама о животној средини остварује у складу са законом којим се уређује приступ информацијама од јавног значаја. У случају када се захтев односи на информације из члана 3. став 1. тачка 33а) подтачка (2) овог закона, а у вези са процедурама мерења, укључујући анализе, узорковање и пред-третман узорака, које су коришћене у прикупљању информација, орган јавне власти, уз обавештење о интернет адреси на којој су информације доступне, тражиоцу/подносиоцу захтева доставља и обавештење о стандардној процедури која је коришћена. У случају када орган јавне власти из техничких разлога није у могућности да информацију о животној средини достави у облику или формату у коме је тражена, доставиће је у другом облику или формату, уз навођење разлога за такво поступање. Органи јавне власти су дужни да чувају информације о животној средини којима располажу или које се чувају у њихово име, у облику или формату које је могуће лако репродуковати и који су доступни преко компјутерских		

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
		телекомуникација или других електронских средстава.		
4.3	3. Захтев за информације које се тичу животне средине може бити одбијен: (а) ако орган јавне власти коме је захтев поднет не поседује тражене информације; (б) ако је захтев изразито неразуман или је исувише уопштено формулисан; или (в) ако се захтев односи на податке који се налазе завршној фази обраде или се односи на интерну комуникацију између органа јавне управе, када је такво изузеће предвиђено националним законодавством или уобичајеном	Делимично Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја ДА Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја (чл. 10. и 13).		

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
	праксом, узимајући у обзир интерес јавности за објављивање информација.			
4.4	4. Захтев за информацијама које се тичу животне средине може бити одбијен уколико би њихово објављивање негативно утицало на: (а) Поверљивост рада државних органа у случају када је поверљивост предвиђена националним законодавством; (б) Међународне односе, националну одбрану или јавну безбедност; (в) Исправност рада правосудних органа, право лица на правично суђење, или могућност органа јавне власти да спроведе кривичну или дисциплинску истрагу; (г) Поверљивост комерцијалних и индустријских информација, у случајевима када је поверљивост предвиђена одредбама закона, у циљу заштите легитимног економског интереса. У овом оквиру, информације које се тичу емисија значајних за заштиту животне средине биће објављене;	ДЕЛИМИЧНО Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја, Закон о заштити података о личности и Закон о заштити животне средине. Осим тога, Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја ограничава право на приватност у случајевима који се односе на одређене податке, наиме: „ако се ради о личности, појави или догађају од интереса за јавност, а нарочито ако се ради о носиоцу државне и политичке функције и ако је информација важна с обзиром на функцију коју то лице врши”, као и „ако се ради о лицу које је својим понашањем, нарочито у вези са приватним животом, дало повода за тражење информације”. ДА Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја (чл. 9, 13. и 14), Закон о заштити података о личности, Закон о заштити животне средине (члан 80). Осим тога, Закон о слободном приступу информацијама од јавног	Потребно је дефинисати јасна и прецизна правила понашања – прецизније критеријуме (на националном нивоу) за одбијање објављивања информација.	

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
	(д) Права интелектуалне својине; (ђ) Поверљивост личних података и/или досијеа који се односе на физичко лице, када то лице није дало пристанак на објављивање информација јавности, у случајевима када је таква поверљивост предвиђена националним законодавством; (е) Интересе трећег лица које је доставило тражене информације, када то лице није имало или није могло бити стављено под законску обавезу давања информација, у случајевима када то лице не да пристанак на објављивање информација; или (ж) Животну средину на коју се информације односе, као што су подручја за размножавање ретких врста. Претходно наведени основи за одбијање захтева тумачиће се на рестриктиван начин, узимајући у обзир интерес јавности за објављивање информација и узимајући у обзир да ли се тражене информације односе на емисије у животну средину.	значаја (члан 14) ограничава право на приватност у случајевима који се односе на одређене податке, наиме: „ако се ради о личности, појави или догађају од интереса за јавност, а нарочито ако се ради о нарочито ако се ради о јавном функционеру у смислу закона којим се уређује спречавање сукоба интереса при обављању јавних функција и ако је информација везана за вршење његове јавне функције; као и „ако се ради о лицу које је својим понашањем, дало повода за тражење информације”. Такође, у Закону о биоцидним производима (члан 47), се прописује да се подаци који су значајни за здравље и безбедност људи и животиња и заштиту животне средине не могу означити као „пословна тајна”. Закон о хемикалијама (члан 84) такође прописује да одређени подаци, односно подаци који су значајни за здравље и безбедност људи и животиња, безбедност имовине и заштиту животне средине не могу означити као „пословна тајна”.		

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
4.5	5. Када орган јавне власти не поседује тражене информације у области животне средине, тај орган јавне власти ће што је пре могуће обавестити подносиоца захтева о томе којем органу јавне власти треба да се обрати за тражене информације, или ће проследити захтев том органу и обавестити о томе подносиоца.	ДЕЛИМИЧНО Закон о слободном приступу информацијама (члан 19).		
4.6	6. Свака од Страна ће обезбедити да, ако информације изузете од објављивања по основу горе наведених ст. 3 (в) и 4 могу бити издвојене без нарушавања поверљивости тих информација, органи јавне власти ставе на располагање преостале тражене информације које се тичу животне средине.	ДА • Није дефинисано у свим релевантним законима • У Закону о слободном приступу информацијама је дефинисано. ДА Закон о слободном приступу информацијама (члан 12). ЗХ и ЗБП		
4.7	7. Одбијање захтева даје се у писаној форми, ако је захтев био у писаној форми или подносилац то захтева. Документ о одбијању захтева садржи разлоге одбијања и пружиће правну поуку о поступку преиспитивања те одлуке складу са чланом 9. Документ о одбијању захтева се издаје што је пре могуће а најкасније у року од месец дана, изузев ако сложеност	ДА • У Закону о слободном приступу информацијама је дефинисано. Закон о слободном приступу информацијама прописује много строжије рокове. ДА Закон о слободном приступу информацијама (члан 16) прописује много строжије рокове – мора бити	Недовољни (кадровски) капацитети органа власти што онемогућава благовремену обраду захтева за објављивање информација.	

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
	информација оправдава продужење овог рока на период до два месеца након подношења захтева. Подносилац мора бити обавештен о сваком продужењу рока и о разлозима који такву одлуку оправдавају.	одговорено у року од само 15 дана, без могућности продужавања тог рока. „Орган власти... дужан је да без одлагања, а најкасније у року од 15 дана од пријема захтева, донесе решење о одбијању захтева и да то решење писмено образложи, као и да у решењу упути тражиоца на правна средства која може изјавити против таквог решења”		
4.8	8. Свака Страна може дозволити својим органима јавне власти да наплате накнаду за пружање информација, али та накнада не сме премашивати разуман износ. Органи јавне власти који имају намеру да уведу наплаћивање накнаде за пружање информација ставиће подносиоцима захтева на располагање ценовник накнада које се могу наплатити, а који ће указивати на околности под којима се оне могу наплатити, или се од њиховог плаћања ослободити, и када достављање информација зависи о авансном плаћању такве накнаде.	ДА У Закону о слободном приступу информацијама је дефинисано још строжије. Одредбе националног законодавства су још строжије: Према Закону о слободном приступу информацијама (члан 17), „увид у документ који садржи тражену информацију је бесплатан”. Плаћа се само накнада за издавање копије, (и накнада поштанских трошкова) што је регулисано посебним прописом – „Уредбом о висини накнаде нужних трошкова за издавање копије докумената”. Осим тога, новинари, удружења које се баве људским правима и сви појединци који траже информације о угрожавању здравља становништва и животне средине су изузети од обавезе плаћања било каквих накнада (укључујући и		

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
		накнаду за издавање копије, као и накнаду поштанских трошкова). У пракси (и у складу са националним законодавством), органи власти не траже накнаду за пружање информација, а многи не траже накнаду трошкова ни за издавање копије докумената.		
5.	<i>Прикупљање и дистрибуирање информација које се тичу животне средине</i>			
5.1	1. Свака страна ће обезбедити: (а) Да органи јавне власти поседују и ажурирају информације које се тичу животне средине у складу са својим функцијама; (б) Успостављање система обавезног протока информација ка органима јавне власти о предложеним и постојећим активностима које могу значајно да утичу на животну средину; (в) У случају непосредне опасности по здравље људи или животну средину, било да је та опасност изазвана људским активностима или природним узроцима, све информације које би могле да помогну јавности у	ДЕЛИМИЧНО - Агенција за заштиту животне средине (институционална структура успостављена у оквиру Министарства заштите животне средине) је главна институција надлежна за одржавање националног информационог система заштите животне средине. - Вођење евиденције је такође дефинисано у свим анализираним законима, као и у Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја, у Уставу, итд. - Проток информација и подношење извештаја су регулисани у многим случајевима, али често не и на задовољавајући начин. У Закону о заштити животне средине,	Незадовољавајући проток података ка органима власти. Инспекторат за заштиту животне средине (у оквиру Министарства заштите животне средине) је надлежан за контролу процеса протока података ка органима власти, међутим контрола организација које су одговорне за пружање релевантних информација још увек није ефикасна. Недовољни капацитети (финансијски, технолошки – хардвер и софтвер, радна снага, стручни кадрови) у институцијама надлежним за праћење, вођење евиденције, извештавање и омогућавање протока података ка Агенцији за заштиту животне средине (посебно у приватним и јавним предузећима и	

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
	циљу предупредивања или ублажавања штета, а које поседују органи јавне власти, одмах и без одлагања се достављају оном делу јавности који би могао да буде погођен.	Закону о заштити ваздуха, Закону о безбедности хране и Закону о хемикалијама је дефинисан систем за узбуњивање и саопштавање информација у случају опасности по животну средину и здравље људи, међутим већина закона не садржи дефиниције доње границе опасности. НЕ Постоје недостаци у информацијама у поседу институција; до тога долази не само због нејасне поделе надлежности између институција, већ и због непостојања подзаконских аката којима се дефинише проток информација. (а, б) ДА Агенција за заштиту животне средине успостављена је као главна институција надлежна за вођење интегралне базе података која садржи информације које се тичу животне средине, као и за дистрибуцију информација које се тичу животне средине (Закон о заштити животне средине, члан 74); вођење евиденције је такође дефинисано у Закону о процени утицаја на животну средину (члан 34), Закону о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине (чл. 6, 25), Закону о хемикалијама (чл. 38-45. и 58), Закону о биоцидним производима (члан 34),	локалним властима), као и у Агенцији за заштиту животне средине за ефикасан рад на успостављању информационог система и његово вођење. Истраживања и праћење који се тичу стања биодиверзитета (и неких других елемената елемента животне средине) још увек нису систематични. Извештаји о резултатима се надлежним институцијама шаљу само спорадично и ту постоји мањак ефикасности. Непостојање ефикасног система контроле адекватности и објективности података који се пружају у ситуацијама када постоји непосредна опасност по здравље људи или животну средину, (т.ј. да ли се јавности пружају потпуне, објективне и благовремене информације).	

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
		Закону о заштити ваздуха (чл. 13, 15, 17. и 68), Закон о заштити природе (члан 50), Закон о заштити од буке у животној средини (чл. 6, 7, 8, 27. и 28), Закону о управљању отпадом (чл. 22., 75 и 76), Закону о амбалажи и амбалажном отпаду (члан 42), Закону о безбедности хране (чл. 15. и 16), Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја (члан 41), Уставу (индиректно се предвиђа у чл. 51. и 74) итд. (в) ДА Закон о заштити животне средине, (чл. 42. и 62). Такође, Закон о заштити ваздуха (члан 23), Закону о безбедности хране (чл. 9, 38. и 40). Праћење, извештавање, вођење евиденције, информациони систем, регистри извора загађивања и одговарајући проток информација ка државним органима су дефинисани Законом о заштити животне средине (чл. 69-77).		
5.2	2. Свака Страна ће обезбедити да, у оквиру националног законодавства, начин на који органи јавне власти стављају информације које се тичу животне средине на располагање јавности буде транспарентан да те информације буду ефективно доступне, између осталог, путем:	(а, б-и, б-ii, в) ДА Према Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја, сви државни органи су дужни да најмање једном годишње објаве информатор који садржи најважније информације о њиховом раду. ДА Агенција за заштиту животне	Потребно је дефинисати тачке за контакт у свим институцијама које поседују релевантне податке (т.ј., у свим институцијама побројаним у Каталогу органа јавне власти у складу са Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја, који је успоставио Повереник за информације од јавног значаја и	Потребно је додатно унапредити Национални метарегистар за информације о животној средини-Екорегистартачке за контакт и процедуре за објављивање података који нису доступни на Интернету.

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
	(а) Обезбеђивања за јавност довољних података о врсти и обиму информација у области животне средине које поседују релевантни органи јавне власти, о основним условима под којима се те информације чине расположивим и доступним, и о поступку којим се до тих информација може доћи; (б) Установљавања и одржавања практичних мера, као што су: (i) Установљавање јавно доступних листа, регистара и досијеа; (ii) Обавезивање службеника да пружају подршку јавности у тражењу информација у оквиру ове конвенције; и (iii) Одређивања тачака за контакт; и (в) Обезбеђивањем бесплатног приступа информацијама које се тичу животне средине а које се налазе у листама, регистрима или другој документацији на које се односи горе наведени подстав (б) (i).	средине успоставља и води Национални метарегистар за информације о животној средини-Екорегистар (у даљем тексту: Екорегистар) који је саставни део информационог система. Национални метарегистар је електронска база података и портал ка постојећим базама и документима са информацијама из области животне средине различитих органа и организација. Органи јавне власти дужни су да, у складу са законом, најмање једном годишње или по потреби, на захтев Министарства, ажурирају податке у Националном метарегистру. Агенција за заштиту животне средине је дужна да обезбеди и одржава средства за обраду информација о животној средини. Органи јавне власти одговарају за тачност ажурираних података. (Члан 74. ст.5-9 ЗЗЖС) (б-iii) ДЕЛИМИЧНО У институцијама од кључне важности, као што су Агенција за заштиту животне средине и Завод за заштиту природе је јасно дефинисано ко су тачке за контакт; међутим, у многим институцијама, (нарочито на локалном нивоу и у приватним и државним фирмама) нема јасно дефинисаних тачака за контакт.	заштиту података о личности (http://www.povepenik.pc/index.php/cp/zakon-i-podz-akti-.html). Постоји потреба за ефикаснијом подршком коју би званичници били обавезни да пруже јавности у тражењу информација у оквиру ове конвенције. Постоји и потреба за програмима усмереним на развијање свести најшире јавности о приступу информацијама о животној средини и начинима да се до њих дође.	

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
		(a, б, i, ii) ДА Видети списак прописа дат у претходној тачки. Осим тога у Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја (чл. 39 и 40) се прописује да су сви државни органи обавезни да најмање једном годишње објављују информатор са подацима о свом раду, који би садржао информације попут: овлашћења, организационе структуре; података о буџету, врстама услуга које пружају; података о начину и месту чувања носача информација, врсте информација које поседују, врсте информација које ставља на увид, као и опис поступка подношења захтева; правила и одлука државног органа који се тичу јавности рада тог органа, радног времена, адресе, контакт телефона, идентификационих обележја, приступачности лицима са посебним потребама, приступа седницама, допуштености аудио и видео снимања; правила и одлука о искључењу и ограничењу јавности рада државног органа, као и њихово образложење. Детаљнији опис садржаја информатора је дефинисан у пропису под називом: „Упутство за објављивање информатора о раду државног органа”. (iii) ДА У институцијама од кључне важности, (као што су Агенција за заштиту животне средине и Завод за заштиту		

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
		природе, итд.) постоје јасно дефинисане тачке за контакт. (iii) НЕ у многим институцијама, (нарочито на локалном нивоу и у државним и приватним фирмама) нема јасно дефинисаних тачака за контакт. (v) ДА		
5.3	3. Свака Страна ће обезбедити да информације у области животне средине постану све доступније у електронским базама података до којих јавност може лако доћи путем јавних телекомуникационих мрежа. Информације доступне у овој форми требало би да садрже: (а) Извештаје о стању животне средине, као што је наведено у ставу 4, у даљем тексту; (б) Текстова законских одредаба које се тичу животне средине; (в) Према потреби, политику, планове и програме о/или у вези са животном средином и споразуме који се тичу животне средине; и (г) Остале информације, до мере до које би доступност таквих информација у овој форми олакшала примену националног закона којим се спроводи ова конвенција, под условом да су такве информације већ доступне у електронској форми.	ДЕЛИМИЧНО Извештаји о стању животне средине се редовно објављују. Републички завод за статистику такође објављује неке податке о животној средини на Интернету, а текстови на тему политике заштите животне средине, као и планови, програми и закони се такође редовно чине доступним на Интернету (Министарство заштите животне средине, Завод за заштиту природе Србије Народна скупштина, регионални Архус центри у Крагујевцу, Суботици, Новом Саду други су добри примери). Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије објављује годишњи Извештај о нивоу излагања становништва јонизујућем зрачењу. (а) ДА Органи јавне власти су дужни да чувају информације о животној средини којима располажу или које се	Има простора за унапређење свеобухватности тих база података (на пример, на Интернет треба поставити већи број планова, програма и споразума).	

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
		чувају у њихово име, у облику или формату које је могуће лако репродуковати и који су доступни преко компјутерских телекомуникација или других електронских средстава. Органи јавне власти су дужни да предузимају све неопходне мере и обезбеде да се информације о животној средини које поседују или се чувају у њихово име активно и систематски шире јавности, посебно путем средстава компјутерске телекомуникационе и/или електронске технологије. Органи јавне власти су дужни да обезбеде да информације о животној средини постану постепено доступне у виду електронских база података које су лако доступне јавности путем јавних телекомуникационих мрежа. Органи јавне власти су дужни да редовно ажурирају и редовно објављују односно шире информације о животној средини, а посебно: 1) текстове међународних уговора и споразума, као и прописе у области заштите животне средине или у вези са њом; 2) стратегије, планове, програме и друга документа која се односе на животну средину; 3) извештаје о спровођењу прописа из области заштите животне средине, укључујући спровођење међународних уговора, стратешких		

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
		докумената, планова и програма у области заштите животне средине, када су их органи јавне власти припремили или их чувају у електронском облику; 4) извештаје о стању животне средине и појединих медијума животне средине; 5) податке који се добијају на основу мониторинга активности које утичу или могу утицати на животну средину; 6) дозволе и овлашћења за обављање активности које имају значајан утицај на животну средину; 7) уговоре који су закључени у циљу заштите животне средине; 8) студије о процени утицаја на животну средину и процене ризика које се односе на чиниоце животне средине, као и одлуке које се доносе у све три фазе поступка процене утицаја. Орган јавне власти је дужан да без одлагања обавести јавност путем средстава јавног информисања или на други одговарајући начин о постојању опасности по живот и здравље људи, животну средину или материјална добра, без обзира да ли је опасност проузрокована људском активношћу или је последица природних појава.(члан. 78. став 5. и члан 79 ЗЗЖС) (б, в, г) ДА Закони, документи о политици		

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
		заштите животне средине, програми и споразуми се углавном налазе и редовно се чине доступним на Интернету (то чине Министарство заштите животне средине, Завод за заштиту природе Србије, Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије, Народна скупштина и регионални Архус центри у Крагујевцу и Суботици и други).		
5.4	4. Свака од Страна ће, у редовним временским интервалима не дужим од три или четири године, објављивати и дистрибуирати национални извештај о стању животне средине, укључујући информације о квалитету животне средине и информације о претњама животној средини.	(а) ДА Агенција за заштиту животне средине редовно објављује Извештаје о стању животне средине, а неке податке такође редовно објављује Републички завод за статистику – сви извештаји су доступни на Интернету. ДА Агенција за заштиту животне средине објављује годишње извештаје; Републички завод за статистику такође редовно (месечно, тромесечно и годишње) објављује неке податке о животној средини. Потребно је, међутим, побољшати контролу квалитета информација, као и да се оне чешће ажурирају. Објављивање извештаја о стању животне средине је дефинисано Законом о заштити животне средине (чл. 74-75).	Потребно је унапредити националну мрежу за праћење животне средине да би се подаци добијали са ширег подручја и садржали информације о свим релевантним елементима животне средине.	

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
5.5	5. Свака Страна ће предузети мере у оквиру свог националног законодавства у циљу достављања, између осталог: (а) Законских аката и политичких докумената као што су документи о стратегијама, политикама, програмима и акционим плановима који се односе на животну средину и извештаја о постигнутом напретку у њиховој примени, сачињених на различитим нивоима управе; (б) Међународних уговора, конвенција и споразума о питањима која се тичу животне средине; и (в) Према потреби, других значајних међународних докумената о питањима која се тичу животне средине.	ДЕЛИМИЧНО Ова документа се редовно постављају на Интернет (то чине Министарство заштите животне средине, Завод за заштиту природе Србије Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије, Народна скупштина, регионални Архус центри у Крагујевцу и Суботици и други). Осим тога, сва законска акта се такође објављују у Службеном гласнику Републике Србије. Детаљи у вези спровођења пројеката/програма и извештаји о напретку у спровођењу преузетих обавеза у дело су веома ретко доступни. ДА Закони, документи о политици заштите животне средине, програми и споразуми се углавном налазе на Интернету и редовно се чине доступним (то чине Министарство животне средине, рударства и просторног планирања, Завод за заштиту природе Србије, Агенција за хемикалије, Народна скупштина,	Има простора за унапређење доступности ових докумената. На Интернет треба поставити већи број планова, програма и споразума, а такође је потребно побољшати доступност међународних споразума.	

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
		регионални Архус центри у Крагујевцу и Суботици и други). Осим тога, сва законска акта се такође објављују у Службеном гласнику Републике Србије. НЕ Међународни уговори, конвенције, споразуми, и други документи се објављују спорадично (изузетак су ратификовани међународни уговори који се објављују као елементи националног законодавства).		
5.6	6. Свака Страна ће подстицати оператере чије активности имају значајног утицаја на животну средину да редовно информишу јавност о утицају њихових активности и производа на животну средину, у случајевима где је то могуће, кроз организовање добровољног „еко-обележавања” и програма „еко-контроле” или на неки други начин.	ДЕЛИМИЧНО У Закону о заштити животне се налазе одредбе које се односе на систем ЕМАС и еко-обележавања. Уредбом (из 2009. године) су успостављени јасни критеријуми националног система еко-обележавања. ДА Закон о заштити животне средине садржи одредбе о систему ЕМАС (чл. 44) и еколошком знаку (чл. 53-54). У Правилник о ближим условима, критеријумима и поступку за добијање права на коришћење еколошког знака, елементима, изгледу и начину употребе еколошког знака за производе и услуге („Службени гласник РС”, број 49/16) је се успостављају јасни	Свест и интересовање јавности за еко-обележавања у Републици Србији су веома неразвијени, што за последицу има незаинтересованост произвођача и приватних фирми да користе систем еко-обележавања и сертификације. Потребно је организовати кампање ради унапређења свести јавности о овом систему и његовој важности, нарочито пошто је национални систем еко-обележавања тек недавно успостављен.	

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
		критеријуми националног система еко-обележавања који су усклађени са системом еко-обележавања у ЕУ. Институције надлежне за ове системе су Институт за стандардизацију Србије (за систем ISO 14000), Акредитационо тело Србије (за поступке сертификације) и Групи за органску производњу у оквиру Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде (за ISO 22000:2005, стандарде безбедности хране HALAL, KOSHER и GLOBAL G.A.P., систем за сертификацију органских производа – производња има органски статус а сертификају се производи из органске производње. (ISO 65 (EN 45011)) Агенција за заштиту животне средине у извештајима о стању животне средине у Републици Србији, приказује податке о предузећима са сертификатима ISO 14001, предузећима која су увела чистију производњу, о лиценцама за еколошки знак, као и о сертификацији органске производње пољопривредних производа.		
5.7	7. Свака страна ће: (а) Објављивати податке и анализе података које сматра релевантним и важним у обликовању главних предлога политике животне средине; (б) Објавити или на други начин	ДЕЛИМИЧНО Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја налаже да сви државни органи треба најмање једном годишње да објављују извештаје у којима би биле изнете најважније чињенице о њиховим	Министарство заштите животне средине, Агенција за заштиту животне средине Завод за заштиту природе Србије, Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије и друге институције постављају извештаје о	

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
	учинити доступним расположиви материјал са објашњењима о сарадњи са јавношћу у питањима која спадају у домен ове конвенције; и (в) Обезбедити у одговарајућој форми информације о начину вршења јавних функција или пружању јавних услуга од стране управе на свим нивоима, а у вези питања која се тичу животне средине.	активностима. ДА У Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја (чл. 39 и 40) се прописује да су сви државни органи обавезни да најмање једном годишње, објављују информатор са подацима о свом раду, који садржи нарочито: 1) основне податке о органу и информатору; 2) организациону структуру; 3) имена и опис функција руководиоца; 4) опис правила у вези са јавношћу рада; 5) списак најчешће тражених информација од јавног значаја; 6) опис надлежности, овлашћења и обавеза; 7) опис поступања у оквиру надлежности, овлашћења и обавеза; 8) навођење прописа; 9) услуге које орган пружа заинтересованим лицима; 10) поступак ради пружања услуга; 11) преглед података о пруженим услугама; 12) податке о приходима и расходима; 13) податке о јавним набавкама; 14) податке о државној помоћи; 15) податке о исплаћеним платама, зарадама и другим примањима; 16) податке о средствима рада; 17) чување носача информација;	својим активностима на плану заштите животне средине на Интернет. Међутим, информације које се тим путем чине доступним још увек нису довољно свеобухватне, осим тога, анализе чињеница важних за обликовање главних предлога политике заштите животне средине су ретко доступне на Интернету.	

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
		18) врсте информација у поседу; 19) врсте информација којима орган власти омогућава приступ; 20) информације о подношењу захтева за приступ информацијама. Информатор се израђује у електронском и машински читљивом облику, а објављује се путем јединственог информационог система информатора о раду, који води и одржава повереник, у складу са упутством повереника из члана 40. овог закона. Машински читљив облик је облик електронски меморисаног записа структуриран тако да га програмска апликација може лако идентификовати, препознати и из њега издвојити одређене податке, укључујући појединачне податке и њихову унутрашњу структуру. Орган власти редовно врши проверу тачности и потпуности података објављених у информатору и, најкасније 30 дана од настанка промене, ажурира информатор вршењем одговарајућих промена. Детаљнији опис садржаја информатора је дефинисан у пропису под називом: „Упутство за израду и објављивање информатора о раду државног органа” који је ступио на снагу 2010. године.		
5.8	8. Свака Страна ће успоставити	ДЕЛИМИЧНО	Неопходно је побољшати контролу	

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
	механизме који ће омогућити да јавности буде доступан довољан обим информација о производу, како би били у стању да направе избор који је у складу са захтевима животне средине.	Одредбе о информацијама о производима се налазе у Закону о заштити потрошача, Закону о заштити животне средине, Закону о хемикалијама, Закону о биоцидним производима, Правилнику о класификацији, паковању, обележавању и оглашавању хемикалије и одређеног производа („Службени гласник РС”, бр. 59/10 и 25/11), Правилнику о класификацији, паковању, обележавању и оглашавању хемикалије и одређеног производа у складу са Глобално хармонизованим системом за класификацију и обележавање УН („Службени гласник РС”, бр. 64/10 и 26/11) и Правилнику о специфичним захтевима за паковање, обележавање и оглашававање биоцидног производа („Службени гласник РС”, бр. 59/10 и 26/11). Закону о амбалажи и амбалажном отпаду, Правилнику о контроли и сертификацији у органској производњи и методама органске производње, Правилник о декларисању и означавању упакованих намирница, итд. У члану 8. Закона о безбедности хране се прописује: „Интерес потрошача мора да се обезбеди до највишег нивоа заштите. Субјекти у пословању храном дужни су да потрошачу обезбеде информације које дају могућност избора производа на начин који неће да доведе потрошача у заблуду у погледу састава, својстава и	производа на тржишту и објављивање информација о производима. Потребно је спровести активности на плану унапређења свести јавности о информацијама о производима, еко-обележавању, обележавању органске хране, итд.	

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
		намене производа.” Међутим, практични механизми нису у довољној мери регулисани и потребно их је унапредити и учинити да буду јасније дефинисани. ДА Одредбе о информацијама о производима се налазе у Правилнику о декларисању и означавању упакованих намирница, Закону о заштити животне средине (члан 52 - Упозорење на декларацији, чл. 53-54 - Еколошки знак), Закону о хемикалијама (чл. 9, 16-23), Закону о биоцидним производима (члан 37), Закону о амбалажи и амбалажном отпаду (члан 15), Правилник о контроли и сертификацији у органској производњи и методама органске производње, итд.		
5.9	9. Свака Страна ће предузети мере ка прогресивном формирању националног усаглашеног система инвентара или регистра загађења у виду структурисане, компјутеризоване и јавно доступне базе података, при чему би се подаци за ову базу прикупљали путем стандардизованог извештавања, узимајући у обзир, када је то целисходно,	ДА • Агенција за заштиту животне средине је институција надлежна за успостављање и вођење регистра извора загађивања животне средине. Локалне власти су одговорне за успостављање и вођење локалних регистра извора загађивања животне средине.	Израда регистра извора загађивања животне средине је завршен и систем је оперативан, као и унос података, и доступан је на Интернету. Потребно је системски унапредити информациони систем због застарелости информационе технологије на којој је заснован. Институцијама и предузећима која су дужна да достављају податке Агенцији за заштиту животне средине такође недостаје опрема и обучени кадрови.	

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
	међународне процесе на овом плану. Овакав систем може да обухвата податке о уношењу, испуштању и преносу посебног низа супстанци и производа који потичу од посебног низа активности у медијуме животне средине, укључујући коришћење воде, енергије и других ресурса и <i>in-situ</i> и <i>ex-situ</i> места обраде и одлагања.	ДА Агенција за заштиту животне средине је институција надлежна за успостављање и вођење националног информационог система, националног регистра извора загађивања и националног метарегистра за информације о животној средини.	Стога постоји потреба за спровођењем програма обуке, као и програма усмереног на изградњу капацитета којим би биле обухваћене све релевантне институције и предузећа. Општи проток информација од загађивача ка Агенцији за заштиту животне средине није на задовољавајућем нивоу, а могуће је да постоји потреба за додатним подзаконским актом којим би се јасно и детаљније дефинисали системи за вођење евиденције, праћење и извештавање намењени оператерима, а нарочито процедуре и рокови за адекватан проток информација ка органима власти. У законима и прописима није јасно дефинисано који подаци треба да буду изузети од објављивања, те организације које су дужне да достављају информације Агенцији за заштиту животне средине често означавају извесне податке као недоступне за стављање на располагање јавности, нарочито „сирове податке”. Контрола организација које су дужне да достављању релевантне податке о животној средини и контрола протока информација ка органима власти је и даље неефикасна.	

Члан	Одредба Архуске конвенције	Усклађеност у Републици Србији	Проблеми у примени	Недостаци
5.10	10. Ни једна одредба овог члана не може угрозити право Страна да одбију објављивање одређених информација које се тичу животне средине у складу са чланом 4, став 3 и 4.	ДА До извесне мере, када су у питању, лични, пословни, комерцијални и индустријски подаци, права везана за интелектуалну својину, рад правосудних органа, националну одбрану и поверљивост у домену јавне безбедности, на пример, у Закону о хемикалијама (члан 85) се прописује да организација која доставља податке МЗЖС може да значи извесне податке као поверљиве. Исте одредбе се налазе у Закону о биоцидним производима (члан 46, али су ограничене одредбама члана 47).	Проток информација између институција и од загађивача и Агенције за заштиту животне средине није на задовољавајућем нивоу, али уз тренд константног побољшања; организације које су дужне да достављају информације Агенцији за заштиту животне средине (чак и државне институције) често означавају извесне податке као недоступне за стављање на располагање јавности, нарочито „сирове податке”.	Потребно је дефинисати јасна и прецизна правила понашања, укључујући и прецизније критеријуме (на националном нивоу) за изузимање информација од објављивања.

АНЕКС 2

Учесће јавности - усклађеност са захтевима Архуске конвенције

Табела АНЕКС 2: Учесће јавности - усклађеност са захтевима Архуске конвенције, проблеми у примени и недостаци

Члан	Архуска конвенција	Усклађеност у Републици Србији
6.	<i>Учесће јавности у доношењу одлука о посебним активностима</i>	ДЕЛИМИЧНО Законом о процени утицаја на животну средину (2004; 2009), Законом о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине (2004; 2015; 2021), Законом о управљању отпадом ПУЖС, ИСКЗЖС нису изводљиве ако нису подржане одредбама других секторских закона/подзаконских аката, као што је Закон о планирању и изградњи. У Закону о управљању отпадом није утврђена процедура учешћа јавности у издавању дозвола за управљање отпадом. Процедуру за јавни увид, презентацију и расправу о студији о процени утицаја одређују: Правилник о садржини, изгледу и начину вођења јавне књиге о спроведеним поступцима и донетим одлукама о процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, број 69/05), Правилник о раду техничке комисије за оцену студије о процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, број 69/05), Правилник о поступку јавног увида, презентацији и јавној расправи о студији о процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, број 69/05). Нису утврђени стандарди и упутства у вези квалитета релевантних информација. Није утврђена процедура супервизије начина како надлежни орган третира мишљење јавности. Од обавезе стављања на увид документације изузимају се документи заштићени пословном, службеном или државном тајном (али то не могу бити заштићени подаци који се односе на емисије, ризике од удеса, резултате праћење и инспекцијски надзор). Међутим, службена тајна више не постоји у правном систему Републике Србије те је потребно усклађивање са Закон о тајности података.
6.1	1. Од Страна се захтева да гарантују учешће јавности у процесима	ДА

Члан	Архуска конвенција	Усклађеност у Републици Србији
	доношења одлука о посебним активностима које би могле да имају значајан утицај на животну средину: • листа активности (Анекс 1), и. • активности које се не налазе на листи, а које могу имати значајног утицаја на животну средину • непримењивање одредаба овог члана, ако активности служе у сврху националне одбране.	На бази Закона о процени утицаја на животну средину: Уредба о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, број 114/08). Листе нису у потпуности усаглашене са листом из Архуске конвенције и важећим законодавством ЕУ. У Уредби о врстама активности и постројења за које се издаје интегрисана дозвола („Службени гласник РС”, број 84/05), као подзаконском акту уз Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине (2004), наводи се листа активности које подлежу овој процедури. Постоји изузеће од примене у области одбране земље. Међутим, овај изузетак би требало тумачити у складу са Конвенцијом тако да се учешће јавности искључује тек уколико би то могло имати неповољне утицаје на одбрану земље, што у овом тренутку није случај. ДА На бази Закона о процени утицаја на животну средину: Уредба о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, 114/08). Листа активности није у складу са анексом Архуске конвенције. У Уредби о врстама активности и постројења за које се издаје интегрисана дозвола, као подзаконском акту уз Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине (2004), наводи се листа активности које подлежу овој процедури. Постоји изузеће од примене у области одбране земље.

Члан	Архуска конвенција	Усклађеност у Републици Србији
6.2	2. Заинтересована јавност се обавештава, било путем јавног саопштења или уколико је могуће појединачно, у раној фази поступка доношења одлука по питањима животне средине, те на адекватан, благовремен и ефикасан начин, између осталог, о: (а) Предложеној активности и захтеву о коме ће се одлучивати; (б) Природи могућих одлука или о нацрту одлуке; (в) Органу јавне власти надлежном за доношење одлуке; (г) Предвиђеној процедури, која укључује, када и како се те информације могу обезбедити и информације о: (i) Почетку процедуре; (ii) Могућности за учешће јавности; (iii) Времену и месту одржавања сваке јавне расправе; (iv) Органу јавне власти од кога се релевантне информације могу добити и где су релевантне информације депоноване ради стављања на увид јавности; (v) Релевантном органу јавне власти или било ком другом службеном органу коме се могу упућивати коментари или питања, као и обавештења о року предвиђеном за упућивање коментара и питања; и (vi) Доступности релевантних информација које се тичу животне средине а односе се на предложену активност; и (д) Чињеници да дата активност подлеже националној или прекограничној процедури процене утицаја на животну средину.	ДЕЛИМИЧНО Јавност је укључена у процес у довољно раној фази када су у питању ПУЖС и ИСКЗЖС, али не и у другим законским актима, као што су Севесо прописи и Закон о заштити природе. Не постоје анализе о адекватности, благовремености и ефикасности обавештавања јавности. Прелиминарно стручно мишљење о обавештавању јавности указује да систем није ефикасан, нарочито на локалном нивоу. У национално законодавство није пренета одредба да се јавност обавештава, уколико је то могуће, појединачно. Закон о ПУЖС дефинише минимум садржине информација које је потребно пружити приликом обавештавања јавности. Јавност ће бити обавештена ако активност подлеже прекограничној процедури, постоји другачије тумачење, ако се обавештење (о прекограничним ефектима) упућује у раној фази, као и ако формално испуњава захтеве Архуске конвенције. Што се тиче ИСКЗЖС, сви поменути аспекти су добро уређени. Јавности није пружена ефективна могућност да учествује у доношењу одлука о активностима које имају прекогранични утицај. Процедура обавештавања јавности о могућностима за учешће није уређена одговарајућим прописима. ДЕЛИМИЧНО Јавност је укључена у процес у довољно раној фази ДА Садржај ближе одређује: Правилник о садржини захтева о потреби процене утицаја и садржини захтева за одређивање обима и садржаја студије о процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, број 69/05), Правилник о садржини студије о процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС”, број 69/05).

Члан	Архуска конвенција	Усклађеност у Републици Србији
6.3	3. Процедуре учешћа јавности у доношењу одлука ће имати разумне временске рокове за различите фазе остваривања, остављајући довољно времена за информисање јавности у складу са горенаведеним ставом 2, и као и за припрему јавности за учешће и само учешће у процесу доношења одлука које се тичу животне средине.	НЕ – рокови за учешће јавности утврђени су рестриктивно и нису усклађени са захтевима Конвенције и важећим законодавством ЕУ. Препоруке из Мадрихта посебно указују на потребу да се јавности омогући довољно времена да да захтева додатне информације. Разумни временски оквири подразумевају да се у сваком појединачном случају узима у обзир природа, комплексност, величина и обим утицаја, те да се временски оквир за учешће јавности и подношење примедби усклади са карактеристикама самог пројекта или активности. Препоруке из Мадрихта садрже врло јасна упутства о томе шта се може сматрати разумним роковима за учешће јавности а шта не. Тако се период од 20 дана за делотворно учешће не сматра разумним, уколико овај период укључује дане празника. Разумним роком сматра се период од 6 недеља за разматрање документације и још 6 недеља за припрему и подношење примедби. Такође, разумним роком се сматра рок од 30 дана, од дана објављивања јавног позива, уколико се подразумева да ће овај рок бити продужен ако то затхјева сложеност и обим пројекта/активности. Одредбе члана 6.3. и Препоруке из Мадрихта нису пренете у национално законодавство. ДА
6.4	4. Свака Страна ће омогућити учешће јавности у раној фази, када су све опције још увек отворене и када може доћи до ефикасног учешћа јавности.	ДЕЛИМИЧНО Да у ЗПУЖС и ЗИСКЗЖС; не или делимично у другим законима, Севесо прописима и Закону о заштити природе. Препоруке из Мадрихта упућују на учешће јавности у фази одлучивања о „нултој опцији“ (zero option). Постоје два ограничавајућа фактора за учешће јавности приликом разматрања нулте опције. Најпре, иако је прописима уређено да се већ у фази подношења захтева за одлучивање о потреби процене утицаја разматрају главне алтернативе није утврђено да се разматра и нулта опција а у пракси се веома често дешава да подносилац захтева уопште не представи алтернативе које је разматрао. Са друге стране, јавност нема могућност да учествује у поступку одлучивања да ли се предложени пројекат/активност уопште може спроводити. У области учешћа јавности не постоје стандарди учинка или квалитета, због чега је учешће јавности често само формално.

Члан	Архуска конвенција	Усклађеност у Републици Србији
		У области учешћа јавности не постоје стандарди учинка или квалитета. Учешће јавности често само формално, јавност је укључена у процес у довољно раној фази.
6.5	5. Свака Страна треба, према потреби, да подстиче подносиоце захтева да обезбеде информације које се тичу циљева због којих подносе захтев, да одреде заинтересовану јавност и да расправљају пре подношења захтева за давање дозволе.	НЕ Законом нису предвиђене (делотворне) подстицајне мере нити постоји пракса консултација између подносиоца захтева и заинтересоване јавности.
6.6	6. У Ставу 6 се од Страна конвенције захтева да државним органима наметну обавезу да заинтересованој јавности обезбеде приступ свим доступним информацијама које се тичу процеса доношења одлука, обухваћеног чланом 6, уз извесна ограничења.	ДА Законом је предвиђена доступност свих информација (достављање докумената након подношења захтева који се тичу издавања дозвола или привремене дозволе у области интегрисаног спречавања и контроле загађивања животне средине). ДА Надлежни орган обезбеђује јавни увид, организује презентацију и спроводи јавну расправу о студији о процени утицаја. Надлежни орган за процену утицаја на животну средину јесте орган одговоран за спровођење поступка процене утицаја у оквиру овлашћења утврђених законом што је орган надлежан за послове заштите животне средине. Минимум садржине информација - да
6.7	7. Процедуре за учешће јавности дозволиће могућност јавности да подноси, било у писаној или другој одговарајућој форми у току јавне расправе или истраге са подносиоцем захтева, све коментаре,, информације, анализе или мишљења која се сматрају релевантним за предложену активност.	ДА ДА У Закону о процени утицаја на животну средину (2004) наведене су фазе у поступку

Члан	Архуска конвенција	Усклађеност у Републици Србији
		процене утицаја (члан 6).
6.8	8. Свака страна ће обезбедити да се приликом доношења одлуке узме у обзир резултат учешћа јавности.	ДЕЛИМИЧНО ДА за ПУЖС и ИСКЗЖС, Севесо прописи. Закону о заштити природе. Није довољно прецизно уређено да би била могућа ефикасна примена у пракси. Не за Закон о заштити природе. Потребно је спровести још анализа да би се установило колико ефикасно се приликом доношења коначних одлука узимају у обзир резултати учешћа јавности, али прелиминарне процене указују на недостатак ефикасности на том пољу. Ретко се примењује писмено објашњење о начину на који се коментари јавности узимају у обзир, а јавност не добија повратне информације. НЕ Надлежни орган доставља техничкој комисији студију о процени утицаја, са систематизованим прегледом мишљења заинтересованих органа и организација и заинтересоване јавности и извештајем о спроведеном поступку процене утицаја (члан 21). Резултати учешћа јавности се обично не узимају у обзир при доношењу коначних одлука.
6.9	9. Свака страна ће обезбедити да се, у случају кад одлуку донесе орган јавне власти, јавност благовремено информисе о одлуци у складу са одговарајућом процедуром. Свака Страна ће учинити доступним јавности текст одлуке заједно са разлозима и образложењима на којима је одлука заснована.	НЕ Прописи налажу да се пружи текст одлуке али не и образложење (ПУЖС и ИСКЗЖС, Севесо прописи). Закон о општем управном поступку (члан 75.) предвиђа обавезно лично достављање када од дана достављања почиње да тече рок који не може да се продужи, ако законом није друкчије предвиђено. У поступку процене утицаја заинтересована јавност има право на подношење жалбе (одлучивање о потреби процене утицаја и одлучивање о обиму и садржају студије) и право на покретање управног спора

Члан	Архуска конвенција	Усклађеност у Републици Србији
		(давање сагласности она студију о процени утицаја). У овим случајевима рокови за подношење жалбе, односно, покретање управног спора, су утврђени прописима и не могу се продужити. Међутим, надлежни органи не достављају заинтересованој јавности одлуке које су донете у горе наведени мпоступцима. Делимично Надлежни орган обавештава јавност али не доставља одлуке заинтересованој јавности. Надлежни орган је дужан да о одлуци обавести заинтересоване органе и организације и јавност у року од десет дана од дана њеног доношења (члан 25). Надлежни орган је дужан да о својим одлукама обавести јавност на сваком од службених језика, путем најмање једног локалног листа на који излази на подручју које ће бити захваћено утицајем планираног пројекта, односно активности. Надлежни орган обавештава заинтересоване органе и организације у писаној форми. Обавештавање се може вршити и путем електронских медија. Не постоје ефикасни механизми за обавештавање јавности о донетим одлукама.
6.10	10. Свака Страна ће обезбедити да се, када орган јавне власти поновно разматра или ажурира оперативне услове дате активности из става 1, примењују одредбе ст. 2. до 9. овог члана <i>mutatis mutandis</i> , када је то потребно.	ДА ПУЖС и ИСКЗЖС, Савесно прописи
6.11	11. Тачка се односи на одлуке које се тичу ГМО.	НЕ Видети одељак 3. 8 о ГМО. ДЕЛИМИЧНО Видети одељак 3. 8 о ГМО.

Члан	Архуска конвенција	Усклађеност у Републици Србији
7.	<i>Учешће јавности које се односи на планове, програме и политику у вези са животном средином</i>	
7.1	Од Страна конвенције се тражи да омогуће учешће јавности током припреме планова и програма у вези са животном средином у транспарентном и правичном оквиру, те да пружи потребне информације.	НЕ Није разрађена имплементација стратешке процене за планове, програме и основе у областима пољопривреде, шумарства, рибарства, ловства, енергетике, индустрије, саобраћаја, управљања отпадом, управљања водама, телекомуникација, туризма, очувања природних станишта и дивље флоре и фауне, иако члан 5. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину то наводи као обухват. Нису разрађене процедуре за утврђивање утицаја одређеног плана и програма на животну средину и здравље; није успостављена оперативна сарадња надлежних министарстава, па последично ни заинтересована јавност нема прилику (по члану 9) да по овом основу учествује у провери планова и програма. ДА, ОГРАНИЧЕНО Закон о стратешкој процени утицаја (2004) уређује услове, начин и поступак вршења процене утицаја одређених планова и програма на животну средину (члан 1) . Стратешка процена се само ради у области просторног и урбанистичког планирања или коришћења земљишта, и надлежан је орган надлежан за урбанистичко планирање. Закон о планирању и изградњи подржава имплементацију СПУЖС. Извештај о стратешкој процени, резултати учешћа заинтересованих органа и организација и јавности и других држава у случају прекограничног утицаја, саставни су део документационе основе плана и програма (члан 24). НЕ Учешће шире јавности у припреми плана управљања водама (члан 38), предвиђено је Законом о водама (2010) али је недовољно: нису искоришћене могућности заједничке имплементационе стратегије (т.ј. како је дефинисано у Оквирној директиви Европске уније о водама). У плану за заштиту од хемијских удеса (Закону о заштити животне средине (2009)), није дефинисано учешће јавности; јавности се подноси само коначни Извештај о безбедности. Законска основа за учешће јавности и удружења у процесу доношења одлука се стално

Члан	Архуска конвенција	Усклађеност у Републици Србији
		проширује: видети Закон о заштити природе (2009) и Закон о ГМО (2009). НЕ, ДЕЛИМИЧНО Закон о стратешкој процени утицаја (2004) уређује услове, начин и поступак вршења процене утицаја одређених планова и програма на животну средину (члан 1) . Није разрађена имплементација стратешке процене за планове, програме и основе у областима пољопривреде, шумарства, рибарства, ловства, енергетике, индустрије, саобраћаја, управљања отпадом, управљања водама, телекомуникација, туризма, очувања природних станишта и дивље флоре и фауне, иако члан 5. Закона о стратешкој процени утицаја то наводи као обухват. Нису разрађене процедуре за утврђивање утицаја одређеног плана и програма на животну средину и здравље; није успостављена оперативна сарадња надлежних министарстава, па последично ни заинтересована јавност нема прилику (по члану 9) да по овом основу учествује у провери планова и програма. Стратешка процена се само ради у области просторног и урбанистичког планирања или коришћења земљишта, и надлежан је орган надлежан за урбанистичко планирање). Закон о планирању и изградњи подржава имплементацију СПУЖС. НЕ Према Прегледу стања животне средине у Републици Србији (ПСЖС), учешће јавности у припреми плана управљања водама (члан 38), предвиђен је Законом о водама (2010), али не у потпуности. Законска основа за учешће јавности и удружења у процесу доношења одлука се стално проширује (Закон о заштити природе (2009) и Закон о ГМО (2009); Закон о пољопривреди и руралном развоју (2009), итд).
8.	<i>Учесће јавности током припреме извршних прописа и/или општеприменљивих законски обавезујућих нормативних инструмената</i>	

Члан	Архуска конвенција	Усклађеност у Републици Србији
8.1	1. У конвенцији се признаје да осим што има право да учествује у доношењу одлука које утичу на њихове животе, јавност такође учествује у припреми прописа.	ДЕЛИМИЧНО Закон о државној управи (члан 77) обавезује на јавну расправу у припреми закона којим се битно мења правни режим у једној области или којим се уређују питања која посебно занимају јавност. Сам поступак ближе одређује Пословник Владе („Службени гласник РС”, бр. 61/06 , 69/08, 88/09, 33/10 и 69/10), односно, за прописе које усваја Народна скупштина (Пословник Народне скупштине („Службени гласник РС”, бр. 56/05, 52/10 и 13/11)). Јавна расправа се, ограничено, може сматрати учешћем јавности у пуном обиму у процесу доношења одлука. У важећим прописима нису утврђени јасни критеријуми за учешће јавности у припреми и усвајању подзаконских аката. У пракси се често догађа да се кључне одредбе прописа којима се уређују питања која занимају јавност налазе у подзаконским актима. Због тога је неопходно да се критеријуми за учешће јавности у припреми и усвајању подзаконских аката детаљно уреде прописима тако да се омогући доследна примена Конвенције у односу на подзаконске акте који могу имати утицаја на животну средину.

АНЕКС 3

Право на правну заштиту: усклађеност закона са захтевима Архуске конвенције, недостаци и проблеми који прате примену конвенције у Републици Србији

Списак анализираних закона из области животне средине је дат у глави III.

У АНЕКСУ 3 се наводе само они закони који су у извесној мери усклађени са захтевима Архуске конвенције који се тичу остваривања права на правну заштиту. Закони који нису усклађени ни са једним од захтева у области права на правну заштиту се не налазе на овој листи.

ЗЗЖС	ЗАКОН О ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ („Службени гласник РС”, број 135/04, 36/09, 72/09 , 43/11, 14/16, 76/18 и 95/18)
ЗПУЖС	ЗАКОН О ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ („Службени гласник РС”, бр. 135/04 и 36/09)
ЗСПУЖС	ЗАКОН О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ („Службени гласник РС”, број 135/04 и 88/10)
ЗИСКЗЖС	ЗАКОН О ИНТЕГРИСАНОМ СПРЕЧАВАЊУ И КОНТРОЛИ ЗАГАЂИВАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ („Службени гласник РС”, број 135/04, 25/15 и 109/21)
ЗХ	ЗАКОН О ХЕМИКАЛИЈАМА („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 92/11, 93/12 и 25/15)
ЗБП	ЗАКОН О БИОЦИДНИМ ПРОИЗВОДИМА („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 92/11, 25/15 и 109/21)
ЗЗВ	ЗАКОН О ЗАШТИТИ ВАЗДУХА („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 10/13 и 26/21 - др. закон)
ЗЗП	ЗАКОН О ЗАШТИТИ ПРИРОДЕ („Службени гласник РС”, број 36/09, 88/10, 91/10 - испр., 14/16, 95/18 - др. закон и 71/21)
ЗУП	ЗАКОН О ОПШТЕМ УПРАВНОМ ПОСТУПКУ („Службени гласник РС”, бр. 18/16 и 95/18)
Бука	ЗАКОН О ЗАШТИТИ ОД БУКЕ У ЖИВОТНОЈ СРЕДИНИ („Службени гласник РС”, број 96/21)

Табела АНЕКС 3.1: *Право на правну заштиту: усклађеност са: Закон о заштити животне средине (ЗЗЖС), Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја (ЗСПИЈЗ) и Закон о општем управном поступку, Закон о државној управи (ЗДУ), Закон о управним споровима (ЗУС), Закон о заштитнику грађана (ЗЗГ), Закон о кривичном поступку (ЗКП), Кривични законик (КЗ) Закон о парничном поступку (ЗПП), Закон о одговорности правних лица за кривична дела (ЗОПЛКД)*

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ						
		Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији
Члан 9.	Право на правну заштиту	ЗЗЖС	ЗСПИЈЗ	ЗОУП	ЗДУ	ЗУС	ЗЗГ
9.1(1)	1. Свака Страна ће, у оквиру свог националног законодавства, обезбедити да свако лице које сматра да је његов захтев за доставу информација из члана 4. игнорисан, неосновано одбијен, било поједини његови делови или у целини, или да је на било који начин третиран супротно одредбама истог члана, има приступа поступку преиспитивања пред судом или неким другим законом установљеним независним и непристрасним телом.	ДА [Члан 9. тачка 11. ЗЗЖС] „Начело заштите права на здраву животну средину и приступа правосуђу - грађанин или групе грађана, њихова удружења, професионалне или друге организације, право на здраву животну средину остварују пред надлежним органом, односно судом, у складу са	ДА [Члан 22. ЗСПИЈЗ] Чланом 22. ЗСПИЈЗ је прописано да тражилац информације може изјавити жалбу Поверенику уколико: орган јавне власти одбаци или одбије захтев тражиоца, у року од 15 дана од дана када му је достављено решење или други акт; супротно обавези да у року од 48 часова од пријема захтева за које се може претпоставити да је од значаја за заштиту живота или слободе неког лица, односно да је од значаја за	ДА [Члан 44. ЗОУП] Члан 44. ЗОУП предвиђа да странка у поступку јесте физичко или правно лице чија је управна ствар предмет управног поступка и свако друго физичко или правно лице на чија права, обавезе или правне интересе може да утиче исход управног поступка. Странка у управном поступку може да буде и орган, организација, насеље, група лица и други који нису правна лица, под условима под којима физичко или	ДА [Члан 81. ЗДУ] Према одредбама члана 81. ЗДУ органи државне управе дужни су да омогуће прикладан начин на који им грађани могу поднети притужбе на рад или на неправилан однос запослених као и да у року од 15 дана одговоре на притужбу ако то подносилац притужбе захтева. Најмање једном у 30 дана орган државне	ДА [Члан 11. ЗУС] Чланом 11. ЗУС предвиђено је да тужилац у управном спору може да буде физичко, правно или друго лице, ако сматра да му је управним актом повређено	Да [Члан 25. ЗЗГ] Члан 25. ЗЗГ који прописује да свако физичко или правно, домаће или страног лице које сматра да су му актом, радњом или нечињењем органа управе повређена права, може да поднесе притужбу Заштитнику грађана. Заштитник

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ						
		Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији
		законом. ДА Члан 81а) Право на правду: заинтересована јавност у поступку остваривања права на здраву животну средину, као странка, има право да покреће поступак преиспитивања одлуке пред надлежним органом, односно судом, у складу са законом (члан 81а). НЕ [„Право на правду” је нови појам у правном систему Републике Србије,	угрожавање или заштиту здравља и животне средине, не одговори тражиоцу; услови издавања копије документа који садржи тражену информацију уплатом накнаде која превазилази износ нужних трошкова израде те копије; не стави на увид документ који садржи тражену информацију употребом опреме којом сам располаже, односно не допусти тражиоцу да увид у документ изврши употребом сопствене опреме; не стави на увид документ који садржи тражену информацију, односно не изда копију тог документа на језику на којем је поднет захтев, иако располаже документом на том језику; орган власти на други начин отежава или онемогућава тражиоцу остваривање права на слободан приступ информацијама од јавног значаја, супротно	правно лице може да буде странка, или кад је то одређено законом. Заступници колективних интереса и заступници ширих интереса јавности, који су организовани сагласно прописима, могу да имају својство странке у управном поступку ако исход управног поступка може да утиче на интересе које заступају.	управе је дужан да разматра питања која су обухваћена притужбама.	неко право или на закону засновани интерес. Државни орган, орган аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, организација, део привредног друштва са овлашћењима у правном промету, насеље, група лица и други који немају својство правног лица, могу покренути управни спор ако могу да буду носиоци права и обавеза о којима се решавало у управном	грађана ће упутити подносиоца притужбе на покретање одговарајућег правног поступка, ако је такав поступак предвиђен, а неће покретати поступак док не буду исцрпљена сва правна средства.

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ						
		Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији
		није дефинисан]	одредбама овог закона.			поступку (ст. 1. и 2).	
Члан 9.	<i>Право на правну заштиту</i>	ЗЗЖС	ЗСПИЈЗ	ЗОУП	ЗПП	ЗУС	ЗЗГ
9.1(2)	У случајевима када страна обезбеђује примену поступка преиспитивања пред судом, захтева се и да то лице такође има могућности покретања бесплатне или јефтине, законом одређене убрзане процедуре поновног разматрања од стране органа јавне власти или преиспитивања које би учинило неко независно и непристрасно тело,	/	ДА [Члан 24. ЗСПИЈЗ] Повереник доноси решење без одлагања, а најкасније у року од 60 дана од дана пријема жалбе, пошто омогући органу власти да се писмено изјасни, а по потреби и тражиоцу. Изузетно од става 1. овог члана, по жалби због непоступања органа власти у складу са чланом 16. став 2. овог закона,	ДА [Чл.9. и 89. ЗОУП] Члан 9. прописује да се поступак мора водити без одуговлачења и са што мање трошкова за странку и друге учеснике у поступку, али тако да се изведу сви докази потребни за правилно и потпуно утврђивање чињеничног стања. Одредбом члана 89. прописано је да орган	ДА [Члан 168. ЗПП] Члан 168. ЗПП прописује да ће суд ослободити од плаћања трошкова поступка странку која према свом општем имовном стању није у могућности да сноси ове трошкове.	/	/

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ						
		Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији
	осим суда.		Повереник доноси решење у року од 30 дана од дана пријема жалбе. На поступак пред Повереником примењују се одредбе закона којим се уређује општи управни поступак, а које се односе на решавање другостепеног органа по жалби. Поступак пред Повереником је бесплатан.	који води поступак може ослободити странку од плаћања трошкова поступка у целини или делимично, ако нађе да их не може поднети без штете по своје нужно издржавање, односно по нужно издржавање своје породице, или ако је то предвиђено потврђеним међународним уговором.			
Члан 9.	Право на правну заштиту	Члан 16. ЗСПИЈЗ	Члан 24. ЗСПИЈЗ	Члан 28. ЗСПИЈЗ	ЗОУП	ЗУС	ЗЗГ
9.1(3)	Коначне одлуке, сходно овом ставу, биће обавезујуће за орган јавне власти који поседује информације. Разлози ће бити наведени у писаној форми, макар у случајевима када се одбија доступност информација у складу са овим ставом	ДА Члан 16. ЗСПИЈЗ прописује да је орган власти, уколико одбије да у целини или делимично обавести тражиоца о поседовању информације, да му стави на увид документ који садржи тражену информацију, да му изда, односно упути копију тог	ДА Члан 24. ЗСПИЈЗ прописује да Повереник доноси решење без одлагања, а најкасније у року од 60 дана од дана пријема жалбе, пошто омогући органу власти да се писмено изјасни, а по потреби и тражиоцу. Повереник ће решењем наложити органу власти да тражиоцу омогући слободан приступ информацијама од јавног значаја, када утврди да је жалба основана.	ДА Члан 28. ЗСПИЈЗ прописује да су решења Повереника обавезујућа, коначна и извршна, а непоступање по решењу су санкционисана као прекршај кажњив по овом Закону. Када решење не буде извршено добровољно, Повереник спроводи управно извршење, принудном мером, односно новчаном	ДА [Члан 140.ЗОУП] 140. ЗОУП прописује да се решење доноси у писаном облику и садржи, између осталог, и образложење и упутство о правном средству	ДА [Члан 47. ЗУС] Пресуда садржи између осталог образложење и поуку о правном средству	/

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ						
		Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији
		документа, дужан да без одлагања, а најкасније у року од 15 дана од пријема захтева, донесе решење о одбијању захтева и да то решење писмено образложи, као и да у решењу упуту тражиоца на правна средства која може изјавити против таквог решења.		казном, у складу са законом којим се уређује општи управни поступак, а ако се ни тако не спроведе извршење, Закон прописује да у том случају Влада обезбеђује извршење решења Повереника непосредном принудом.			
Члан 9.	Право на правну заштиту	ЗПУЖС	ЗКП	ЗПРС	ЗПП	ЗУС	ЗЗГ
9.2	Свака страна ће, у оквирима свог националног законодавства, обезбедити да припадници заинтересоване јавности (а) који имају довољан интерес или, уколико то није случај, (б) тврде да је дошло до кршења права, у случају када прописи о	ДА Члан 11. ЗПУЖС прописује да носилац пројекта и заинтересована јавност могу изјавити жалбу против одлуке надлежног органа о захтеву за одлучивање о потреби процене	ДА [Чл. 432.-469. ЗКП] Члан 432 ЗКП прописује да против пресуде донесене у првом степену овлашћена лица могу изјавити жалбу у року од 15 дана од дана достављања преписа пресуде.	ДА [Чл. 18 ЗПРС] Члан 18 ЗПРС прописује да се поступак посредовања покреће закључењем споразума о приступању. Ако се странке у току судског или другог поступка сагласе да приступе	Да [Чл. 367. - 402. ЗПП] Члан 367 ЗПП прописује да странка може да изјави жалбу против пресуде донете у првом степену у року од 15 дана од дана достављања преписа пресуде, ако у овом закону није другачије	Да Члан 11 ЗУС прописује да тужилац у управном спору може да буде физичко, правно или друго лице, ако сматра да му је	ДА [Члан 28. ЗЗГ] Притужбу Заштитнику грађана може да поднесе свако физичко или правно лице, домаће или страно, које сматра да му је

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ						
		Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији
	управном поступку једне стране то захтевају као предуслов, имају право на поступак преиспитивања пред судом и/или другим независним и непристрасним телом установљеним законом, у циљу побијања материјалне и процесне законитости било које одлуке, чињења или пропуштања чињења, према одредбама члана 6. и, када је то предвиђено националним законодавством и без нарушавања одредаба става 3. у доњем тексту, другим релевантним одредбама ове конвенције. Критеријуми дефинисања довољног интереса и кршења права биће одређени у складу са захтевима националног	утицаја. Такође, носилац пројекта и заинтересована јавност могу изјавити жалбу против одлуке надлежног органа о захтеву за одређивање обима и садржаја студије о процени утицаја (члан 15.). Чл. 24, 25. и 26. ЗПУЖС прописују да надлежни орган доноси одлуку о давању сагласности на студију о процени утицаја или о одбијању захтева за давање сагласности на студију утицаја, на основу спроведеног поступка и извештаја техничке комисије и доставља носиоцу пројекта у року од десет дана од дана пријема извештаја. Одлука надлежног органа је коначна а		решавању спора посредовањем уз застој судског поступка, поступак посредовања се покреће достављањем суду или другом органу пред којим се води поступак споразума о приступању посредовању.	прописано.	управним актом повређено неко право или на закону засновани интерес. Државни орган, орган аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, организација, део привредног друштва са овлашћењима у правном промету, насеље, група лица и други који немају својство правног лица, могу покренути управни спор ако могу да буду носиоци права и обавеза о	актом, радњом или нечињењем органа управе повређено људско право и слобода. Притужбу у име физичког лица, уз његову сагласност, може поднети удружење које се бави заштитом људских права.

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ						
		Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији
	законодавства и са циљем да се заинтересованој јавности омогући широка правна заштита у оквиру делокруга ове конвенције. У том циљу, интерес било којег удружења која испуњава захтеве из члана 2. став 5. сматраће се довољним. за примену подстава (а). Такође ће се сматрати да такве организације имају права која могу бити прекршена према подставу (б). Одредбама става 2 не искључује се могућност прелиминарног преиспитивања пред неким управним органом, и оне не утичу на захтев да се користе управни поступци за преиспитивање пре прибегавања судским поступцима преиспитивања, када је такав захтев постављен националним законодавством.	против ње подносилац захтева и заинтересована јавност могу покренути управни спор.				којима се решавало у управном поступку. Ако је управним актом повређен закон на штету јавног интереса, управни спор може да покрене надлежни јавни тужилац.	

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ						
		Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији
Члан 9.	<i>Право на правну заштиту</i>	ЗЗЖС	ЗКП	КЗ	ЗПУЖС	ЗОУП	ЗИСКЗ
9.3	3. Свака страна ће обезбедити да припадници јавности, када испуњавају евентуалне услове које поставља национално законодавство, имају доступност управним и судским поступцима којима се оспорава чињење или пропусти које су учинила физичка лица или орган јавне власти, а који су у супротности са одредбама њиховог националног законодавства које се односи на животну средину.	Да [Чл. 9. 81а и 107. ЗЗЖС] Члан 9. ЗЗЖС прописује да грађанин или групе грађана, њихова удружења, професионалне или друге организације, право на здраву животну средину остварују пред надлежним органом, односно судом, у складу са законом. Чланом 81а. предвиђено је да заинтересована јавност у поступку остваривања права на здраву животну средину као странка има право да покреће поступак преиспитивања	Да [Чл. 5. 52. и 281. ЗКП] Одредбом члана 5. ЗКП прописано је да за кривична дела за која се гоне по службеној дужности овлашћени тужилац је јавни тужилац, а за кривична дела за која се гони по приватној тужби овлашћени тужилац је приватни тужилац. Кривично гоњење започиње: 1) првом радњом јавног тужиоца, или овлашћених службених лица полиције на основу захтева јавног тужиоца, предузетом у складу са овим закоником ради провере основа сумње да је учињено кривично дело или да је одређено лице учинило кривично дело; 2) подношењем приватне тужбе. Ако јавни тужилац изјави да одустаје од оптужбе (члан 52.), на његово место може ступити оштећени као	Да У Глави XXIV КЗ дефинисана су кривична дела против животне средине	Да [Члан 26. ЗПУЖС] Члан 26. ЗПУЖС предвиђа да против одлуке о давању сагласности на студију о процени утицаја или о одбијању захтева за давање сагласности на студију утицаја подносилац захтева и заинтересована јавност могу покренути управни спор.	Да [Члан 90.ЗОУП] Општом одредбом члана 90. ЗОУП-а прописано је да управни поступак покреће надлежни орган по службеној дужности или поводом захтева странке.	ДА [Члан 15. ЗИСКЗ] Чланом 15. ЗИСКЗ предвиђено је да против решења надлежног органа о издавању дозволе, односно о одбијању захтева за издавање дозволе није допуштена жалба али се може покренути управни спор.

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ						
		Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији
		одлуке пред надлежним органом, односно судом, у складу са законом. Такође, чланом 107. ЗЗЖС је прописано да свако ко претрпи штету има право на накнаду штете. Захтев за накнаду штете може се поднети непосредно загађивачу. Поступак пред судом за накнаду штете је хитан.	тужилац, под условима прописаним овим закоником. Одредбом члана 281. став 1. Законика о кривичном поступку прописано је да се кривична пријава подноси надлежном јавном тужиоцу, писмено, усмено или другим средством.				
Члан 9.	<i>Право на правну заштиту</i>	ЗОПЛКД	ЗПП	ЗОО	ЗП	ЗПрПр	ЗКП

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ						
		Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији
9.3	3. Свака страна ће обезбедити да припадници јавности, када испуњавају евентуалне услове које поставља национално законодавство, имају доступност управним и судским поступцима којима се оспорава чињење или пропусти које су учинила физичка лица или орган јавне власти, а који су у супротности са одредбама њиховог националног законодавства које се односи на животну средину.	Да [Чл. 6 и 35. ЗОПЛКД] Члан 6. ЗОПЛКД предвиђа да правно лице одговара за кривично дело које у оквиру својих послова односно овлашћења учини одговорно лице у намери да за правно лице оствари корист или ако је због непоступања, надзора или контроле од стране одговорног лица омогућено извршење кривичног дела	Да [Чл. 1, 74. и 191. ЗПП] Према одредбама члана 74. ЗПП странка у поступку може бити свако физичко и правно лице а чланом 191. се предвиђа да се парнични поступак покреће тужбом. члан 149. ЗПП предвиђа право странака да прегледају, фотокопирају, фотографишу и преписују спис парнице у којој учествују, односно право осталих лица да прегледају и преписују списе уколико имају оправдани интерес.	Да [Члан 1156. ЗОО] Члан 156. ЗОО прописује да свако може захтевати од другог да уклони извор опасности од кога прети знатнија штета њему или неодређеном броју лица, као и да се уздржи од делатности од које произилази узнемиравање или опасност штете, ако се настанак узнемиравања или штете не може спречити одговарајућим мерама (став 1).	Да [Чл. 179. и 166. ЗП] Члан 179. ЗП прописује да захтев за покретање прекршајног поступка подноси овлашћени орган или оштећени који има право да сам или преко свог законског заступника или пуномоћника подноси и заступа захтев за покретање прекршајног поступка. Овлашћени органи су органи управе, овлашћени инспектори, јавни тужилац и други органи и организације, које врше јавна овлашћења у чију надлежност спада непосредно извршење или надзор над извршењем прописа у	Да [Члан 86. ЗПрПр] Члан 86. ЗПрПр прописује да се пријава за привредни преступ подноси надлежном јавном тужиоцу писмено или усмено. Инспектор за заштиту животне средине у границама својих овлашћења може поднети пријаву надлежном органу за учињен привредни преступ.	Да [Чл. 50, 68, 71. и 250. ЗКП] Чл. 50, 68, 71. и 250. ЗКП предвиђају право оштећеног, као тужиоца и приватног тужиоца, односно окривљеног, осумњиченог и браниоца, односно сваког ко има оправдани интерес, да разматра списе и разгледа предмете који служе као доказ.

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ						
		Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији
		у корист правног лица од стране физичког лица које делује под надзором и контролом одговорног лица. Члан 35. предвиђа да се за исто кривично дело покреће и води, по правилу, против правног лица и одговорног лица јединствен поступак и доноси једна пресуда.			којима су прекршаји предвиђени. Члан 166. ЗП предвиђа право подносиоца захтева за покретање прекршајног поступка, окривљеног, браниоца окривљеног, представника односно пуномоћника правног лица, оштећеног и његовог законског заступника односно пуномоћника, као и право других лица који за то имају интереса, да разматрају и преписују списе предмета.		
Члан 9.	Право на правну заштиту	ЗОУП	ЗПП	ЗИО	ЗП	ЗПрПр	ЗКП
9.4	4. Процедуре из ст. 1, 2. и 3. овог члана ће обезбедити адекватне и ефикасне правне	Да [Чл. 13. и 9.	Да [Чл. 352, 354. и 367. ЗПП]	Да [Члан 447. ЗИО]	Да [Чл. 64, 91 и 258. 254 ЗП]	Да [Члан 118. ЗПрПр]	Да [Чл. 427. и 432. ЗКП]

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ						
		Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији
	лекове, укључујући и привремене мере, када је то примерено и биће поштене, правичне, благовремене и неће бити праћене превисоким трошковима који отежавају њихово коришћење. Одлуке које се доносе по одредбама овог члана донеће се у писаној форми. Одлуке судова и када год је то могуће других тела, биће јавно доступне.	ЗОУП] Члан 13. ЗОУП-а прописује да против решења донесеног у првом степену странка има право на жалбу. Чланом 9. ЗОУП-а је прописано да се поступак мора водити без одуговлачења и са што мање трошкова за странку и друге учеснике у поступку, али тако да се прибаве сви докази потребни за правилно и потпуно утврђивање чињеничног стања.	Члан 352. став 1. ЗПП прописује да се пресуда доноси и објављује у име народа. Одредбом члана 354. став 1. ЗПП прописано је да се пресуда мора писано изградити у року од осам дана од дана објављивања. У сложенијим предметима суд може да одложи писану израду пресуде за још 15 дана. Одредбама члана 367. ЗПП прописано је да странка може да изјави жалбу против пресуде донете у првом степену у року од 15 дана од дана достављања преписа пресуде, ако у овом закону није другачије прописано. Благовремено изјављена жалба спречава да пресуда постане правноснажна у делу који се побија жалбом. О жалби против пресуде одлучује другостепени суд.	Члан 447. ЗИО прописује да привремену меру може одредити суд, а спровести суд или извршитељ пре покретања, у току, као и по окончању судског или управног поступка, све док извршење не буде спроведено. Решење којим се одређује привремена мера има правно дејство правоснажног решења о извршењу.	Члан 64. ЗП прописује да ће заштитну меру објављивања пресуде суд изрећи ако сматра да би било корисно да се јавност упозна са пресудом, а нарочито ако би објављивање пресуде допринело да се отклони опасност по живот или здравље људи или да се заштити сигурност промета роба и услуга или привреда. Члан 91. прописује да је суд дужан да поступак спроведе без одуговлачења, али тако да то не буде на штету доношења правилне и законите одлуке а члан 258. прописује да се против пресуде и решења прекршајног суда може изјавити жалба другостепеном прекршајном суду.	Члан 118. ЗПрПр прописује да против пресуде донесене у првом степену овлашћена лица могу изјавити жалбу у року од осам дана од дана достављања преписа пресуде.	Члан 427. ЗКП прописује да се пресуда која је објављена мора писмено изградити и доставити у року од петнаест дана од дана објављивања. Према одредби члана 432. ЗКП овлашћена лица могу изјавити жалбу против пресуде донете у првом степену у року од 15 дана од дана достављања преписа пресуде.

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ						
		Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији
					Члан 254. ЗП прописује да писмено израђена пресуда садржи: увод, изреку, образложење и упутство о праву на жалбу, као и број, датум, потпис судије и службени печат		
Члан 9.	Право на правну заштиту	ЗОУП	ЗПП	ЗБПП	ЗЛС	ЗА	ЗКП
9.5	5. У циљу унапређивања ефикасности одредаба овог члана, свака страна ће обезбедити да јавности буду доступне информације о могућности покретања управних и судских поступака за преиспитивање, а размотриће могућност установљења одговарајућих механизма пружања помоћи за уклањање или смањење финансијских и других препрека за правну заштиту.	Да [Чл. 13. и 9. ЗОУП] Једно од начела ЗОУП-а је начело пружања помоћи странци (члан 8). Члан 89. ЗОУП предвиђа право странке на ослобођење од трошкова поступка у целини или делимично, уколико их странка не може поднети без штете	Да [Чл. 168-173. ЗПП] Бесплатно заступање странака у грађанским судским поступцима регулисано је чл. 168-173. ЗПП. Одредбама члана 170. ЗПП је прописано да ће Суд у току читавог поступка да призна странци право на бесплатну правну помоћ кад је странка потпуно ослобођена од плаћања трошкова поступка (члан 168. став 2), ако је то нужно ради заштите права странке, односно ако је то прописано посебним законом.	Да Законом о бесплатној правној помоћи чија је примена почела 1. октобра 2019. године, уређена је бесплатна правна помоћ за грађане као њене кориснике и начини њеног остваривања и пружања. Наведени закон се примењује на грађане који право на бесплатну правну помоћ нису остварили према другим законима. На тај начин је пружање бесплатне правне помоћи	Да [Члан 20. ЗЛС] У члану 20. тачка 11. ЗЛС предвиђено је да општина организује службу правне помоћи грађанима.	Да [Члан 20. ЗА] ЗА у члану 66. предвиђа да адвокатска комора може организовати пружање бесплатне правне помоћи грађанима на територији основног суда.	Да [Чл. 77. и 264. ЗКП] Окривљеном који према свом имовинском стању не може трошкове браниоца, поставиће се на његов захтев бранилац иако не постоје разлози за обавезну одбрану, ако се кривични поступак води за кривично дело за

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ						
		Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији	Усклађеност у Републици Србији
		по своје нужно издржавање, односно по нужно издржавање своје породице.		регулисано на свеобухватан начин, са циљем да се сваком лицу омогући делотворан и једнак приступ правди.			које се може изрећи казна затвора преко три године или ако то налажу разлози правичности, трошкови одбране тада падају на терет буџетских средстава. (члан 77) У одлуци којом решава о трошковима, суд може ослободити окривљеног од дужности да накнади трошкове поступка, ако би њиховим плаћањем било доведено у питање издржавање окривљеног или лица која је он дужан да издржава.(Члан 264.)

Табела АНЕКС 3.2: Право на правну заштиту: усклађеност са Законом о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине, Законом о хемикалијама и Законом о заштити од буке у животној средини

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ	ЗИСКЗЖС	ЗИСКЗЖС	ЗХ	ЗХ	Бука	Бука
		Усклађеност	Објашњење	Усклађеност	Објашњење	Усклађеност	Објашњење
9.	Право на правну заштиту						
9.1	1. Свака страна ће, у оквиру свог националног законодавства, обезбедити да свако лице које сматра да је његов захтев за доставу информација из члана 4. игнорисан, неосновано одбијен, било поједини његови делови или у целини, или да је на било који начин третиран супротно одредбама истог члана, има приступа поступку преиспитивања пред судом или неким другим законом установљеним независним и непристрасним телом. У случајевима када страна обезбеђује примену поступка преиспитивања пред судом, обезбеђује и да то лице такође има могућности покретања бесплатне или јефтине, законски одређене убрзане процедуре поновног разматрања од стране органа јавне власти	ДА Односи се на цео члан 9 (ст. 1-5); [Мада без јасно дефинисаног права активне легитимације јавности/ заинтересоване јавности да покрене поступак пред судом. Логично је претпоставити да такав поступак може покренути само заинтересована јавност].	Јавност мора бити обавештена о решењу о издавању интегрисане дозволе, односно о одбијању захтева за издавање дозволе о у року од осам дана. Против таквог решења није допуштена жалба, али се може покренути управни спор.	ДА	Агенција за хемикалије неће омогућити приступ подацима који се налазе у њеном поседу, ако су означени као поверљиви, ако процени да је приступ тим подацима потребно ограничити у складу са овим законом и законом којим се уређује слободан приступ информацијама од јавног значаја. Свако [т.ј. јавност] може пред судом да покрене поступак против решења агенције којим се одбија приступ	НЕ За стратешке мапе ДА [Односи се на цео члан 9 (ст. 1-5); [Мада без јасно дефинисаног права активне легитимације јавности/ заинтересоване јавности да покрене поступак пред судом. Логично је претпоставити да такав поступак може покренути само заинтересована јавност у складу са Законом о ПУЖС и Законом о ИСКЗЖС].	У студији о процени утицаја на животну средину, утврђују се услови и мере којима се штетни ефекти буке могу спречити, смањити или отклонити. Услови за рад постројења за која се издаје интегрисана дозвола садрже мере заштите од буке.

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ	ЗИСКЗЖС	ЗИСКЗЖС	ЗХ	ЗХ	Бука	Бука
		Усклађеност	Објашњење	Усклађеност	Објашњење	Усклађеност	Објашњење
	или преиспитивања које би учинило неко независно и непристрасно тело, осим суда. Коначне одлуке, сходно овом ставу 1, биће обавезујуће за орган јавне власти који поседује информације. Разлози ће бити наведени у писаној форми, макар у случајевима када се одбија доступност информација у складу са овим ставом.				информацијама. „Свако” је термин којим су обухваћени „јавност” и „заинтересована јавност”. На решење којим се одбија приступ информацијама може се изјавити жалба министру, ради поновног разматрања решења. Против решења министра се може покренути управни спор (члан 85. став 7).		
9.2	2. Свака страна ће, у оквирима свог националног законодавства, обезбедити да припадници заинтересоване јавности (а) који имају довољан интерес или, уколико то није случај, (б) тврде да је дошло до кршења права, у случају када прописи о управном поступку једне стране то захтевају као предуслов, управном поступку једне	ДА Односи се на цео члан 9 (ст. 1-5); [Мада без јасно дефинисаног права активне легитимације јавности/ заинтересоване јавности да покрене поступак пред судом. Логично је претпоставити да		ДА за прелиминарни поступак када се хемикалије налазе на листи		НЕ ДА [Односи се на цео члан 9 (ст. 1-5); [Мада без јасно дефинисаног права активне легитимације јавности/ заинтересоване јавности да покрене поступак пред судом. Логично је	

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ	ЗИСКЗЖС	ЗИСКЗЖС	ЗХ	ЗХ	Бука	Бука
		Усклађеност	Објашњење	Усклађеност	Објашњење	Усклађеност	Објашњење
	стране то захтевају као предуслов, имају право на поступак преиспитивања пред судом и/или другим независним и непристрасним телом установљеним законом, у циљу побијања материјалне и процесне законитости било које одлуке, чињења или нечињења, према одредбама члана 6. и, када је то предвиђено националним законодавством и без нарушавања одредаба става 3. у доњем тексту, другим релевантним одредбама конвенције. Критеријуми дефинисања довољног интереса и кршења права биће одређени у складу са захтевима националног законодавства и са циљем да се заинтересованој јавности омогући широка правна заштита у оквиру делокруга ове конвенције. У том циљу, интерес било којег удружења које испуњава захтеве из члана 2. став 5. сматраће се довољним за примену	такав поступак може покренути само заинтересована јавност]. НЕ				претпоставити да такав поступак може покренути само заинтересована јавност у складу са Законом о ПУЖС и Законом о ИСКЗЖС]. НЕ	

	ПРАВО НА ПРАВНУ ЗАШТИТУ	ЗИСКЗЖС	ЗИСКЗЖС	ЗХ	ЗХ	Бука	Бука
		Усклађеност	Објашњење	Усклађеност	Објашњење	Усклађеност	Објашњење
	горепоменутог подстава (а) Такође ће се сматрати да такве организације имају права која могу бити прекршена према горенаведеном подставу (б). Одредбама става 2. не искључује се могућност прелиминарног преиспитивања пред неким управним органом, и оне не утичу на захтев да се користе управни поступци за преиспитивање пре прибегавања судским поступцима преиспитивања, када је такав захтев постављен националним законодавством.						

9.3	3. Поред тога, и без нарушавања могућности остваривања правне заштите из горе наведених ст. 1. и 2, свака страна ће обезбедити да припадници јавности, када испуњавају евентуалне услове које поставља национално законодавство, имају доступност управним и судским поступцима којима се оспорава чињење или пропусти које су учинила физичка лица или орган јавне власти, а која су у супротности са одредбама националног законодавства које се односи на животну средину.	НЕ				НЕ	
9.4	4. Поред тога, и без нарушавања одредаба горенаведеног става 1, процедуре из горенаведених ст. 1, 2. и 3 ће обезбедити адекватне и ефикасне правне лекове, укључујући и привремене мере, када је то примерено и биће поштене, правичне, благовремене и неће бити праћене превисоким трошковима који отежавају њихово коришћење. Одлуке које се доносе по одредбама овог члана биће донете или забележене у писаној форми.	ДА Потребно је анализирати трошкове		ДА Потребно је анализирати трошкове		НЕ ДА [Односи се на цео члан 9 (ст. 1-5); [Мада без јасно дефинисаног права активне легитимације јавности/ заинтересоване јавности да покрене поступак пред судом. Логично је претпоставити да поступак може покренути само заинтересована	

	Одлуке судова и када год је то могуће других тела, биће јавно доступне.					јавност у складу са ЗПУЖС и ЗИСКЗЖС].	
9.5	5. У циљу унапређивања ефикасности одредаба овог члана, свака страна ће обезбедити да јавности буду доступне информације о могућности покретања управних и судских поступака за преиспитивање, а размотриће могућност установљења одговарајућих механизма пружања помоћи за уклањање или смањење финансијских и других препрека доступности правосуђа.	НЕ		Да		НЕ ДА [Односи се на цео члан 9 (ст. 1-5); [Мада без јасно дефинисаног права активне легитимације јавности/ заинтересоване јавности да покрене поступак пред судом. Логично је претпоставити да поступак може покренути само заинтересована јавност у складу са ЗПУЖС и ЗИСКЗЖС].	

АНЕКС 4

Институције надлежне за примену Архуске конвенције у Републици Србији

Следи опис задатака и дужности главних институција и других тела надлежних за примену Архуске конвенције на националном, регионалном и локалном нивоу.

Релевантним уставним одредбама (члан 97) дефинисана је надлежност Републике Србије, док је одредбама које се односе на структуру органа власти дефинисана надлежност Народне скупштине (члан 99), Владе (члан 123), аутономних покрајина (члан 183) и општина (члан 190). Поред тога, Уставом Републике Србије је дефинисано право на правну помоћ (члан 67),⁸⁸ надлежност Уставног суда (члан 127), и др.

НАДЛЕЖНОСТ РЕПУБЛИКЕ

Надлежност Републике дефинисана је чланом 97. Устава Републике Србије и у складу са овом одредбом Република Србија уређује и обезбеђује, између осталог, остваривање и заштиту слобода и права грађана; уставност и законитост; поступак пред судовима и другим државним органима; одговорност и санкције за повреду слобода и права грађана утврђених Уставом и за повреду закона, других прописа и општих аката; амнестије и помиловања за кривична дела; *одрживи развој; систем заштите и унапређења животне средине; заштиту и унапређивање биљног и животињског света.*

Министарство заштите животне средине (МЗЖС)⁸⁹

Ово министарство има следеће обавезе које се тичу сва три стуба Архуске конвенције:

а) Обавезе из чл. 4. и 5. Архуске конвенције су у најужој вези са надлежностима Министарства прописаним чланом 6. Закона о министарствима, односно релевантним одредбама Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, укључујући и то: основе заштите животне средине, систем заштите и унапређења животне средине, националне паркове, инспекцијски надзор у области заштите животне средине, примену резултата научних и технолошких истраживања и истраживања развоја у области животне средине, спровођење Конвенције о учешћу јавности, доступности информација и праву на правну заштиту у области животне средине, заштиту природе, заштиту ваздуха, заштиту озонског омотача, климатске промене, прекогранично загађење ваздуха и воде, заштиту вода од загађивања ради спречавања погоршања квалитета површинских и подземних вода, утврђивање услова заштите животне средине у планирању простора и изградњи објеката, заштиту од великог хемијског удеса и учешће у реаговању у случају хемијских удеса, заштиту од буке и вибрација, заштиту од јонизујућег и нејонизујућег зрачења, управљање хемикалијама и биоцидним производима, спровођење Конвенције о хемијском оружју у складу са законом, управљање отпадом, изузев радиоактивним отпадом, стварање услова за приступ и реализацију пројеката из делокруга тог министарства који се финансирају из средстава претприступних фондова Европске уније, донација и других облика развојне помоћи; одобравање прекограничног промета отпада и заштићених биљних и животињских врста, као и друге послове одређене законом;

б) Обавезе које се тичу члана 6. Архуске конвенције прописане су Законом о процени утицаја на животну средину;

в) Део обавезе које се односе на члан 7. Архуске конвенције прописане су Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину;

г) Део обавеза које се односе на члан 8. Архуске конвенције прописане су Законом о министарствима, односно Пословником Владе и Пословником Народне скупштине;

д) Део обавеза које произилазе из члана 9. Архуске конвенције прописане су Законом о заштити животне средине, Законом о процени утицаја на животну средину и Законом о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине.

⁸⁸ Правну помоћ пружају адвокатура, као самостална и независна служба, и службе правне помоћи које се оснивају у јединицама локалне самоуправе, у складу са законом (члан 67, став 2).

⁸⁹ <http://www.ekoplan.gov.rs/src/index.php>

Са становишта институционалних капацитета Министарства (нарочито дела који се непосредно бави питањима учешћа јавности) процењује се да постоји потреба да у оквиру МЗЖС постоји контакт и одговарајући систем који би омогућио заинтересованим странама приступ информацијама у писаној форми, као и бази података, што би отворило могућност увида у документе у електронској форми. Ово је нарочито важно имајући у виду обим посла у Министарству, Покрајинском секретаријату за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине, надлежним органима локалне самоуправе, као и чињеницу да је у Сектору за управљање животном средином, учешће јавности укључено у спровођење процедура по основу готово свих закона.

У извештају Омбудсмана за 2020. годину указује се да се формирањем Одељења за сарадњу са јединицама локалних самоуправа и Одељења за информације и сарадњу са цивилним друштвом при Министарству заштите животне средине, недвосмислено препознаје значај унапређења сарадње са локалним самоуправама и организацијама цивилног сектора, а нарочито пружања помоћи и подршке јединицама локалне самоуправе у циљу што ефикаснијег поступања у области заштите животне средине. Овакво поступање представља пример побољшања рада државних органа. Паралелно са отварањем поглавља у преговорима о придруживању Европској унији расте свест грађана о значају заштите животне средине и начинима на које могу да остваре своје Уставом гарантовано право на здраву животну средину, на шта указују повећан број обраћања грађана, као и већи број различитих предмета притужби Заштитнику грађана.⁹⁰

Агенција за заштиту животне средине (АЗЖС)⁹¹

Агенција за заштиту животне средине Србије, као орган управе у саставу Министарства заштите животне средине, обавља послове државне управе који се односе на:

- развој, усклађивање и вођење националног информационог система заштите животне средине (праћење стања чинилаца животне средине, кроз индикаторе животне средине; регистар загађујућих материја и др.);
- спровођење државног праћења квалитета ваздуха и вода, укључујући спровођење прописаних и усаглашених програма за контролу квалитета ваздуха, површинских вода и подземних вода, прве издани и падавина;
- управљање Националном лабораторијом;
- прикупљање, обједињавање и обраду података о животној средини, израду извештаја о стању животне средине и спровођењу политике заштите животне средине;
- развој процедура за обраду и процену података о животној средини;
- вођење података о најбољим доступним техникама и праксама и њиховој примени у области заштите животне средине; и
- сарадњу са Европском агенцијом за заштиту животне средине (ЕЕА) и Европском мрежом за информације и посматрање у области животне средине (EIONET), као и друге послове одређене законом.

Агенција за заштиту животне средине има обавезу развоја националног регистра загађивача у складу са Законом о министарствима, Законом о заштити животне средине, Правилником о методологији за израду националног и локалног регистра извора загађивања, као и методологији за врсте, начине и рокове прикупљања података. У оквиру Агенције за заштиту животне средине спроводи се низ активности везаних за развој интегрисаног информационог система о животној средини. То се, пре свега, односи на доношење потребних подзаконских аката, као и спровођење низа пројеката „који имају заједнички циљ формирање мреже институција које се баве праћењем аспеката животне средине”.⁹²

У протеклом периоду реализовано је више пројеката подржаних од стране ЕУ или кроз билатералну сарадњу, на унапређењу националног информационог система. У АЗЖС се процењује да у погледу опремљености информационо-комуникационим технологијама и стручности постојећих кадрова

⁹⁰

https://www.ombudsman.rs/images/2020/Redovan_godi%C5%A1nji_izve%C5%A1taj_Za%C5%A1titnika_gra%C4%91ana_za_2020_godinu.pdf

⁹¹ <http://www.sepa.gov.rs/>

⁹² <http://www.sepa.gov.rs/>

због вишегодишње забране запошљавања, природног одлива запослених, те недостатка одрживог финансирања система за мониторинг компоненти стања животне средине, потребно је уложити додатне системске напоре за имплементацију Архуске конвенције са становишта надлежности ове Агенције. Потребно је дакле повећати број извршилаца (укупан број запослених -59 и радно ангажованих лица – 34 у 2021. години), како због нових обавеза, тако и у смислу одрживости већ постигнутих резултата. Више пута је назначено и у извештајима Европске комисије да је мањак кадрова евидентан. Имајући у виду постојеће и планиране послове Агенције, повећање броја запослених је ултимативни предуслов за преузимање било каквих нових изразито захтевних обавеза.

Зелени Фонд Републике Србије⁹³

Законом о престанку важења Закона о Фонду за заштиту животне средине („Службени гласник РС” број 93/12) престао је са радом Фонд за заштиту животне средине од 29. септембра 2012. године. У складу са Законом о престанку рада Фонда за заштиту животне средине Министарство надлежно за заштиту животне средине је преузело послове некадашњег Фонда за животну средину, укључујући финансирање пројеката из области заштите животне средине, и то: заштиту, очување и побољшање квалитета ваздуха, воде, земљишта и шума, као и смањење утицаја климатских промена и предузимање мера адаптације, укључујући заштиту озонског омотача; инвестиционих и оперативних активности у области управљања отпадом, укључујући изградњу постројења за управљање отпадом; санацију одлагалишта отпада; санацију одлагалишта опасног отпада; унапређење организације управљања отпадом; управљање посебним токовима отпада; рекултивацију и санацију историјског загађења; заштиту и очување биодиверзитета; финансирање превентивних мера ради спречавања удеса; финансирање програма еколошког образовања и јачања јавне свести о питањима очувања животне средине и одрживог развоја; и друге активности утврђене законом. Министарство је надлежно за контролу и надзор примене прописа из ове области. Законом о изменама и допунама Закона о заштити животне средине („Службени гласник РС”, број 14/16) основан је Зелени Фонд Републике Србије, као буџетски фонд, ради евидентирања средстава намењених финансирању припреме, спровођења и развоја програма, пројеката и других активности у области очувања, одрживог коришћења, заштите и унапређивања животне средине.

Агенција за хемикалије, која је основана 2009. године на основу Закона о хемикалијама („Службени гласник РС”, број 36/09), с циљем стварања административних услова који гарантују безбедно управљање хемикалијама и биоцидним производима, укинута је на основу Закона о изменама и допунама Закона о хемикалијама из 2012. године („Службени гласник РС”, број 93/12) и Одлуке о престанку важења Одлуке о оснивању Агенције за хемикалије („Службени гласник РС”, број 93/12) од 29. септембра 2012. године. Послове укинуте агенције преузело је министарство надлежно за послове заштите животне средине.

Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије⁹⁴ основан је Законом о радијационој и нуклеарној сигурности и безбедности („Службени гласник РС”, бр. 95/18, 10/19) као самостално и функционално независно регулаторно тело које врши регулаторне, стручне и са њим повезане извршне послове у области радијационе и нуклеарне сигурности и безбедности, у складу са законом: вођење централне евиденције о нуклеарним објектима, нуклеарним материјалима и радиоактивном отпаду и контрола евиденција које воде корисници; формирање и одржавање базе података (централни регистар) о изворима јонизујућих зрачења и корисницима тих извора, професионално изложеним лицима, као и о другим подацима од значаја за заштиту од јонизујућих зрачења, радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност; праћење обима и промене нивоа радиоактивности и оцењивање њеног утицаја на становништво и животну средину и с тим у вези налагање спровођења потребних мера и праћење њиховог извршавања; објављивање годишњег извештаја о нивоу излагања становништва јонизујућим зрачењима у Републици Србији; достављање средствима јавног информисања, надлежним државним органима и Међународној агенцији за атомску енергију информација од значаја за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност;

⁹³ <https://www.ekologija.gov.rs/>

⁹⁴ <http://www.srbatom.gov.rs/srbatommm/>

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде⁹⁵

У складу са Законом о министарствима, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде обавља послове државне управе који се односе на: развој политике и стратегије у области пољопривреде и прехранбене индустрије. Министарство је такође надлежно за предлагање системских решења и мера заштите при увозу пољопривредних и прехранбених производа; заштиту и коришћење пољопривредног земљишта; производњу аграрних инпута за пољопривредну и прехранбену индустрију, систем тржишних информација у пољопривреди; утврђивање степена испуњености услова; очување и одрживо коришћење биљних и животињских генетичких ресурса који се користе у пољопривреди и производњи хране, успостављање и вођење информационог система о пољопривредном земљишту у Републици Србији.

Органи управе у саставу Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде:

Сектор за пољопривредну инспекцију и фитосанитарна инспекција у оквиру Управе за заштиту биља, обавља инспекцијске послове у складу са законом.

Управа за ветерину обавља послове државне управе и стручне послове који се односе на: здравствену заштиту животиња; ветеринарско-санитарну контролу у производњи и у унутрашњем и спољном промету животиња, споредних производа животињског порекла, репродуктивног материјала и других организама и предмета којима се може пренети заразна болест, хране за животиње и компоненти за производњу хране за животиње; регистрацију, односно одобравање и контролу рада објеката за производњу намирница животињског порекла (кланице, млекарне и др.); регистрацију, односно одобравање и контролу објеката за производњу хране за животиње и нешкодљиво уклањање лешева и споредних производа животињског порекла, као и објеката за њихову прераду; контролу производње и унутрашњи и спољни промет лекова и биолошких средстава за употребу у ветерини, као и друге послове одређене законом.

Управа за заштиту биља обавља послове државне управе и стручне послове који се односе на заштиту биља од болести и штеточина; унутрашњи и спољни промет; контролу средстава за заштиту биља; производњу и регистрацију средстава за заштиту биља и исхрану биља, утврђивање испуњености услова, процену ризика и спровођење мера контроле везаних за биолошку сигурност код ограничене употребе, увођења у производњу, стављање у промет и увоз генетички модификованих организама; фитосанитарни надзор и инспекцију у унутрашњем и спољном промету биља, семена и садног материјала, као и друге послове одређене законом.

Републичка дирекција за воде обавља послове државне управе и стручне послове који се односе на: политику водопривреде; вишенаменско коришћење вода; водоснабдевање (изузев дистрибуције воде); заштиту од вода; спровођење мера заштите вода и планску рационализацију потрошње воде; уређење домаћих водних режима; праћење и одржавање прекограничних режима вода, инспекцијски надзор у области водопривреде. За обављање водопривредне делатности основано је јавно водопривредно предузеће „Србијаводе” а одређене надлежности у области водопривреде су пренете на АП Војводину на основу Закона о утврђивању одређених надлежности Аутономне Покрајине Војводине. Формирано је и јавно водопривредно предузеће „Воде Војводине”. Та два предузећа газдују и раде са водним ресурсима, водним земљиштем и водопривредним објектима.

Управа за шуме обавља послове државне управе и стручне послове који се односе на: политику шумарства; очување шума; унапређење и коришћење шума и дивљачи; спровођење мера заштите шума и дивљачи; контролу семена и садног материјала у шумарству; инспекцијски надзор у области шумарства и ловства, као и друге послове одређене законом.

Министарство здравља⁹⁶

Министарство здравља обавља послове државне управе који се између осталог односе на: систем здравствене заштите; очување и унапређење здравља грађана и праћење здравственог стања и здравствених потреба становништва; евиденције у области здравства; санитарну инспекцију;

⁹⁵ <http://www.mpt.gov.rs/>

⁹⁶ <http://www.zdravlje.gov.rs/>

здравствени и санитарни надзор у области заштите становништва од заразних и незаразних болести; здравствену исправност животних намирница и предмета опште употребе у производњи и промету; јавно снабдевање становништва хигијенски исправном водом за пиће и другим областима одређеним законом; као и друге послове одређене законом. На нивоу града Београда све информације које се односе на стање животне средине, на мере које се предузимају за побољшање стања животне средине, или ако се ради о проценама утицаја на животну средину са стручног аспекта, пролазе кроз Градски завод за јавно здравље Београд, Институт за медицину рада Србије „Др Драгомир Карајовић” и Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”, а затим се преко Секретаријата за заштиту животне средине у виду Еколошког билтена (једном месечно) дистрибуирају на преко 300 адреса.

Министарство рударства и енергетике⁹⁷

Министарство рударства и енергетике обавља послове државне управе који се односе на рударство; стратегију и политику развоја рударства; израду биланса минералних сировина; геолошка истраживања која се односе на експлоатацију минералних сировина; израду програма истражних радова у области основних геолошких истраживања која се односе на одрживо коришћење ресурса; израду годишњих и средњорочних програма детаљних истражних радова у области геолошких истраживања која се односе на експлоатацију минералних сировина и обезбеђивање материјалних и других услова за реализацију тих програма; експлоатацију свих врста минералних сировина и геолошких ресурса; инспекцијски надзор у области рударства; енергетику, енергетски биланс Републике Србије; нафтну и гасну привреду; нуклеарна енергетска постројења чија је намена производња електричне, односно топлотне енергије, производња, коришћење и одлагање радиоактивних материјала у тим објектима; рационалну употребу енергије и енергетску ефикасност; обновљиве изворе енергије; заштиту животне средине, одрживо коришћење водних ресурса и климатске промене у области енергетике; координацију послова и реализацију инвестиција у енергетику; инспекцијски надзор у области енергетике.

Министарство привреде⁹⁸

Министарство привреде обавља послове државне управе који се односе на: привреду и привредни развој; стандардизацију; структурно прилагођавање привреде; утврђивање политике привредног развоја; анализу расположивих ресурса и потенцијала за регионални и национални развој; подстицање регионалног развоја и пружање помоћи јединицама локалне самоуправе у имплементацији пројеката локалног економског развоја; планирање, програмирање и предлагање развојних пројеката из области регионалног развоја и пројеката од интереса за Републику Србију;

Министарство трговине, туризма и телекомуникација⁹⁹

Део надлежности Министарства трговине, туризма и телекомуникација односи се на послове државне управе у области информационог друштва, и то: предлагање политике и стратегије развоја информационог друштва; припрему закона, других прописа, стандарда и мера у области електронског пословања; мере за подстицање истраживања и развоја у области информационог друштва; припрему закона, других прописа, стандарда и мера у области информационог друштва и информационо-комуникационих технологија; примену информационо-комуникационих технологија; пружање информационих услуга; развој и функционисање информационо-комуникационе инфраструктуре; развој и унапређење академске, односно образовне и научноистраживачке рачунарске мреже; заштиту података и информациону безбедност; међународне послове у области информационог друштва.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја¹⁰⁰

Део надлежности овог министарства односи се на промовисање еколошког образовање и развијање свести јавности о питањима везаним за животну средину; истраживање, планирање и развој предшколског, основног, средњег, вишег и високог образовања и ученичког и студентског стандарда;

⁹⁷ <https://www.mre.gov.rs/>

⁹⁸ <https://privreda.gov.rs/>

⁹⁹ <https://mtt.gov.rs/>

¹⁰⁰ <http://www.mpn.gov.rs/sajt/>

допунско образовање деце држављана Србије који живе у иностранству; управни надзор и стручно-педагошки надзор, систем, развој и унапређење научноистраживачке делатности у функцији научног, технолошког и привредног развоја; развој функционисања система научно-технолошких информација и програма развоја научно-технолошке инфраструктуре; истраживање у области нуклеарне енергије; сигурност нуклеарних објеката; производњу и привремено складиштење радиоактивних материјала, изузев у нуклеарним енергетским постројењима, као и друге послове одређене законом.

Министарство правде¹⁰¹

Министарство правде обавља послове државне управе који се односе на: кривично законодавство и законодавство о привредним преступима и прекршајима; облигационе односе; поступак пред судовима (изузев управних спорова); организацију и рад правосудних органа и судова за прекршаје; извршење санкција; адвокатуру и друге правосудне професије; бесплатну правну помоћ; судску стражу; статистику и аналитику рада правосудних органа и правосудних професија; одржавање, развој и координисање правосудног информационог система; припрему прописа о поступку пред Уставним судом и правном дејству одлука Уставног суда, припрему прописа у области борбе против корупције; усклађује међународну сарадњу у области борбе против корупције; припрему прописа о заштити података о личности и тајности података; надзор над применом прописа који уређују тајност података; као и друге послове одређене законом.

Министарство културе и информисања¹⁰²

Министарство културе и информисања између осталог обавља послове државне управе у области информисања који се односе на: систем јавног информисања; праћење спровођења закона у области јавног информисања;е, као и друге послове одређене законом.

Министарство државне управе и локалне самоуправе¹⁰³

Министарство државне управе и локалне самоуправе обавља послове државне управе који се односе на: систем државне управе и организацију и рад министарстава, посебних организација, јавних агенција и јавних служби; Заштитника грађана; управну инспекцију; управни поступак; развој електронске управе; припрему закона, других прописа, стандарда и мера у области електронске управе; систем локалне самоуправе и територијалне аутономије, као и друге послове одређене законом.

Министарство грађевинарства, саобраћаја инфраструктуре¹⁰⁴

Министарство грађевинарства, саобраћаја инфраструктуре обавља послове државне управе који се односе на: грађевинарство; грађевинско земљиште; урбанизам; просторно планирање, односно организацију, уређење и коришћење простора Републике Србије; утврђивање услова за изградњу објеката; комуналну инфраструктуру и комуналне делатности, изузев производње, дистрибуције и снабдевања топлотном енергијом; послове инжењерске геодезије; инспекцијски надзор у области урбанизма, грађевина и инспекцијски надзор над објектима комуналне инфраструктуре и обављањем комуналних делатности; железнички, друмски, водни и ваздушни саобраћај, као и друге послове одређене законом.

Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог¹⁰⁵

Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог обавља послове државне управе који се односе и на: припрему прописа којима се уређује положај удружења и других организација

¹⁰¹ <http://www.mpravde.gov.rs/>

¹⁰² <http://www.kultura.gov.rs/>

¹⁰³ <http://mduls.gov.rs/>

¹⁰⁴ <https://www.mgsi.gov.rs/>

¹⁰⁵ <https://www.minlmpdd.gov.rs/>

цивилног друштва, изузев политичког и синдикалног организовања; иницирање дијалога са цивилним друштвом о питањима од заједничког интереса; припрему и спровођење стратешких докумената који се односе на стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва, с циљем даљег развоја сарадње јавног, приватног и цивилног сектора; мере и активности с циљем подизања капацитета и одрживости рада и деловања удружења и других организација цивилног друштва; прикупљање и дистрибуирање информација од значаја за рад удружења и других организација цивилног друштва; сарадњу са надлежним органима у обављању послова који се односе на програмирање и управљање претприступним и другим фондовима Европске уније за подршку цивилном друштву, као и друге послове одређене законом.

Институције за стандардизацију

Неке од кључних институција надлежних за стандардизацију су: Институт за стандардизацију Србије (систем ISO 14000), Акредитационо тело Србије (за поступке сертификације) и Група за контролу хране у оквиру Министарства пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде (за ISO 22000:2005, стандарде безбедности хране HALAL и KOSHER и систем сертификације GLOBAL G.A.P., Одсек за органску производњу (за систем органских производа и стандард ISO 65.).

Канцеларија за информационе технологије и електронску управу¹⁰⁶

Канцеларија за информационе технологије и електронску управу (у даљем тексту: Канцеларија) основана је Уредбом о канцеларији за информационе технологије и електронску управу („Службени гласник РС”, бр.ој 73/17 и 8/19) којом је прописано да Канцеларија преузима права, обавезе, предмете, опрему, средства за рад и архиву насталу у раду Дирекције за електронску управу, потребне за вршење стручних послова утврђених овом уредбом (став 1.). Канцеларија преузима права, обавезе, запослене, предмете, опрему, средства за рад и архиву од Управе за заједничке послове републичких органа потребне за вршење стручних послова утврђених овом уредбом (члан 6. став 1.).

Канцеларија обавља стручне послове који се односе на: пројектовање, усклађивање, развој и функционисање система електронске управе и информационих система и инфраструктуре органа државне управе и служби Владе; развој и примену стандарда у увођењу информационо - комуникационих технологија у органима државне управе и службама Владе, као и подршку у примени информационо - комуникационих технологија у органима државне управе и службама Владе; пројектовање, развој, изградњу, одржавање и унапређење рачунарске мреже републичких органа; послове за потребе Центра за безбедност ИКТ система у републичким органима (ЦЕРТ републичких органа); пружање услуга пројектовања, развоја и функционисања интернет приступа, интернет сервиса и других централизованих електронских сервиса; планирање развоја и набавке рачунарске и комуникационе опреме за потребе органа државне управе и служби Владе; координацију и пружање подршке за остваривање међународне сарадње и пословања на глобалном тржишту за дигиталне, иновативне и креативне делатности, праћење и промоцију повезивања јавног и приватног сектора у областима дигиталне иновативне креативне економије кроз Платформу „Србија ствара”, са циљем одрживог и интегрисаног економског раста Србије; као и друге послове одређене посебним прописима. Канцеларија може пружати стручну помоћ другим државним органима и организацијама, органима територијалне аутономије и локалне самоуправе и јавним службама у обављању послова из своје надлежности за њихове потребе. Послове из своје надлежности Канцеларија врши за све органе државне управе, осим за оне који због специфичности послова имају своје службе за вршење тих послова.

Републички завод за статистику¹⁰⁷

Републички завод за статистику обавља стручне послове који се односе на: доношење програма, организацију и спровођење статистичких истраживања, израду методологије, прикупљање, обраду, статистичку анализу и објављивање статистичких података; припрему и доношење јединствених статистичких стандарда; развој, одржавање и коришћење републичких административних и статистичких регистара; формирање и одржавање система националних рачуна; сарадњу и стручну координацију са органима и организацијама овлашћеним за вршење статистичких истраживања; сарадњу са међународним организацијама ради стандардизације и обезбеђивања упоредивости

¹⁰⁶ <https://www.ite.gov.rs/>

¹⁰⁷ <https://www.stat.gov.rs/>

података; обраду података ради утврђивања резултата избора и референдума на републичком нивоу, као и друге послове одређене законом.

Републички хидрометеоролошки завод¹⁰⁸

Републички хидрометеоролошки завод обавља стручне послове и послове државне управе који се односе на: метеоролошки, метеоролошко-радарски, агрометеоролошки и хидролошки осматрачки и аналитичко-прогностички систем; систематска метеоролошка, климатолошка, агрометеоролошка и хидролошка мерења и осматрања; банку осматраних и измерених хидролошких и метеоролошких података; праћење, анализирање и прогнозирање стања и промена времена, климе и вода, развој метода, оперативно осматрање и најаву појава непогода у атмосфери и хидросфери; ваздухопловну метеорологију; истраживање процеса у атмосфери и хидросфери и развој метода и модела за прогнозу времена, климе и вода и модификације времена; израду предлога за коришћење енергетског потенцијала Сунца и ветра; хидрометеоролошку подршку речној пловидби; остваривање и чување еталона и баждање метеоролошких и хидролошких инструмената; сарадњу у области међународних хидролошких и метеоролошких информационих система; извршавање међународних обавеза у домену метеорологије и хидрологије, као и друге послове одређене законом. (видети члан 32. Закона о министарствима).

Републички геодетски завод¹⁰⁹

Републички геодетски завод је посебна организација која врши стручне послове и послове државне управе који се односе на: државни премомер, катастар непокретности, катастар водова, основне геодетске радове, адресни регистар, топографско-картографску делатност, процену вредности непокретности, геодетски информациони систем и Националну инфраструктуру геопросторних података (сходно директиви INSPIRE) и геодетске радове у инжењерско-техничким областима.

Завод за заштиту природе Србије¹¹⁰

Завод за заштиту природе Србије¹¹¹ је установа која обавља послове заштите природе и природних добара која се налазе на територији Републике Србије, осим послова заштите природе и природних добара која се својом површином делом налазе на територији Аутономне Покрајине Војводине (члан 1. Статута Завода, „Службени гласник РС”, број 73/10).¹¹²

Према одредаба члана 8. Статута, Завод обавља следеће послове: прикупљање и обраду података о природи и природним вредностима; праћење стања и оцену очуваности природе и степена угрожености објеката геонаслеђа, дивљих врста и њихових станишта, учествовање у поступку јавног увида ради проглашавања заштићених природних добара; издавање мишљења на план управљања заштићеног природног добра, обављање стручних послова у поступку израде оцене прихватљивости радова и активности у природи, припремања и спровођења пројеката и програма на заштићеном природном добру; вођење евиденције о начину и обиму коришћења, као и факторима угрожавања заштићених и строго заштићених дивљих врста, припреме петогодишњег извештаја о стању природе, заштићених природних добара и еколошких мрежа, у сарадњи с Покрајинским заводом за заштиту природе и другим стручним и научним институцијама у складу са законом; организовање и реализација образовних програма и промотивних активности, вођење базе података у области заштите природе као дела јединственог информационог система Агенције за заштиту животне средине; вођење регистра заштићених природних добара и других података од значаја за заштиту природе; обавештавање јавности о природним вредностима, заштити природе и њеној угрожености.

¹⁰⁸ <http://www.hidmet.gov.rs/>

¹⁰⁹ <http://www.rgz.gov.rs/>

¹¹⁰ <https://www.zzps.rs/wp/>

¹¹¹ Првобитни Завод је основан Уредбом Владе Републике Србије 30. априла 1948. године као Завод за заштиту и научно проучавање природних реткости НР Србије. Постојећи Завод је основан на основу члана 21. Закона о јавним службама („Службени гласник РС”, бр. 41/91 и 71/94) и тачке 9, став 3, подтачка 1. Видети Одлуку о оснивању Завода за заштиту природе Србије („Службени гласник РС”, број 18/10 и 9/17), [https://www.zzps.rs/wp/pdf/Odluka%20o%20osnivanju%20Zavoda%20za%20zastitu%20prirode\(1\).pdf](https://www.zzps.rs/wp/pdf/Odluka%20o%20osnivanju%20Zavoda%20za%20zastitu%20prirode(1).pdf)

¹¹² На основу Закона о утврђивању надлежности АП Војводине из новембра 2009. године, АП Војводина прек својих органа, оснива Покрајински завод за заштиту природе, ради обављања послова заштите природе и природних добара која се у целини налазе на територији АП Војводине.

У Заводу се наглашава неопходност обуке запослених у државним органима, а нарочито лица која су непосредно задужена за спровођење Архуске конвенције, као и додатна едукација лица из удружења, која раде на успостављању међународне сарадње, размене искустава и конкретне праксе. У Заводу наводе и неке своје недостатке: кадровски капацитети нису довољни; недостатак документације; несистематичност у прикупљању података и немогућност електронског претраживања старијих података. Такође је указано да је рок од 15 дана за одговоре на захтев за приступ информацијама од јавног значаја, како је предвиђено Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја, сувише кратак. Да би се неки захтеве за приступ документима испунили на одговарајући начин, једноставно је потребно више времена. Недовољни капацитети државних органа стварају услове који воде до злоупотребе права на приступ информацијама. Мора се рећи да нека удружења користе учестале и обимне захтеве за информацијама за самопромоцију.

САМОСТАЛНИ РЕПУБЛИЧКИ ОРГАНИ И НЕЗАВИСНА ТЕЛА

Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности¹¹³

Повереник за информације од јавног значаја, као самосталан државни орган, независан је у вршењу своје надлежности, ради остваривања права на приступ информацијама од јавног значаја којима располажу органи јавне власти.

Надлежности Повереника подразумевају да прати поштовање обавеза органа власти утврђених Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја и извештава јавност и Народну скупштину о томе; даје иницијативу за доношење или измене прописа ради спровођења и унапређења права на приступ информацијама од јавног значаја; предлаже органима власти предузимање мера у циљу унапређивања њиховог рада уређеног овим законом; предузима мере потребне за обуку запослених у државним органима и упознавање запослених са њиховим обавезама у вези са правима на приступ информацијама од јавног значаја; решава по жалби против решења органа власти којима су повређена права уређена овим законом; обавештава јавност о садржини овог закона, као и о правима уређеним овим законом; Повереник може да покрене поступак за оцену уставности и законитости закона и других општих аката.

Проблем недовољних капацитета и простора за рад Повереника је проблем са којим се ова институција суочава од свог настанка 2005. године. То се негативно одражава на рад Повереника, успорава решавање по жалбама изјављеним Поверенику због повреде права на слободан приступ информацијама од јавног значаја, укључујући оне из области животне средине. Овај проблем је постао још већи након добијања додатних, значајно већих надлежности у области заштите података о личности од 1. јануара 2009, као и проширења надлежности у области слободног приступа информацијама од јавног значаја, након усвајања измена закона из 2010. године, којима су Поверенику дата извршна овлашћења у спровођењу извршења решења. У извештајима Повереника предлаже се обезбеђивање адекватних услова и финансијских средства за несметан рад Повереника као независног државног органа, посебно у односу на: проширење надлежности Повереника утврђене новим Законом о заштити података о личности; вршење функције надзора; спровођење другостепеног поступка, као и растући обим послова чије неблаговремено извршење производи трошкове судског спора на терет буџета. Такође, у извештајима Повереника се указује и на потребу успостављања адекватног механизма обезбеђења извршења коначних, извршних и обавезујућих решења Повереника.

Такође постоји проблем недоследности правног система Републике Србије у погледу материје слободног приступа информацијама од јавног значаја, нарочито, непотпуна усаглашеност Закона о заштити животне средине и Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја. О наведеним и другим препрекама у раду Повереник је редовно указивао Народној скупштини кроз годишње извештаје, као и непосредно и у писаној форми представницима владе, са препорукама за њихово решавање.¹¹⁴

¹¹³ <https://www.poverenik.rs/sr/>

¹¹⁴ За више информација о наведеним проблемима упућујемо вас на објављене годишње извештаје који се налазе на сајту Повереника: www.poverenik.rs, као и на Информатор о раду (посебно тачке 9.1 и 10.3.3).

Омбудсман (или Заштитник грађана)¹¹⁵

У складу са Законом о заштитнику грађана ("Службени гласник РС", број 105/21) омбудсман (заштитник грађана) је овлашћен да контролише поштовање права грађана, да утврђује повреде учињене актима, радњама или нечињњем органа управе, да контролише законитост и правилност рада органа управе;¹¹⁶ да Влади, односно Скупштини, поднесе иницијативу за измену или допуну закона и других прописа и општих аката, ако сматра да до повреде права грађана долази због недостатака у прописима, да у поступку припреме прописа даје мишљење Влади и Скупштини на предлоге закона и других прописа, ако се њима уређују питања која су од значаја за заштиту права грађана (члан 20. и 21 Закона о заштитнику грађана). Омбудсман има право да покрене поступак пред Уставним судом за оцену уставности и законитости закона, других прописа и општих аката (члан 22). Омбудсман такође има право предлагања закона из своје надлежности (члан 20 став 1).

Заштитник грађана подноси Народној Скупштини редован годишњи извештај о свом раду и стању људских права у Републици Србији (члан 39). У Извештају за 2020. годину Омбудсман указује да због недовољних капацитета у смислу финансијских средстава, као и људских ресурса, често изостаје превентивно поступање надлежних органа које је у овој области од посебне важности. Јединице локалне самоуправе у извесном броју неблаговремено или уопште не испуњавају законом прописане обавезе које се тичу израде стратешких докумената у овој области, те је Заштитник грађана поступајући по сопственој иницијативи према неколико локалних самоуправа због загађености ваздуха утврдио да су пропустиле да донесу План квалитета ваздуха и Краткорочни акциони план. Заштитник грађана је мишљења да постоји простор за оптимизацију, како система аутоматског мониторинга квалитета ваздуха на тај начин да се истим обухвате све јединице локалне самоуправе на територији Републике Србије, тако и обавештавања заинтересоване јавности и грађана о резултатима мониторинга.

Посредник (Медијатор) у решавању спорова

Законом о посредовању у решавању спорова („Службени гласник РС”, број 55/14) уређују се појам, начела, поступак и правно дејство посредовања у решавању спорова, услови за обављање посредовања, права и дужности посредника и програм обуке посредника.. Посредовање је могуће нарочито у имовинскоправним споровима чији је предмет испуњење обавезе на чинидбу, другим имовинскоправним споровима, у породичним, привредним споровима, управним стварима, споровима из области заштите животне средине, у потрошачким споровима, као и у свим другим спорним односима, у којима посредовање одговара природи спорних односа и може да помогне њиховом разрешењу (чл. 1. и 3). У поступку посредовања јавност је искључена (члан 12).

Сви подаци, предлози и изјаве из поступка посредовања или у вези са поступком посредовања су поверљиви, ако се стране нису другачије споразумеле, осим оних који се морају саопштити на основу закона, ради заштите јавног поретка, посебно када је то потребно ради осигурања заштите најбољег интереса детета или ради спречавања наношења штете физичком или психичком интегритету лица, као и у случају ако је то потребно ради спровођења споразума страна. Стране, њихови законски заступници и пуномоћници, посредник, трећа лица која присуствују поступку посредовања, као и лица која обављају административне послове за потребе посредовања, дужни су да све податке, предлоге и изјаве у вези са поступком посредовања чувају као тајну и одговарају за штету насталу кршењем ове обавезе (члан 13). Лице које је добило дозволу за посредовање уписује се у Регистар посредника који води министарство правде. Регистар је јаван и објављује се на интернет страници министарства. Регистар се води као јединствена јавна централна база података. Регистар се води у складу са законом који уређује заштиту података о личности (члан 42).

Повереник за заштиту равноправности¹¹⁷

¹¹⁵ <http://www.ombudsman.rs/>

¹¹⁶ Овај превид се посебно одражава на законитост и доследност. Заштитник грађана није овлашћен да контролише рад Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда, судова и јавних тужилаштава.

¹¹⁷ <http://ravnopravnost.gov.rs/>

Повереник за заштиту равноправности је независан, самосталан и специјализован државни орган формиран на основу Закона о забрани дискриминације из 2009. године. Нормативни оквир рада Повереника за заштиту равноправности чине Устав Републике Србије, релевантни међународни документи и општи и посебни антидискриминациони закони Републике Србије. Задаци овог државног органа су спречавање свих видова, облика и случајева дискриминације, заштита равноправности физичких и правних лица у свим областима друштвених односа, надзор над применом прописа о забрани дискриминације, као и унапређивање остваривања и заштите равноправности.

НАДЛЕЖНОСТ АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ

Надлежност покрајине прописана је Уставом Републике Србије и Законом о утврђивању надлежности Аутономне покрајине Војводине („Службени гласник РС”, бр. 99/09, 67/12-УС, 18/20 – др. закон и 111/21 – др.закон), као и релевантним прописима у области животне средине.

У складу са одредбом члана 183. Устава, аутономне покрајине, у складу са законом, уређују питања од покрајинског значаја у области: просторног планирања и развоја, пољопривреде, водопривреде, шумарства, лова, риболова, туризма, угоститељства, бања и лечилишта, заштите животне средине, индустрије и занатства, друмског, речног и железничког саобраћаја и уређивања путева, приређивања сајмова и других привредних манифестација, просвете, спорта, културе, здравствене и социјалне заштите и јавног информисања на покрајинском нивоу. Аутономне покрајине се старају о остваривању људских и мањинских права, у складу са законом.

Неколико покрајинских органа има посебан значај за спровођење Архуске конвенције:

Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине¹¹⁸

Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине¹¹⁹

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама¹²⁰

Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство¹²¹

Покрајински секретаријат за енергетику, грађевинарство и саобраћај¹²²

Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу¹²³

Покрајински секретаријат за здравство¹²⁴

Покрајински омбудсман¹²⁵

ЛОКАЛНА САМОУПРАВА¹²⁶

Одредбом члана 190. Устава прописано да је општина, преко својих органа, у складу са законом: уређује и обезбеђује обављање и развој комуналних делатности; уређује и обезбеђује коришћење грађевинског земљишта и пословног простора; стара се о изградњи, реконструкцији, одржавању и коришћењу локалних путева и улица и других јавних објеката од општинског значаја; уређује и обезбеђује локални превоз; стара се о задовољавању потреба грађана у области просвете, културе, здравствене и социјалне заштите, дечије заштите, спорта и физичке културе; стара се о развоју и унапређењу туризма, занатства, угоститељства и трговине; стара се о заштити животне средине, заштити од елементарних и других непогода; организује службу правне помоћи грађанима (члан 9. Архуске конвенције); стара се о јавном информисању од локалног значаја и обезбеђује услове за јавно информисање на српском језику и језику националних мањина који се користе на територији општине (члан 5. Архуске конвенције); прописује прекршаје за повреде општинских прописа;

¹¹⁸ <http://www.ekourbapv.vojvodina.gov.rs/>

¹¹⁹ <http://www.puma.vojvodina.gov.rs/>

¹²⁰ <http://www.kultura.vojvodina.gov.rs/>

¹²¹ <https://psp.vojvodina.gov.rs/>

¹²² <http://www.psemr.vojvodina.gov.rs/>

¹²³ <http://region.vojvodina.gov.rs/>

¹²⁴ <http://www.zdravstvo.vojvodina.gov.rs/>

¹²⁵ <https://www.ombudsmanapv.org/riv/>

¹²⁶ Видети чланове 3-9 Архуске конвенције. У складу са чланом 188. Устава Републике Србије јединице локалне самоуправе су општине, градови и град Београд.

образује инспекцијске службе и врши инспекцијски надзор над извршењем прописа и других општих аката из надлежности општине (члан 9. Архуске конвенције); итд.¹²⁷

Према одредаба члана 22. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник РС”, бр. 129/07, 83/14-др.закон, 101/16 – др.закон, 47/18, 111/21 – др.закон), општина обавља поједине послове инспекцијског надзора из области, просвете, здравства, заштите животне средине, рударства, промета робе и услуга, пољопривреде, водопривреде и шумарства и друге инспекцијске послове у складу са законом.

Градови и главни град

Према одредаба члана 24. Закона о локалној самоуправи град врши надлежности општине, као и друге надлежности и послове државне управе, који су му законом поверени.

Са становишта институционалних капацитета, процењује се да су најзначајнији проблеми у вези са спровођењем Архуске конвенције у граду Београду следећи: Секретаријат за заштиту животне средине нема кадровске капацитете за обављање различитих дужности, као што су развој и спровођење активности усмерених на едукацију и развијање свести грађана, успостављање и одржавање база података или сајтова и редовног извештавања. Техничка опремљеност не одговара потребама брзог, односно, благовременог, пружања тражених информација (на пример, немогућност копирања обимне документације, осим преко друге службе); сајт Секретаријата је у функцији (постоји база података о квалитету чинилаца животне средине, међутим иако постоји линк за приступ бази података локалног регистра извора загађивања, приступ није могућ). Кадровски проблеми и недостатак одговарајуће инфраструктуре су значајни проблем и у Нишу и Врању.

Градска управа за заштиту животне средине града Новог Сада сматра да је, у циљу унапређења услова за спровођење принципа Архуске конвенције, неопходна боља координација и размена информација на свим нивоима, посебно између свих субјеката заштите животне средине.

Дефинисана стратегија у области образовања и додатно стручно усавршавање би довели до унапређења како процеса рада, тако и информисања јавности о заштити животне средине. Јачање професионалних капацитета би такође допринело да се обезбеди кредибилитет и поузданост.

Заводи за јавно здравље

Надлежност завода за јавно здравље односи се на праћење квалитета амбијенталног ваздуха у локалној урбаној мрежи, агломерација и квалитета површинских вода у делу токова кроз урбане средине. Заводи прате хигијенску исправност воде за пиће, буку у животној средини и мере квалитет ваздуха у 27 градова (52 контролне тачке).

ПРАВОСУДНИ СИСТЕМ

Према одредбама члана 11. Закона о уређењу судова („Службени гласник РС”, број 116/08, 104/09, 101/10, 31/11- др.закон, 78/11-др.закон, 101/11, 101/13, 40/15-др.закон, 106/15, 13/16, 108/16, 113/17, 65/18-УС, 87/18 и 88/18-УС),¹²⁸ судска власт у Републици Србији припада судовима опште и посебне надлежности. Судови опште надлежности су основни судови, виши судови, апелациони судови и Врховни касациони суд. Судови посебне надлежности су привредни судови, Привредни апелациони суд, прекршајни судови, Прекршајни Апелациони суд и Управни суд. Врховни касациони суд је највиши суд у Републици Србији, а остали судови републичког ранга су: Привредни апелациони суд, Прекршајни Апелациони суд и Управни суд (члан 13).

У погледу сарадње судова и других органа чланом 9. овог закона прописано је да су судови дужни да једни другима пружају правну помоћ и сарађују, а други државни органи и организације су дужни да судовима достављају потребне податке. Судови могу другим државним органима да

¹²⁷ Статутом општине може се предвидети да се у општинској управи постављају помоћници председника општине за поједине области (економски развој, урбанизам, примарна здравствена заштита, заштита животне средине, пољопривреда и др.) (члан 58).

¹²⁸ Примењује се од 1. јануара 2010. године.

доставе списе и исправе, односно њихове копије, потребне за вођење поступка, у складу са посебним прописима, само кад се тиме не омета судски поступак.

Управни суд

Управни суд је надлежан да решава управне спорове.

Прекршајни суд

Прекршајни суд у првом степену суди у прекршајним поступцима ако није надлежан орган управе, одлучује о жалбама на одлуке које у прекршајном поступку доносе органи управе и врши друге послове одређене законом.

Основни судови

Основни суд у првом степену суди у грађанскоправним споровима ако за поједине од њих није надлежан други суд и води извршне и ванпарничне поступке за које није надлежан неки други суд. Основни суд пружа грађанима правну помоћ, међународну правну помоћ и врши друге послове одређене законом.

Виши суд

Виши суд у првом степену суди, између осталог, за кривично дело прописано законом који уређује тајност података; у грађанскоправним споровима кад вредност предмета спора омогућује изјављивање ревизије; у споровима о објављивању исправке информације и одговора на информацију о накнади штете у вези са објављивањем информација. Виши суд у другом степену одлучује о жалбама на одлуке основних судова.

Привредни суд

Привредни суд у првом степену суди, између осталог, у споровима између домаћих и страних привредних друштава, предузећа, у споровима који произлазе из примене Закона о привредним друштвима, у споровима о страним улагањима, о бродовима и ваздухопловима, пловидби на мору и унутрашњим водама и споровима у којима се примењују пловидбено и ваздухопловно право, изузев спорова о превозу путника. Привредни суд у првом степену одлучује о привредним преступима и с тим у вези о престанку заштитне мере или правне последице осуде.

Апелациони суд

Апелациони суд одлучује о жалбама на одлуке виших судова; на одлуке основних судова у кривичном поступку, ако за одлучивање о жалби није надлежан виши суд; на пресуде основних судова у грађанскоправним споровима, ако за одлучивање о жалби није надлежан виши суд.

Такође, Апелациони суд одлучује о сукобу надлежности нижих судова са свог подручја ако за одлучивање није надлежан виши суд, о преношењу надлежности основних и виших судова кад су спречени или не могу да поступају у некој правној ствари и врши друге послове одређене законом.

Уставни суд

Уставни суд је самосталан и независан државни орган који штити уставност и законитост и људска и мањинска права и слободе. Одлуке Уставног суда су коначне, извршне и општеобавезујуће. Уставни суд одлучује о: сагласности закона и других општих аката са Уставом, општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима, сагласности потврђених међународних уговора са Уставом, сагласности других општих аката са законом, решава сукоб надлежности између судова и других државних органа, између републичких органа и покрајинских органа или органа јединица локалне самоуправе, између покрајинских органа и органа јединица локалне самоуправе, између органа различитих аутономних покрајина или различитих јединица локалне самоуправе.

Уставна жалба се може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или

мањинска права и слободе зајамчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту (члан 170. Устава Републике Србије).

Високи савет судства

Високи савет судства је независан и самосталан орган који обезбеђује и гарантује независност и самосталност судова и судија. конституисан је 6. априла 2009. године и има 11 чланова. У оквиру своје надлежности савет остварује сарадњу са државним већем тужилаца, државним и другим органима и организацијама, судским саветима других држава и међународним организацијама.

УДРУЖЕЊА

Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, је орган у чијој надлежности је регулисање положаја удружења. Правни оквири којима се дефинише положај удружења дати су у Закону о удружењима („Службени гласник РС”, бр. 51/09, 99/11-др.закон и 44/18- др.закон). Регистар удружења и Регистар страних удружења води Агенција за привредне регистре¹²⁹ преко Регистратора удружења и Регистратора страних удружења, као поверени посао државне управе у делокругу Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог. Министарство ће такође одлучивати о жалбама на првостепена решења Регистратора и вршити надзор над спровођењем овог закона.

Удружења (се са становишта институционалних капацитета суочавају са низом озбиљнијих проблема, укључујући мањак стручности, недовољну техничку опремљеност и могућност приступа Интернету и лошу координацију активности. Обученост запослених је веома слаба, мало њих је чуло за Архуску конвенцију¹³⁰. Са друге стране, већина удружења, које су учествовале на радионицама, поседују компјутере, штампаче, фото-апарате и имају солидан приступ Интернету.

Од 2009. до 2021. године за спровођење принципа Архуске конвенције, као и за унапређење заштите природе, била је од значаја сарадња са представницима различитих организација и удружења, и појединцима, који су интересно повезани са овом облашћу. У циљу остварења партнерства и сарадње са удружењима на овом пољу, установљено је одржавање годишњег скупа заштитара природе „Партнерством ка заштити природе”, који је одржан 2017. 2018 и 2019. године. Сарадња је подразумевала заједничко извођење, или учешће Завода за заштиту природе Србије у реализацији различитих акција образовног и промотивног карактера, стручне консултације, предавања, радионице, изложбе, обезбеђивање тематског образовног материјала ЗЗПС-а за рад организација, итд. Многе од промотивних и образовних активности у протеклом периоду реализоване су у сарадњи са удружењима, управо у циљу јачања партнерских веза са удружењима грађана, која су ангажована у области заштите животне средине и природе.

Међутим, мали број организација има Интернет сајтове или Интернет странице које се редовно ажурирају. Употреба бесплатног софтвера за управљање садржајем је и даље на ниском нивоу. Постоји потреба - не само удружења- за изградом и коришћењем базе података о удружењима, законској регулативи, експертима, институцијама, привреди, новинарима и контактима у медијима.

Одредбама члана 38. став 1. Закона је прописано да се средства за подстицање програма или недостајућег дела средстава за финансирање програма које реализују удружења, а који су од јавног интереса, обезбеђују у буџету Републике Србије. У марту 2018. године, Влада Републике Србије усвојила је Уредбу о средствима за подстицање програма или недостајућег дела средстава за финансирање програма од јавног интереса која реализују удружења („Службени гласник РС”, број 16/18). Двогодишња пракса примене Уредбе показала је да се нови институти врло добро примењују, а да се поступци спроводе са вишим степеном професионалности и одговорности, на шта су указали и државни и цивилни сектор. У буџету Републике Србије опредељена су средства за финансијску подршку пројектима које реализују удружења (невладине организације).

¹²⁹ Видети: <<http://www.apr.gov.rs>>. Такође погледати директоријум Центра за развој непрофитног сектора: <<http://www.cnps.org.rs/direktorijum-nvo>>.

¹³⁰ На основу искуства „ЕкоФорума” и непосредног контакта на радионицама за представнике удружења, које су 2009. године одржане у девет градова Србије, у оквиру пројекта „Зелена инфо мрежа”.

У 2017. години за суфинансирање пројеката удружења и других организација цивилног друштва у области заштите животне средине буџетом МЗЖС су планирана средства у износу од 20 милиона динара, у 2018. години у износу од 35 милиона динара, 2019. и 2021 године – по 50 милиона динара. Кроз реализоване пројекте током 2017, 2018. и 2019. године спроведене су бројне активности у циљу јачања свести јавности о значају заштите животне средине, спровођења конкретних активности на заштити животне средине, као и активности усмерених на спровођење Архуске конвенције (предавања, семинари, радионице, округли столови, вршњачке едукације, медијске кампање, израда информативно-промотивног и штампаног материјала, израда сајтова за промоцију животне средине, филмско и телевизијско стваралаштво, еколошки кампови, уређење простора и др.).

Загађивачи (или оператери постројења)

Када је реч о питањима која се тичу обавеза праћења животне средине (односно, прикупљања података о стању животне средине и емисијама у животну средину) општим одредбама Закона о заштити животне средине прописано је да је „оператер постројења, односно комплекса које представља извор емисија и загађивања животне средине, дужан да, у складу са законом, преко надлежног органа, овлашћене организације или самостално, уколико испуњава услове прописане законом, обавља праћење”, односно да: 1) прати индикаторе емисија, односно индикаторе утицаја својих активности на животну средину, индикаторе ефикасности примењених мера превенције настанка или смањења нивоа загађења; 2) обезбеђује метеоролошка мерења за велике индустријске комплексе или објекте од посебног интереса за Републику Србију, аутономну покрајину или јединицу локалне самоуправе (члан 72). Загађивач има обавезу да планира и обезбеђује финансијска средства за обављање праћења, као и за друга мерења и праћење утицаја своје активности на животну средину (члан 72. став 4).

Управљачи заштићених природних добара

Положај и одговорности старалаца над заштићеним природним добрима дефинисани су, највећим делом, Законом о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 - исправка, 14/16, 95/2018 - др. закон, 71/21) којим је прописано да заштићеним природним добром управља управљач, који испуњава услове у погледу стручне, кадровске и организационе оспособљености за обављање послова заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја заштићеног природног добра.¹³¹ Управљач може бити правно лице, а у изузетним случајевима предузетник и физичко лице.¹³² Заштићеним природним добром, које се налази на простору националног парка, граничи се са њим или се налази непосредно уз његову границу, управља управљач националног парка.

Архус центар Крагујевац¹³³

Архус центар у Крагујевцу основан је 28. априла 2010. године, на основу Меморандума о разумевању потписаног између МЖСПП и града Крагујевца и уз подршку ОЕБС-а. Циљ Архус центра је да успостави сарадњу између грађана и локалне самоуправе и тиме омогући демократске процесе у области заштите животне средине у складу са стандардима Архуске конвенције. Циљне групе су грађани, представници локалних самоуправа и представници медија.

Архус центар Суботица¹³⁴

На основу Меморандума о разумевању између Министарства животне средине, рударства и просторног планирања, града Суботице и Отвореног универзитета Суботица и уз подршку ОЕБС-а, 4. марта. 2011. године је основан Архус центар у Суботици. Циљеви рада овог центра су побољшање еколошког информисања и образовања, обезбеђивање механизма учешћа јавности у одлучивању, те обука различитих циљних група за бољу имплементацију Архуске конвенције у АП Војводини.

Архус Центар Нови Београд¹³⁵

¹³¹ Ближе услове прописује министарство (члан 67, став 7). Испуњеност услова утврђује министарство, односно надлежни орган аутономне покрајине, односно надлежни орган јединице локалне самоуправе, у поступку избора управљача (члан 67. став 6).

¹³² Управљач се одређује или именује актом о проглашењу (члан 67. став 4).

¹³³ www.aarhus.rs

¹³⁴ www.aarhus.rs

¹³⁵ <http://www.arhusnbg.mis.org.rs/>

У Београду је 27. новембра 2015. године отворен 5. Архус центар у РС – Архус центар Нови Београд, који су успоставили претходно министарство и удружење „Млади истраживачи Србије.”

Архус Центар Ниш¹³⁶

Почетком 2013. године, на основу Меморандума о разумевању између претходног Министарства, града Ниша и удружења Архус центар Јужне и Источне Србије је отворен Архус центар у Нишу.

Архус Центар Нови Сад¹³⁷

На основу Меморандума о разумевању између претходног Министарства, града Новог Сада и Јужнобачког управног округа и уз подршку ОЕБС-а је 23. децембра 2011. године у Новом Саду, у Јужнобачком управном округу отворен Архус центар Нови Сад.

Друге институције

Списак решења о испуњавању услова за коришћење извора нејонизујућих зрачења од посебног интереса 2011-2020, надлежних и овлашћених институција у области заштите од јонизујућих зрачења у животној средини, за систематско испитивање нивоа нејонизујућих зрачења у животној средини, мерење емисије и имисије, за мониторинг земљишта, за мерења буке, за испитивање отпада налази се на адреси:

<https://www.ekologija.gov.rs/dozvole-obraci>

¹³⁶ www.aarhuscentarjis.rs

¹³⁷ www.aarhusns.rs

АНЕКС 5

Елементи Националног система заштите животне средине доступни на Интернету и друге базе података релевантне за примену Архуске конвенције у Републици Србији

1) Национални метарегистар за информације о животној средини

Екорегистар, односно Национални метарегистар за информације о животној средини, представља базу података и портал ка постојећим базама и документима са информацијама из области животне средине, успостављен са циљем да се јавности омогући лак, брз и једноставан приступ информацијама о животној средини и унапреди општа доступност информација из ове области широкој јавности. Пројекат израде Екорегистра је спроведен од стране Министарства заштите животне средине Републике Србије и Агенције за заштиту животне средине, уз подршку Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС).

Линк: <http://www.ekoregistar.sepa.gov.rs/>

2) Портал отворених података

Портал отворених података са подацима на порталу доступним у погодном облику који је могуће лако преузети и преуредити по потреби. Додатно, скуповима података је могуће приступити путем АПИ-ја. 23 скупа података у 5 тематских група.

Линк: <http://data.sepa.gov.rs/>

3) Обједињени приказ аутоматског мониторинга квалитета ваздуха у Републици Србији

Надлежна институција: Агенција за заштиту животне средине

Садржи податке у реалном времену из система за праћење квалитета ваздуха са преко 50 аутоматских станица за одређивање квалитета ваздуха из свих државних система за праћење. Систем такође приказује мапу на којој су дате локације свих станица и њихове карактеристике.

Линк: <http://www.amskv.sepa.gov.rs/>

Линк: <http://www.amskv.sepa.gov.rs/kriterijumi.php>

4) Државна мрежа за праћење алергеног полена

Надлежна институција: Агенција за заштиту животне средине

Садржи приказ недељних података о концентрацији алергеног полена у ваздуху. Информације се базирају на основу прекорачења граничних вредности. Изражене у виду семафора са ниска, средња и висока концентрација за све станице које достављају податке Државној мрежи. Такође, колона која показује тренд раста или опадања концентрација врста у зависности од метеоролошких параметара.

Линк: <http://symappsys.com/POLEN/>

5) Катастар контаминираних локација

Катастар контаминираних локација представља скуп података о угроженим, загађеним и деградираним земљиштима и он је саставни део Информационог система земљишта који води Агенција за заштиту животне средине. Подаци о стању и квалитету земљишта на контаминираним локацијама, као и о загађивачима, достављају се Агенцији у складу са Законом о заштити земљишта. Податке достављају државни органи, односно организације, органи аутономне покрајине, јединице локалне самоуправе и загађивачи, најкасније до 31. марта текуће за претходну годину.

Линк: <http://kkl.sepa.gov.rs:8080/apex/f?p=100:1:3150971296981:::>

6) Квалитет вода - дневне извештајне станице

Приказ података са дневних извештајних станица за квалитет вода на дневном нивоу.

Линк: <http://www.sepa.gov.rs/index.php?menu=20161&id=8006&akcija=showExternal>

7) Портал о биолошкој разноврсности

Национални портал о биолошкој разноврсности на коме се објављују извештаји у складу са Конвенцијом о биолошкој разноврсности.

Линк: <http://biodiverzitet-chm.rs/>

8) ПРТР портал

Приказује Регистар испуштања и преноса загађујућих супстанци – ПРТР (енгл. Pollutant Release and Transfer Register) који представља посебан међународни уговор развијен као протокол Архуске конвенције. Ради се о новој врсти међународних уговора у области животне средине која први пут и на детаљан и специфичан начин повезује области животне средине и људских права.

Линк: <http://77.46.150.218/prtrportal/?lang=en>

9) ГИС портал управљања отпадом

Географски информациони систем Националног регистра извора загађивања је урађен у току 2016. године као део пројекта 'Праћење токова отпада у Србији' који је финансиран од стране Краљевине Норвешке. Пројекат је реализован у сарадњи Агенције за заштиту животне средине и компаније GIS solution.

Линк: <http://www.nrizgis.sepa.gov.rs/NRIZGIS/index.html>

10) Индекс квалитета воде у Републици Србији

Надлежна институција: Агенција за заштиту животне средине

Садржи мапу Републике Србије на којој су приказане вредности из индекса квалитета воде за сваку станицу у којој се врши праћење површинских вода. Доступни су месечни подаци, а могуће их је претраживати по месецима.

Линк: <http://www.sepa.gov.rs/index.php?menu=20161&id=8006&akcija=showExternal>

11) Приоритетне супстанце и приоритетне хазардне супстанце у површинским водама

Надлежна институција: Агенција за заштиту животне средине

Садржи мапу Републике Србије са подацима о приоритетним супстанцама и приоритетним хазардним супстанцама у површинским водама за сваку станицу у којој се врши праћење површинских вода; подаци су приказани на годишњем нивоу и могу се претраживати по годинама; база података за сваку локацију где се врши праћење приказује вредности супстанци које су премашиле максималну дозвољену концентрацију (МДК), као и учесталост премашивања поменутих МДК.

Линк: <http://www.sepa.gov.rs/index.php?menu=46&id=8013&akcija=showExternal>

12) Недељни билтен о стању квалитета вода у Републици Србији:

Надлежна институција: Агенција за заштиту животне средине

Билтен се израђује сваког уторка за претходних седам дана. Билтен садржи текстуални коментар стања квалитета вода значајних водотокова, као и графички приказ промене температуре, раствореног кисеоника, хемијске потрошње кисеоника, као и фенолног индекса на профилу Рашка.

Линк: <http://www.sepa.gov.rs/index.php?menu=46&id=8015&akcija=ShowAll>

13) Мапа депонија Јавних комуналних предузећа и дивљих и старих депонија

Надлежна институција: Агенција за заштиту животне средине

Мапа се приказује у програму „Google Earth” и показује локације и регистрованих и нерегистрованих депонија; садржи податке о свакој депонији.

Линк: <http://www.sepa.gov.rs/index.php?menu=10013&id=1007&akcija=showExternal>

14) Отпад: депоније

Надлежна институција: Агенција за заштиту животне средине

Садржи податке из упитника које су попуњавали представници локалне самоуправе о званичним и дивљим депонијама отпада; подаци су представљени у ПДФ формату; у бази података се налазе информације о карактеристикама сваке депоније, типу отпада који се складишти, приоритетима који се тичу реконструкције депонија, локалитетима, итд.

Линк: <http://www.sepa.gov.rs/index.php?menu=10008&id=1006&akcija=showExternal>

15) Квалитет земљишта

Надлежна институција: Агенција за заштиту животне средине

Садржи податке о квалитету земљишта из програма систематског праћења квалитета земљишта.

Подаци се могу претраживати по годинама и местима на којима је праћен квалитет земљишта; база података за сваку локацију где се врши праћење стања приказује вредности супстанци које су премашиле граничне вредности.

Линк: <http://kkl.sepa.gov.rs:8080/apex/f?p=100:1:16740274141837>

16) Привредне активности

Надлежна институција: Агенција за заштиту животне средине

А) Индустрија - Садржи податке и информације о броју: сертификата СРПС ИСО 14001, предузећа која су увела систем ЕМАС, и еко-знак лиценци.

Б) Енергетика - Садржи податке и информације о потрошњи енергије по енергентима и по секторима; о потрошњи укупне примарне енергије и електричне енергије из обновљивих извора.

Подаци су приказани на годишњем нивоу и могу се претраживати по годинама.

Линк: <http://www.sepa.gov.rs/index.php?menu=209&id=20007&akcija=showAll>

17) Економски инструменти

Надлежна институција: Агенција за заштиту животне средине

Садржи податке о: издацима из буџета за заштиту животне средине, приходима Фонда за заштиту животне средине и локалне самоуправе од накнада, о средствима за субвенције и друге подстицајне мере, о међународним финансијским помоћима за област заштите животне средине.

Подаци су приказани на годишњем нивоу и могу се претраживати по годинама.

Линк: http://www.sepa.gov.rs/download/Ekonomski_instrumenti_2019.pdf

18) Регистар заштићених природних добара

Надлежна институција: Завод за заштиту природе Србије

Садржи списак заштићених природних добара у Републици Србији који се тренутно може преузети у ПДФ формату и редовно се ажурира; у регистру су дати име и врста сваког заштићеног природног добра, назив општине на којој се налази, укупна површина и институција која управља природним добром.

Линк:

http://www.natureprotection.org.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=191&Itemid=186&lang=sr

19) Регистар правних аката и стратешких докумената из области животне средине

Надлежна институција: Министарство заштите животне средине

Садржи правна акта која се могу скинути са Интернета (нацрте и усвојене верзије закона и подзаконских аката), стратешке документе, извештаје, итд.

Линк: <https://www.ekologija.gov.rs/dokumenti/>

20) Други регистри релевантних правних и стратешких докумената

Надлежна институција: Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности

Линк: <https://www.poverenik.rs/sr-yu/zakoni.html>

Линк: <https://www.poverenik.rs/sr-yu/podzakonski-akti.html> Линк: <https://www.poverenik.rs/sr-yu/me%C4%91unarodni-dokumenti.html> Линк: <https://www.poverenik.rs/sr-yu/ustav-republike-srbije-lat.html>

Надлежна институција: Завод за заштиту природе Србије

<https://www.zzps.rs/wp/strategije-i-prograni/>

Линк: <https://www.zzps.rs/wp/zakoni/>

Линк: <https://www.zzps.rs/wp/centralni-registar/>

Надлежна институција: Народна скупштина

Линк: <http://www.parlament.gov.rs/akti.44.html>

Друге базе података на Интернету релевантне за примену Архуске конвенције

1) Каталог органа јавне власти у вези са Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја

Надлежна институција: Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности садржи податке о државним и другим органима и организацијама чија делатност је у вези са чланом 3. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја; редовно се ажурира.

Линк: <https://www.poverenik.rs/sr/katalog-organa.html>

2) Регистар произвођача који се баве органском производњом

Надлежна институција: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде

Линк: http://www.dnrl.gov.rs/zakoni/Spisak_pro.pdf

Линк: <http://www.minpolj.gov.rs/dokumenti/zakoni/>

3) Регистри важних хемикалија

Надлежна институција: Министарство заштите животне средине

Министарство заштите животне средине води и редовно ажурира регистар који се односе на важне хемикалије, као на пример:

Регистар хемикалија

Линк: <https://www.ekologija.gov.rs/dozvole-obrasci/upravljanje-hemikalijama-i-biocidnim-proizvodima/registar-hemikalija>

Линк: <https://www.ekologija.gov.rs/dokumenta/upravljanje-hemikalijama/pravilnici-i-ostali-akti>

4) Списак надлежних и овлашћених институција (Списак овлашћених организација у области заштите од јонизујућих зрачења; Списак овлашћених организација за систематско испитивање нивоа нејонизујућих зрачења у животној средини; Списак организација са важећим овлашћењима за мерење емисије и имисије; Списак организација којима је укинута овлашћење за мерење емисије и имисије; Преглед организација које испуњавају услове за мерења буке у животној средини; Списак овлашћених организација за испитивање отпада) могу се пронаћи на следећем веб сајту МЗЖС:

Линк: <https://www.ekologija.gov.rs/dozvole-obrasci/zastita-od-nejonizujucih-zracenja/>

Линк: https://www.ekologija.gov.rs/wp-content/uploads/nejonizujuce/Spisak_ovla%C5%A1%C4%87enih_institucija.pdf

Линк: <https://www.ekologija.gov.rs/dozvole-obrasci/zastita-vazduha-i-ozonskog-omotaca/>

Линк: <https://www.ekologija.gov.rs/dozvole-obrasci/zastita-od-buke-i-vibracija/pregled-organizacija-koje-ispunjavaju-uslove-za-merenja-buke-u-zivotnoj-sredini/>

Линк: <https://www.ekologija.gov.rs/dozvole-obrasci/upravljanje-otpadom/postupak-dobijanja-ovlascenja-za-strucne-organizacije-za-ispitivanje-otpada/>

и Директората за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије:

Линк: <http://www.srbatom.gov.rs/srbatom/ovlascena-pravna-lica/>

5) Списак дозвола и потребна документација и поступак за издавање дозволе (Документи потребни за дозволе за извоз/увоз дивљих биљних и животињских врста које су заштићене према Уредби о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре, фауне и гљива; Поступак за добијање овлашћења за мерење нивоа буке у животној средини; Дозволе за увоз и извоз контролисаних супстанци које оштећују озонски омогач (фреон) и дозволе за увоз и извоз флуорованих гасова са ефектом стаклене баште; Поступак за добијање овлашћења за мерење емисије и имисије; Поступак за добијање овлашћења за стручне организације за испитивање отпада; Документација која се подноси уз захтев за добијање дозволе за прекогранично кретање отпада; Документи неопходни за издавање ЦИТЕС дозвола – Конвенција о међународној трговини угроженим врстама дивље фауне и флоре) налазе се на следећем веб сајту МЗЖС:

Линк: <https://www.ekologija.gov.rs/dozvole-obrasci/upravljanje-otpadom/>

Линк: <https://www.ekologija.gov.rs/dozvole-obrasci/zastita-vazduha-i-ozonskog-omotaca/>

Линк: <https://www.ekologija.gov.rs/dozvole-obrasci/zastita-biodiverziteta/>

Линк: <https://www.ekologija.gov.rs/dozvole-obrasci/zastita-biodiverziteta/cites-dozvole-i-potvrde/>
Линк: <https://www.ekologija.gov.rs/dozvole-obrasci/zastita-od-buke-i-vibracija>Линк:
<https://www.ekologija.gov.rs/dozvole-obpaci/zacmima-od-byke-i-vibracija>

6) Списак овлашћених правних лица за испитивање квалитета отпадних вода, површинских и подземних вода, Водна акта – водни услови, водна сагласност, водна дозвола-потврда и водни налог, издавање и одузимање лиценце, план инспекцијског надзора, контролне листе

Републичка дирекција за воде

Линк: <http://www.rdvode.gov.rs/vodna-akta.php>

Линк: [rdvode.gov.rs/ovlascenja-laboratorije.php](http://www.rdvode.gov.rs/ovlascenja-laboratorije.php)

Линк: <http://www.rdvode.gov.rs/licenciranje.php>

Линк: <http://www.rdvode.gov.rs/plan-inspekcijskog-nadzora.php>

Линк: <http://www.rdvode.gov.rs/kontrolne-liste.php>

АНЕКС 6

Одабране законске одредбе које се тичу регистара загађења: Архуска конвенција/PRTR протокол и поређење законских решења у правним системима Европске уније и Републике Србије

Табела Анекс 6: Одабране законске одредбе које се тичу регистара загађења: Архуска конвенција/PRTR протокол и поређење законских решења у правним системима Европске уније и Републике Србије

АК/PRTR ПРОТОКОЛ	E-PRTR	Закон Републике Србије о заштити животне средине (2004) ¹³⁸	Закон Републике Србије о заштити животне средине (, 2016) ¹³⁹
Циљ: Омогућити бољи приступ јавности информацијама путем успостављања усаглашених, интегрисаних регистара испуштања и преноса загађујућих материја да би се олакшало учешће јавности у доношењу одлука о питањима која се тичу животне средине и допринело спречавању и смањењу загађења животне средине.	Циљеви: Спровођење PRTR протокола; олакшавање учешћа јавности у доношењу одлука о питањима која се тичу животне средине; допринос спречавању и смањењу загађења животне средине.	Циљеви: Праћење квалитативних и квантитативних промена у животној средини.	Циљеви: Још увек нису дефинисани.
Релевантне дефиниције <i>Загађујућа материја:</i> Супстанца или група супстанци које могу бити штетне по животну средину и људско здравље због својих карактеристика или уноса у животну средину. <i>Испуштање:</i> сваки унос загађујућих материја у животну средину који је резултат неке људске активности, намерне или случајне, рутинске или нерутинске, укључујући: цурења, емисије, испуштања, инјектирање, одлагање, бацање или испуштања кроз канализациони систем без третмана отпадних вода. <i>Пренос са локације:</i> Кретање, изван граница постројења у коме се налазе, загађујућих материја, отпада	Релевантне дефиниције <i>E-PRTR:</i> Јавно доступна електронска база података. <i>Супстанца:</i> било који хемијски елемент и његова једињења, изузев радиоактивног материјала. <i>Загађујућа материја:</i> Супстанца или група супстанци чије уношење у животну средину може бити штетно по животну средину и/ или	Релевантне дефиниције <i>Интегрални катастар загађивача:</i> регистар систематизованих информација и података о загађивачима животне средине који садржи податке о њиховој локацији, производним процесима, карактеристикама, материјалним билансима на улазима и излазима сировина, постројењима за	Релевантне дефиниције <i>регистар извора загађивања животне средине</i> јесте скуп систематизованих података и информација о врстама, количинама, начину и месту уношења, испуштања или одлагања загађујућих материја у гасовитом, течном и чврстом агрегатном стању или испуштања енергије (буке, вибрација,

¹³⁸ Према члану 75, став 3 овог закона, усвојен је пропис којим се уређује методологија за израду Интегрисаног катастра загађивача („Службени гласник РС”, број 94/07).

¹³⁹ Према члану 42, став 4, у вези са чланом 72, став 4. Закона о изменама и допунама Закона о заштити животне средине (2009), пропис из 2007. године остаје је на снази до доношења Правилника о методологији за израду националног и локалног регистра извора загађивања, као и методологији за врсте, начине и рокове прикупљања података („Службени гласник РС”, бр. 91/10, 10/13 и 98/16).

АК/PRTR ПРОТОКОЛ	E-PRTR	Закон Републике Србије о заштити животне средине (2004) ¹³⁸	Закон Републике Србије о заштити животне средине (, 2016) ¹³⁹
намењеног за одлагање или скупљање или загађујућих материја у отпадним водама одређеним за пречишћавање. <i>Дифузни извори:</i> Мањи или расути извори из којих се загађујуће материје могу испуштати у земљиште, ваздух или у воду, чији комбиновани утицај на ове елементе може бити значајан и за које није практично припремати посебне извештаје о сваком појединачном извору.	људско здравље. <i>Испуштање:</i> сваки унос загађујућих материја у животну средину који је резултат неке људске активности, намерне или случајне, рутинске или нерутинске, укључујући: цурења, емисије, испуштања, инјектирање, одлагање, бацање или испуштања кроз канализациони систем без третмана отпадних вода. <i>Пренос са локације:</i> Кретање изван граница постројења у коме се налазе загађујуће материје, отпада намењеног за одлагање или скупљање или загађујућих материја у отпадним водама одређеним за пречишћавање.	пречишћавање, токовима отпада и загађујућим материјама и њиховом испуштању, третману и местима одлагања. <i>Загађујуће материје:</i> материје чије испуштање у животну средину може утицати на њен природни састав, особине и интегритет. <i>Загађивање животне средине:</i> уношење загађујућих материја или енергије у животну средину, изазвано људском делатношћу или природним процесима које може имати штетне последице на квалитет животне средине и/или здравље људи. <i>Дифузни извори:</i> извори загађивања из којих се емитују загађујуће материје без јасно одређеног испуста. [Пропис, 2007, упореди фуснота 101].	топлоте, јонизујућег и нејонизујућег зрачења) из тачкастих, линијских и површинских извора загађивања у животну средину; <i>емисија</i> јесте испуштање и истицање загађујућих материја у гасовитом, течном и чврстом агрегатном стању или емисије енергије из извора загађивања у животну средину; <i>Извори загађивања животне средине:</i> локацијски одређени и просторно ограничени тачкасти, линијски и површински извори загађујућих материја и енергије. <i>ниво загађујуће материје</i> јесте концентрација загађујуће материје у животној средини, којом се изражава квалитет животне средине у одређеном времену и простору;
Обухвата: испуштање загађујућих материја, дифузних загађујућих материја и пренос загађујућих материја са локације морају бити	Обухвата: податке за око 24.000 постројења у ЕУ; податке и	Обухвата: опште податке; податке о постројењима; податке о емисији у	Обухвата: опште податке о извору загађивања, испуштање

АК/PRTR ПРОТОКОЛ	E-PRTR	Закон Републике Србије о заштити животне средине (2004) ¹³⁸	Закон Републике Србије о заштити животне средине (, 2016) ¹³⁹
пријављени.	информације о количинама загађујућих материја испуштених у ваздух, воду и земљиште; податке и информације о преносу отпада од места порекла; податке о загађујућим материјама у отпаду; податке о испуштањима из дифузних извора.	ваздух, воду и отпаду.	загађујућих материја у животну средину (ваздух, воде и земљиште), податке о дифузним загађујућим материјама и пренос загађујућих материја са локације, управљање отпадом у складу са Правилником о Методологији за израду националног и локалног регистра извора загађивања, као и методологији за врсте, начине и рокове прикупљања података
	65 наведених делатности; листа на којој се налази 91 загађујућа материја која се прати; граничне вредности одређене за загађујуће материје са листе; пренос опасних материја са локације (које прелазе граничне вредности по јединци количине или времена); пренос са локације било које од наведених загађујућих материја, а налазе се у отпадним водама намењеним за пречишћавање.	65 наведених делатности; листа на којој се налази 91 загађујућа материја; листа материја из постројења која загађују ваздух; листа материја из постројења која загађују воду.	65 наведених делатности; листа на којој се налази 91 загађујућа материја; листа материја из постројења која загађују ваздух; листа материја из постројења која загађују воду. Списак делатности – Прилог 1-Листа 1 Правилника
<i>Обезбеђивање квалитета података и оцена њиховог квалитета:</i> оператери сваког постројења које је обавезно да подноси извештаје су дужни да обезбеде да информације које се налазе у извештајима буду квалитетне, односно, комплетне,	<i>Обезбеђивање квалитета података и оцена њиховог квалитета:</i> Оператери сваког постројења које је обавезно да подноси		Загађивач је дужан да о свом трошку доставља прописане податке на начин и у роковима утврђеним у складу са законом. Агенција за заштиту животне средине,

АК/PRTR ПРОТОКОЛ	Е-PRTR	Закон Републике Србије о заштити животне средине (2004) ¹³⁸	Закон Републике Србије о заштити животне средине (, 2016) ¹³⁹
конзистентне и веродостојне.	извештаје су дужни да обезбеде да информације које се налазе у извештајима буду квалитетне; надлежни органи су дужни да оцене квалитет података које дају оператери, односно, њихову комплетност, конзистентност и веродостојност.		самостално или у сарадњи са надлежном инспекцијском службом, врши контролу достављања података за Национални регистар извора загађивања животне средине и контролу тачности достављених података.
Захтеви садржани у Архуској конвенцији Обезбеђивање да јавност има приступ информацијама (члан 11); остваривање права на правну заштиту (члан 14).	Усаглашеност са захтевима садржаним у Архуској конвенцији Обезбеђивање да јавност има приступ информацијама (усаглашено); Уређена поверљивост података (усаглашено); Учешће јавности (усаглашено); Остваривање права на правну заштиту (усаглашено)	Захтеви садржани у Архуској конвенцији Подаци из катастарa су доступни јавности у складу са чланом 78. став 2, чиме је обезбеђено право приступа званичним јавним регистрима. Остали елементи не постоје.	Органи јавне власти су дужни да предузимају све неопходне мере и обезбеде да се информације о животној средини које поседују или се чувају у њихово име активно и систематски шире јавности, посебно путем средстава компјутерске телекомуникационе и/или електронске технологије. Органи јавне власти су дужни да обезбеде да информације о животној средини постану постепено доступне у виду електронских база података које су лако доступне јавности путем јавних телекомуникационих мрежа